

UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
"NICOLAE TESTEMIȚANU"
Biblioteca Științifică Medicală

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ - 80 DE ANI DE ASCENSIUNE ȘI INOVAȚIE

*Materialele Conferinței științifice
cu participare internațională consacrată aniversării
a 80 de ani de la fondarea
Universității de Stat de Medicină și Farmacie
"Nicolae Testemițanu"*

20 octombrie 2025, Chișinău

Chișinău 2026

<https://doi.org/10.66962/bsm2026>

Coordonatori:

Liubovi KARNAEVA, director, Biblioteca Științifică Medicală
Olesea DOBREA, director adjunct, Biblioteca Științifică Medicală

Comitet organizatoric:

Liubovi KARNAEVA, director, Biblioteca Științifică Medicală
Olesea DOBREA, director adjunct, Biblioteca Științifică Medicală
Irina GANGAN, șef secție Prelucrare analitico-sintetică a documentelor,
Biblioteca Științifică Medicală
Silvia CIOBANU, șef secție Dezvoltare, organizare și salvgardare colecții,
Biblioteca Științifică Medicală
Svetlana ERHAN, șef secție INFOMEDICA, Biblioteca Științifică Medicală
Angela GHEORGHITA, bibliotecar principal, Biblioteca Științifică Medicală
Tamilla BAROV, bibliotecar principal, Biblioteca Științifică Medicală

Desing, machetare:

Olesea DOBREA, director adjunct, Biblioteca Științifică Medicală

Coperta:

Tamilla BAROV, bibliotecar principal, secția INFOMEDICA, Biblioteca Științifică Medicală
Svetlana ERHAN, șef secție INFOMEDICA, Biblioteca Științifică Medicală

Responsabilitatea pentru acuratețea și originalitatea conținutului revine în exclusivitate autorilor.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

„Biblioteca Științifică Medicală – 80 de ani de ascensiune și inovație”, conferință științifică (2026; Chișinău). Biblioteca Științifică Medicală – 80 de ani de ascensiune și inovației: Materialele conferinței științifice cu participare internațională consacrată aniversării a 80 de ani de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, 20 octombrie 2025, Chișinău / coordonatori: Liubovi Karnaeva, Olesea Dobrea. – Chișinău : Blitz Poligraf, 2026. – 174 p. : fig., diagr., tab.

Antetit.: Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Biblioteca Științifică Medicală. – Rez.: lb. rom., engl. – Ref. bibliogr. la sfârșitul art. – [40] ex.

ISBN 978-9975-82-488-0.

Text : nemediat.

027.7:61(478-25)(082)

B 51

CUVÂNT ÎNAINTE

De 80 de ani Biblioteca Științifică Medicală este puntea între cunoașterea de ieri și descoperirile de mâine, o instituție infodocumentară vie, care a crescut, s-a reinventat și a rămas fidelă misiunii sale de a asigura informațional procesul de instruire, cercetare, practică medicală și formare profesională a specialiștilor în domeniul medicinei și farmaciei. Biblioteca este inima Universității - un spațiu al cunoașterii, al reflecției și al inovației.

La ceas aniversar, privim cu respect spre o istorie impresionantă, scrisă de generații de profesioniști care au pus pasiune, competență și devotament în slujba educației și a cercetării medicale.

În acești ani, Biblioteca a evoluat dintr-un fond modest de cărți într-un sistem informațional complex, capabil să răspundă necesităților unei comunități academice dinamice. Această aniversare este o rampă de lansare spre o nouă etapă de evoluție, performanță și excelență.

Cu ocazia celebrării celor opt decenii de la fondare, Biblioteca Științifică Medicală și-a propus să elucideze parcursul istoric al instituției pe fondul transformărilor social-economice, culturale și tehnologice, care i-au modelat capacitatea de adaptare, contribuind la modernizarea și transformarea ei într-un centru modern de informare și documentare de profil medical și farmaceutic – un veritabil hub al cunoașterii. Totodată, conferința a servit drept platformă de dialog pentru schimbul de bune practici și valorificarea rezultatelor cercetărilor realizate în diferite tipuri de biblioteci, abordând subiecte actuale din domeniul biblioteconomic.

Prezenta culegere cuprinde comunicările prezentate la Conferința cu participare internațională Biblioteca Științifică Medicală a USMF “Nicolae Testemițanu” – 80 de ani de ascensiune și performanță.

Lucrarea este structurată în trei capitole. Capitolul 1 cuprinde posterele comentate, care oferă o perspectivă detaliată asupra evoluției direcțiilor prioritare de activitate ale Bibliotecii. Capitolul 2 Ecosistemul informațional al bibliotecii academice este dedicat infrastructurii, serviciilor informaționale și altor elemente definitorii ale mediului informațional academic. Capitolul 3 Dimensiuni patrimoniale și manageriale în biblioteca modernă reunește lucrările care vizează realizarea funcției patrimoniale a bibliotecilor și aspectele manageriale ale diferitor direcții de activitate, de la formarea continuă a personalului până la metodologiile de evaluare a performanței bibliotecilor.

Prin conținutul său care îmbină armonios perspectivele teoretice și experiențele practice, lucrarea prezintă interes pentru întreaga comunitate biblioteconomică din țară, oferind soluții și idei pentru dezvoltarea domeniului.

Liubovi Karnaeva,
Directoare BȘM

CUPRINS

1. BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ – OPT DECENII ÎN SERVICIUL COMUNITĂȚII ACADEMICE MEDICALE DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	6
2. BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ – SISTEM FUNCȚIONAL ACTIV ÎN MEDIUL ACADEMIC USMF “NICOLAE TESTEMIȚANU”.....	15
3. COLECȚIILE BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE – DECENII DE TRANSFORMARE.....	19
4. ACCES, ASISTENȚĂ, INOVAȚIE – SERVICIILE CARE TE INSPIRĂ.....	22
5. PRODUSELE INFORMAȚIONALE ALE BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE – INSTRUMENTE DE CUNOAȘTERE ȘI CERCETARE.....	24
6. BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ – SUPTOR INFORMAȚIONAL ȘI EDUCAȚIONAL PENTRU COMUNITATEA ACADEMICĂ.....	27
7. PROMOVAREA BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE ÎN CONTEXTUL SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE.....	29
8. PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE A BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE: RESURSE, INFRASTRUCTURĂ, COMPETENȚE, IMPACT.....	32
9. PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN IMPLEMENTAREA MANAGEMENTULUI DATELOR DE CERCETARE ÎN BIBLIOTECILE ACADEMICE DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	35
10. IMPACTUL REPOZITORIULUI USMF “NICOLAE TESTEMIȚANU” ASUPRA VIZIBILITĂȚII AUTORILOR.....	43
11. INFORMAȚIA ELECTRONICĂ VERSUS TIPĂRITĂ: VIZIUNEA UTILIZATORULUI BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE USMF “NICOLAE TESTEMIȚANU”.....	50
12. BIBLIOTECILE ACADEMICE SUB PRESIUNEA ALGORITMILOR: CUM RĂSPUND PROVOCĂRII AI?.....	60
13. CULTURA INFORMAȚIEI ȘI COMPORTAMENTUL INFORMAȚIONAL AL UTILIZATORILOR BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE: CORELAȚII, EVALUARE ȘI INTERVENȚII.....	71
14. MANAGEMENTUL CALITĂȚII COLECȚIILOR BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE A USMF “NICOLAE TESTEMIȚANU”.....	86
15. EVALUAREA BIBLIOTECILOR: ABORDARE HOLISTICĂ PENTRU CUANTIFICAREA VALORII ȘI IMPACTULUI.....	94

16. INOVAȚIA - REZULTAT AL CERCETĂRII MEDICALE PRIN PRISMA OBIECTELOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ: ANALIZĂ ȘI CONTRIBUȚII.....	102
17. CULTURA ÎNVĂȚĂRII – CADRU AL ACȚIUNII PERSONALULUI DE SPECIALITATE ÎN BIBLIOTECĂ.....	112
18. ANALIZA PERCEPȚIILOR BIBLIOTECARILOR PRIVIND DEZVOLTAREA SISTEMULUI DE FORMARE PROFESIONALĂ CONTINUĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA.....	117
19. ECOURI DIN TRECUT: ÎNCEPUTURILE BIBLIOTECII „VALERIU BOLOGA” A UMFIH ȘI COLECȚIA DE CARTE VECHÉ.....	124
20. REȚEAUA BIBLIOTECILOR MEDICALE: DE LA EVOLUȚIE LA INVOLUȚIE.....	149
21. COLECȚIA RICHARD KOCH ÎN MEDIUL VIRTUAL: PERSPECTIVE ȘI PRIORITĂȚI.....	161
22. PUBLICAȚII INEDITE ALE REMARCABILULUI SAVANT ILIA MECINIKOV, PREZENTE ÎN COLECȚIILE BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE.....	167

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ – OPT DECENII ÎN SERVICIUL COMUNITĂȚII ACADEMICE MEDICALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Irina GANGAN, șefă secție

ORCID ID: 0000-0001-7055-7750

Elizaveta VEDEAN, bibliotecară principală

ORCID ID: 0009-0007-2604-5732

Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

Rezumat. Biblioteca Științifică Medicală este un centru modern de informare și documentare, o componentă esențială a infrastructurii academice medicale din Republica Moldova. Articolul dat oferă o imagine de ansamblu asupra istoriei și evoluției Bibliotecii pe parcursul a opt decenii de activitate. Biblioteca și-a început activitatea în anul 1945, odată cu fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Pornind de la o colecție modestă, a evoluat constant, a acumulat un vast tezaur informațional, a implementat noi tehnologii, și-a modernizat și diversificat serviciile și produsele, adaptându-se la transformările sociale, economice și tehnologice, aliniindu-se exigențelor moderne de informare. Studiul s-a bazat pe analiza documentelor din arhivele USMF „Nicolae Testemițanu” și a Bibliotecii (rapoarte anuale, ordine, corespondență) și pe studierea lucrărilor publicate despre instituție. Realizările notabile de-a lungul anilor se datorează bibliotecarilor, profesioniști devotați care au modelat imaginea instituției și i-au consolidat rolul în comunitatea medicală din țară.

Cuvinte-cheie: Biblioteca Științifică Medicală, biblioteci științifice, istorie.

Abstract. The Health Sciences Library is a modern information and documentation center, a key element of the medical academic infrastructure in the Republic of Moldova. This article offers an overview of the Library's history and evolution over eight decades of activity. The Library was founded in 1945, with the establishment of “Nicolae Testemițanu” State University of Medicine and Pharmacy. Beginning with a small collection of medical books, the Library has constantly evolved, providing access to a wide range of resources, diversifying its services, and developing new information products to meet modern information requirements. The study was based on the analysis of documents from the archives of “Nicolae Testemițanu” SUMPh and the Library (annual reports, orders, correspondence), and a review of published literature about the institution. The Library's achievements over time are due to its staff, dedicated professionals who have shaped the institution's image and strengthened its role within the national medical community.

Keywords: Health Sciences Library, scientific libraries, history.

Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” reprezintă astăzi un centru specializat de informare și documentare care dezvoltă, organizează și asigură accesul la resurse, servicii și produse informaționale, contribuind la asigurarea proceselor de instruire, cercetare și practică medicală. Aniversarea Bibliotecii constituie un bun prilej de a realiza o incursiune în istoria Bibliotecii pentru a face un bilanț al realizărilor care i-au marcat evoluția.

Istoria Bibliotecii Științifice Medicale a început în luna octombrie 1945, odată cu fondarea Institutului de Stat de Medicină din Chișinău, în baza Institutului de Medicină nr.1 din Leningrad (astăzi Sankt Petersburg), care, în perioada celui de-al II-lea Război Mondial, a fost evacuat la Kislovodsk și ulterior transferat la Chișinău, conform Ordinului nr. 427/699 din 31 august 1945 al Comitetului Unional pentru Problemele Școlii Superioare și al Comisariatului Sănătății al URSS și Hotărârii nr. 628 a Sovietului Comisarilor Norodnici al RSSM, din 2 iulie 1945, despre organizarea Institutului de Stat de Medicină din Chișinău [1].

În toamna anului 1945, la Gara Feroviară Visterniceni din Chișinău, au sosit din Kislovodsk personalul didactic, studenții anilor II-V, biblioteca, laboratoarele și o parte din dotarea tehnico-materială a Institutului. Colecțiile Bibliotecii, în număr de 12 mii de volume, erau însoțite de șefa bibliotecii Natalia Kramer și bibliografa Nina Olișevskaia.

Baza legislativă a fondării ISMC

Clădirea în care Biblioteca și-a început activitatea, anul 1945

Printre publicațiile aduse din Kislovodsk era și colecția de carte rară și veche, care a aparținut medicului și bibliofilului german Richard Koch. Inițial Bibliotecii i s-a oferit o singură încăpere în clădirea Institutului. În termen foarte scurt bibliotecarele au reușit să pregătească spațiul, să organizeze colecțiile și să înceapă activitatea Bibliotecii [1].

Tot în acea perioadă, la 30 octombrie 1945 Comisariatul Poporului pentru Ocrotirea Sănătății al RSSM a decis constituirea Bibliotecii Științifice Republicane Medicale (BȘRM), destinată să asigure suportul informațional pentru medicii și cercetătorii din întreaga republică [2]. Conform ordinului nr. 763, șefă a BȘRM a fost numită Natalia Kramer, care era în același timp șefa Bibliotecii Institutului de Medicină. În ordin mai era stipulat: „Până se va găsi o încăpere separată, a amplasa Biblioteca Științifică Republicană Medicală în spațiul Bibliotecii Institutului de Medicină; a obliga directorul Institutului de Medicină, Ipatie Sorocean, să acorde suplimentar o încăpere pentru deschiderea unei săli de lectură pentru medici”. Colecțiile Bibliotecii Științifice Republicane Medicale s-au format, inițial, dintr-o donație de câteva mii de publicații didactice și științifice, oferită de Biblioteca Științifică Medicală Centrală de Stat a URSS (ГЦХМБ).

Astfel, 2 biblioteci medicale, ca entități distincte, au activat inițial în aceleași spații, cu același personal, sub conducerea Nataliei Kramer. Specialistă în filologie străină (germană, franceză și ucraineană), Natalia Kramer a activat în calitate de lector superior la Catedra de limbi străine a Institutului de Medicină din Kislovodsk. Din 12 august 1944 a deținut, prin cumul, funcția de șefă a bibliotecii, având finalizate, în anul 1926, cursuri de scurtă durată în domeniul biblioteconomiei. La Chișinău a avut sarcina istorică de a pune bazele funcționării primelor biblioteci medicale. Meritele ei au fost înalt apreciate de conducerea Institutului de Medicină și de către organele ierarhic superioare, fiind decorată în anul 1949 cu Medalia „Pentru merite în muncă (За трудовую доблесть)”.

Natalia Kramer
prima directoare, anii 1943-1959

Primii ani de activitate ai Bibliotecii au coincis cu perioada extrem de dificilă de după război. Institutul de Medicină se confrunta cu numeroase probleme logistice și sociale: blocurile de studii și căminele studențești necesitau reparații capitale urgente, iar studenții trebuiau asigurați cu prânz gratuit și alte necesități de bază [1]. Cu toate acestea, asigurarea procesului didactic cu manuale era o prioritate constantă a administrației Institutului. Pentru dezvoltarea colecțiilor erau alocate resurse financiare considerabile. Anual pentru procurarea cărților se cheltuiau în jur de 200 mii de ruble (2-3% din bugetul total alocat Institutului). În primii cinci ani de activitate, colecțiile Bibliotecii au înregistrat o creștere impresionantă: numărul de publicații s-a mărit de șapte ori, ajungând de la 12 mii la 81 de mii de volume. Iar la sfârșitul anilor ,50 Biblioteca deținea deja 167.637 documente.

Biblioteca oferea utilizatorilor servicii de împrumut de manuale, consultarea publicațiilor în sala de lectură și asistență bibliografică. Sălile de lectură erau deschise 15 ore din 24, de la 9.00 până la 24.00. Pentru informarea utilizatorilor erau organizate expoziții tematice și de publicații noi.

Biblioteca în primii ani de activitate

Sala de lectură a Bibliotecii

Perioada anilor ,60, marcată de progresul accelerat în știință și învățământ, a impus cerințe sporite și a adus schimbări majore în activitatea Bibliotecii, bazate pe o serie de documente decizionale, de nivel unional, cu privire la îmbunătățirea activității bibliotecilor: Hotărârea Comitetului Central al PC URSS „Despre situația și măsurile de îmbunătățire a activității biblioteconomice din țară (О состоянии и мерах улучшения библиотечного дела в стране)” 1959; Ordinul nr. 158 al Ministerului Ocrotirii Sănătății al URSS „Despre situația și măsurile de optimizare a activității bibliotecilor medicale (О состоянии и мерах улучшения работы медицинских библиотек)” 1960; Ordinul nr. 252 al Mi-

nisterului Învățământului superior și mediu de specialitate al URSS „Despre măsurile de optimizare a activității bibliotecilor instituțiilor de învățământ superior și mediu de specialitate (О мерах улучшения работы библиотек высших и средних специальных учебных заведений)” 1959 etc. [10].

În anul 1960 șefa a Bibliotecii a fost numită Efimia Drojdei (Bodrug-Lupașco), printre primele cadre naționale în domeniul biblioteconomiei, absolventă a Școlii de Iluminare Culturală din Soroca și a Institutului de Cultură din Moscova. Biblioteca a inițiat o serie de reforme menite să-i îmbunătățească activitatea: optimizarea structurii Bibliotecii; dezvoltarea colecțiilor; reglementarea muncii bibliotecarilor; mecanizarea proceselor de bibliotecă (au început să fie utilizate dispozitive pentru imprimarea numerelor de inventar și contoare de evidență a vizitelor și împrumuturilor). Prioritate în dezvoltarea colecțiilor devenise completarea cu manuale în limba română, îndeplinind astfel dezideratul rectorului Nicolae Testemițanu, care a inițiat instruirea studenților autohtoni în limba maternă. În anul 1961 a început organizarea catalogului pe subiecte. Fiind abonată la 98 de titluri de reviste, Biblioteca a început descrierea analitică și indexarea pe subiecte a articolelor științifice medicale.

Efimia Lupașco
directoare în anii 1960-1963

Lidia Trofimova
directoare în anii 1964-1975

În anii 1964-1975 Biblioteca a fost condusă de Lidia Trofimova, perioadă caracterizată prin diversificarea serviciilor pentru utilizatori și intensificarea activității informațional-bibliografice. Au fost implementate noi metode de informare a utilizatorilor: *Zile de informare*, *Ziua specialistului*, *Zilele Catedrelor*, *Ziua bibliografiei*, *Săptămâna Bibliotecii*, *Ziua culturii lecturii*, *Lecturi literare*, serate jubiliare consacrate scriitorilor, care aveau drept scop comunicarea colecțiilor și promovarea lecturii. A început activitatea de formare a culturii informației utilizatorilor. Anual erau organizate de la 30 până la 80 de lecții teoretice și practice pentru studenții anului I, în cadrul cursului universitar Introducere în specialitate. De asemenea se organizau excursii în Bibliotecă cu prezentarea aparatului informativ-bibliografic.

Au fost deschise noi săli de lectură și mai multe biblioteci de catedră, a fost implementat serviciul de împrumut interbibliotecar [9].

Dezvoltarea colecțiilor era o prioritate constantă a Bibliotecii. Se realiza prin recepționarea exemplarului obligatoriu de la Camera Unională a Cărții din URSS, achiziționarea din librării, schimb de publicații, abonare, donații. Biblioteca avea acorduri de colaborare și efectua schimb de publicații cu 78 de biblioteci și instituții științifice de profil medical din URSS și 17 biblioteci din țările socialiste: România, Cehoslovacia, Bulgaria, Polonia, Cuba.

În această perioadă a început reglementarea activității Bibliotecii, au fost elaborate regulamente, instrucțiuni, au fost stabilite normele de muncă pentru procesele de bibliotecă, în baza cărora se realiza planificarea activităților.

Dezvoltarea profesională continuă a personalului Bibliotecii era o prioritate majoră.

La nivel local, s-a inițiat un curs intensiv de doi ani de studiere a terminologiei medicale, predat de profesorii Institutului. De asemenea, Institutul de Medicină investea constant în dezvoltarea profesională a bibliotecarilor, finanțând cursuri de specialitate în domenii precum biblioteconomie, istorie și estetică. Erau organizate vizite de schimb de experiență în biblioteci medicale de prestigiu din Moscova, Sankt Petersburg și Odesa, cu scopul de a prelua bunele practici în domeniu. În anul 1967, pentru rezultate remarcabile, Biblioteca a fost distinsă cu titlul de „Bibliotecă exemplară (Библиотека отличной работы)” și Diploma de gradul III din partea Ministerului Culturii al URSS. În perioada respectivă Biblioteca a desfășurat o amplă activitate de cercetare bibliografică, efort materializat prin editarea unei serii de biobibliografii dedicate profesorilor universitari notorii și lucrări bibliografice tematice.

Cercetare bibliografică, anii 1960-1975

Sara Șpiravici, Conferința științifică, or Bârla 1979

În anii 1976-1990 Biblioteca a fost condusă de Vitalie Dubina. Având o experiență profesională bogată, inclusiv ca șef al secției metodice la Biblioteca Națională, a contribuit substanțial la dezvoltarea instituției. În această perioadă în Bibliotecă a început activitatea de cercetare biblioteconomică, axată pe studierea intereselor de lectură ale beneficiarilor și a gradului de satisfacție a necesităților informaționale. Biblioteca organiza conferințe, ateliere profesionale, bibliotecarii participau la conferințe științifico-practice naționale și internaționale. În anii '80 Biblioteca a participat la realizarea mai multor studii și cercetări de nivel național, coordonate de Biblioteca Națională.

Vitalie Dubina
director de unită 1976-1990

Colecțiile Bibliotecii au înregistrat o creștere considerabilă. Se procurau cele mai noi ediții de publicații medicale, se analiza piața editorială, erau consultați șefii de catedre, se lucra cu cererile neonorate. La sfârșitul anului 1989 Biblioteca deținea un fond impresionant de circa 900 mii de exemplare. În această perioadă a luat amploare practicarea activităților de informare a utilizatorilor. Este important de menționat că în perioada respectivă activitatea Bibliotecii era puternic marcată de contextul socio-politic, fiind obligată să se implice activ în educația ideologică a populației, devenind un mijloc de informare în masă și de propagandă. Bibliotecile de catedră au avut un rol important în satisfacerea necesităților informaționale ale beneficiarilor, înregistrând circa 20% din numărul total de vizite și de împrumuturi înregistrate de Bibliotecă. Numărul bibliotecilor de catedră a fost în continuă creștere, în anul 1971 funcționau 11 biblioteci la catedrele Institutului de Medicină, în 1975 – 20, iar în anul 1989 erau deja 24 biblioteci de catedră.

Elena Bolganschi
directoare în anii 1990-2005

Anii 1990-2005 au adus provocări semnificative pentru Bibliotecă, determinate de contextul politic dinamic, de explozia informațională și de progresul rapid al tehnologiilor. Sub conducerea directoarei Elena Bolganschi, Biblioteca s-a transformat într-o instituție infodocumentară modernă. În anul 1991 s-au făcut primii pași în informatizarea Bibliotecii, a fost procurat primul calculator și programul specializat de bibliotecă MARC, a început crearea catalogului electronic al Bibliotecii. În 1997 Biblioteca a fost conectată la Internet. În 1999, într-un concurs național de proiecte, Biblioteca a obținut un grant de la Fundația SOROS, au fost procurate 6 calculatoare, un server, un nou soft de bibliotecă Q-Series și instalată o rețea locală [4].

Noile realități social-politice de la începutul anilor '90, trecerea la grafia latină și reformele universitare au impus actualizarea și optimizarea colecțiilor: de-ideologizarea și completarea cu publicații de specialitate în limbile română, engleză și franceză pentru a susține procesul de instruire a studenților care se realiza în patru limbi: română, rusă, engleză și franceză. Realizarea acestei sarcini a fost extrem de dificilă, alocațiile bugetare destinate achiziției de carte erau insuficiente, iar prețurile la producția editorială creșteau continuu. La completarea colecțiilor au contribuit semnificativ donațiile de carte oferite de fundația SOROS și de bibliotecile universităților de medicină din România.

În anul 2001 Biblioteca, împreună cu alte 19 instituții infodocumentare din țară, a devenit membră a Consorțiului Național eIFL Direct Moldova – un proiect de cooperare interbibliotecară pentru facilitarea accesului la resurse electronice, iar în 2002 a fost deschis Centrul de Informare INFOMEDICA, dotat cu computere, unde utilizatorii puteau accesa bazele de date de profil medical și alte resurse electronice [4, 5].

Anul 2005 marchează un moment crucial în evoluția Bibliotecii: la inițiativa Ministerului Sănătății, a avut loc comasarea Bibliotecii USMF „Nicolae Testemițanu” cu Biblioteca Științifică Republicană Medicală (BȘRM). Principalul motiv al acestei decizii a fost incapacitatea Ministerului de a mai susține financiar BȘRM, instituție care necesita investiții majore pentru renovarea spațiilor, achitarea salariilor, achiziția de publicații și acoperirea serviciilor comunale. Destinul celor două biblioteci medicale s-a intersectat de două ori: o dată, la începutul activității lor în 1945, când au funcționat împreună provizoriu, și din nou, șase decenii mai târziu, în 2005, când parcursul lor paralel a culminat cu unirea lor oficială într-o singură entitate – Biblioteca Științifică Medicală.

Pe parcursul anilor, la cârma Bibliotecii Științifice Republicane Medicale s-au aflat profesioniști entuziaști, care au reușit să organizeze activitatea ei la nivelul corespunzător statutului unei instituții de rang republican: Natalia Kramer (1945-1959), Iurii Kasperskii (1959-1964), Efimia Lupașco (1964-1969), Tina Kecekmadze (1969-1987), Nicolae Schițco (1988-1989), Tamara Baghici (1989-2005).

Biblioteca Științifică Republicană Medicală a realizat succese considerabile în activitatea sa, devenind cea mai mare bibliotecă medicală din republică și un centru de informare și documentare pentru specialiștii din domeniul medicinei. În anii '80 BȘRM a cunoscut o intensă activitate de completare a colecțiilor. Anual se achiziționau până la 4 mii de titluri

de carte și erau abonate 360 titluri de ediții periodice. Peste 9 mii de beneficiari din 75 de instituții medicale din țară beneficiau de serviciile Bibliotecii. Grație susținerii medicului șef al Spitalului Clinic Republican, Timofei Moșneaga, Biblioteca a fost transferată în anul 1978 în noul edificiu al SCR, unde a ocupat un spațiu vast, proiectat conform standardelor unei biblioteci moderne [2].

File importante în istoria Bibliotecii Științifice Republicane Medicale au fost scrise de Tamara Baghici, care a preluat conducerea instituției în anul 1989, perioadă care a coincis cu începutul implementării multor reforme importante în toate domeniile de activitate. Tamara Baghici a fost membru activ în toate structurile profesionale, a contribuit la crearea bazei legislative a domeniului biblioteconomic național, precum și cu alte inițiative care au generat progresul domeniului. În anul 1995 i s-a oferit titlul onorific de "Om emerit al Republicii Moldova", iar în anul 2000 a fost decorată cu medalia "Mihai Eminescu".

Tamara Baghici
directoarea BȘM, anii 1989-2005

Liubovi Karnaeva
directoarea BȘM, 2006 - prezent

Comasarea celor două biblioteci medicale a determinat necesitatea modificării structurii organizațional-funcționale a Bibliotecii Științifice Medicale. Această sarcină dificilă i-a revenit directoarei Liubovi Karnaeva, care, în anul 2006, a deschis o pagină nouă în istoria instituției. Specialistă cu experiență în domeniul biblioteconomic, Liubovi Karnaeva s-a încadrat activ în procesul de reorganizare a Bibliotecii, a optimizat structura și activitatea acesteia pentru a corespunde exigențelor unei biblioteci republicane științifice moderne. Au fost stabilite parteneriate cu biblioteci ale universităților de medicină din România, Belarus, Lituania, Germania etc. Acordurile de colaborare încheiate cu instituțiile infodocumentare din străinătate contribuie la o cooperare reciproc avantajoasă și la promovarea relațiilor bilaterale. Un exemplu notabil este parteneriatul cu 12 biblioteci medicale din Carolina de Nord, SUA, pe care Biblioteca îl întreține din 2006 în cadrul proiectului North Carolina - Moldovan libraries partnership, beneficiind astfel de un suport informațional și documentar valoros în domeniul medicinei [7].

În anul 2007 a fost lansat site-ul Bibliotecii, care a oferit utilizatorilor acces online la catalogul electronic și la bazele de date de profil medical. În 2010 a început dezvoltarea Bibliotecii Electronice Didactice (BED), având ca scop facilitarea accesului studenților la publicațiile didactice editate de profesorii USMF. La inițiativa directoarei, Liubovi Karnaeva, a fost relansată activitatea de cercetare în Bibliotecă. Începând cu anul 2007, Biblioteca organizează anual Conferința științifică a Bibliotecii, în luna octombrie, de Zilele Universității, în cadrul Conferinței Științifice anuale a colaboratorilor și studenților USMF "Nicolae Testemițanu".

În anul 2013, Biblioteca Științifică Medicală a devenit lider național al proiectului MISISQ „Servicii informaționale moderne pentru îmbunătățirea calității studiilor” în cadrul programului Tempus al Uniunii Europene. Biblioteca Științifică Medicală,

alături de alte 6 biblioteci universitare din republică, a beneficiat de asistența partenerilor europeni din Lituania, Letonia, România și Ungaria în crearea unei infrastructuri informaționale comune, menite să asigure accesul operativ la informații pentru comunitatea academică din întreaga țară. Datorită acestui Proiect, Biblioteca a realizat un salt semnificativ în evoluția sa, a implementat un nou soft de bibliotecă, a creat Catalogul electronic partajat al bibliotecilor universitare din Republica Moldova, a dezvoltat Repozitoriul instituțional al USMF și l-a integrat în spațiul mondial de cercetare, a extins accesul la informații și a îmbunătățit competențele informaționale ale utilizatorilor săi [8]. Modernizarea Bibliotecii continuă prin implicarea activă în proiecte de colaborare la nivel național și internațional, care contribuie la dezvoltarea infrastructurii, diversificarea resurselor și serviciilor informaționale și la consolidarea competențelor profesionale ale bibliotecarilor.

În anul 2024 au fost inaugurate spații noi ale Bibliotecii în Complexul Sociocultural Universitar: 2 săli de lectură cu acces liber la raft, 3 săli pentru studiu în grup, Sala Colecții speciale, Centrul de Informare INFOMEDICA. Spațiile moderne și funcționale, dotate cu mobilier nou și echipament tehnic de ultimă generație, oferă comunității medicale condiții optime de studiu și cercetare [6].

Sălile de lectură cu acces liber la raft din Complexul Sociocultural Universitar

Realizările Bibliotecii Științifice Medicale pe parcursul a 80 de ani de activitate se datorează bibliotecarilor, profesioniști devotați care au modelat imaginea instituției și i-au consolidat rolul în comunitatea medicală din țară.

La mulți ani, Biblioteca Științifică Medicală!

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. ABABII, Ion. 60 de ani ai învățământului medical superior din Republica Moldova. *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe medicale*. 2005, nr. 2, p. 6. ISSN 1857-0011.
2. BAGHICI, Tamara. Biblioteca Științifică Medicală Republicană la 50 de ani. *Curier Medical*. 1995, nr. 5-6, p. 58.
3. Biblioteca Științifică Medicală – suport în instruire și cercetare. *Medicus*. 2019, ediție specială, p. 6.
4. Biblioteca Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. In: *Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” la 60 de ani*. Chișinău: Medicina, 2005, pp. 76-81. ISBN 9975-907-92-X.
5. BOLGANSCHI, Elena. Biblioteca Științifică Medicală: șase decenii de existență. *Medicus*. 2005, octombrie, p. 2.
6. Două săli cu acces liber la raft – deschise la Biblioteca Științifică Medicală. *Medicus*. 2024, aprilie/iunie, p. 2.
7. KARNAEVA, Liubovi. Parteneriat moldo-american. *Medicus*. 2006, septembrie, p. 4.
8. KARNAEVA, Liubovi. Servicii informaționale moderne pentru studii de calitate. *Medicus*. 2014, aprilie/iunie, p. 9.
9. TROFIMOVA, Lidia. Biblioteca Institutului în condiții noi. *Medicul*. 1967, septembrie, p. 2.
10. ЛУПАШКО, Ефимия. Развитие медицинских библиотек МССР (1945-1969 гг.). Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1970. 52 с.

Sesiune de postere comentate

<https://doi.org/10.66962/bsm2026.02>

CZU 027.7.021:378.661(478)

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ – SISTEM FUNCȚIONAL ACTIV ÎN MEDIUL ACADEMIC USMF „NICOLAE TESTEMIȚANU”

Liubovi KARNAEVA, directoare
ORCID ID: 0009-0008-1451-0673

Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

În prezent Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie “Nicolae Testemițanu” reprezintă un sistem funcțional complex care se profilează ca un centru modern de informare, documentare și circulație a cunoștințelor în domeniul medicinei și farmaceuticii.

Misiunea Bibliotecii este dezvoltarea unui cadru informațional relevant instruirii, cercetării și practicii medicale de calitate.

Biblioteca dispune de un fond de carte de 877499 unități și este vizitată anual de aproximativ 11000 de utilizatori.

Evoluția în timp a Bibliotecii a fost influențată de un șir de factori economici, politici, legislativi, tehnologici, de reforme în învățământ și sănătate, reorganizări în cadrul instituției ș.a., care nu întotdeauna au avut un impact benefic.

Dar Biblioteca a rezistat în timp, făcând față tuturor provocărilor, transformându-le în oportunități prin identificarea celor mai relevante soluții pentru fiecare caz, conceptualizându-le în strategii și politici de dezvoltare. Această abordare a generat transformări și modernizări continue, conferind Bibliotecii o înaltă capacitate de adaptare și consolidându-i statutul de pilon esențial al mediului academic universitar.

În această calitate Biblioteca a influențat și influențează substanțial procesele de instruire, cercetare și practică medicală prin crearea unui mediu informațional relevant necesităților de informare a comunității academice, astfel contribuind la performanța și excelența Universității.

Mediul informațional creat de Bibliotecă pe parcursul anilor este unul prietenos și adaptat nevoilor beneficiarilor, oferindu-le un spectru larg de resurse informaționale, servicii de calitate, un program de funcționare flexibil și spații de lectură moderne.

Nucleul mediului informațional al Bibliotecii îl constituie infrastructura informațională bine dezvoltată și consolidată, care integrează tehnologii de ultimă generație pentru a facilita accesul rapid la cunoaștere. Sistemul integrat de bibliotecă Aleph, un software performant care acoperă toate funcțiile specifice bibliotecii, în baza căruia este dezvoltat catalogul electronic al Bibliotecii, asigură eficiență operațională în regăsirea resurselor informaționale. Totodată, colaborarea între 5 biblioteci universitare în dezvoltarea catalogului partajat LibUniv și implementarea platformei integratoare PRIMO oferă utilizatorilor un punct unic de regăsire a informațiilor, facilitând accesul simultan la resurse interne și externe, indiferent de format sau locație. Un alt element al mediului informațional este repozitoriul instituțional creat în baza software DSpace, care permite dezvoltarea unei arhive electronice, un instrument esențial pentru gestionarea și promovarea producției științifice a comunității academice, fiind recunoscut drept unul dintre cele mai bune din țară, conform clasamentului Webometrix. Nucleul mediului informațional îl constituie resursele informaționale, importanța cărora este determinată de rolul informației ca materie primă în procesele de instruire și cercetare. Valoarea informației, în mare parte, determină calitatea specialiștilor formați și a produselor științifice ale comunității academice. Resursele informaționale ale Bibliotecii sunt dezvoltate în format mixt, fiind relevante profilului instituției și acoperind integral disciplinele de studiu și direcțiile de cercetare în cadrul Universității. Structura colecției include toate tipurile și genurile de documente specifice domeniului medical, caracterizându-se printr-o diversitate lingvistică vastă: publicații în română, engleză, rusă, franceză, germană ș.a., fapt

care permite accesul utilizatorilor la fluxurile informaționale globale, depășind barierele regionale în formarea profesională.

Tehnologiile moderne permit suplimentarea resurselor informaționale deținute de Bibliotecă prin asigurarea accesului la cele mai valoroase resurse on-line de profil medical: baze de date, cărți, reviste, biblioteci electronice. Pe parcursul anilor Biblioteca a avut acces la cele mai valoroase baze de date: PubMed, Medline, Cochrane Library, Up to date, STAT! Ref ș.a

Totodată Biblioteca creează și dezvoltă propriile resurse informaționale digitale precum *Biblioteca electronică didactică (BED)*, *Biblioteca digitală Dr. Rihard Koch*, *Repozitoriul USMF "Nicolae Testemițanu"*, înregistrat în 4 registre internaționale, *Catalogul electronic al Bibliotecii*. Toate conținuturile sunt disponibile în acces deschis cu respectarea strictă a legislației privind dreptul de autor.

O parte importantă a fondului Bibliotecii o constituie colecțiile speciale care includ publicații de o valoare incontestabilă. În ultimii 10 ani o bună parte din publicațiile vechi și rare au fost restaurate în laboratoare specializate din Germania, dar și de către colaboratorii Bibliotecii, cu suportul Centrului Tehnic de Conservare și Restaurare al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Totodată, au fost amenajate spații speciale pentru a asigura conservarea corespunzătoare a acestor colecții de patrimoniu.

Ca urmare a evoluției spectaculoase a tehnologiilor informaționale și de comunicare s-a modernizat și s-a diversificat spectrul serviciilor prestate de Bibliotecă. De rând cu serviciile tradiționale, Biblioteca prestează servicii informaționale virtuale, servicii bibliometrice și scientometrice, implicându-se activ în formarea culturii științifice a comunității academice, promovând integritatea și etica informațională în cercetare.

Pentru a asigura utilizarea eficientă a resurselor și serviciilor informaționale, Biblioteca modelează comportamentul informațional al beneficiarilor prin diverse activități de instruire formală și nonformală. În acest mod Biblioteca contribuie la formarea competențelor comunității academice în regăsirea informațiilor în diferite resurse și medii digitale, evaluarea, identificarea și selectarea informației veridice, recunoașterea revistelor pseudoștiințifice etc.

În rezultatul fuzionării Bibliotecii universitare cu Biblioteca Republicană Științifică Medicală, noua entitate – Biblioteca Științifică Medicală a USMF "Nicolae Testemițanu" – a devenit Centru Biblioteconomic Departamental pentru rețeaua bibliotecilor medicale din țară. În calitate de coordonator metodologic, Biblioteca organizează acțiuni de instruire și îndrumare; colectează, analizează și diseminează datele statistice cu privire la activitatea bibliotecilor medicale; asigură implementarea standardelor naționale și internaționale, funcționalitatea cadrului de reglementare, optimizarea proceselor tehnologice specifice activității bibliotecilor din rețea.

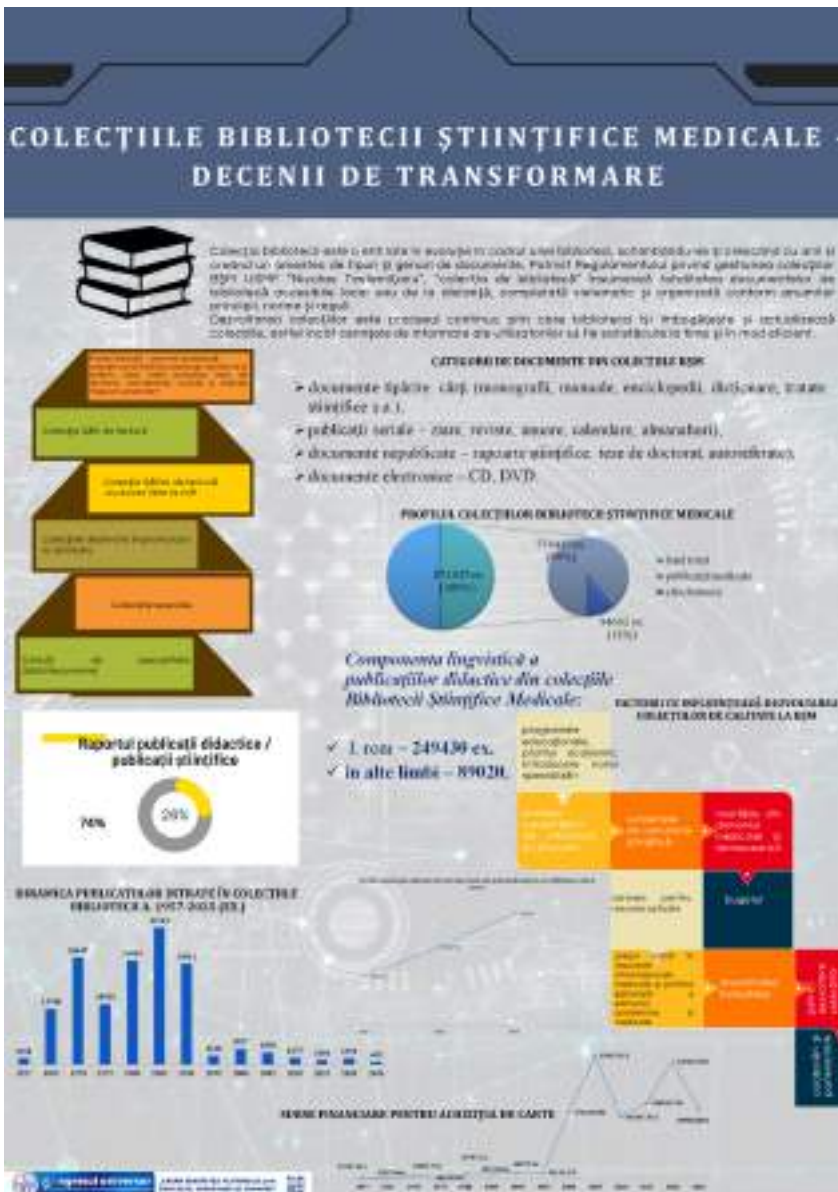
Biblioteca mereu a fost deschisă spre colaborare, participând în proiecte structurale de anvergură și parteneriate internaționale. Proiectele *Servicii Informaționale Moderne pentru Îmbunătățirea Calității Studiilor (MISISQ)*, *Consolidarea Managementului Cercetării și Consolidarea Open Science în Instituțiile de Învățământ Superior din Moldova și Armenia*, finanțate de Uniunea Europeană, *Modernizarea serviciilor bibliotecilor universitare din Republica Moldova*, finanțat de Programul Norvegian de Cooperare în domeniul învățământului superior cu Eurasia, au contribuit esențial la

consolidarea infrastructurii informaționale, îmbunătățirea și diversificarea serviciilor, formarea profesională a bibliotecarilor, formarea beneficiarilor, elaborarea strategiilor, politicilor și altor acte normative. Iar acordurile bilaterale și parteneriatele strategice cu instituțiile similare din România, Letonia, Lituania, SUA, au îmbogățit substanțial colecțiile de carte medicală în limbile română și engleză.

Statutul USMF „Nicolae Testemițanu” de lider național printre instituțiile de învățământ superior, conform clasamentelor internaționale Webometrics, SCImago Institutions Rankings (SIR) ș.a., se datorează eforturilor comune ale tuturor subdiviziunilor acesteia. Biblioteca Științifică Medicală contribuie direct la performanța Universității prin gestionarea resurselor informaționale, sprijinirea vizibilității cercetării și promovarea excelenței academice.

COLECȚIILE BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE - DECENII DE TRANSFORMARE

Aliona OTGON, bibliotecară principală,
 ORCID ID: 0009-0006-6706-019X
 Biblioteca Științifică Medicală
 USMF „Nicolae Testemițanu”

Într-o lume în care informația se schimbă tot mai accelerat, capacitatea unei instituții academice de a forma profesioniști competenți depinde în mod esențial de accesul la resurse informaționale fiabile și actuale. Biblioteca nu este doar un spațiu de depozitare a cărților, ci un veritabil laborator al cunoașterii, unde se cultivă idei, se sprijină cercetarea și se dezvoltă competențele viitorilor specialiști. În acest context, Biblioteca Științifică Medicală a USMF „Nicolae Testemițanu” reprezintă un pilon fundamental al excelenței academice, oferind suportul informațional necesar pentru educația și cercetarea medicală de calitate.

Prin acest poster, ne propunem să evidențiem modul în care colecțiile Bibliotecii Științifice Medicale constituie un pilon al excelenței academice, sprijinind atât formarea, cât și cercetarea profesională, într-o permanentă adaptare la nevoile comunității și la progresul tehnologic.

Fondată în anul 1945, Biblioteca Științifică Medicală și-a început activitatea cu o colecție de 12 mii de volume, moștenite de la Institutul de Medicină din Kislovodsk, care au stat la baza constituirii Institutului de Stat de Medicină din Chișinău. De atunci, evoluția bibliotecii a mers mână în mână cu cea a universității, trecând prin reorganizări, schimbări de spații și, cel mai important, prin acumularea unei colecții impresionante de publicații - cărți, reviste, teze de doctor și autoreferate - care constituie astăzi un tezaur informațional esențial pentru activitatea academică și științifică.

Politica de dezvoltare a colecțiilor a fost întotdeauna orientată spre necesitățile reale de informare ale utilizatorilor. În primii ani de existență, resursele alocate pentru achiziționarea publicațiilor au permis dezvoltarea rapidă a fondului, astfel încât, la sfârșitul anului 1947, biblioteca deținea peste 48 de mii de publicații. În timp, aceste colecții au fost diversificate, atât în format - cărți tipărite, reviste, publicații electronice, baze de date, cât și în conținut - medicină, farmacie, precum și domenii conexe necesare pentru formarea profesională complexă a specialiștilor.

Astăzi, dezvoltarea colecțiilor BȘM se realizează prin achiziții, abonamente la publicații periodice, schimb de documente cu alte biblioteci de profil, donații de la instituții și autori, precum și prin crearea de resurse informaționale proprii, și substituirea publicațiilor pierdute de cititori. O atenție deosebită este acordată resurselor electronice: baze de date, cărți și reviste electronice, biblioteci virtuale, dar și Biblioteca Electronică Didactică - care oferă acces online nelimitat la titluri full-text ale cadrelor didactice universitare.

Dezvoltarea colecțiilor Bibliotecii este realizată, în mare parte, prin achiziționarea publicațiilor din bugetul de stat și se realizează prin intermediul furnizorilor specializați, care participă la licitații, mijloacele financiare fiind alocate de către fondatorii Bibliotecii Științifice Medicale, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie “Nicolae Testemițanu” și Academia de Științe a Moldovei. Agenții economici, furnizori de publicații cu care Biblioteca a colaborat în ultimii ani sunt: Vector SRL, ProNoi, Liga presei, Sica, Tipografia centrală, Centrul Educațional, Moldpresa Grup, Deleu-Delev, Editura Lumina, Poșta Moldovei, Pressinform-Curier SRL etc.

Colecțiile Bibliotecii Științifice Medicale nu sunt doar un set de documente; ele sunt un suport informațional vital pentru activitatea academică și cercetarea științifică. Publicațiile periodice, în special, constituie un pilon al studiilor și cercetărilor medicale,

oferind resurse actualizate pentru teze de doctorat, articole științifice și prelegeri universitare.

Dezvoltarea colecțiilor nu este un proces arbitrar, ea depinde de factori interni (politica de achiziții, resursele financiare, spațiul și infrastructura, programele educaționale, profilul academic, noile specializări) și de factori externi (necesitățile utilizatorilor, evoluția socială și culturală, progresul tehnologic și tendințele de publicare). Interacțiunea acestor factori permite bibliotecii să anticipeze cerințele comunității academice și să asigure un fond echilibrat și relevant.

La data de 1.10.2025, tezaurul informațional tipărit al Bibliotecii constituie 875131 documente de bibliotecă. Dacă e să ne referim la proporția dintre publicațiile de profil din colecție și cele din alte domenii, atunci colecțiile de profil medical și farmaceutic constituie 780366 ex., iar 94765 ex. - alte domenii. Din totalul de 875131 ex., 228796 ex. îl constituie publicațiile didactice, iar 650170 ex. publicațiile științifice, dintre care 177359 ex. publicații periodice, segment important în colecțiile Bibliotecii, care reprezintă un suport informațional important pentru efectuarea studiilor și cercetărilor științifice.

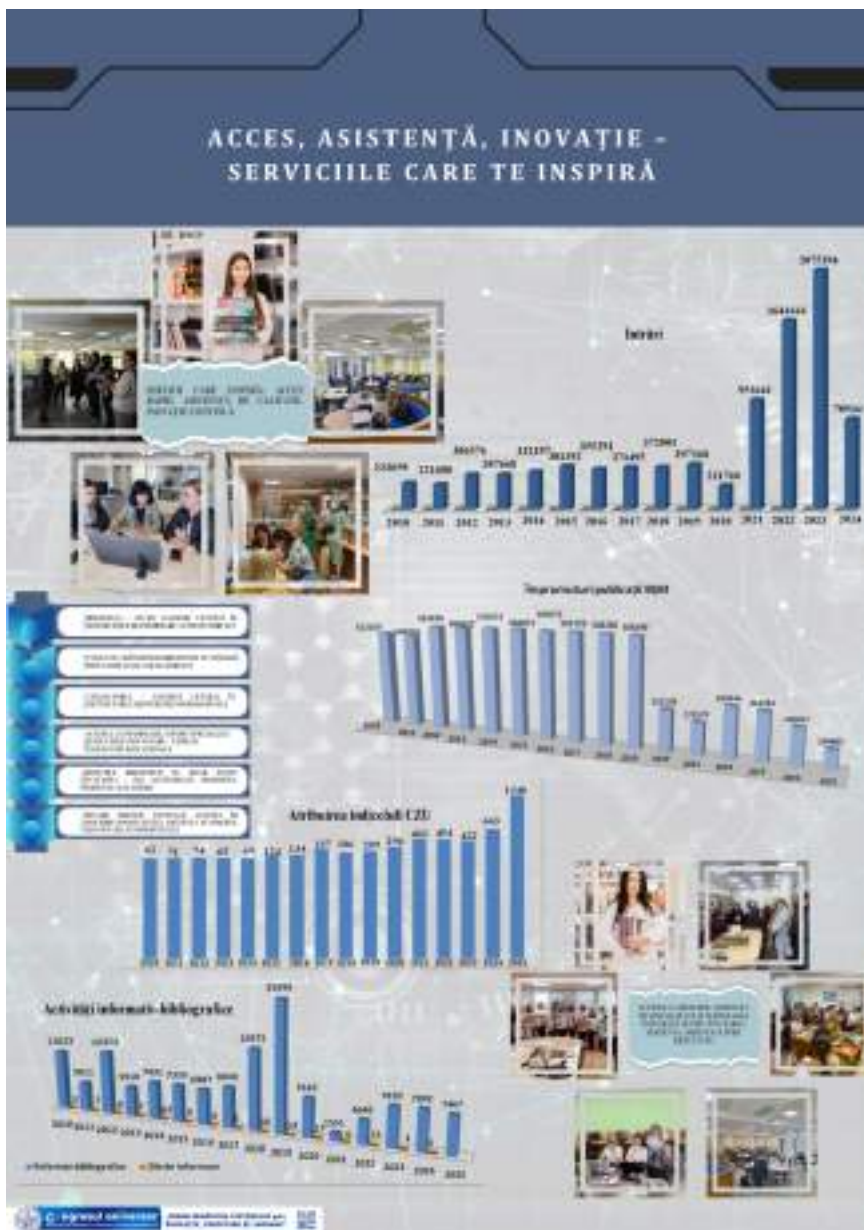
La 1 octombrie 2025, în colecțiile BȘM se regăsesc publicații didactice în l. rom - 159460 / în alte limbi - 252489.

În ultima perioadă, din cauza crizei financiare, bibliotecile din Republica Moldova, inclusiv cele universitare, întâmpină dificultăți la capitolul dezvoltarea colecțiilor. Bugetul oferit Bibliotecii USMF „Nicolae Testemițanu” pentru procurarea cărților și abonarea edițiilor periodice constituie în jur de 1 mln. de lei, fiind în scădere și numărul de exemplare achiziționate.

În concluzie, Biblioteca Științifică Medicală nu doar că acumulează publicații, ci construiește un ecosistem informațional dinamic, care sprijină educația și cercetarea medicală. Calitatea învățământului superior medical depinde în mare măsură de calitatea suportului informațional pe care Biblioteca îl oferă viitorilor specialiști, iar accesul la informații relevante și actualizate permite luarea unor decizii fundamentate, bazate pe dovezi clinice, și performanța profesională în domeniul sănătății.

ACCES, ASISTENȚĂ, INOVAȚIE - SERVICIILE CARE TE INSPIRĂ

Larisa SOLOMON, bibliotecară principală
ORCID ID: 0009-0008-3240-0435
Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

În context academic, Biblioteca Științifică Medicală nu se limitează la conservarea și salvagardarea publicațiilor, ci funcționează ca un adevărat centru de informare și documentare medicală, oferind acces la resurse esențiale pentru cercetare, instruire și dezvoltare profesională. Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” reprezintă un exemplu relevant al modului în care tradiția se îmbină armonios cu tehnologia, oferind un spectru divers de servicii care răspund necesităților de informare ale comunității academice, de cercetare și medicale.

Posterul ilustrează aceste servicii, începând cu cele fundamentale: accesul la documentele din colecțiile bibliotecii, împrumutul în sălile de lectură, împrumutul publicațiilor la domiciliu, precum și împrumutul interbibliotecar național și internațional, care permite utilizatorilor să beneficieze de acces la publicații științifice din întreaga țară sau din străinătate, contribuind astfel la continuitatea cercetării.

Pentru cercetare și studiu, Biblioteca oferă împrumut de publicații în sălile de lectură în baza cererii beneficiarilor, accesul la sistemul de cataloage și posibilitatea de a rezerva documente. Totodată, utilizatorii beneficiază de asistența și consultanța bibliotecarilor la elaborarea listelor bibliografice. Echipa de bibliografi elaborează indici bibliografici la cerere, realizează cercetări bibliografice tematice și biobibliografii.

Un alt aspect important îl constituie accesul la resurse și produsele informaționale electronice: catalogul online OPAC, Catalogul partajat al bibliotecilor universitare din Republica Moldova (LibUnivCatalog), baze de date de profil medical și farmaceutic, Biblioteca Electronică Didactică, precum și Repozitoriul Universității de Stat de Medicină și Farmacie “Nicolae Testemițanu”, care asigură vizibilitate și acces la producția științifică a universității.

Biblioteca sprijină și procesul de învățare activă prin acces la echipamente și internet (WiFi), tutoriale video, spații pentru studiu individual și de grup și instruirii la distanță. Deasemenea, BȘM organizează activități de informare precum expoziții de carte, Zile de informare și Ziua specialistului, contribuind la formarea unei comunități academice bine informate.

Pentru cercetători, Biblioteca Științifică Medicală oferă o gamă de servicii, cum ar fi: consultanță și asistență informațională și bibliografică, servicii scientometrice și bibliometrice, atribuirea indicilor CZU la teze și articole științifice, asistență în crearea și gestionarea profilurilor academice, asistență în identificarea revistelor cu impact factor, veridice pentru publicare și evitarea publicațiilor și conferințelor prădătoare (pseudoștiințifice), utilizarea softurilor de gestionare a referințelor bibliografice, raportarea privind prezența în baze de date internaționale, livrarea electronică de documente, și arhivarea în Repozitoriul Instituțional. Aceste servicii transformă biblioteca într-un partener activ al cercetării și inovării.

Mai mult, Biblioteca oferă acces la rețelele de socializare, bloguri și pagina web instituțională, și permite propuneri pentru achiziții din partea utilizatorilor, asigurând astfel o adaptare continuă la nevoile comunității academice.

Astăzi, statisticile prezentate pe poster (numărul de intrări, numărul documentelor împrumutate) reflectă impactul acestor servicii. În ansamblu, ele contribuie la dezvoltarea excelenței academice, deoarece permit crearea unui mediu de învățare și cercetare bazat pe informație actualizată și verificată. Ele susțin progresul științific, stimulând inovația, colaborarea și schimbul de cunoștințe, și transformă biblioteca într-un veritabil catalizator al performanței academice.

Posterul reflectă principalele produse informaționale ale Bibliotecii Științifice Medicale a USMF “Nicolae Testemițanu”, create și dezvoltate în contextul transformării digitale a serviciilor informaționale. Acestea reprezintă instrumente esențiale pentru sprijinirea proceselor de studiu, cercetare și documentare în domeniul medical.

Sistemul de cataloage reprezintă cel mai important produs informațional al Bibliotecii, rezultat al activităților de catalogare, clasificare și indexare a publicațiilor.

Chiar de la începutul activității sale, Biblioteca a inițiat constituirea sistemului de cataloage - alfabetic și sistematic, conștientizând importanța acestor instrumente pentru regăsirea informațiilor și valorificarea colecțiilor. În anul 1961 a început organizarea catalogului pe subiecte, odată cu descrierea analitică a revistelor științifice medicale abonate de Bibliotecă și indexarea acestora pe subiecte. Pe parcurs au fost elaborate o serie de fișiere auxiliare (Personalalia, Medicii Republicii Moldova, Istoria USMF “Nicolae Testemițanu”, fișierul intrărilor noi, fișierul edițiilor periodice, Teze, Autoreferate), care au facilitat cercetările bibliografice și factografice.

La începutul anilor 90 s-au făcut primii pași în informatizarea Bibliotecii, a fost procurat primul calculator și softul specializat de bibliotecă MARC. Și a început astfel crearea bazei de date bibliografice a Bibliotecii, catalogul electronic.

În anul 1999, Biblioteca USMF „Nicolae Testemițanu” a beneficiat de un grant din partea Fundației SOROS Moldova pentru automatizarea activităților, fiind procurate șase calculatoare, un server și implementat sistemul integrat de bibliotecă QSeries. Acesta a facilitat automatizarea proceselor de bibliotecă și dezvoltarea catalogului electronic (care în prezent însumează 102389 de înregistrări bibliografice). Din anul 2005 catalogul electronic putea fi consultat în rețeaua locală, prin modulul OPAC al softului QSeries. Iar din anul 2007 utilizatorii îl pot consulta online, prin intermediul site-ului Bibliotecii <http://library.usmf.md>.

Catalogul partajat al Consorțiului bibliotecilor universitare din Republica Moldova asigură acces integrat la colecțiile bibliotecilor membre, prin platforma Primo. Acesta permite căutarea simultană în diverse surse - cataloage, baze de date, repozitorii instituționale și colecția PrimoCentralIndex, care reunește resurse științifice de nivel regional și internațional: cărți, articole, recenzii și alte materiale accesibile dintr-un singur punct <http://primo.libuniv.md/>

Biblioteca Electronică Didactică constituie o colecție de manuale și lucrări metodice elaborate de cadrele didactice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Aceste resurse, deținute de Bibliotecă într-un număr limitat în colecțiile fizice, pot fi consultate și descărcate gratuit de pe pagina web a BȘM - <https://library.usmf.md/ro/library>. În prezent Biblioteca Electronică Didactică oferă acces la 986 de titluri în format PDF.

Biblioteca Digitală Dr. Richard Koch este un produs informațional semnificativ, care oferă acces la copiile digitale ale publicațiilor valoroase din Colecția Koch - una dintre cele mai importante colecții personale de carte medicală veche din Europa și care asigură totodată conservarea variantelor originale. La moment pot fi consultate 23 de documente editate în sec. XVIII-lea, digitizate în scopul conservării exemplarelor originale și al valorificării patrimoniului bibliografic.

De asemenea, **Repozitoriul USMF “Nicolae Testemițanu”** reprezintă o arhivă electronică de documente, organizată în scopul stocării, conservării și diseminării în

spațiul virtual global a rezultatelor activității științifice a membrilor comunității universitare. Acesta contribuie semnificativ la creșterea vizibilității naționale și internaționale a producției academice. În diagramă este reprezentată dinamica completării Repozitoriului Instituțional pe parcursul anilor 2016-2025.

Biblioteca are o bogată experiență de **cercetare bibliografică**. Primul indice bibliografic a fost publicat în anul 1963. De-a lungul anilor au fost elaborate numeroase lucrări de referință: bibliografii tematice pe subiecte medicale de actualitate, bibliografii retrospective, buletine bibliografice. De o importanță deosebită sunt biobibliografiile dedicate personalităților notorii ale USMF „Nicolae Testemițanu”, care valorifică contribuțiile profesorilor și savanților universității. Un proiect amplu de cercetare bibliografică este indicele „Publicațiile cadrelor didactice și științifice ale USMF ”Nicolae Testemițanu”: 1945-2015”, care oferă o imagine cronologică, structurată pe volume, asupra evoluției cantitative a producției editoriale a USMF „Nicolae Testemițanu” pe parcursul a șapte decenii, ultimul volum, însumând 1199 pagini și ≈13.000 de notițe bibliografice. În același context, se lucrează la elaborarea buletinului bibliografic „Publicațiile noi intrate în colecția Bibliotecii Științifice Medicale” (2001, 2004, 2010-2025), care reflectă dinamica îmbogățirii fondului documentar și constituie un instrument indispensabil pentru informarea și sprijinirea activităților de cercetare medicală.

În sprijinul formării competențelor informaționale, Biblioteca a elaborat o serie de **tutoriale video** care facilitează utilizarea resurselor electronice și a instrumentelor bibliografice moderne. Acestea sunt disponibile pe site-ul bibliotecii (<https://library.usmf.md/ro/gallery-video>) și includ ghiduri privind utilizarea platformei Mendeley, crearea profilului cercetătorului în ORCID și în Google Academic, precum și alte materiale educaționale.

Prin toate aceste produse informaționale, Biblioteca Științifică Medicală își consolidează rolul de centru informațional strategic, adaptat cerințelor actuale ale educației și cercetării medicale, contribuind activ la integrarea Universității în spațiul informațional global.

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ – SUPTOR INFORMAȚIONAL ȘI EDUCAȚIONAL PENTRU COMUNITATEA ACADEMICĂ

Mariana GORE, bibliotecară principală
ORCID ID: 0009-0006-1318-0575
Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ - SUPTOR INFORMAȚIONAL ȘI EDUCAȚIONAL PENTRU COMUNITATEA ACADEMICĂ ȘI DE CERCETARE MEDICALĂ

Excelență și inovare 2023-2025

În anul 2023, bibliotecărilor a fost acordat premiul "Excelență în activitatea profesională" oferit de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) pentru contribuția deosebită în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat anual celor mai buni bibliotecari din țară, în funcție de activitatea desfășurată în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) și este unul dintre cele mai prestigioase premii din domeniul bibliotecar și educațional.

Responsabilitate academică 2018-2021

În anul 2021, bibliotecărilor a fost acordat premiul "Responsabilitate academică" oferit de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) pentru contribuția deosebită în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat anual celor mai buni bibliotecari din țară, în funcție de activitatea desfășurată în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) și este unul dintre cele mai prestigioase premii din domeniul bibliotecar și educațional.

Acțiune și explorare 2014-2017

În anul 2017, bibliotecărilor a fost acordat premiul "Acțiune și explorare" oferit de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) pentru contribuția deosebită în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat anual celor mai buni bibliotecari din țară, în funcție de activitatea desfășurată în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) și este unul dintre cele mai prestigioase premii din domeniul bibliotecar și educațional.

Inițiere 2010-2013

În anul 2013, bibliotecărilor a fost acordat premiul "Inițiere" oferit de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) pentru contribuția deosebită în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat anual celor mai buni bibliotecari din țară, în funcție de activitatea desfășurată în domeniul bibliotecar și educațional. Premiul este acordat de către Asociația Bibliotecarelor din România (ABR) și este unul dintre cele mai prestigioase premii din domeniul bibliotecar și educațional.

**FORMĂM
Militanții Informații
CONTRIBUIM LA PROGRES**

FORMĂM MILITANȚII INFORMAȚIONALI
CONTRIBUIM LA PROGRES
MILITANȚII INFORMAȚIONALI

Astăzi, cultura informației devine fundamentul formării utilizatorului academic. Ea reprezintă capacitatea de a căuta, evalua, sintetiza și utiliza onest și etic informația, dezvoltând gândirea analitică, discernământul și responsabilitatea academică. La Biblioteca Științifică Medicală, cultura informației și cea a cercetării nu este doar un serviciu oferit, ci o prioritate a dezvoltării instituționale și un angajament față de calitatea procesului educațional și integritatea cercetării.

Posterul ilustrează evoluția programelor de instruire. Dacă la început instruirile se axau pe orientarea în colecțiile tradiționale ale bibliotecii și pe utilizarea sistemului de cataloage, astăzi subiectele au migrat către competențe digitale, accesul la baze de date științifice, managementul referințelor bibliografice, evaluarea surselor medicale bazate pe dovezi și utilizarea instrumentelor pentru publicarea academică, evitarea publicării în revistele cu caracter pseudoștiințific.

Această schimbare a fost determinată de trei factori principali:

1. Digitalizarea accelerată a resurselor - trecerea de la colecțiile tipărite la platforme electronice și baze de date cu acces internațional;
2. Exigențele sporite ale mediului academic - necesitatea elaborării lucrărilor bazate pe dovezi științifice și accesul rapid la informații validate;
3. Interacțiunea tot mai activă dintre bibliotecă și utilizatori - prin sesiuni personalizate, formări tematice și colaborări cu cadrele didactice.

Informația expusă în acest poster ilustrează această evoluție, prezentând date concrete referitoare la numărul de instruiți realizate, categoriile de utilizatori implicați și tematicile abordate. Observăm o creștere constantă a participării studenților din primii ani de studii, dar și o implicare tot mai vizibilă a rezidenților și cercetătorilor, ceea ce confirmă rolul bibliotecii în susținerea parcursului academic pe termen lung.

Etapa anilor 2000-2010 marchează debutul digitalizării serviciilor, crearea catalogului electronic OPAC și accesul la primele resurse electronice. Biblioteca implementează cursul „Bazele Culturii Informaționale”, destinat studenților anului I, având scopul de a forma competențe elementare de căutare, regăsire, utilizare și citare a informației. Activitățile organizate (cursuri, seminare, traininguri) au urmărit familiarizarea utilizatorilor cu noile instrumente digitale și crearea unor deprinderi și abilități de utilizare a acestora. În această etapă, cultura informației funcționează ca un ghid de orientare în mediul digital.

Perioada anilor 2010-2015 a însemnat consolidarea autonomiei utilizatorului în procesul de căutare și evaluare a resurselor informaționale. Se promovează accesul la baze de date științifice internaționale și principiile Open Access, iar instruirea se axa pe dezvoltarea competențelor de analiză critică a surselor, în funcție de actualitate și relevanță. În această perioadă utilizatorul devine independent, capabil să valorifice infrastructura digitală a bibliotecii pentru cercetare și instruire.

În anii 2015-2025 cultura informației s-a dezvoltat în direcția strategiilor de căutare în resursele informaționale electronice de profil medical, promovării integrității științifice și utilizării etice a informației. Biblioteca organizează webinare, ateliere și traininguri orientate spre: medicina bazată pe dovezi, crearea și gestionarea profilurilor academice în ORCID și Google Scholar, utilizarea managerilor de referințe precum Mendeley, identificarea revistelor pseudoștiințifice, evaluarea cercetării prin indicatori scientometrici și evitarea plagiatului. Cultura informației devine astfel un proces de responsabilizare academică, prin care utilizatorul nu doar consumă informație, ci contribuie la producerea și diseminarea cunoașterii validate. Această diversificare demonstrează adaptabilitatea bibliotecii la noile tendințe și receptivitatea utilizatorilor față de un proces educațional complementar celui universitar.

PROMOVAREA BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE ÎN CONTEXTUL SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE

Angela GHEORGHÎȚA, bibliotecară principală
ORCID ID: 0009-0009-1755-4732
Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

Imperativ este ca bibliotecile să fie promovate pentru a-și comunica cu succes serviciile și ofertele. Vizibilitatea bibliotecii reflectă gradul de acces oferit utilizatorilor și impactul asupra proceselor de informare și cunoaștere din societate. Într-o lume în care fluxurile informaționale se multiplică exponențial, iar atenția publicului se fragmentează între numeroase surse digitale, biblioteca își consolidează prezența și relevanța prin strategii eficiente de comunicare, promovare și adaptare la noile tendințe tehnologice și sociale.

Vizibilitatea unei biblioteci nu se rezumă la prezența fizică a clădirii sau la existența unui fond de carte bogat. Ea înseamnă, înainte de toate, capacitatea instituției de a fi recunoscută, apreciată și utilizată de comunitate. Înseamnă deschiderea către public, transparența activităților, comunicarea eficientă a serviciilor, parteneriatele și colaborările care extind aria ei de influență. O bibliotecă vizibilă este o bibliotecă activă – una care iese din tiparele tradiționale și se transformă într-un spațiu viu al învățării, al dialogului și al inovației.

În era digitală, vizibilitatea BȘM se construiește în egală măsură în spațiul real și în cel virtual. Platformele online, rețelele sociale (FB, LinkedIn, X, Blog, Youtube, Flickr) pagina web și campaniile de comunicare digitală reprezintă instrumente esențiale pentru a menține un contact constant cu utilizatorii. Prin intermediul acestor canale, biblioteca nu doar informează, ci și inspiră, educă și motivează publicul să descopere resursele și oportunitățile pe care le oferă. În același timp, mediul online facilitează extinderea publicului țintă și oferă acces la resursele bibliotecii persoanelor aflate la distanță.

O bibliotecă dinamică este aceea care știe să anticipeze schimbările sociale și tehnologice, să-și redefinească serviciile și să dezvolte produse informaționale relevante. Prin organizarea de evenimente culturale, ateliere, expoziții BȘM contribuie la consolidarea imaginii bibliotecii ca centru cultural al comunității medicale și biblioteconomice.

De altfel, vizibilitatea nu se construiește doar prin promovare, dar și prin calitatea serviciilor oferite. Un utilizator mulțumit devine, în mod natural, un ambasador al bibliotecii. Experiența pozitivă în interacțiunea cu spațiul bibliotecii, cu personalul acesteia și cu resursele disponibile consolidează reputația instituției. Astfel, vizibilitatea se transformă într-un proces organic, în care comunicarea externă se împletește cu excelența internă.

În mediul academic, vizibilitatea BȘM are o dimensiune strategică suplimentară. Ea este corelată cu impactul cercetării, cu suportul acordat cadrelor didactice și studenților, precum și cu gradul de integrare în rețelele internaționale de informare științifică. BȘM este un nod al cunoașterii, un partener activ în procesul educațional și un garant al accesului deschis la informație. Vizibilitatea bibliotecii se traduce prin implicarea în proiecte de cercetare, dezvoltarea depozitelor digitale instituționale și promovarea valorilor științifice locale în circuitul global. În plus, vizibilitatea contribuie la consolidarea identității bibliotecii. Biblioteca își reafirmă unicitatea zi de zi: calitatea resurselor validate, expertiza profesională a bibliotecarilor, rolul educativ și social pe care îl îndeplinește.

Vizibilitatea nu este doar o opțiune strategică, ci o condiție de existență a BȘM. Biblioteca are o cultură organizațională deschisă, orientată spre utilizator și spre inovație, o echipă de profesioniști capabilă să comunice eficient și să integreze instrumentele

digitale în activitatea cotidiană. În același timp, ne implicăm printr-o abordare continuă, de măsurare și evaluare a impactului, pentru a înțelege cum percepe comunitatea academică biblioteca și cum pot fi îmbunătățite strategiile de vizibilitate: prezența online coerentă și actualizată; digitalizarea și accesul deschis; marketing-ul și branding-ul academic; promovarea culturii inovației în toate activitățile BȘM; formarea și inovarea continuă; dezvoltarea de parteneriate și colaborări cu departamentele și facultățile USMF „Nicolae Testemițanu”; ateliere de formare a culturii informației; adoptarea de noi tehnologii (IA, RA, chatbot).

BȘM este o bibliotecă vizibilă, care este promovată și care trăiește în comunitate și prin comunitate.

PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE A BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE: RESURSE, INFRASTRUCTURĂ, COMPETENȚE, IMPACT

Olesea DOBREA, directoare adjunctă
ORCID ID: 0000-0002-0937-2754
Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE ALE BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE

Biblioteca care inspiră cunoașterea, inovația și colaborarea în medicina modernă

DIGITALIZARE ȘI ACCES DECHIS

IMPACT

- Acces la informații și cunoștințe
- Sprijin pentru cercetare
- Tranziția de la bibliotecă fizică la digitală

DEZVOLTAREA RESURSELOR INFORMAȚIONALE

IMPACT

- Creșterea eficienței în furnizarea informațiilor
- Integrarea serviciilor digitale
- Facilitarea accesului la informații
- Adaptarea la cerințele digitale

MODERNIZAREA INFRASTRUCTURII ȘI SPAȚIILOR DE ÎNVĂȚARE

IMPACT

- Creșterea calității învățării
- Facilitarea accesului la informații
- Integrarea serviciilor digitale
- Facilitarea accesului la informații

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR INFORMAȚIONALE ȘI DIGITALE

IMPACT

- Creșterea calității învățării
- Facilitarea accesului la informații
- Integrarea serviciilor digitale
- Facilitarea accesului la informații

TEHNOLOGII EMERGENTE ȘI INOVAȚIE

IMPACT

- Creșterea calității învățării
- Facilitarea accesului la informații
- Integrarea serviciilor digitale
- Facilitarea accesului la informații

PARTENERIATE ȘI COOPERARE INTERNAȚIONALĂ

IMPACT

- Creșterea calității învățării
- Facilitarea accesului la informații
- Integrarea serviciilor digitale
- Facilitarea accesului la informații

Biblioteca academică se află într-un punct critic al evoluției sale, într-un proces amplu de transformare, determinat de factori precum digitalizarea, globalizarea și dinamica cercetării, orientată către știința deschisă. Revoluția digitală a schimbat fundamental modul de gestionare și accesare a resurselor informaționale, prin extinderea segmentului de resurse informaționale electronice, dezvoltarea platformelor digitale și implementarea tehnologiilor inteligente, care facilitează regăsirea rapidă și personalizată a informației. În acest context, necesitatea unui management strategic în bibliotecile academice derivă din schimbările accelerate care caracterizează mediul universitar modern. Dezvoltarea strategică nu înseamnă doar modernizarea tehnologică, ci planificarea integrată și orientată spre rezultate, astfel încât biblioteca să devină un centru de cunoaștere, inovare și sprijin academic. În acest sens, dezvoltarea strategică se bazează pe capacitatea bibliotecilor de a anticipa schimbările din mediul academic și social, de a identifica oportunități de inovare și de a alinia serviciile oferite la nevoile reale ale utilizatorilor. Ea implică formularea unor direcții de dezvoltare pe termen mediu și lung, valorificarea resurselor umane și tehnologice, precum și adaptarea permanentă la dinamica educației și cercetării. Totodată, conceptul vizează construirea unor parteneriate sustenabile și crearea unui cadru de colaborare interinstituțională, prin care biblioteca devine un actor activ în rețeaua globală a cunoașterii. Astfel, dezvoltarea strategică nu este doar un proces managerial, ci și o abordare culturală și instituțională, prin care biblioteca își consolidează rolul de centru de inovație, formare și transfer de informații.

În acest sens, bibliotecile nu mai pot funcționa doar ca simple centre de informare, ci trebuie să își redefinească misiunea prin dezvoltarea unor strategii care să răspundă atât exigențelor cercetării și educației moderne, cât și necesităților de învățare pe tot parcursul vieții. Analiza direcțiilor strategice de dezvoltare ale bibliotecilor devine fundamentală pentru înțelegerea modului în care acestea se pot adapta și răspunde necesităților în continuă schimbare ale comunității academice. Posterul urmărește să ofere o perspectivă aplicativă asupra bunelor practici de management și inovare, ilustrând modalități prin care BȘM își pot consolida statutul de centru modern de informare în domeniul științelor medicale, cunoaștere și competențe informaționale. Managementul strategic devine, astfel, un instrument esențial pentru anticiparea tendințelor, valorificarea oportunităților, gestionarea eficientă a resurselor și consolidarea rolului bibliotecii ca partener activ în procesul de instruire și cercetare.

În acest sens, un pas important este Dezvoltarea resurselor informaționale și în special a segmentului electronic centrat pe necesitățile de informare ale utilizatorilor. Aceasta presupune extinderea accesului la baze de date științifice internaționale, procurarea cărților tridimensionale, acces la programe virtuale pentru studiu și cercetare, ceea ce va contribui la creșterea accesibilității informației pentru toate categoriile de utilizatori, facilitând consultarea rapidă și eficientă a documentelor, indiferent de locul sau momentul accesării.

Implementarea tehnologiei RFID este o altă direcție strategică prioritară pentru BȘM, care va permite o gestionare rapidă și precisă a colecțiilor, un control eficient al fluxurilor de documente și o experiență mai comodă pentru utilizatori, de la self-check și returnări automate, până la inventariere și securitate inteligentă.

O altă direcție prioritară este digitalizarea, ce presupune transformarea colecțiilor

tradiționale în resurse digitale accesibile oricând și oriunde. Biblioteca va deveni astfel un centru academic digital interactiv, în care resursele tradiționale coabitează cu colecții digitale deschise 24/7.

Totodată, modernizarea infrastructurii și a spațiilor de învățare va crea un mediu adaptat noilor forme de studiu și cercetare.

O altă direcție fundamentală este dezvoltarea competențelor informaționale și digitale ale utilizatorilor, pentru că biblioteca de azi nu mai oferă doar cărți, ci formare continuă, ateliere, instruire individuale și de grup, asistență și consultanță, și ghidare în lumea informației globale.

Iar prin parteneriate internaționale cu organizații precum IFLA, EAHIL, instituții de profil din afara țării, biblioteca se va integra tot mai mult în rețeaua globală a cunoașterii, contribuind la proiecte comune, schimb de experiență și bune practici.

Aplicarea tehnologiile emergente, precum realitatea augmentată, sistemele inteligente de gestionare a resurselor informaționale, implementarea instrumentelor de inteligență artificială în optimizarea regăsirii informației științifice, utilizarea chatboților, analiza datelor și metricilor în cercetare, vor optimiza serviciile, personaliza experiența utilizatorilor și crește eficiența operațională. Astfel, biblioteca va fi capabilă să răspundă provocărilor educaționale, științifice și să susțină excelența academică.

De asemenea, sustenabilitatea și responsabilitatea socială devin principii esențiale ale activității BȘM. Biblioteca își asumă rolul de actor etic și educativ, promovând incluziunea digitală, accesul echitabil la informație și implicarea în proiecte comunitare.

Toate aceste direcții sunt interconectate: digitalizarea și infrastructura pun bazele; serviciile inovative și competențele permit utilizarea optimă; parteneriatele și tehnologiile emergente sporesc vizibilitatea și eficiența; iar sustenabilitatea asigură un impact durabil și responsabil.

Dar în centrul acestei viziuni rămâne resursa umană – utilizatorul (care în cazul BȘM este comunitatea academică și cea de cercetare, medicii, asistentele medicale, farmaciștii din întreaga țară) și bibliotecarul. Pentru că adevărata valoare a unei biblioteci nu stă doar în colecțiile sale, ci în comunitatea pe care o inspiră și o sprijină.

Rolul bibliotecarului în contextul modernizării bibliotecii și al transformărilor digitale, internaționalizării, sustenabilității și inovării este unul esențial și multidimensional. Bibliotecarul devine mediator între oameni și informație, formator de competențe, promotor al inovației, conector între rețelele globale. El nu doar oferă acces la resurse, ci ghidează, educă și inspiră.

Și pentru că *Evoluție, Performanță, Excelență* nu sunt doar cuvinte de pe logo-ul aniversar, dar sunt principiile care ne ghidează în fiecare zi, în crearea unei Biblioteci demne de trecutul ei și pregătită pentru viitor. Biblioteca Științifică Medicală a demonstrat timp de opt decenii capacitatea de a se adapta continuu la schimbările mediului informațional și academic. Astăzi, biblioteca nu mai este spațiu al tăcerii, ci un hub viu de cunoaștere și inovație, unde fiecare colț pulsează de activitate intelectuală. Ea devine un loc de întâlnire între tradiție și tehnologie, între cărți tipărite și resurse digitale, un spațiu unde ideile se întâlnesc și se transformă în proiecte, cercetări și experiențe interactive.

**PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN IMPLEMENTAREA
MANAGEMENTULUI DATELOR DE CERCETARE ÎN BIBLIOTECILE
ACADEMICE DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Viorica LUPU, dr., directoare

ORCID ID: 0000-0002-3905-7499

Biblioteca Științifică a Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat. În contextul dezvoltării e-științei și al utilizării pe scară largă a tehnologiilor informaționale, datele de cercetare au devenit o resursă esențială pentru validarea rezultatelor științifice, reproducerea experimentelor și extinderea cunoașterii. Bibliotecile academice devin actori importanți în sprijinirea cercetătorilor prin servicii specializate de organizare, descriere, arhivare și conservare a datelor de cercetare. Totuși, implementarea MDC la nivel instituțional se confruntă cu multiple provocări, precum lipsa unor politici clare, resursele limitate și necesitatea dezvoltării competențelor profesionale în domeniu.

Articolul analizează provocările și oportunitățile existente pentru bibliotecile academice din Republica Moldova în procesul de implementare a managementului datelor de cercetare. Studiul utilizează o metodologie calitativă bazată pe analiza strategică SWOT, care permite evaluarea factorilor interni și externi ce influențează dezvoltarea serviciilor de MDC, inclusiv resursele instituționale, infrastructura tehnologică, cadrul politic și reglementar, precum și contextul cultural și tehnologic al mediului de cercetare.

Rezultatele analizei evidențiază atât punctele forte și potențialul bibliotecilor academice de a sprijini gestionarea datelor de cercetare, cât și limitările existente la nivel instituțional. De asemenea, sunt identificate oportunitățile generate de politicile internaționale privind știința deschisă și de dezvoltarea tehnologiilor digitale, precum și amenințările legate de lipsa resurselor și de ritmul accelerat al transformărilor din mediul științific.

Cuvinte-cheie: managementul datelor de cercetare; biblioteci academice; infrastructura datelor de cercetare; date de cercetare; Republica Moldova.

Abstract. In the context of the development of e-science and the widespread use of information technologies, research data have become an essential resource for validating scientific results, reproducing experiments, and expanding knowledge. Academic libraries are increasingly becoming important actors in supporting researchers through specialized services for the organization, documentation, archiving, and preservation

of research data. However, the implementation of Research Data Management (RDM) at the institutional level faces multiple challenges, such as the lack of clear policies, limited resources, and the need to develop professional competencies in this field.

The article analyzes the challenges and opportunities for academic libraries in the Republic of Moldova in the process of implementing research data management. The study employs a qualitative methodology based on SWOT strategic analysis, which allows for the evaluation of internal and external factors influencing the development of RDM services, including institutional resources, technological infrastructure, the policy and regulatory framework, as well as the cultural and technological context of the research environment.

The results of the analysis highlight both the strengths and the potential of academic libraries to support research data management, as well as the existing institutional limitations. The study also identifies opportunities generated by international open science policies and the development of digital technologies, as well as threats related to limited resources and the rapid pace of transformations in the scientific environment.

Keywords: *research data management; academic libraries; research data infrastructure; research data; Republic of Moldova.*

INTRODUCERE

În ultimele decenii, cercetarea științifică a cunoscut transformări profunde, determinate de creșterea exponențială a volumului de date generate în diverse domenii. Utilizarea pe scară largă a tehnologiei informatice performante în toate disciplinele înseamnă că un număr tot mai mare de cercetători generează și utilizează seturi de date de mari dimensiuni în cadrul procesului de cercetare. Acest lucru se aplică programelor de e-știință colaborative la scară largă, dar și unei game largi de activități de cercetare în diverse domenii (Cox and Pinfield, 2014). Intensificarea activităților de cercetare la nivel global a condus la acumularea unor cantități fără precedent de date, ceea ce a amplificat rolul cercetătorilor și al profesioniștilor informației în gestionarea eficientă a acestora (Frederick and Run, 2019). Datele de cercetare au devenit o resursă indispensabilă pentru validarea rezultatelor, reproducerea experimentelor și extinderea cunoașterii științifice.

La nivel internațional, politicile de Acces Deschis și inițiativele globale, precum *European Open Science Cloud (EOSC)*, promovează principiile FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable), încurajând comunitatea științifică să asigure transparență, vizibilitate și reutilizare a datelor. În același timp, finanțatorii și organismele de cercetare solicită din ce în ce mai frecvent elaborarea de planuri de gestionare a datelor (Masinde, Johnson et al., 2021), fapt ce obligă instituțiile și cercetătorii să adopte practici standardizate.

În acest context, managementul datelor de cercetare (MDC) s-a consolidat ca o componentă esențială a științei moderne, oferind cadrul necesar pentru organizarea, stocarea, descrierea, partajarea și conservarea pe termen lung a datelor științifice.

MDC este deosebit de important pentru cercetători, deoarece gestionarea eficientă a datelor nu este doar un aspect tehnic, ci și un proces complex, care necesită timp și efort considerabil. Republica Moldova, aflată în proces de integrare în Spațiul European al Cercetării, se confruntă cu necesitatea alinierii la aceste tendințe globale. Pentru

a răspunde acestor provocări, cercetătorii au nevoie de sprijin specializat din partea bibliotecarilor, care pot oferi expertiză în arhivare digitală, descriere standardizată și utilizarea instrumentelor și platformelor dedicate. Astfel, bibliotecile academice devin parteneri esențiali în asigurarea calității, accesibilității și reutilizării datelor de cercetare.

Totuși, implementarea MDC la nivel instituțional întâmpină numeroase obstacole, generate de lipsa unor politici clare, de resurse limitate și de necesitatea formării de competențe specializate.

Articolul de față își propune să analizeze provocările și oportunitățile pe care le întâmpină bibliotecile academice din Republica Moldova în procesul de implementare a managementului datelor de cercetare.

MATERIALE ȘI METODE

Studiul a fost realizat pe baza unei metodologii calitative de analiză strategică, utilizând instrumentul SWOT ca principal cadru de evaluare. Această metodă a permis examinarea sistematică a factorilor interni și externi care influențează capacitatea bibliotecilor academice din Republica Moldova de a implementa servicii eficiente de MDC.

Având în vedere complexitatea transformărilor din domeniul cercetării și necesitatea alinierii la practicile internaționale privind gestionarea datelor, analiza a vizat evaluarea resurselor instituționale, a competențelor profesionale, a infrastructurii tehnologice, a cadrului politic și reglementar, precum și a provocărilor generate de mediul extern. Procesul metodologic a inclus următoarele etape:

1. *Identificarea factorilor relevanți.* Au fost selectate elementele considerate importante pentru evaluarea nivelului de pregătire a bibliotecilor academice în implementarea serviciilor de MDC: cadrul instituțional, experiența profesională a bibliotecarilor, infrastructura tehnologică disponibilă, politicile existente, cerințele finanțatorilor, disponibilitatea resurselor, gradul de digitalizare și contextul cultural și tehnologic în care funcționează instituțiile de cercetare.

2. *Clasificarea factorilor conform cadrului SWOT.* Elementele identificate au fost organizate în patru categorii:

- Puncte forte – factori interni favorabili dezvoltării serviciilor de MDC;
- Puncte slabe – factori interni ce limitează implementarea eficientă a MDC;
- Oportunități – factori externi care pot sprijini dezvoltarea infrastructurii și a serviciilor de MDC;
- Amenințări – factori externi cu potențial impact negativ asupra sustenabilității MDC.

3. *Analiza calitativă a datelor.* Evaluarea factorilor a fost realizată printr-o abordare calitativă, cu accent pe interpretarea contextuală și pe identificarea relațiilor dintre elementele interne și externe. Nu au fost utilizate instrumente statistice, întrucât obiectivul studiului este exploratoriu, orientat spre înțelegerea proceselor instituționale și a dinamicilor sistemice care influențează implementarea MDC.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Scopul principal al acestei secțiuni este de a prezenta rezultatele detaliate obținute în urma aplicării cadrului de analiză SWOT, vizând identificarea clară și structurată a factorilor interni și externi care influențează implementarea serviciilor de MDC în bibliotecile academice. Evaluarea matricii SWOT a condus la o imagine a MDC,

evidențind o serie de puncte tari și puncte slabe instituționale, alături de oportunități și amenințări generate de mediul extern (politici, tehnologie, legislație), care vor fi descrise în continuare.

Puncte forte

Punctele forte identificate se referă la schimbările în cultura cercetării științifice, la experiența bibliotecarilor în arhivarea și prezervarea pe termen lung a patrimoniului științific instituțional, în implementarea standardelor internaționale pentru catalogarea și descrierea resurselor informaționale, la interesul academic din partea cercetătorilor și a cadrelor universitare pentru gestionarea și partajarea datelor de cercetare, precum și la modelele de politici naționale elaborate, care reprezintă un cadru conceptual și un punct de plecare pentru implementarea MDC.

În ultimii ani, se observă o evoluție semnificativă în cultura cercetării (Henderson, 2015), caracterizată printr-o deschidere tot mai mare față de practici precum știința deschisă, colaborarea interdisciplinară și accesul liber la date. Cercetătorii sunt tot mai conștienți de importanța transparenței, a reproductibilității și a valorificării secundare a datelor. Această schimbare culturală reprezintă un atu major, deoarece facilitează acceptarea și adoptarea soluțiilor de MDC în rândul comunității academice.

Bibliotecile universitare dețin o experiență vastă în gestionarea informației și în prezervarea resurselor documentare, acumulată de-a lungul deceniilor. Competențe precum arhivarea digitală, implementarea metadatelor, descrierea standardizată și asigurarea accesului pe termen lung la resurse reprezintă fundamentul pe care se poate construi eficient un program instituțional de MDC. Utilizarea standardelor precum Dublin Core, MARC, RDA, DataCite sau schema FAIR indică un nivel avansat de profesionalizare în gestionarea informației. Bibliotecile sunt deja familiarizate cu procese riguroase de descriere, organizare și interconectare a resurselor, ceea ce le permite să adapteze cu ușurință aceste standarde la specificul datelor de cercetare. Acest avantaj metodologic contribuie la o tranziție eficientă către serviciile de MDC.

Există un interes clar pentru gestionarea, partajarea și reutilizarea datelor de cercetare, determinat de cerințele finanțatorilor, cerințele editoriale și propriile nevoi de eficientizare a proceselor de cercetare. Acest interes se traduce prin disponibilitatea cercetătorilor de a colabora cu bibliotecile universitare și de a adopta practici de MDC, facilitând astfel integrarea serviciilor la nivel instituțional.

Existența politicilor naționale și a recomandărilor strategice privind gestionarea datelor de cercetare constituie un cadru conceptual solid. Aceste documente oferă instituțiilor un punct de plecare coerent pentru elaborarea propriilor reglementări, proceduri și infrastructuri de MDC. Alinierea la politicile naționale asigură coerență, sustenabilitate și sprijin administrativ pentru implementarea serviciilor instituționale de date.

Puncte slabe

În același timp, identificarea punctelor slabe ne-a ajutat să recunoaștem și să abordăm limitările sau deficiențele care ar putea afecta implementarea serviciilor de management al datelor de cercetare. Printre acestea se numără lipsa politicilor și procedurilor aprobate la nivel național privind MDC, infrastructura tehnologică insuficient dezvoltată, absența investițiilor în domeniul MDC, lipsa mecanismelor de monitorizare și evaluare a modului în care sunt gestionate datele de cercetare, capacitățile limitate de

gestionare a datelor și lipsa bibliotecarilor specializați în acest domeniu.

Absența unui cadru reglementar național clar (Irawan, 2019) determină o implementare fragmentată și neuniformă a practicilor de MDC în instituțiile de cercetare și în universități. Fără politici naționale, instituțiile nu beneficiază de linii directe obligatorii, de standarde unitare sau de un model comun pentru elaborarea procedurilor interne. Această lipsă de coordonare reduce eficiența eforturilor de implementare și poate conduce la discrepanțe majore între instituții în modul în care gestionează și arhivează datele de cercetare.

Lipsa unor planuri clare pentru colectarea și stocarea datelor, combinată cu deficitul de personal calificat pentru crearea și gestionarea proiectelor de MDC, reprezintă un obstacol major în dezvoltarea serviciilor de MDC. În plus, dificultățile în crearea posturilor specializate și absența clarității privind captarea, proprietatea și partajarea datelor — incluzând aspecte precum ciclul de viață al datelor, drepturile de autor, utilizarea corectă și proprietatea intelectuală — amplifică aceste probleme. În consecință, aceste lacune continuă să împiedice implementarea eficientă și sustenabilă a serviciilor de gestionare a datelor în cadrul instituțiilor academice și de cercetare (Mavodza, 2022).

MDC necesită infrastructuri, cum ar fi depozite digitale sigure, servere pentru stocare pe termen lung, platforme interoperabile și instrumente pentru documentarea și partajarea datelor. În multe instituții, infrastructura IT existentă este depășită, limitată ca spațiu de stocare sau lipsește standardizarea tehnică. Această situație face dificilă implementarea unor servicii de MDC scalabile și conforme cu principiile FAIR.

MDC este un domeniu care necesită resurse financiare considerabile pentru dezvoltarea infrastructurii, achiziționarea tehnologiilor, formarea personalului și implementarea politicilor. Lipsa finanțării dedicate încetinește sau chiar blochează proiectele de dezvoltare, reducând capacitatea instituțiilor de a adopta tehnologii moderne sau de a angaja experți în domeniu. Fără investiții consistente, orice inițiativă în MDC riscă să rămână la nivel experimental sau fragmentar.

În absența unor instrumente clare de monitorizare, instituțiile nu pot determina eficiența practicilor de gestionare a datelor sau nivelul de conformitate cu cerințele naționale și internaționale. Lipsa evaluărilor periodice conduce la neidentificarea problemelor sistemice, la repetarea greșelilor și la o slabă adaptare la schimbările din ecosistemul științific. Mecanismele de evaluare sunt esențiale pentru îmbunătățirea continuă a serviciilor.

Mulți cercetători nu dețin abilități avansate în organizarea, documentarea, arhivarea sau partajarea datelor de cercetare. Fără formare adecvată, practici precum utilizarea metadatelor, asigurarea calității datelor sau gestionarea drepturilor de autor sunt aplicate inconstant sau superficial. Personalul tehnic din instituții este, de asemenea, adesea insuficient pregătit pentru provocările specifice MDC, ceea ce afectează calitatea serviciilor oferite.

Serviciile eficiente de MDC necesită profesioniști cu competențe multidisciplinare: cunoștințe privind ciclul de viață al datelor, standarde de metadata, politici de acces deschis, aspecte juridice și etice, precum și abilități tehnice. În prezent, majoritatea bibliotecarilor nu dispun de astfel de specialiști, ceea ce limitează capacitatea de a furniza suport avansat cercetătorilor. Lipsa formării și dezvoltării profesionale în MDC reprezintă o dificultate majoră pentru instituțiile care doresc să implementeze servicii complete.

Oportunități

Pe lângă evaluarea internă, analiza SWOT a permis identificarea principalelor aspecte ale mediului extern care pot influența dezvoltarea serviciilor de MDC. Aceasta a inclus atât oportunitățile, precum noile tehnologii disponibile, sursele de finanțare, interesul academic pentru știința deschisă și partajarea datelor, politicile și standardele internaționale în evoluție, cât și amenințările, generate de schimbările rapide din domeniu, resursele limitate și lipsa de expertiză specializată.

Fiind un domeniu aflat în continuă expansiune, MDC reprezintă o șansă importantă pentru bibliotecile academice din Republica Moldova de a-și consolida relevanța și influența în mediul academic, dar totodată implică provocări complexe ce necesită planificare riguroasă, colaborare interinstituțională și integrarea eficientă a serviciilor.

Evoluția rapidă a tehnologiilor digitale și a infrastructurilor pentru stocarea și partajarea datelor deschide posibilități semnificative pentru bibliotecile academice (Mavodza, Judith 2022). Instrumente precum depozitele instituționale, platformele cloud securizate, soluțiile de interoperabilitate și standardele FAIR permit gestionarea mai eficientă a volumelor mari de date și facilitarea accesului deschis. Implementarea acestor tehnologii poate crește vizibilitatea cercetării naționale și internaționale, sprijinind colaborările multidisciplinare.

Bibliotecile și instituțiile de cercetare pot valorifica oportunitățile de finanțare oferite prin programe naționale și europene (de exemplu Horizon Europe, INTERREG, programe de cercetare și inovare naționale). Aceste fonduri pot fi utilizate pentru dezvoltarea infrastructurii de MDC, pentru formarea personalului și pentru implementarea politicilor și procedurilor necesare.

Există beneficii și în aderarea bibliotecilor la organizații profesionale de suport, cum ar fi Research Data Alliance (RDA). Utilizarea instrumentelor pentru gestionarea datelor este, de asemenea, utilă, de exemplu: DMPTool, pentru crearea planurilor de gestionare a datelor care respectă cerințele instituționale și ale finanțatorilor.

Cercetătorii și cadrele universitare devin tot mai conștiente de beneficiile partajării datelor: creșterea vizibilității publicațiilor, posibilitatea reutilizării datelor în cercetări viitoare și conformitatea cu cerințele editoriale sau ale finanțatorilor. Acest interes oferă bibliotecilor un rol strategic în sprijinirea MDC și consolidarea relațiilor cu comunitatea academică.

Existența standardelor internaționale (de exemplu FAIR, EOSC, OpenAIRE, CoreTrustSeal, DataCite Metadata) și a recomandărilor internaționale pentru managementul datelor oferă un cadru de referință pentru instituțiile naționale. Adoptarea acestor bune practici poate facilita integrarea MDC în infrastructurile europene de cercetare și poate crește recunoașterea internațională a instituțiilor naționale.

MDC reprezintă o oportunitate pentru biblioteci de a-și extinde relevanța și influența în mediul academic, consolidându-și poziția ca hub pentru informație, date și suport metodologic. Dezvoltarea serviciilor MDC poate transforma bibliotecile în parteneri activi în cercetare, nu doar furnizori de resurse informaționale.

Amenințări

Domeniul MDC se află într-o continuă transformare, ceea ce generează riscuri și provocări externe pentru instituțiile care încearcă să implementeze servicii eficiente.

Identificarea amenințărilor permite evaluarea factorilor care ar putea împiedica dezvoltarea și sustenabilitatea MDC, incluzând aspecte legate de schimbările rapide și imprevizibile în domeniu, resurse, competențe și securitatea datelor.

Oportunitățile și amenințările provin din instituțiile externe, incluzând schimbările tehnologice, politicile, schimbările culturale, concurența și condițiile economice (Marlina, Ekawati & Purwandari, Betty, 2019).

MDC este un domeniu dinamic, în care standardele, instrumentele și cerințele de securitate a datelor evoluează rapid. Instituțiile care nu se adaptează la timp riscă să devină depășite și să nu respecte normele internaționale sau cerințele finanțatorilor.

Implementarea MDC necesită infrastructură tehnică, personal specializat și investiții continue. Lipsa resurselor financiare poate întârzia dezvoltarea serviciilor, poate limita achiziția de tehnologii moderne și poate afecta calitatea serviciilor oferite cercetătorilor.

Absența personalului specializat în MDC și lipsa unor programe de formare adecvate pentru bibliotecari și cercetători pot împiedica implementarea eficientă a serviciilor. Procesul MDC este complex și necesită competențe interdisciplinare – tehnice, metodologice și juridice – care nu sunt încă suficient dezvoltate la nivel național.

În absența unui cadru național coerent, instituțiile pot adopta practici diferite, neuniforme, ceea ce reduce interoperabilitatea și eficiența serviciilor MDC. Fragmentarea poate duce la duplicarea eforturilor și la pierderea de date sau informații critice.

Gestionarea datelor sensibile, confidențiale sau protejate de legislația privind drepturile de autor reprezintă o provocare majoră. Amenințările cibernetice, erorile umane sau infrastructura tehnologică insuficient securizată pot compromite integritatea și disponibilitatea datelor de cercetare.

Oportunitățile și amenințările evidențiază faptul că MDC este un domeniu cu potențial strategic mare, dar care necesită planificare riguroasă, colaborare interinstituțională, investiții și dezvoltarea competențelor. Pentru bibliotecile academice din Republica Moldova, aceste aspecte reprezintă atât provocări, cât și premise pentru a-și consolida rolul în ecosistemul cercetării științifice.

CONCLUZII

Studiul scoate în evidență o dinamică complexă de factori care afectează modul în care bibliotecile academice din Republica Moldova implementează serviciile de MDC. Analiza SWOT a permis identificarea atât a resurselor și competențelor existente, cât și a limitărilor structurale și contextuale care afectează adoptarea MDC.

Punctele forte identificate, precum experiența bibliotecarilor în gestionarea informației și arhivarea digitală, utilizarea standardelor internaționale pentru descrierea și organizarea resurselor și interesul crescut al comunității academice pentru partajarea datelor, constituie premise solide pentru dezvoltarea serviciilor de MDC. Aceste avantaje oferă bibliotecilor posibilitatea de a se transforma în parteneri activi în procesul de cercetare, nu doar în furnizori de resurse informaționale.

În același timp, punctele slabe, inclusiv lipsa unui cadru național coerent, infrastructura tehnică insuficient dezvoltată, resursele limitate și deficitul de personal specializat, reprezintă obstacole semnificative. Aceste deficiențe limitează scalabilitatea și eficiența serviciilor și necesită intervenții strategice pentru a fi depășite.

Analiza mediului extern a identificat oportunități importante, generate de evoluția

tehnologiilor digitale, disponibilitatea platformelor de partajare a datelor, programele de finanțare naționale și europene și aderarea la rețele internaționale de expertiză. Aceste elemente oferă bibliotecilor cadrul necesar pentru consolidarea capacităților și integrarea serviciilor MDC în ecosistemul european al cercetării.

Totodată, amenințările precum schimbările rapide ale standardelor internaționale, lipsa resurselor financiare constante, deficitul de competențe specializate și riscurile asociate securității datelor sensibile subliniază necesitatea unei planificări riguroase, a investițiilor sustenabile și a formării continue a personalului.

În concluzie, bibliotecile academice din Republica Moldova se află într-un punct favorabil pentru dezvoltarea serviciilor de MDC, beneficiind de experiență și interes academic, dar succesul implementării depinde de capacitatea instituțiilor de a depăși limitele structurale și de a valorifica oportunitățile existente. Strategiile viitoare trebuie să vizeze consolidarea infrastructurii, formarea profesională multidisciplinară, alinierea la standardele internaționale și dezvoltarea unui cadru politic coerent, astfel încât MDC să devină o componentă integrată și sustenabilă a ecosistemului național de cercetare

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. COX, A. M. & S. PINFIELD. Research Data Management and Libraries: Current Activities and Future Priorities. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2014, vol. 46(4), pp. 299-316. Disponibil: <https://doi.org/10.1177/0961000613492542> [accesat 2025-09-02]

2. HENDERSON, M. E & T. L. KNOTT. Starting a research data management program based in a university library. *Medical Reference Services Quarterly Journal*. 2015, vol. 34(1), pp. 47-59. DOI 10.1080/02763869.2015.986783 [accesat 2025-09-22]

3. MARLINA, Ekawati & Betty PURWANDARI. Strategy for Research Data Management Services in Indonesia. *Procedia Computer Science*. 2019, vol. 161, pp. 788-796. Disponibil: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.11.184> [accesat 2025-09-27]

4. IRAWAN, Dasapta; Cahyo DARUJATI; Soebandhi SANTIRIANINGRUM; Fierly Hayati & Deffy Sari. How to Extend your Data Lifetime: Research Data Management in Indonesia's Context. In: *Advances in Social Science, Education and Humanities Research: proceedings of the 1st International Conference on Life, Innovation, Change and Knowledge (ICLICK 2018)*. 2019, vol. 203, pp. 162-165. Disponibil: <https://www.atlantispress.com/proceedings/iclick-18/125913290> [accesat 2025-09-02]

5. MAVODZA, Judith. Research Data Management: A review of UAE academic library experience. *Open Information Science*. 2022, vol. 6, pp. 16-27. Disponibil: <https://doi.org/10.1515/opis-2022-0128> [accesat 2025-09-15]

6. MASINDE, Johnson; Jing CHEN; Daniel WAMBIRI & Angela MUMO. Research Librarians' Experiences of Research Data Management Activities at an Academic Library in a Developing Country. *Data and Information Management*. 2021, vol. 5(4), pp. 412-424. Disponibil: <https://doi.org/10.2478/dim-2021-0002> [accesat 2025-09-18]

7. FREDERICK, A. & Y. RUN. The Role of Academic Libraries in Research Data Management: A Case in Ghanaian University Libraries. *Open Access Library Journal*. 2019, vol. 6, pp. 1-16. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.4236/oalib.1105286> [accesat 2025-09-22]

IMPACTUL REPOZITORIULUI USMF “NICOLAE TESTEMIȚANU” ASUPRA VIZIBILITĂȚII AUTORILOR

Tamilla BAROV, bibliotecară principală
ORCID ID: 0000-0002-5054-1601

Olesea DOBREA, directoare adjunctă
ORCID ID: 0000-0002-0937-2754
**Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”**

Rezumat. Mediul informațional academic se caracterizează printr-un grad înalt de complexitate și dinamism, determinate de expansiunea accelerată a resurselor digitale, diversificarea canalelor de comunicare științifică și transformările continue ale tehnologiilor informaționale. Prin urmare, investiția în infrastructuri digitale durabile, politici coerente de arhivare și strategii de dezvoltare pe termen lung devine o condiție esențială pentru consolidarea relevanței și competitivității instituțiilor academice în societatea cunoașterii.

În acest context, dezvoltarea sustenabilă a Repozitoriilor Instituționale devine o prioritate strategică, acestea funcționând nu doar ca infrastructuri de arhivare și conservare, ci și ca instrumente eficiente de sporire a vizibilității și impactului autorilor. Astfel, repozitoriile instituționale devin veritabile platforme de promovare științifică, amplificând vizibilitatea producției academice și consolidând reputația individuală și instituțională în spațiul științific internațional.

Cuvinte cheie: acces deschis, repozitoriul instituțional, vizibilitatea cercetării, Repozitoriul USMF “Nicolae Testemițanu”

Abstract. The academic information environment is increasingly complex and dynamic, shaped by the rapid expansion of digital resources, the diversification of scientific communication channels and continuous transformations in information technology. In this context, investment in sustainable digital infrastructure, coherent archiving policies and long-term development strategies is essential for strengthening the relevance and competitiveness of academic institutions in the knowledge society.

The sustainable development of institutional repositories is a strategic priority as they serve as both archiving and preservation infrastructures and effective tools for increasing authors' visibility and impact. Institutional repositories become true platforms for scientific promotion, amplifying the visibility of academic output and strengthening the reputations of individuals and institutions within the international scientific community.

Keywords: open access, institutional repository, research visibility, Nicolae Testemițanu State University of Medicine and Pharmacy Repository

În condițiile actuale, se impune o analiză a rolului Repozitoriului Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” ca instrument eficient pentru creșterea vizibilității autorilor în mediul informațional. Dezvoltarea acestui produs informațional a parcurs mai multe etape evolutive, fiecare fiind susținută de expertiză profesională și fundamentată pe bune practici în domeniul managementului informațional și al accesului deschis.

În anul 2013, șapte biblioteci universitare din Republica Moldova, care și-au conjugat eforturile în promovarea mișcării Accesului Deschis, au intrat într-o nouă etapă de dezvoltare, modernizare și redefinire strategică în cadrul proiectului TEMPUS Nr. 543929-TEMPUS-1-2013-LT-TEMPUS-JPGR „Servicii informaționale moderne pentru îmbunătățirea calității studiilor” (Modern Information Services for Improvement Study Quality - MISISQ). Proiectul a fost conceput ca o strategie de modernizare instituțională, orientată spre consolidarea rolului bibliotecilor universitare în asigurarea calității procesului educațional și de cercetare.

În vederea realizării obiectivului major, crearea și dezvoltarea repozitoriilor instituționale, au fost implementate multiple activități, structurate pe mai multe dimensiuni: evaluare instituțională, dezvoltarea resurselor umane (staff), infrastructură tehnică și soluții software, activități de advocacy, instruire profesională și marketing informațional.

În anul 2016, produsul informațional rezultat a devenit accesibil utilizatorilor. Pentru reglementarea cadrului normativ privind organizarea și funcționarea Repozitoriului Instituțional, a fost elaborat și aprobat un set complex de documente de politici instituționale, după cum urmează:

1. Politica Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova privind Accesul Deschis la informație / Open Access Policy of Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy of the Republic of Moldova (aprobată prin Procesul-verbal al ședinței Senatului nr. 1/4 din 24.03.2016; actualizată și aprobată prin Decizia Senatului nr. 8/18 din 23.09.2021).

2. Politica instituțională a fost înregistrată în Registrul Internațional al Mandatelor și Politicilor privind Repozitoriile cu Acces Deschis (ROARMAP) (<http://roarmap.eprints.org/1054>).

3. Strategia pentru știința deschisă a Instituției Publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova pentru perioada 2021-2026

4. Regulamentul de organizare și funcționare a Repozitoriului Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova (aprobat prin Procesul-verbal al ședinței Senatului nr. 1/4 din 24.03.2016; actualizat și aprobat prin Decizia Senatului nr. 8/19 din 23.09.2021).

5. Declarația privind arhivarea publicațiilor în Repozitoriul USMF „Nicolae Testemițanu” (https://library.usmf.md/sites/default/files/inline-files/Acord%20declarație_2.pdf).

6. Ghidul de arhivare a publicațiilor în Repozitoriul Instituțional (https://library.usmf.md/sites/default/files/inline-files/ghid_de_arhivare_a_documentelor_in_RI%20%281%29.pdf)

Pentru sporirea vizibilității internaționale, Repozitoriul Instituțional a fost înregistrat în principalele directoare și registre de profil, precum OpenDOAR, ROAR și Webometrics Ranking of Repositories. Totodată, acesta a fost integrat în platforma PRIMO și

în BASE (Bielefeld Academic Search Engine), motor multidisciplinar de căutare pentru resurse științifice în acces deschis, dezvoltat de Biblioteca Universității Bielefeld.

Continuitatea proiectului *MISISQ* a fost asigurată prin lansarea în martie 2019 a proiectului *Consolidarea capacităților de gestionare a cercetării și a Științei Deschise ale instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova și Armenia - Strengthening Research Management and Open Science Capacities of HEIs in Moldova and Armenia - MINERVA*, finanțat de programul ERASMUS+ (15.01.2019 – 14.01.2022). Scopul proiectului a constat în consolidarea capacităților de cercetare și a capacităților Open Science ale instituțiilor de învățământ superior din Moldova și Armenia.

Conform raportului publicat de Webometrics Ranking of Repositories, în luna mai 2025 (https://figshare.com/articles/preprint/Transparent_Ranking_of_Repositories_2025_docx/29099234?file=54646781), poziționarea Repozitoriului reflectă consolidarea vizibilității și a impactului producției științifice instituționale în mediul academic internațional.

Tab. 1 Clasamentul Webometrics

Instituția	Clasament la nivel național	Publicații din RI indexate în Google Scholar
UTM	I	13700
USMF „Nicolae Testemițanu”	II	7790
UPSC „Ion Creangă”	III	2460
ASEM	IV	1130

De la momentul creării Repozitoriului Instituțional (RI) și până în prezent, se constată o evoluție ascendentă și susținută a numărului de înregistrări. În luna decembrie a an. 2025, numărul total al acestora depășea 28.300 de documente, cu o medie anuală de creștere de aproximativ 2.000 de înregistrări.

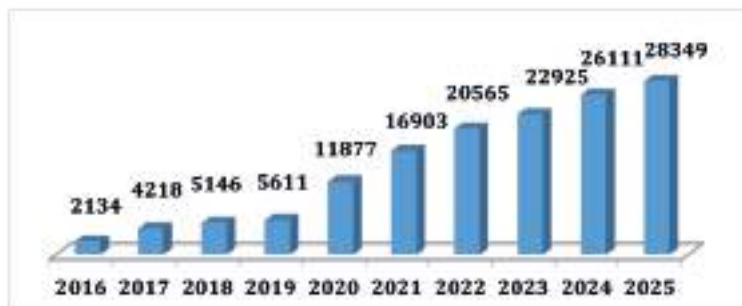

Fig. 1 Dinamica dezvoltării Repozitoriului USMF „Nicolae Testemițanu”, perioada 2016-2025

Această dinamică constantă, manifestată prin diversificarea structurii și extinderea colecțiilor existente reflectă consolidarea culturii instituționale a arhivării și implicarea activă a comunității academice în procesul de diseminare și valorificare a rezultatelor cercetării științifice.

În rezultatul dezvoltării și operaționalizării Repozitoriului USMF “Nicolae Testemițanu” a sporit considerabil vizibilitatea și impactul lucrărilor științifice elaborate de cadrele didactice și cercetătorii universității, reflectată inclusiv prin creșterea numărului

de citări. Pe parcursul procesului de constituire și dezvoltare sustenabilă a RI, s-a conturat un nucleu de autori activi ale căror contribuții asigură o pondere semnificativă a conținutului și influențează în mod direct indicatorii de impact și de utilizare.

Tipologia publicațiilor arhivate evidențiază caracterul preponderent științific al Repozitoriului, aspect confirmat de dinamica statisticilor de accesare, descărcare și vizualizare a colecțiilor. Astfel, datele de utilizare confirmă rolul RI ca instrument eficient de diseminare a rezultatelor cercetării și de consolidare a vizibilității instituționale în mediul academic.

Analiza subiectelor și a metadatelor utilizate în descrierea documentelor permite identificarea direcțiilor științifice dominante în Repozitoriu. Distribuția publicațiilor pe domenii tematice evidențiază tendințele și ariile de interes în cercetarea instituțională. Datele indică o prevalență a tematicilor aferente practicii clinice și sănătății publice, acestea situându-se în topul domeniilor reprezentate. Totodată, se remarcă o pondere semnificativă a colecțiilor de protocoale clinice și teze de doctorat, care reflectă atât orientarea aplicativă a cercetării, cât și contribuția substanțială la fundamentarea practicilor medicale bazate pe dovezi.

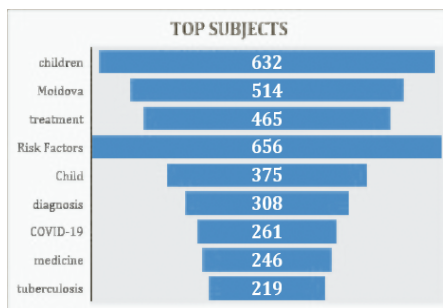
Monitorizarea și colectarea datelor statistice privind utilizarea Repozitoriului USMF “Nicolae Testemițanu” sunt realizate prin intermediul instrumentelor Google Analytics și Google Search Console, care permit analiza traficului, a surselor de acces și a comportamentului informațional al utilizatorilor. Datele statistice evidențiază un nivel sporit de accesare și utilizare a acestuia la nivel național, fapt ce demonstrează integrarea activă a resurselor RI în activitatea comunității academice și medicale. Frecvența accesărilor indică utilizarea constantă a informațiilor atât în procesul educațional, cât și în practica medicală, precum și în activitățile de formare profesională continuă.

Interesul pentru resursele arhivate în RI nu se limitează însă la nivel național. Statisticile de utilizare indică accesări din cel puțin 50 de țări, printre care se remarcă, China, Suedia, Statele Unite ale Americii și România.

Această distribuție geografică relevă integrarea RI în circuitul internațional al informației științifice și confirmă relevanța conținutului pentru comunitatea academică globală. Analiza comportamentului utilizatorilor evidențiază, totodată, un număr semnificativ de vizite repetate, ceea ce reflectă un interes constant și o fidelizare a publicului.

Img. 2 Statistici privind accesarea RI la nivel global în anul 2025

Img. 1 Topul celor mai căutate subiecte în Repozitoriul Instituțional

Conform datelor pentru 2025, distribuția tipurilor de publicații este următoarea: cel mai mare număr de articole științifice - 15.760 (57%), lucrări ale conferințelor - 8 963 (33%), teze de doctor și doctor habilitat și rezumate ale acestora - 470 (3%), protocoale clinice - 472, materiale didactice - peste 1.000 de înregistrări.

O analiză a profilurilor de autor pe platforma Google Scholar evidențiază o creștere semnificativă a vizibilității cercetătorilor instituției: numărul profilurilor active a evoluat de la 89 în anul 2020 la 1002 în octombrie 2025. Această dinamică reflectă consolidarea prezenței digitale a comunității academice și asumarea instrumentelor de monitorizare a impactului științific.

Conform datelor publicate pe platforma National H-index Ranking (<https://md.h-index.com/ro/nicolae-testemitanu-state-university-of-medicine-and-pharmacy>), indicele h al autorilor universității a înregistrat o creștere de la 104 la 111 între trimestrul II și trimestrul IV al anului 2025.

Se constată, totodată, o corelație directă între extinderea volumului publicațiilor disponibile în acces deschis și creșterea numărului de citări în bazele de date științifice internaționale. Analiza dinamicii citărilor autorilor instituției în perioada 2019-2025 indică o tendință ascendentă constantă, cu intensificări semnificative în ultimii ani.

În Scopus, după anul 2019 se remarcă o creștere a citărilor, cu un vârf în intervalul 2023-2024, când au fost indexate 897 de documente, cumulând 26.928 de citări și un indice h de 63. O evoluție similară este și în Web of Science, unde, în perioada 2019-2024, sunt înregistrate 1.648 de publicații, cu un total de 21.407 citări și un indice h de 57.

Aceste date confirmă impactul pozitiv al politicilor instituționale orientate spre promovarea Accesului Deschis și integrarea producției științifice în fluxurile informaționale internaționale, contribuind la consolidarea vizibilității și recunoașterii academice a autorilor.

Img. 3 Structura tipologică a publicațiilor din Repozitoriul USMF "Nicolae Testemițanu"

Img. 4, 5 Dinamica citărilor publicațiilor cercetătorilor USMF „Nicolae Testemițanu” în Scopus și Web of Science (2025)

Biblioteca Medicală Științifică joacă un rol central în dezvoltarea și mentenanța Repozitoriului USMF “Nicolae Testemițanu”. Nu este doar un centru de informare, ci și un actor strategic în gestionarea, diseminarea și valorificarea producției științifice instituționale. Biblioteca organizează sistematic activități de formare a culturii cercetării.

De asemenea, bibliotecarii oferă asistență și consultanță privind arhivarea rezultatelor cercetării în Repozitoriul și gestionarea corectă a referințelor bibliografice.

O activitate prioritară a Bibliotecii este și asistarea cercetătorilor în crearea și gestionarea profilurilor academice în ORCID, Scopus Author ID și Google Scholar. Personalul de specialitate al bibliotecii ghidează autorii în procesul de înregistrare și actualizare a profilurilor, în corelarea corectă a publicațiilor și interoperabilitatea datelor între diferite platforme. Aceste activități contribuie la configurarea unui profil științific digital coerent și unic al cercetătorului, asigurând vizibilitatea rezultatelor științifice, acuratețea indicatorilor de impact și transparența activității de publicare în mediul academic internațional.

Totodată, Biblioteca monitorizează calitatea metadatelor, asigurând integritatea, corectitudinea și conformitatea lor cu standardele internaționale. Structurarea corectă a metadatelor facilitează indexarea publicațiilor în bazele de date științifice, sporește vizibilitatea și accesibilitatea lor și, implicit, contribuie la creșterea numărului de citări. De asemenea, responsabilitatea pentru suportul tehnic necesar funcționării Repozitoriului aparține inginerilor din cadrul Bibliotecii, care gestionează securitatea și performanța sistemului, mențin și dezvoltă produsul informațional, colaborează cu dezvoltatorii softului DSpace și efectuează sarcini pentru menținerea fiabilității RI și optimizarea fluxurilor de arhivare și acces la documente.

Astfel, ansamblul activităților complexe desfășurate de Biblioteca Științifică Medicală exercită un impact direct asupra vizibilității academice a autorilor, contribuie la îmbunătățirea indicatorilor bibliometrici și consolidează poziția instituției în cadrul comunității științifice internaționale.

Implementarea acestor măsuri urmărește creșterea transparenței activității de cercetare, promovarea unei culturi instituționale orientate spre diseminarea deschisă și valorificarea producției științifice.

Pe termen lung, performanța și sustenabilitatea Repozitoriului Instituțional vor depinde de implementarea consecventă a strategiilor de înlăturare a barierelor în arhivare, de controlul calității metadatelor și de dezvoltarea competențelor informaționale ale autorilor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. AGUILLO, Isidro F. *Transparent Ranking of Open Access Repositories according to number of items indexed by Google Scholar. May 2025 edition*. Preprint [2025-05-20]. Figshare - a Digital Science Solution. Disponibil: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.29099234> [accesat 2025-09-11].
2. BAROV, Tamilla și Olesia DOBREA. Отражение научно-исследовательского процесса в институциональном репозитории. Опыт Государственного Университета Медицины и Фармации „Николае Тестемичану”. *Magazin bibliologic*. 2016, nr. 1-4, pp. 79-84. ISSN 1857-1476.
3. CARPOVICI, Elena și Tamilla BAROV. Repozitoriul instituțional în domeniul științelor medicale al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” în viziunea comunității academice. In: *MISISQ: Implicare. Creativitate. Durabilitate: materialele conferinței internaționale, 27-28 septembrie 2018*, Chișinău, Republica Moldova. Bălți, 2018, pp. 152-167. ISBN 978-9975-50-226-9.
4. CIOBANU, Silvia și Olesia DOBREA. *Modern information services for improvement study quality = Servicii informaționale moderne pentru îmbunătățirea calității studiilor*. Bălți; Chișinău, 2016. 32 p. ISBN 978-9975-50-193-4.

5. DOBREA, Olesea și Liubovi KARNAEVA. Open research data in the perception of the medical university community. *Moldovan Journal of Health Sciences*. 2022, vol 29(3), anexa 1, p. 567. ISSN 2345-1467. Materialele conferinței științifice anuale „Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță”, 19-21 octombrie 2022, Chișinău.
6. DOBREA, Olesea și Tamilla BAROV. Repozitoriul USMF „Nicolae Testemițanu” în susținerea și promovarea cercetării instituționale. *Moldovan Journal of Health Sciences*. 2023, vol. 10(3), anexa 1, p. 765. ISSN 2345-1467. Materialele conferinței științifice anuale „Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță”, 18-20 octombrie 2023, Chișinău.
7. DOBREA, Olesea. Evoluția indicatorilor de măsurare a impactului rezultatelor științifice (de la bibliometrie la altmetrie). In: *Sesiune națională cu participare internațională de comunicări științifice studențești*, ediția a 24-a, 15 februarie 2020, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2020, vol. 2, pp. 135-137. ISBN 978-9975-142-89-2.
8. LUPU, Viorica și Olesea DOBREA. *Ghidul de arhivare a publicațiilor în Repozitoriul Instituțional DSPACE*. Chișinău, 2016. Disponibil: https://library.usmf.md/sites/default/files/inline-files/ghid_de_arhivare_a_documentelor_in_RI%20%281%29.pdf [accesat 2025-09-11].
9. REGISTRY OF OPEN ACCESS REPOSITORIES MANDATORY ARCHIVING POLICIES (ROARMAP). *Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy of the Republic of Moldova*. 2016. Disponibil: <https://roarmap.eprints.org/1054/> [accesat 2025-09-11].
10. ȚURCAN, Nelly și Rodica CUJBA. Open access policy to research outputs in the Republic of Moldova. State of the art and perspectives. *Central and Eastern European Edem and Egov Days*. Online. 2018, vol. 325, pp. 283-294. Disponibil: <https://doi.org/10.24989/ocg.v325.24> [accesat 2025-08-12].
11. UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEMIȚANU”. *Strategia pentru știința deschisă a Instituției Publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova pentru perioada 2021-2026*. Disponibil: https://usmf.md/sites/default/files/2022-01/Strategia%20pentru%20%C8%98tiința%20deschisa_0.pdf [accesat 2025-08-12].
12. UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEMIȚANU”. *Regulamentul de organizare și funcționare a Repozitoriului Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova*. 2021. Disponibil: https://library.usmf.md/sites/default/files/inline-files/Regulamentul%20RI_2021_0.pdf [accesat 2025-08-12].
13. UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEMIȚANU”. *Politica Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova privind accesul deschis la informație*. Online. Aprobată: 2021-09-23. Disponibil: https://usmf.md/sites/default/files/2021-10/POLITICA%20privind%20AD_2021.pdf [accesat 2025-08-12].
14. UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEMIȚANU”. *Strategia pentru Știința Deschisă a Instituției Publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova pentru perioada 2021-2026*. Online. Aprobată: 2021-11-25.

INFORMAȚIA ELECTRONICĂ VERSUS TIPĂRITĂ: VIZIUNEA UTILIZATORULUI BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE USMF “NICOLAE TESTEMIȚANU”

Svetlana ERHAN, șef secție

ORCID ID: 0009-0004-3539-2929

Mariana GORE, bibliotecară principală

ORCID ID: 0009-0006-1318-0575

Violeta CONDRAT, bibliotecară principală

ORCID ID: 0009-0002-6833-9265

Larisa SOLOMON, bibliotecară principală

ORCID ID: 0009-0008-3240-0435

Biblioteca Științifică Medicală

USMF „Nicolae Testemițanu”

Rezumat. În contextul digitalizării accelerate, Biblioteca Științifică Medicală (BȘM) urmărește adaptarea serviciilor la necesitățile informaționale reale ale utilizatorilor. Studiul analizează preferințele acestora privind utilizarea resurselor tipărite versus electronice, prin aplicarea unui chestionar structurat. Rezultatele evidențiază prevalența unui model hibrid de acces la informație: 60% dintre respondenți utilizează concomitent formatele tipărit și electronic, 23% optează exclusiv pentru resursele tipărite, iar 17% preferă formatul electronic. Rezultatele studiului vor contribui la îmbunătățirea colecțiilor și serviciilor oferite de Bibliotecă, în conformitate cu preferințele și necesitățile de informare reale ale utilizatorilor.

Cuvinte-cheie: informație electronică, informație tipărită, resurse informaționale.

Abstract. In the context of accelerated digitalization, the Medical Scientific Library (MSL) aims to adapt its services to the real informational needs of its users. This study analyzes their preferences regarding the use of printed versus electronic resources through the application of a structured questionnaire. The results highlight the prevalence of a hybrid model of information access: 60% of respondents use both print and electronic formats simultaneously, 23% rely exclusively on printed resources, and 17% prefer the electronic format. The findings of the study will contribute to improving the Library's collections and services in accordance with users' actual preferences and informational needs.

Keywords: electronic information, print information, information resources, users' information needs.

Introducere

Procesul de digitalizare accelerată din ultimele decenii a generat transformări semnificative în structura și funcția bibliotecilor academice, inclusiv în cele din domeniul medical. Accesul extins la resurse electronice, dezvoltarea platformelor online și apariția unor modele educaționale bazate pe informație digitală au modificat fundamental comportamentele informaționale ale utilizatorilor și politicile de gestionare a colecțiilor. În acest nou ecosistem informațional, bibliotecile sunt nevoite să regândească echilibrul dintre resursele tipărite și cele electronice, în funcție de specificul disciplinar, necesitățile comunității academice și condițiile tehnologice existente.

Studiul de mai jos a fost realizat cu scopul de a determina gradul de utilizare a informației în funcție de format. Metoda utilizată a fost anchetarea directă a unui eșantion constituit din 100 de respondenți, folosind ca instrument chestionarul care a cuprins 15 întrebări și a urmărit identificarea raportului dintre utilizarea resurselor electronice și tipărite, gradul de utilizare, nivelul de satisfacție și capacitatea de gestionare a informației. Rezultatele studiului vor contribui la îmbunătățirea colecțiilor și serviciilor oferite de Bibliotecă, în conformitate cu preferințele și necesitățile de informare reale ale utilizatorilor.

Profilul utilizatorilor BȘM

Analiza statutului profesional și a gradului de utilizare a serviciilor bibliotecii arată că majoritatea respondenților (75%) sunt studenți, grupați predominant în intervalul de vârstă 16–24 ani (37%), iar alți 15% sunt rezidenți, încadrați în categoria 25–34 ani. Această categorie de utilizatori frecventează biblioteca în proporție de 70%, fie zilnic (28%), fie săptămânal (42%).

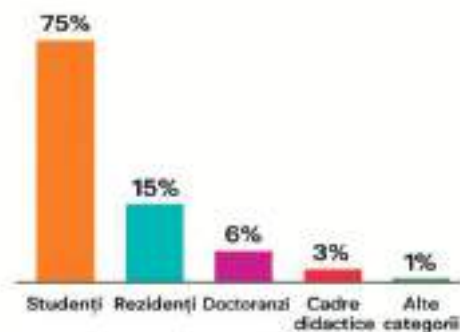

Fig. 1. Statut utilizator

Pentru acești utilizatori, biblioteca este un spațiu de informare și documentare, oferind acces la resurse informaționale de profil medical și farmaceutic.

Un procent cumulativ de 9% dintre respondenți sunt doctoranzi și cadre didactice, grupați preponderent în categoria de vârstă 35–54 ani (25%). Aceștia utilizează biblioteca în mod regulat, însă cu o frecvență mai redusă – predominant săptămânal sau lunar (20%).

Biblioteca servește ca spațiu de informare și documentare și suport în activitățile didactice și de cercetare, mai ales prin accesul la resurse electronice, reviste științifice și publicații de specialitate.

Utilizarea resurselor informaționale oferite de BȘM

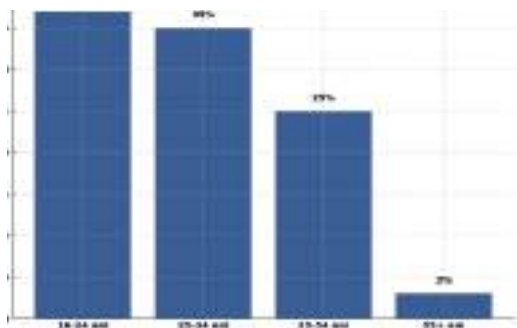

Fig. 2. Categorisirea utilizatorilor după vârstă

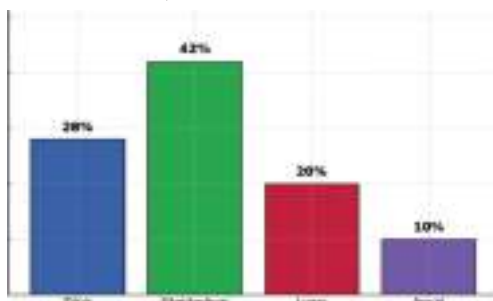

Fig. 3. Frecvența utilizării bibliotecii de către utilizatori

Rezultatele obținute evidențiază un nivel ridicat de familiarizare cu resursele informaționale disponibile: 85% dintre respondenți cunosc accesul dual (tipărit–electronic), în timp ce 15% manifestă o cunoaștere parțială, fapt ce evidențiază necesitatea unor campanii suplimentare de promovare și instruire.

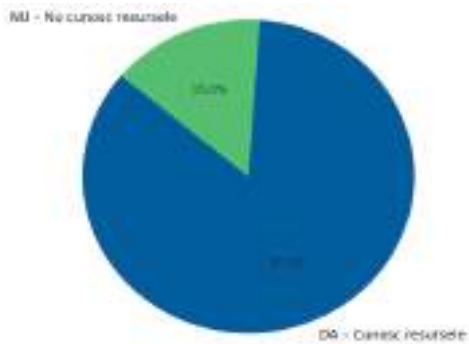

Fig. 4. Gradul de familiarizare cu resursele oferite de BȘM

În privința resurselor informaționale accesate cel mai frecvent, datele arată o preferință dominantă pentru resursele electronice: baze de date (65%), cărți electronice (55%), reviste electronice (52%) și resursele multimedia (30%) sunt cele mai utilizate pentru cercetare și studiu individual. Totodată, produse informaționale electronice create de BȘM (28%), precum Biblioteca Electronică Didactică sau Repozitoriul Instituțional, sunt intens accesate de studenți și cadrele didactice.

Pe de altă parte, cărțile tipărite (48%), revistele tipărite (20%) și edițiile de referință (15%) continuă să fie importante în formarea teoretică și practică, mai ales pentru disciplinele de bază.

Tendința actuală este clar orientată spre digitalizare, însă menținerea unui fond tipărit solid rămâne o condiție necesară pentru susținerea calității educației, cercetării medicale și practicii medicale.

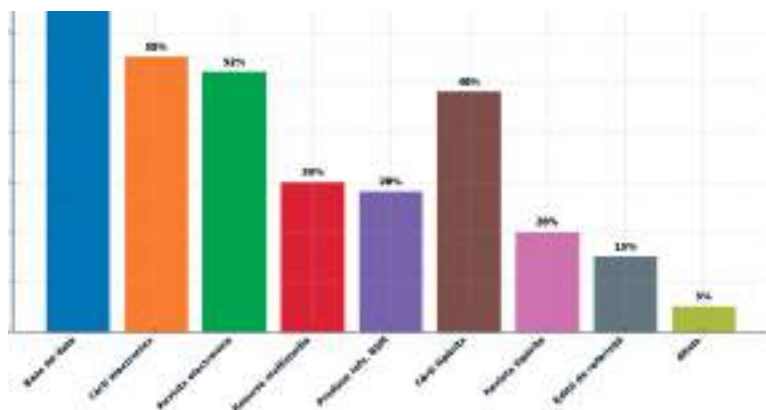

Fig. 5. Resurse informaționale accesate cel mai frecvent

Preferințele utilizatorilor privind formatul resurselor informaționale

Rezultatele cercetării confirmă prevalența unui model informațional hibrid: 60% dintre respondenți preferă utilizarea concomitentă a resurselor electronice și tipărite. 17% dintre respondenți preferă formatul electronic, iar 23% preferă formatul tipărit.

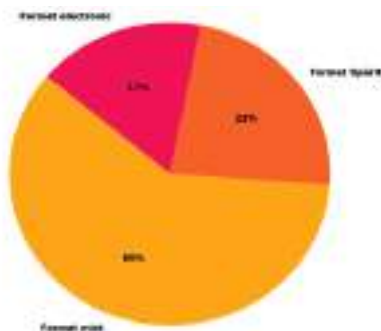

Fig. 6. Preferințele utilizatorilor privind formatul resurselor informaționale.

Argumentele invocate includ confortul lecturii (65%), eficiența în memorizare (55%), dar și accesul exclusiv la anumite tipuri de resurse indisponibile în format digital (40%). Alte motive invocate sunt independența față de conexiunea la internet (30%) și nevoia redusă de competențe digitale (20%). Deși acest segment este minoritar, el evidențiază necesitatea conservării resurselor tradiționale în colecțiile bibliotecii.

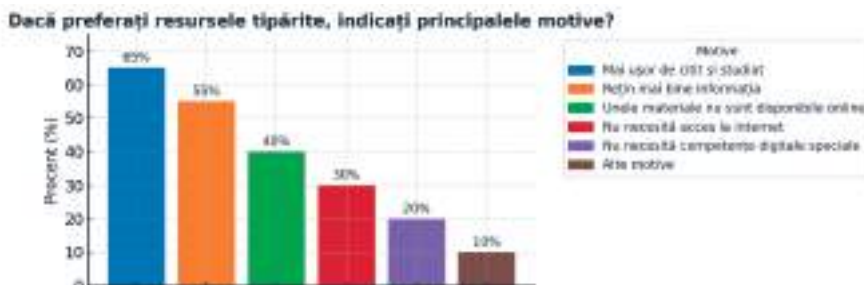

Fig. 7. Preferințele pentru formatul tipărit, motivele

Importanța resurselor tipărite este confirmată și de percepția utilizatorilor asupra utilității acestora. Evaluarea realizată pe o scală de la 1 la 5 a arătat că 55% dintre respondenți consideră aceste resurse drept „utile” sau „extrem de utile” (scoruri 4 și 5), în timp ce 28% le apreciază drept „acceptabile” (scor 3). Doar 17% au exprimat o percepție rezervată (scoruri 1 și 2), sugerând o preferință clară pentru mediul digital. Această distribuție indică o evaluare echilibrată a valorii suportului tipărit, care continuă să dețină un rol semnificativ în procesul educațional.

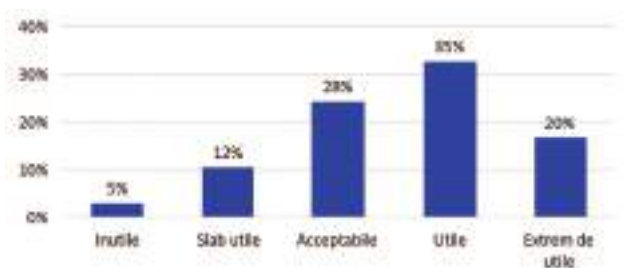

Fig. 8. Aprecierea utilității resurselor tipărite în satisfacerea necesităților de informare ale utilizatorilor BȘM, scala de la 1 la 5

Chestionarul aplicat utilizatorilor Bibliotecii Științifice Medicale a USMF „Nicolae Testemițanu” a evidențiat o serie de factori motivaționali ce determină preferința pentru resursele electronice. Principalele avantaje menționate au fost: posibilitatea de a căuta și gestiona eficient informațiile (72%), accesibilitatea crescută (68%) și actualitatea conținutului (61%).

Aspecte precum operativitatea (54%) și costurile mai reduse comparativ cu resursele tipărite (49%) completează profilul utilizatorului modern, care valorifică soluțiile rapide, accesibile și eficiente. Interactivitatea (32%) și impactul redus asupra mediului (27%) au fost menționate într-o măsură mai mică, indicând că dimensiunile tehnologice și ecologice ale resurselor electronice, deși relevante, sunt secundare în raport cu avantajele indicate.

Categoria „alte motive” (aproximativ 4%) a inclus observații precum portabilitatea dispozitivelor, economisirea spațiului fizic, partajarea facilă a informațiilor și confortul utilizării platformelor digitale – elemente care consolidează ideea că flexibilitatea și adaptabilitatea resurselor electronice sunt tot mai valorificate în mediul academic medical.

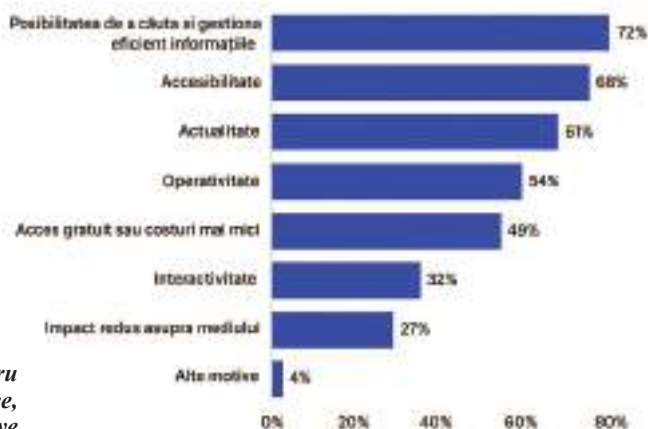

Fig. 9. Preferințele pentru resursele electronice, principalele motive

În ceea ce privește frecvența utilizării, datele arată că resursele electronice sunt parte esențială a activității didactice și de cercetare: 46% dintre respondenți le utilizează întotdeauna, iar 38% deseori. Această majoritate (84%) evidențiază nivelul ridicat de familiaritate cu mediul digital și consolidarea resurselor electronice ca instrumente indispensabile în procesul educațional. Doar 13% folosesc aceste resurse rareori, iar 3% niciodată, indicând un segment restrâns de utilizatori care, din motive diverse, nu au utilizat aceste resurse în practica academică.

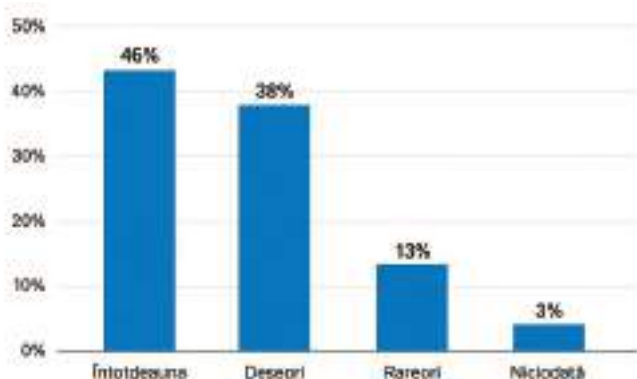

Fig. 10. Frecvența utilizării resurselor informaționale electronice în procesul educațional și de instruire.

Evaluarea accesibilității resurselor electronice, realizată pe o scală de la 1 (inaccesibil) la 5 (foarte accesibil), confirmă această integrare pozitivă: 77% dintre respondenți au acordat scoruri de 4 și 5, subliniind eficiența infrastructurii digitale puse la dispoziție de bibliotecă. Scorurile moderate (15%) pot reflecta aspecte contextuale, precum limitări tehnice temporare, în timp ce evaluările puțin accesibile sau inaccesibile (8%) semnalează posibile bariere, care merită investigate în vederea îmbunătățirii serviciilor.

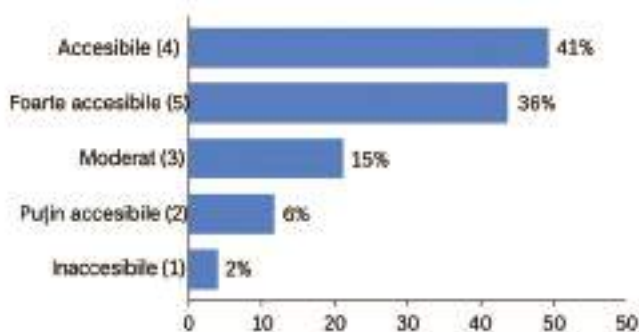

Fig. 11. Accesibilitatea resurselor informaționale electronice, scala 1-5.

Acești indicatori relevă un nivel înalt de transformare digitală a serviciilor de informare oferite de bibliotecă și o receptivitate crescută a utilizatorilor față de resursele electronice.

Satisfacția utilizatorilor și perspectivele de dezvoltare a colecțiilor bibliotecii

Evaluarea satisfacției utilizatorilor privind resursele informaționale oferite de Biblioteca Științifică Medicală reprezintă un indicator esențial în analiza calității serviciilor oferite și a direcțiilor de dezvoltare. Analiza răspunsurilor relevă o percepție pozitivă privind diversitatea și actualitatea resurselor existente. Astfel, 81% dintre respondenți s-au declarat foarte mulțumiți și mulțumiți, ceea ce reflectă aprecierea generală a utilizatorilor față de eforturile constante ale bibliotecii de a menține un fond documentar relevant, actualizat și adaptat necesităților de informare ale comunității academice.

Categoria neutră (19%) semnalează existența unor așteptări suplimentare, fie legate de o actualizare mai rapidă a conținutului, fie de extinderea acoperirii în anumite arii tematice. Este totuși notabil faptul că nu s-au înregistrat răspunsuri rezervate (nemulțumit sau foarte nemulțumit), ceea ce subliniază un nivel de încredere în serviciile bibliotecii și validarea orientării sale strategice.

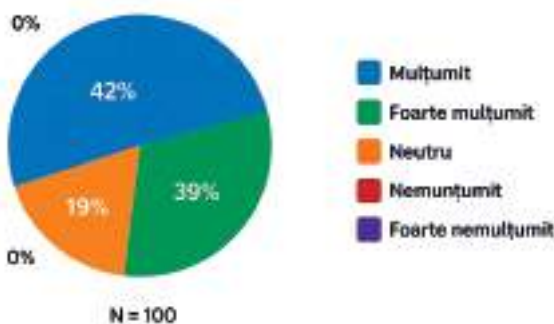

Fig. 12. Gradul de satisfacție privind utilizarea resurselor informaționale ale BȘM

În ceea ce privește opinia utilizatorilor privind necesitatea achiziției de resurse, utilizatorii manifestă o preferință clară pentru achiziția ambelor formate – tipărit și electronic. Pentru 90% dintre respondenți, această abordare reprezintă o necesitate, fiind apreciată ca foarte importantă.

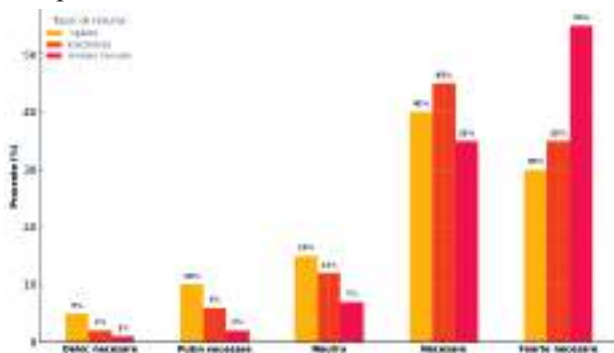

Fig. 13. Opinia utilizatorilor BȘM privind necesitatea achiziției de resurse.

Referitor la perspectiva privind utilizarea resurselor în viitorul apropiat, datele indică o orientare clară a modelului hibrid. Resursele electronice (17%) și cele exclusiv tipărite (14%) ocupă poziții secundare, menținându-și totuși relevanța pentru anumite categorii de utilizatori și activități specifice.

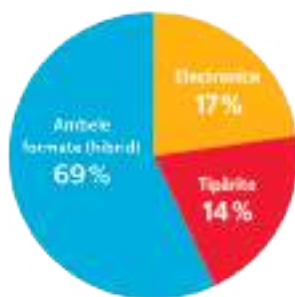

Fig. 14. Resursele informaționale cele mai utilizate în viitorul apropiat.

Cultura informației a utilizatorilor BȘM

Datele obținute relevă că 64% dintre utilizatori posedă competențe de regăsire a informației în resurse electronice medicale, în timp ce 36% necesită instruire suplimentară. Interesul ridicat pentru participarea la sesiuni de instruire (peste 80%) confirmă rolul strategic al BȘM în dezvoltarea competențelor informaționale.

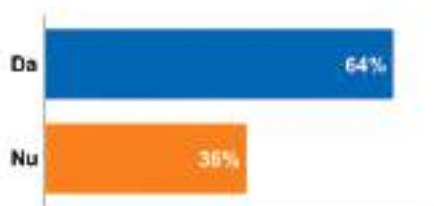

Fig. 15. Competențe privind regăsirea informației în resursele electronice de profil medical și farmaceutic.

Întrebați dacă au beneficiat anterior de instruire sau asistență informațională, 41% dintre utilizatori au răspuns afirmativ, în timp ce 37% nu au beneficiat de acest tip de suport, iar 22% nu cunosc existența acestui serviciu. Aceste date evidențiază două aspecte importante: pe de o parte, impactul pozitiv al activităților de formare desfășurate de bibliotecă; pe de altă parte, necesitatea consolidării strategiilor de promovare a acestor servicii, în vederea sporirii vizibilității și accesibilității lor pentru toate categoriile de utilizatori.

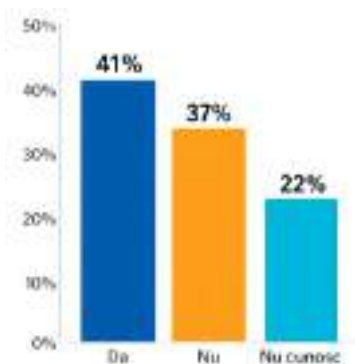

Fig. 16. Participarea utilizatorilor BȘM la activități de instruire

Suportul pentru instruire este, de altfel, clar exprimat de utilizatorii fără competențe informaționale: peste 80% dintre aceștia își manifestă interesul de a participa la sesiuni de instruire. În contrast, 19,4% nu consideră necesară instruirea, posibil din dorința de autoformare sau că, instrumentele existente sunt suficient de intuitive.

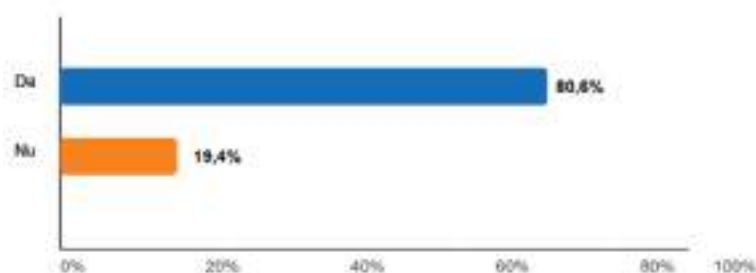

Fig. 17. Opinia utilizatorilor privind participarea la activități de instruire.

Direcții strategice pentru consolidarea serviciilor bibliotecii în contextul utilizării resurselor tipărite și electronice

Opiniile exprimate de utilizatori reflectă așteptări clare, în baza cărora pot fi definite direcții strategice pentru consolidarea și extinderea serviciilor oferite de Bibliotecă.

Optimizarea echilibrului tipărit–electronic în dezvoltarea colecțiilor

Deși colecțiile electronice sunt bine reprezentate, utilizatorii subliniază necesitatea unei actualizări constante a fondului tipărit, în paralel cu extinderea accesului la baze de date specializate, reviste cu factor de impact și materiale de studiu recent apărute. Strategia viitoare va trebui să vizeze o politică de achiziții integrată, bazată pe analiza necesităților reale.

Consolidarea infrastructurii pentru acces unificat, mobil

Accesul la distanță este funcțional, însă se recomandă extinderea funcționalităților tehnice (ex. autentificare unică, interfețe intuitive, instrumente de căutare) pentru a asigura o experiență adaptată mobilității academice și mediului digital dinamic.

Instruirea utilizatorilor reprezintă un serviciu consolidat al bibliotecii, însă direcțiile viitoare vizează diversificarea formatelor, integrarea și dezvoltarea de conținut asincron (tutoriale, module e-learning), în vederea trecerii către suportul informațional personalizat.

Concluzii

Biblioteca rămâne un spațiu informațional multifuncțional, capabil să asigure acces echitabil la resurse în formate multiple, să susțină procesele educaționale, de cercetare și practică medicală și să ofere servicii orientate spre formarea continuă a culturii informației a utilizatorilor.

1. Menținerea unui echilibru funcțional între colecțiile tipărite versus electronice

Deși resursele electronice sunt frecvent utilizate și apreciate pentru accesibilitate, actualitate și flexibilitate, suportul tipărit continuă să fie valorificat în contexte specifice de învățare. Rezultatele indică o preferință majoritară pentru modelul hibrid, ceea ce impune menținerea și dezvoltarea echilibrată a ambelor tipuri de resurse.

2. Adaptarea colecțiilor la necesităților de informare reale a utilizatorilor.

Accesul frecvent la baze de date, cărți și reviste electronice, dar și la materialele tipărite (manuale, atlase, ghiduri clinice etc.) subliniază diversitatea necesităților de

informare. Se recomandă ajustarea politicii de achiziții și dezvoltare a colecțiilor bibliotecii pe baza analizei gradului de utilizare contextuală a fiecărui format (de exemplu, resurse digitale pentru documentare rapidă, resurse tipărite pentru studiu aprofundat).

3. Continuarea formării culturii informației a utilizatorilor.

Datele relevă existența unui segment de utilizatori care nu dețin competențe solide de regăsire și exploatare a resurselor electronice. Interesul acestora pentru instruire susține necesitatea dezvoltării abilităților informaționale prin organizarea continuă a diverselor activități de instruire: sesiuni interactive, ateliere practice, tutoriale, asistență personalizată etc.

4. Promovarea activă a serviciilor și creșterea vizibilității resurselor

Un procent important dintre respondenți nu cunosc toate resursele disponibile sau serviciile de suport oferite de bibliotecă. Această realitate sugerează necesitatea unor campanii de promovare constante, prin multiple canale (online, fizic, în cadrul cursurilor), menite să crească gradul de conștientizare și utilizare a resurselor informaționale.

5. Orientarea serviciilor către necesitățile specifice fiecărei categorii de utilizatori

Preferințele variază în funcție de profilul academic. În acest context, serviciile oferite trebuie să fie flexibile și diferențiate, adaptate profilului informațional al fiecărei categorii de utilizatori.

Viitorul bibliotecii depinde de capacitatea sa de a se reinventa constant. Doar printr-o permanentă adaptare la necesitățile utilizatorilor, biblioteca va rămâne fidelă misiunii sale educaționale și informaționale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. AMIRTHARAJ, A. D. Preferences for printed books versus E-books among university students in a Middle Eastern country. *Heliyon*. Online. 2023, vol. 9, no. 12, pp. 1-10. Disponibil la: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S240584402303983X> [accesat 2025-06-19].
2. BLUMMER, Barbara and Jeffrey M. KENTON. A systematic review of E-Books in academic libraries: access, advantages, and usage. *New Review of Academic Librarianship*. Online. 2018, vol. 26, no. 1, pp. 79-109. Disponibil: <https://doi.org/10.1080/013614533.2018.1524390> [accesat 2025-06-19].
3. CARLI, Spina and Rebecca ALBRECHT OLING. *Digital accessibility handbook for libraries*. Online. Chicago: ALA, 2025, 279 p. ISBN 979-8-89255-314-8(PDF). Disponibil: https://books.google.md/books?hl=en&lr=&id=PYCWEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Digital+Accessibility+Handbook+for+Libraries&ots=-Rb6N_BEMi&sig=phBREohJW72Phcuy1WIVkZpKgXE&redir_esc=y#v=onepage&q=Digital%20Accessibility%20Handbook%20for%20Libraries&f=false [accesat 2025-06-19].
4. HALLOUMEH, K. A. and J. M. JIRJEES. Electronic versus print journals in academic libraries in Abu Dhabi: preference & problems. *Advances in Journalism and Communication*. Online. 2016, vol. 4, no. 4, pp. 113-126. Disponibil: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=72752> [accesat 2025-06-19].
5. ZIMING, Liu. Print vs. electronic resources: a study of user perceptions, preferences, and use. *Information Processing & Management*. Online. 2006, vol. 42, no. 2, pp. 583-592. ISSN 0306-4573. Disponibil: <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2004.12.002> [accesat 2025-06-19].

BIBLIOTECILE ACADEMICE SUB PRESIUNEA ALGORITMILOR: CUM RĂSPUND PROVOCĂRII AI?

Angela GHEORGHÎA, bibliotecar principal
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1755-4732>

Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

*„Inteligența artificială nu poate face gândirea noastră pentru noi”
Thomas Ramge*

Rezumat. Integrarea inteligenței artificiale (AI) în toate aspectele activității și apariția algoritmilor inteligenți, capabili să proceseze volume uriașe de date și să genereze informații personalizate, schimbă radical modul în care cunoașterea este creată, organizată și utilizată. Mediul informațional tradițional, bazat pe cataloage, clasificări și interacțiune directă cu bibliotecarul, este înlocuit treptat de un spațiu digital dinamic, în care căutarea și filtrarea informației sunt mediate de tehnologii algoritmice. Scopul studiului constă în evidențierea mecanismelor de adaptare strategică prin care bibliotecile academice își reconfigurează serviciile, procesele și structurile interne pentru a face față noilor cerințe ale mediului digital academic. Pentru realizarea cercetării s-au aplicat metoda cantitativă și calitativă: documentare științifică, sinteză și analiză documentară.

BȘM integrează treptat instrumente bazate pe AI pentru managementul colecțiilor, recomandări personalizate, asistență virtuală și detectarea plagiatului. Ea devine un spațiu de dialog între tehnologie și umanitate, unde valorile cunoașterii autentice sunt protejate, iar noile instrumente sunt utilizate în sprijinul cercetării și al educației academice. Bibliotecarii manifestă interes crescut, dar și îngrijorări legate de etica algoritmică, transparența datelor și pierderea controlului uman asupra proceselor informaționale.

Bibliotecile academice se află la intersecția dintre tradiția informațională și inovația tehnologică. Sub presiunea algoritmilor, ele trebuie să devină mai flexibile, să dezvolte competențe digitale avansate și să participe activ la elaborarea unor politici etice privind utilizarea AI. Succesul adaptării depinde de echilibrul dintre automatizare și rolul uman în garantarea calității informației.

Cuvinte-cheie: biblioteci academice, inteligență artificială, algoritmi, transformare digitală, competențe informaționale, etică algoritmică.

Abstract. The integration of artificial intelligence (AI) throughout all fields and the growing presence of intelligent algorithms to process huge volumes of data and gen-

erate personalized information, is reshaping how knowledge is created, organized and used. The traditional model of information access, relying on catalogs, classifications and direct librarian assistance, is slowly evolving into a digital space, governed by algorithmic search and filtering tools. Objective of the study: To examine how academic libraries strategically reconfigure their services, processes and structures in order to respond to the changing demands of the digital academic environment. The research was done based on the quantitative and qualitative methods: scientific documentation, synthesis and documentary analysis. BŞM is consistently expanding its use of AI-tools across collection management, enable personalized recommendations, facilitate virtual assistance and ensure plagiarism detection. It is turning into a collaborative space between technology and humanity, where the values of authentic knowledge are protected and innovative tools are used to advance research and academic education. Librarians show heightened engagement, but also raise concerns related to algorithmic ethics, the clarity of data use and the potential loss of human oversight in information processes. Academic libraries represent a meeting point of conventional information models and new technological change. Under the influence of algorithms, they must adapt more readily, acquire advanced digital abilities, and participate in establishing ethical standards for AI. Effective adaptation depends on harmonizing automated technologies with human responsibility for ensuring information quality.

Keywords: *academic libraries, artificial intelligence, algorithms, digital transformation, information literacy, algorithmic ethics.*

Se presupune, că povestea succesului uman a început acum șapte milioane de ani în Africa. Trecând prin multe etape intermediare, omul a învățat să supraviețuiască, dezvoltând tehnologii, care astăzi necesită inteligență: oricine este inteligent poate explora, manipula, transforma, accepta sau refuza. Inteligența umană este o capacitate generală, care presupune utilizarea unor aptitudini (calități) cu scop de a rafina caracterul și optimiza temperamentul. Respectiv, omul este o fire individuală, conștientă, capabilă să colaboreze, posedă un grad diferit de a realiza sarcini cognitive și poate fi influențat.

Deși termenul „intelență artificială” este modern (a apărut abia în 1956, la conferința de la Dartmouth), ideea de a crea ființe sau mecanisme inteligente are rădăcini mult mai vechi, mergând înapoi până în Antichitate și Evul Mediu [12].

Încă din lumea greco-romană, oamenii au fost fascinați de ideea de a da viață materiei. În mitologia greacă, Hefaistos, zeul focului și al meșteșugurilor, ar fi construit automate de aur care puteau vorbi și se mișcau singure. Tot el ar fi creat Talos, uriașul de bronz care păzea insula Creta – un fel de „robot antic” [12].

În Evul Mediu legenda Golemului din Praga (sec. XVI) descrie o creatură din lut adusă la viață prin formule sacre.

René Descartes (sec. XVII) a comparat organismul uman cu o mașină și a pus bazele reflecției despre minte și automatism.

Blaise Pascal (1642) a inventat prima mașină de calcul, „Pascalina”, menită să execute operații matematice – un pas spre automatizarea gândirii logice [15].

Charles Babbage a conceput „Mașina analitică”, și era considerat ca un inventator, care merita titlul de „părinte a computerului” [6].

Ada Lovelace a scris primul algoritm destinat unei mașini de calcul și afirmă, vizionar, că mașinile ar putea „crea muzică sau artă” dacă ar fi corect instruite.

*„Există lucruri pe care oamenii le știu doar pentru că au un corp.
Niciun organism care nu are un corp uman nu poate cunoaște aceste lucruri
la fel ca oamenii”*

Joseph Weizenbaum

Cunoașterea umană nu se reduce la informație sau la date procesate logic, ea este impregnată de emoție, percepție și trăire. Simțurile, gesturile, memoria corporală și empatia contribuie la formarea unei înțelegeri profunde, pe care nicio mașină nu o poate reproduce integral.

Deși algoritmiile pot imita raționamente, analiza emoțiilor sau chiar creativitatea, ei nu pot „simți” în sensul autentic al cuvântului. Un algoritm poate învăța din date despre durere, frumusețe sau iubire, dar nu poate cunoaște ce înseamnă acestea din interior, prin experiență directă. Corpul uman, cu toate limitele și sensibilitățile sale, este cel care conferă cunoașterii un caracter viu, intuitiv și profund uman.

Astfel, în relația tot mai strânsă dintre om și tehnologie, este esențial să înțelegem că inteligența artificială poate completa cunoașterea umană, dar nu o poate înlocui. Algoritmii pot calcula, dar numai oamenii pot simți și interpreta lumea prin prisma experienței corporale și a conștiinței.

„Calculatoarele sunt inutile, ne pot oferi doar răspunsuri”

Pablo Picasso

Secolul XXI „redeschide” sau „renaște” interesul umanității pentru IA datorită convergenței dintre progresul tehnologic, globalizarea informației și nevoia tot mai mare de automatizare a proceselor cognitive. Dacă în secolele anterioare IA era o ipoteză teoretică sau un vis al informaticienilor, astăzi ea a devenit o realitate cotidiană, prezentă în educație, medicină, artă, economie și, desigur, în biblioteci și știința informării.

După nivelul de inteligență și autonomie IA este divizată în:

1. IA slabă (Narrow AI). Ea generează o reprezentare cognitivă a lumii și utilizează învățarea bazată pe experiențe anterioare pentru a informa deciziile viitoare. Nu are conștiință, intenție sau înțelegere reală; doar simulează inteligența pe baza algoritmilor și a datelor. Este proiectată pentru a îndeplini o singură sarcină specifică. Exemple: Siri, Alexa, ChatGPT, Google Translate, sistemele de recomandare Netflix sau YouTube.

2. IA generală sau puternică, inspirată de om (Artificial General Intelligence – AGI). Este o formă teoretică de inteligență artificială care ar putea gândi, învăța și acționa la fel ca un om, într-o varietate de contexte. Astăzi nu există o IA de acest tip. Este un ideal de cercetare și o temă majoră în etica tehnologică.

3. IA superioară sau umanizată (Artificial Superintelligence – ASI). Este subiectul principal al dezbaterilor filosofice și etice despre controlul și riscurile IA și un concept ipotetic, în care IA depășește toate formele de inteligență umană – în raționament, creativitate, emoție și conștiință.

Inteligența artificială slabă domină aplicațiile practice, în timp ce IA generală și conștiință rămân idealuri științifice și filosofice.

Figura Nr. 1. Tipuri IA

Ca și în secolul XX, astăzi toate tipurile de utilizare ale IA sunt plasate la categoria de IA slabe. IA slabă se referă la sistemele care pot rezolva sarcini, au probleme specifice, dar le lipsește inteligența generală: de exemplu recunoașterea facială, jocul de șah, crearea arhivelor de foto, clasificarea spam-ului, folosind învățarea automată în programele de e-mail, căutarea semantică pe internet, traducerea automată între limbi, evaluări de business intelligence ale datelor de afaceri, analiza sentimentelor postărilor pe rețelele sociale (de exemplu pentru anumite produse), utilizarea aplicațiilor-roboti în industrii, drone, etc. Chiar dacă se folosesc metode de învățare automată, utilizarea prevăzută nu se schimbă atâta timp, cât inginerii nu adaptează software-ul.

Spre deosebire de IA slabă, IA puternică se referă la sisteme care prezintă inteligență asemănătoare omului și sunt capabile să gestioneze o gamă largă de sarcini, să execute și să finalizeze sarcini în mod autonom. IA puternică ar corespunde replicii reale a conștiinței umane și este deja pe urmele reprezentantului umanoid.

În prezent modelele de IA slabă sunt utilizate în domenii precum:

Figura Nr. 2. Domenii de aplicare IA

Pentru domeniul biblioteconomic, IA nu înseamnă doar automatizare, ci o nouă etapă a relației dintre om, informație și cunoaștere.

*„Oricum, cred că ar trebui să fim mult mai atenți la progresul nostru”
Joseph Weizenbaum*

Bibliotecile nu au fost printre primele care au adoptat IA. Ele au păstrat și continuă să mențină echilibrul dintre raționalitatea tehnologică și sensibilitatea umană, cultivând o cultură informațională care valorifică atât puterea datelor, cât și înțelepciunea experienței umane. Descoperind că ar putea îmbunătăți serviciile pentru utilizatori și experiențele lor prin implementarea aplicațiilor, sistemelor de IA în bibliotecă, ei intensifică și extind rolul lor de gardieni ai informațiilor și parteneri ai comunității. „Declarația IFLA privind bibliotecile și inteligența artificială”, emisă în 2020, a subliniat considerentele și recomandările cheie pentru utilizarea tehnologiilor de IA: „Bibliotecile trebuie să fie implicate într-o mai bună înțelegere a impactului acestora asupra profesiei, precum și asupra operațiunilor și serviciilor bibliotecii” [9]. Dar pentru a utiliza transparent și responsabil IA în domeniul lor de activitate, bibliotecile trebuie să adopte principii și standarde etice, elaborate în conformitate cu Codul de etică ALA (Asociația Bibliotecilor Americane), Principiile OECD (Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică) privind IA, reglementări relevante aprobate la nivel de țară, de spațiu [13].

Cum IA a remodelat peisajul activității bibliotecarilor la nivel mondial?

Inițial, unele biblioteci, prin implementarea IA urmăreau împrumutul de carte și taxele de întârziere, apoi a apărut capacitatea de a converti sistemele informatizate create prin migrarea datelor, gestionarea raftului, procesarea formularelor și marketingul prin e-mai. IA are potențialul de a adăuga noi dimensiuni și abordări la procesele de management al cunoștințelor, în special la organizarea, stocarea și integrarea lor. Începând cu anii '70 ai sec. 20 bibliotecile erau concentrate pe importanța alfabetizării informaționale. În 1989 Asociația Bibliotecilor Americane a propus ca alfabetizarea informațională să fie inclusă în cercetare, programe și politici publice. Astăzi însă, bibliotecarii trebuie să se orienteze spre alfabetizarea datelor de cercetare și alfabetizarea IA, fiind atenți la dezavantaje și pericole ale IA care pot apare alături de numeroase avantaje.

Tabelul Nr.1. Oportunități și riscuri [10]

AVANTAJE	DEZAVANTAJE
<p>1. Eficiență și viteză ridicată IA procesează cantități uriașe de date într-un timp foarte scurt. Automatizează sarcini repetitive și cronofage (indexare, clasificare, căutare informațională). Crește productivitatea în toate domeniile – de la cercetare până la administrație.</p>	<p>1. Lipsa empatiei și a judecății morale IA nu are conștiință, emoții sau valori etice. Nu poate evalua contextul moral al unei decizii (ex: selecția conținutului sau moderarea online).</p>
<p>2. Algoritmii pot detecta tipare invizibile pentru ochiul uman. Asigură acuratețe în diagnosticare, tranduceri, calcule și analize statistice.</p>	<p>2. Dependență tehnologică și pierderea abilităților umane Automatizarea excesivă poate duce la scăderea capacităților de analiză, memorie sau gândire critică. Oamenii tind să se bazeze prea mult pe algoritmi, fără verificare.</p>

<p>3. Acces rapid la informație și personalizare Oferă rezultate adaptate nevoilor utilizatorului (recomandări, conținut personalizat). Permite învățarea adaptivă și experiențe educaționale individualizate.</p>	<p>3. Erori algoritmice și părtiniri (bias) IA reflectă prejudecățile existente în datele de antrenament. Poate discrimina sau oferi rezultate eronate în funcție de sursele de date.</p>
<p>4. Disponibilitate permanentă Sistemele IA funcționează 24/7, fără pauze sau limitări biologice. Asigură acces la informație și asistență în orice moment (ex: chatboți bibliotecari, suport tehnic).</p>	<p>4. Probleme de confidențialitate și securitate Colectarea masivă de date ridică riscuri privind protecția vieții private. Posibile scurgeri sau utilizări neautorizate ale informațiilor personale.</p>
<p>5. Sprijin pentru cercetare și inovare Analizează volume imense de date științifice pentru a identifica tendințe și corelații. Contribuie la descoperiri în medicină, științe sociale, lingvistică, bibliometrie.</p>	<p>5. Impact economic și pierderea locurilor de muncă Automatizarea poate înlocui anumite profesii (operatori, traducători, funcționari). Necesită reconversie profesională și noi competențe digitale.</p>
<p>6. Optimizarea proceselor decizionale IA oferă suport analitic bazat pe date obiective. Poate anticipa scenarii și evalua riscuri economice, ecologice sau educaționale.</p>	<p>6. Lipsa transparenței („cutia neagră” a IA) Multe sisteme IA sunt greu de interpretat chiar și de către experți. Deciziile algoritmilor pot fi imposibil de explicat complet.</p>
<p>7. Creșterea accesibilității Traducere automată, recunoaștere vocală, text-to-speech pentru persoane cu dizabilități.</p>	<p>7. Riscuri etice și existențiale Dezvoltarea IA generale sau superioare ridică dileme privind controlul, responsabilitatea și autonomia mașinilor. Poate schimba radical raportul dintre om, cunoaștere și libertate.</p>

În mediile academice din lume, bibliotecile sunt esențiale pentru cercetare și procesul de predare. Ele sunt puncte și mijloace ale învățării și cunoașterii, oferind cercetătorilor, profesorilor și studenților servicii vitale. Adoptarea IA în setările bibliotecii îmbunătățesc serviciile și oferă utilizatorilor acces la informații fiabile, care pot stimula creșterea și dezvoltarea în era informației [11]:

1. Automatizarea proceselor tradiționale

IA a preluat multe dintre sarcinile repetitive și tehnice care, în trecut, consumau mare parte din timpul bibliotecarilor:

- Catalogarea și indexarea automată a documentelor prin algoritmi de recunoaștere a conținutului (text, imagine, metadata).
- Clasificarea automată conform schemelor Dewey, UDC sau LCC, folosind

modele de învățare automată.

- Recunoașterea și extragerea datelor bibliografice din surse digitale.

De exemplu: OCLC WorldShare, Ex Libris Alma, marc21 AI, Google Books Metadata Extraction.

Impact: Bibliotecarii nu mai sunt doar operatori tehnici, ci curatori de date și supervizori ai algoritmilor care organizează informația.

2. Transformarea serviciilor pentru utilizatori

Prin IA, serviciile bibliotecilor au devenit mai personalizate, interactive și accesibile:

- Chatboți și asistenți virtuali care oferă suport 24/7, răspunzând la întrebări privind resursele și procedurile.
- Recomandări inteligente bazate pe istoricul de lectură și preferințele utilizatorilor.
- Traduceri automate și instrumente de accesibilitate pentru utilizatori cu dizabilități.

De exemplu: Chatbot-ul „Emma” (Biblioteca Națională a Olandei), AI Reference Assistant (Biblioteca Harvard), „Ask the Library Bot” (Universitatea din Helsinki).

Impact: Bibliotecarul devine un mediator digital, un ghid în navigarea informației automatizate, nu doar un furnizor de răspunsuri.

3. Dezvoltarea competențelor digitale și analitice

Odată cu apariția IA, bibliotecarii au fost nevoiți să-și extindă competențele profesionale:

- Înțelegerea algoritmilor de căutare și a modului de funcționare a sistemelor inteligente.
- Abilități de analiză a datelor și curare digitală.
- Cunoștințe de etică a informației, protecția datelor și transparență algoritmică.

De exemplu: programele „AI for Librarians” (IFLA) [8], „Digital Librarianship and Data Science” (MIT Libraries) [5].

Impact: Bibliotecarul se transformă într-un specialist în date, un profesionist capabil să interpreteze, evalueze și să explice rezultatele generate de IA.

4. Sprijin pentru cercetare și știința deschisă

IA oferă instrumente care ajută bibliotecarii să sprijine cercetarea academică:

- Analiză bibliometrică și scientometrică automată (citări, impact, tendințe).
- Detectarea plagiatului și verificarea integrității academice.
- Recomandarea de surse și analiza rețelelor de cunoaștere.

De exemplu: Dimensions AI, Iris.ai, Scite.ai, Semantic Scholar.

Impact: Bibliotecarul devine consultant științific și intermediar între cercetare și tehnologie, sprijinind gestionarea inteligentă a datelor academice.

5. Redefinirea misiunii culturale și educaționale

IA permite bibliotecilor să-și extindă misiunea tradițională:

- Digitalizarea și restaurarea patrimoniului (recunoaștere OCR, reconstrucție de imagini, traduceri istorice).

- Expoziții virtuale și tururi interactive prin colecții.
- Programe educaționale despre gândirea critică, etica IA și alfabetizarea digitală.

De exemplu: proiectul Europeana, AI4Culture, Biblioteca Digitală a ONU, AI-powered UNESCO Memory of the World.

Impact: Bibliotecarul devine educator digital și curator cultural, implicat în conservarea și transmiterea inteligentă a cunoașterii.

6. Provocări și dileme etice

Pe lângă beneficii, IA aduce și riscuri:

- Posibilitatea de părtinire algoritmică în selecția și prezentarea informației.
- Dependența de tehnologii comerciale controlate de companii private.
- Dificultăți în verificarea veridicității surselor generate de IA.

Provocările date contribuie la dezvoltarea biblioteconomiei etice, a alfabetizării AI și a transparenței datelor.

La Biblioteca Științifică Medicală [4]. IA este implementată chiar de la intrarea în sălile de lectură cu acces liber la raft din incinta Complexului Socio-Cultural al USMF „Nicolae Testemițanu”, unde se produce scanarea facială, înmagazinată și memorată în sistem. Acest fapt a facilitat evidența intrărilor fizice în spațiile bibliotecii.

Indexare, catalogare și extragere automată de metadate. Bibliotecarii acționează ca un canal de legătură între utilizatori și cantitatea enormă de date stocate în colecțiile bibliotecii.

Asistarea utilizatorilor care lucrează la proiecte de cercetare are loc prin oferirea consultațiilor de cercetare aprofundate de bibliotecari. Motoarele de căutare, care sunt nimic altceva decât sisteme ale IA, au potențialul de a ajuta procesul de cercetare, educație și formare continuă. Instrumentele IA facilitează extragerea informațiilor utile din complexe mari de date textuale.

În acest proces, bibliotecarii își păstrează un rol esențial, acționând ca intermediari între colecții, baze de date, multitudinea de servicii și utilizatori.

Deși o parte din munca tehnică este preluată de IA, expertiza umană rămâne indispensabilă pentru validarea și interpretarea rezultatelor generate automat. Bibliotecarii supervizează acuratețea metadatelor, ajustează algoritmi în funcție de nevoile instituției și se asigură că indexarea reflectă nu doar structura informațională, ci și contextul cultural, științific și educațional al colecțiilor.

1. Sprijin pentru cercetare medicală:

- analiză bibliometrică – prin utilizarea algoritmilor de IA, bibliotecarii BȘM analizează automat volume mari de date bibliografice, identifică tendințele de publicare, frecvența citărilor, colaborările instituționale și domeniile emergente de cercetare ale cadrelor universitare și cercetători, astfel ajutându-i să orienteze studiile spre subiecte actuale și relevante.

- detectare plagiat – algoritmi de recunoaștere a textului și de comparare semantică pot identifica similitudini între documente nu doar la nivel lexical, ci și conceptual, depistând cazuri de reutilizare neautorizată a conținutului și contribuind la integritatea academică. Bibliotecile academice, prin intermediul acestor tehnologii, devin un garant al eticii în cercetare, contribuind la menținerea standardelor științifice înalte.

- acces deschis: regăsirea cărților, articolelor și altor resurse relevante în Repoziitoriul Instituțional, Biblioteca electronică didactică sau Catalogul Online sunt domenii de interes cu IA pentru utilizatorii BȘM.

Suntem mult prea departe de exemplul celei mai vechi biblioteci din Emiratele Arabe, Biblioteca Sharjah, înființată inițial ca Biblioteca Qasimi în 1925 de către sultanul bin Saqr Al Qasimi, conducătorul Sharjahului (1924-1951), la palatul său. În 1998 biblioteca a fost transferată în orașul universitar, iar în 2011 a devenit Biblioteca Publică Sharjah. Folosind noile tehnologii, bibliotecă oferă azi 30.000 de videoclipuri care acoperă toate domeniile și disciplinele, 160.000 de cărți electronice, 5 milioane de teze de doctorat la nivel global, 21.000 de reviste științifice, precum și un număr mare de manuscrise, cărți rare, cărți audio și cărți electronice [14]. Această tranziție pozitivă a determinat o creștere cu 70% a numărului de utilizatori ai bibliotecii.

1. **Digitalizare, restaurare și expoziții digitale ale patrimoniului**, contribuind la garantarea disponibilității pe termen lung a colecțiilor. Biblioteca digitală „Dr. R. Koch”, realizată de BȘM este unul din cele mai elocvente exemple al acestei tendințe.

2. **Educație și formare privind IA (workshop-uri, mese rotunde, publicații)**. Bibliotecarii sunt cei care contribuie la educația media și alfabetizarea informațională a utilizatorilor, totodată explicându-le importanța protecției datelor, depistarea revistelor pseudoștiințifice, credibilitatea resurselor informaționale.

BȘM ține pasul cu schimbările digitale și nu rămâne la clișeu: învechit și rezistent la inovație.

Integrarea IA în bibliotecile academice oferă multiple beneficii:

1. Îmbunătățirea accesibilității și incluziunii serviciilor de bibliotecă. Accesul online la informații pentru oricine, din orice loc al lumii.

2. Asistenții virtuali sau chat-bot-urile oferă suport rapid și continuu, crește astfel nivelul de satisfacție al utilizatorilor vis-a-vis de serviciile și produsele infodocumentare.

3. Sporirea eficienței personalului.

4. Îmbunătățirea procesului de descoperire a resurselor pentru a ajuta utilizatorii să găsească cel mai relevant conținut.

5. Monitorizarea spațiilor bibliotecii prin utilizarea tehnologiilor de învățare automată și supravegherea lor cu scop de a identifica anomalii comportamentale ale utilizatorilor.

6. Securitatea rețelei bibliotecii.

7. Managementul resurselor.

Pentru a dezvolta sisteme și modele de IA în biblioteci este nevoie de investiții, specialiști în IT pentru deservirea și extinderea lor.

1. Insuficiența financiară este motivul principal în calea provocărilor de implementare a noilor tendințe globale în activitatea profesională.

2. Protecția inadecvată pentru confidențialitatea utilizatorilor: sistemele de IA

colectează și examinează date, care pot genera îngrijorare cu privire la utilizarea lor necorespunzătoare.

3. Lipsa alfabetizării IA. Pentru a opera și gestiona eficient sistemele de IA bibliotecarii au nevoie de instruire.

4. Pierderea locurilor de muncă. Dezvoltarea IA ar putea duce la inutilitatea bibliotecilor pentru obținerea de informații. Unii susțin că viitorul IA în operațiunile bibliotecii constă în ideea unei „biblioteci inteligente”, care să fie disponibilă pentru utilizatori fără a fi personal direct: de la uși la iluminat, gherete cu autoservire și computere personale controlate la distanță.

Serviciile bibliotecii academice trec printr-o revoluție prin utilizarea IA, cea ce reprezintă un pas către o mai bună satisfacere a necesităților utilizatorilor. Chiar și prin recunoașterea părților negative ale IA susținem că dezvoltarea sistemelor de IA se află în concordanță cu valorile umane, etica și bunăstarea socială. Echilibrul dintre valorificarea potențialului IA și atenuarea riscurilor IA este esențial pentru a crea un viitor în care IA să fie o forță pentru schimbările pozitive.

Prin urmare, considerăm că IA nu trebuie să se dezvolte ca „persoană”, nu este necesar de a-i conferi un „id” sau personalitate, nici intuiția nu i-ar fi de folos. IA trebuie să rămână un „sac de cunoștințe” și algoritmi capturați de oameni. Pentru bibliotecarii IA trebuie să rămână una din adaptările la modernizarea lumii.

Ar fi bine ca IA să rămână la nivel de catalizator al transformărilor, deaceia elaborarea de politici stricte pentru protejarea datelor este iminentă. Deși, din perspectiva istorică bibliotecile au întârziat în adoptarea tehnologiilor emergente, abordarea lor actuală cu privire la creșterea IA este bine intenționată și fermă.

„Succesul creării unei inteligențe artificiale depline ar putea fi cel mai mare eveniment din istoria omenirii – sau ultimul, dacă nu învățăm cum să o controlăm.” (Stephen Hawkins, 2016) [2].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. MCKILLOP LIBRARY. *Artificial Intelligence: Library Database AI Research Tools*. Disponibil: <https://salve.libguides.com/AI/DatabaseResearchTools> [accesat 2025-09-05].
2. *Avertismentul lui Stephen Hawking. Inteligența artificială ar putea fi „ultima invenție a omenirii”*. Online [2014-05-05]. Descoperă.Ro. Disponibil: <https://www.descopera.ro/dnews/12585274-avertismentul-lui-stephen-hawking-inteligen-ta-artificiala-ar-putea-fi-ultima-inventie-a-omenirii> [accesat 2025-11-07].
3. BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ A USMF „NICOLAE TESTEMIȚA-NU”. *Biblioteca digitală Dr. Richard Koch*. Disponibil: <https://library.usmf.md/ro/library/biblioteca-digitala-dr-richard-koch> [accesat 2025-11-07].
4. BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ MEDICALĂ A USMF „NICOLAE TESTEMIȚA-NU”. *Biblioteca Științifică Medicală*. [Pagină WEB]. Disponibil: <https://library.usmf.md/ro> [accesat 2025-11-07].
5. BORGMAN, Christine L. Libraries, Digital Libraries, and Data: Forty years, Four Challenges. *Portal: Libraries and the Academy*. 2025, vol. 25, no. 3 (Festschrift for

- Clifford A. Lynch). Disponibil: <https://arxiv.org/abs/2506.15055> [accesat 2025-09-05].
6. Charles Babbage. Online. Wikipedia. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/charles_babbage [accesat 2025-11-07].
 7. IFLA. *Artificial Intelligence*. Online. Disponibil: <https://www.ifla.org/units/ai/> [accesat 2025-11-07].
 8. IFLA. *Generative AI for library and information professionals*. Online. Disponibil: <https://www.ifla.org/g/ai/generative-ai/> [accesat 2025-09-05].
 9. IFLA. *IFLA Statement on Libraries and Artificial Intelligence*. Disponibil: <https://repository.ifla.org/items/8c05d706-498b-42c2-a93a-3d47f69f7646/full> [accesat 2025-11-07].
 10. TATARU, Iurie. *Inteligența artificială: Avantaje și dezavantaje*. Online [2023-03-07]. Disponibil: <https://url-shortener.me/1XEQ> [accesat 2025-09-05].
 11. *Inteligența artificială în biblioteci: Revoluție sau risc? Explicarea avantajelor și a dezavantajelor*. Softlink Central Europe. Blog post. Disponibil: <https://softlink.ro/ro/index.php/blog/103-ia-in-biblioteci-revolutie-sau-risc-explicarea-avantajelor-si-a-dezavantajelor> [accesat 2025-11-07].
 12. MAYOR, Adrienne. *Gods and Robots: Myths, Machines, and Ancient Dreams of Technology*. Princeton: Princeton University Press, 2018. Disponibil: https://classics.stanford.edu/publications/gods-and-robots-myths-machines-and-ancient-dreams-technology?utm_source=chatgpt.com [accesat 2025-11-07].
 13. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD). *AI principles*. Online. Disponibil: <https://www.oecd.org/en/topics/ai-principles.html> [accesat 2025-11-07].
 14. SHARJAH LIBRARIES. Site web. Disponibil: <https://shjlib.gov.ae/en/Content/42/2> [accesat 2025-11-07].
 15. SWAINE, MICHAEL R. *Pascaline technology*. Online. Britannica. Disponibil: https://www.britannica.com/technology/Pascaline?utm_source=chatgpt.com [accesat 2025-11-07].

CULTURA INFORMAȚIEI ȘI COMPORTAMENTUL INFORMAȚIONAL AL UTILIZATORILOR BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE: CORELAȚII, EVALUARE ȘI INTERVENȚII

Zinaida ANISEI, bibliotecar principal,

ORCID ID: 0009-0008-9451-5502

Biblioteca Științifică Medicală

USMF „Nicolae Testemițanu”

Rezumat. Transformările rapide ale mediului informațional impun o redefinire a rolului bibliotecilor universitare, care devin actori esențiali în formarea competențelor informaționale și în promovarea unei culturi informaționale responsabile. Studiul analizează nivelul culturii informației, comportamentul informațional și practicile de securitate digitală ale utilizatorilor Bibliotecii Științifice Medicale (BȘM), cu scopul de a evalua competențele informaționale existente și de a identifica direcții de intervenție educațională. Cercetarea a fost realizată printr-o metodologie mixtă, combinând un chestionar aplicat unui eșantion de 100 de utilizatori (studenți, rezidenți, doctoranzi, cadre didactice) cu observația directă neparticipativă asupra unui sub-eșantion de 30 de utilizatori. Datele obținute au fost analizate în raport cu modele internaționale de alfabetizare informațională (ACRL, UNESCO, SCONUL). Rezultatele evidențiază un nivel predominant mediu al culturii informației, caracterizat prin abilități funcționale de regăsire a informației, dar și prin lacune persistente în evaluarea critică a surselelor, gestionarea referințelor și aplicarea măsurilor de securitate digitală. Securitatea informațională se conturează drept cea mai vulnerabilă dimensiune, fiind necesară integrarea formării în igiena digitală în programele educaționale. Concluziile subliniază importanța abordării integrate a celor trei dimensiuni - cultură informației, comportament informațional, securitate informațională și necesitatea personalizării instruirilor în funcție de nivelul competențelor utilizatorilor. Recomandările propun dezvoltarea programelor de instruire diferențiate, extinderea resurselor educaționale digitale și consolidarea colaborării dintre bibliotecă și mediul academic.

Cuvinte-cheie: cultura informației; competențe informaționale; comportament informațional; securitate informațională; bibliotecă universitară; educație medicală.

Abstract. The rapid transformations of the contemporary information environment require a redefinition of the role of academic libraries, which have become key actors in shaping information literacy and promoting responsible information behavior. This study examines the level of information culture, information behavior, and digital security practices among users of the Scientific Medical Library (SML), aiming to assess existing competencies and identify educational intervention strategies. The research employed a mixed-method approach, combining a structured questionnaire administered to 100 users (students, residents, PhD candidates, and faculty members)

with non-participatory direct observation of a subsample of 30 users. The analysis was conducted in reference to international frameworks for information literacy (ACRL, UNESCO, SCONUL). Findings reveal that most users demonstrate a medium level of information culture, characterized by functional abilities to retrieve information but persistent gaps in critical evaluation, reference management, and application of digital security measures. Information security emerged as the most vulnerable dimension, highlighting the need to integrate digital hygiene and data protection training into educational programs. The study concludes that information culture, information behavior, and information security are interdependent dimensions that form an integrated system of academic literacy. Tailored training programs, the expansion of educational digital resources, and closer collaboration between the library and the academic environment are recommended to enhance users' autonomy and digital responsibility in the medical academic context.

Keywords: *information culture; information literacy; information behavior; digital literacy; information security; academic library; medical education; user training.*

Introducere

Transformările rapide ale mediului informațional global au redefinit funcțiile și misiunea bibliotecilor academice. Acestea nu mai pot fi percepute doar ca furnizori de resurse, ci devin parteneri activi în procesul educațional și în dezvoltarea competențelor informaționale ale comunităților universitare.

În domeniul educației și cercetării medicale, abilitatea de a identifica, evalua critic, utiliza și proteja informația într-un mod etic și responsabil constituie un factor determinant al calității procesului de studiu și cercetare.

Extinderea resurselor electronice și diversificarea instrumentelor digitale generează însă noi provocări: supraîncărcarea informațională, dificultăți de selecție a surselor credibile și provocări privind securitatea informațională. În lipsa unor competențe informaționale consolidate, aceste fenomene pot afecta eficiența procesului de învățare și calitatea rezultatelor științifice.

Majoritatea evaluărilor realizate în bibliotecile universitare, se axează predominant pe indicatori cantitativi (număr de accesări, grad de satisfacție, utilizarea resurselor electronice). Această perspectivă nu surprinde complexitatea relației dintre cultura informației, comportamentul informațional și conștientizarea riscurilor privind securitatea digitală. Prin urmare, este necesară o abordare comparativă și integrată, care să investigheze simultan aceste dimensiuni.

Studiul de față își propune să investigheze nivelul culturii informației, comportamentul informațional și gradul de conștientizare privind securitatea informațională în rândul utilizatorilor Bibliotecii Științifice Medicale (BȘM). Scopul cercetării este de a evalua competențele informaționale și de a identifica lacunele existente în procesele de accesare, evaluare și utilizare etică a informației, în vederea fundamentării unor intervenții educaționale adaptate.

Obiectivele cercetării:

1. Evaluarea nivelului culturii informației și clasificarea utilizatorilor pe trei niveluri: elementar, mediu și avansat, în funcție de capacitățile de identificare, accesare,

evaluare critică și utilizare etică a informației;

2. Analiza comportamentului informațional, cu accent pe tiparele de căutare, categoriile de resurse utilizate și modalitățile de integrare a informației în activitățile academice și de cercetare;

3. Identificarea provocărilor întâmpinate în procesul de regăsire și utilizare a informației științifice;

4. Determinarea nivelului de conștientizare și a practicilor privind securitatea informațională;

5. Formularea de recomandări practice pentru adaptarea programelor de formare ale BȘM, dezvoltarea de servicii educaționale personalizate și consolidarea culturii informației în mediul academic medical.

Cadrul metodologic

Cercetarea se bazează pe o abordare metodologică mixtă, care combină analiza teoretică a literaturii de specialitate cu metode empirice cantitative și calitative.

Metoda cantitativă a fost reprezentată de aplicarea unui chestionar structurat unui eșantion de 100 de utilizatori ai BȘM (studenți, rezidenți, doctoranzi și cadre didactice). Instrumentul a vizat evaluarea competențelor informaționale, a practicilor de căutare și utilizare a resurselor, precum și a gradului de alfabetizare digitală și de conștientizare a securității informaționale.

Metoda calitativă a constat în aplicarea observației directe, neparticipative, asupra unui sub-eșantion de 30 de utilizatori. Observațiile au fost realizate în cadrul activităților curente ale bibliotecii, în special în timpul sesiunilor de instruire individuală și de grup. Datele obținute au fost sistematizate în fișe de observație, care au surprins strategiile de căutare, modalitățile de navigare în bazele de date, frecvența solicitării

suportului bibliotecar și dificultățile întâmpinate în procesul de regăsire și gestionare a informației.

Prin integrarea celor două metode, cercetarea urmărește obținerea unei perspective complete asupra nivelului culturii informației și a comportamentului informațional al utilizatorilor, oferind totodată premisele pentru elaborarea unor programe educaționale și strategii de formare informațională adaptate nevoilor comunității academice medicale.

Analiza datelor colectate prin chestionar (21 de itemi organizați în șase blocuri tematice) și observație directă evi-

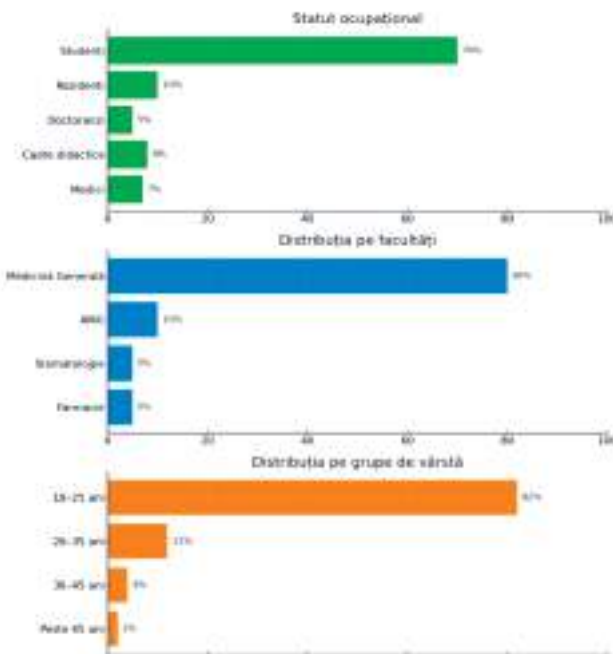

Fig. 1. Profilul respondenților

dențiază profilul informațional al utilizatorilor, nivelul competențelor informaționale, comportamentele de căutare, practicile de citare și gradul de conștientizare privind securitatea digitală.

Blocul I – Profilul respondenților

Majoritatea utilizatorilor sunt studenți (70%), în special de la Facultatea de Medicină Generală (80%), cu vârste între 18 și 25 de ani (82%). Structura eșantionului confirmă specificul unei biblioteci universitare și subliniază predominanța unui segment aflat în proces de formare academică. Prezența cadrelor didactice și a medicilor în eșantion, deși procentual mai redusă, evidențiază extinderea rolului BȘM dincolo de sprijinul acordat studenților, confirmând funcția sa de centru de informare, documentare și învățare pe parcursul întregii cariere medicale.

Blocul II – Comportamentul informațional

Analiza comportamentului informațional al respondenților oferă o imagine detaliată asupra modului în care utilizatorii interacționează cu resursele și serviciile Bibliotecii: frecvență vizite la bibliotecă, motivele vizitelor, pași în căutarea informației și tipuri de resurse utilizate. Datele arată un comportament informațional activ: 76% dintre respondenți utilizează biblioteca zilnic sau săptămânal. Motivele vizitelor sunt diverse (utilizare spațiu pentru studiu, acces la resurse, dar și atitudinea și receptivitatea bibliotecarilor), ceea ce confirmă rolul instituției ca spațiu multifuncțional.

Strategiile avansate de căutare – utilizarea operatorilor booleeni, filtrarea rezultatelor, formularea cererilor de informare – indică un nivel crescut de alfabetizare informațională. Totodată, solicitarea frecventă a sprijinului bibliotecarului sugerează că formarea continuă rămâne esențială pentru consolidarea autonomiei în procesul de regăsire a informației. Utilizarea echilibrată a resurselor electronice și tradiționale, alături de interesul pentru multimedia, confirmă un comportament informațional adaptabil și complex.

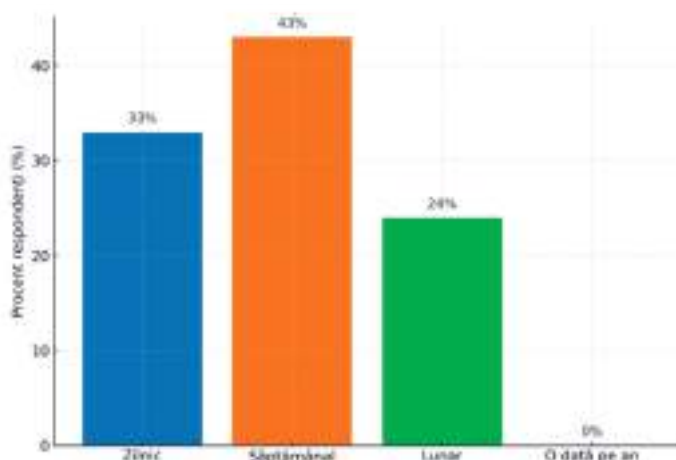

Fig. 2. Frecvența vizitelor la bibliotecă

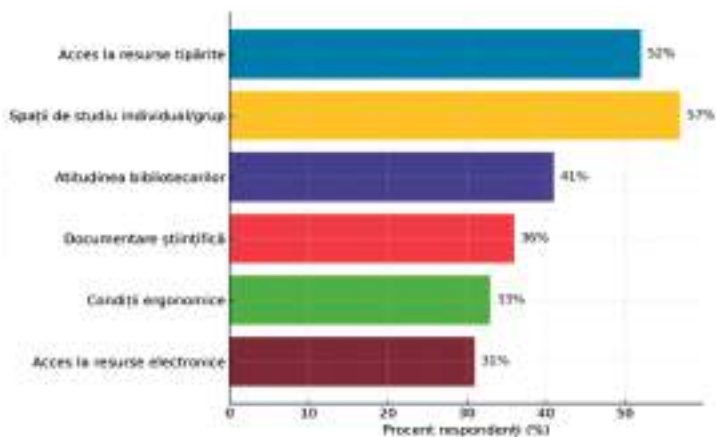

Fig. 3. Motivele vizitelor la bibliotecă

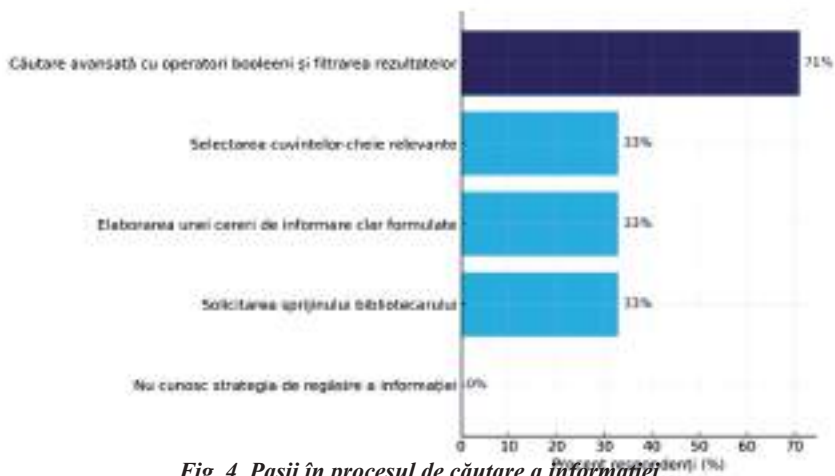

Fig. 4. Pașii în procesul de căutare a informației

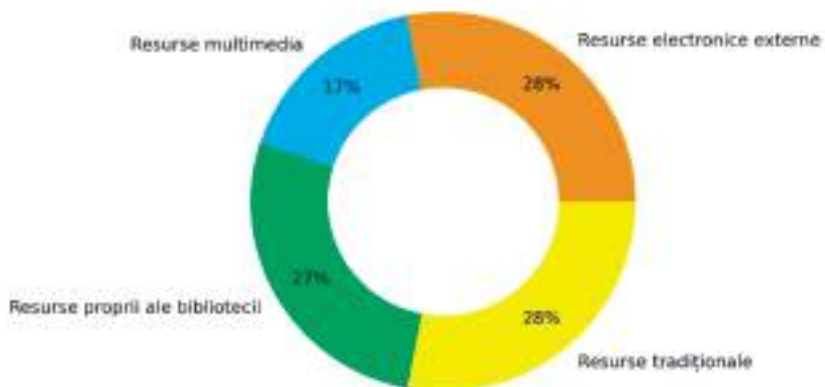

Fig. 5. Resursele utilizate

Bloc III Plagiatul și referințele bibliografice

În continuare, cercetarea s-a axat pe înțelegerea practicilor legate de plagiat și citare, aspecte ce constituie elemente fundamentale ale culturii informației.

Un nivel înalt de conștientizare a plagiatului (85% identificare corectă a definiției) și utilizarea referințelor bibliografice (82%) demonstrează conștientizarea valorilor etice academice.

Totuși, existența unui segment de 18% care nu aplică regulile de citare indică necesitatea unor intervenții formative suplimentare. Utilizarea managerilor de referințe (57%), în special Mendeley (35%), reflectă orientarea spre profesionalizarea redactării academice și relevă impactul pozitiv al instruirilor bibliotecii.

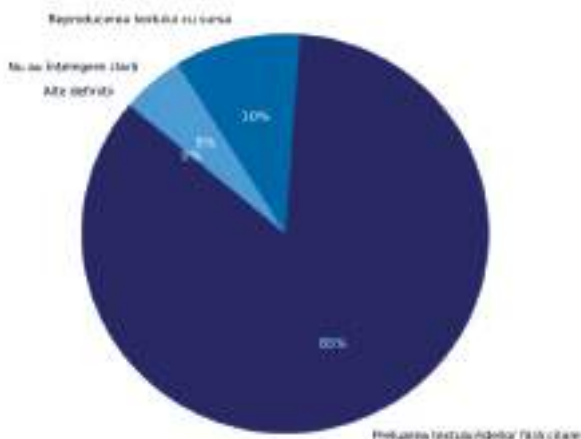

Fig. 6. Definiția plagiatului în viziunea respondenților

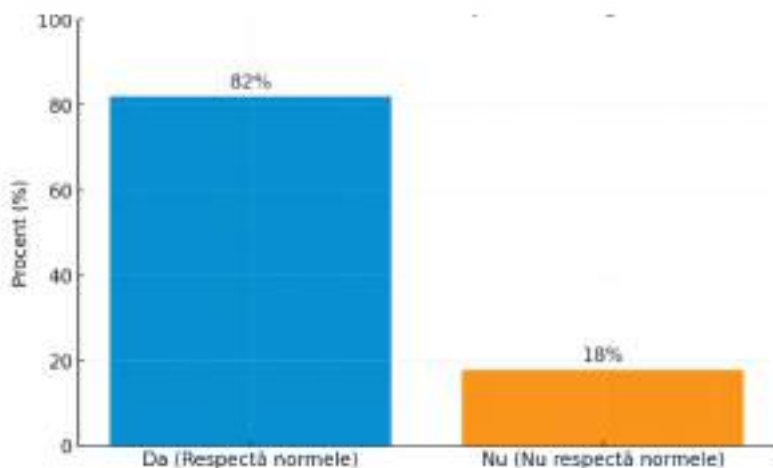

Fig. 7. Practica realizării referințelor bibliografice

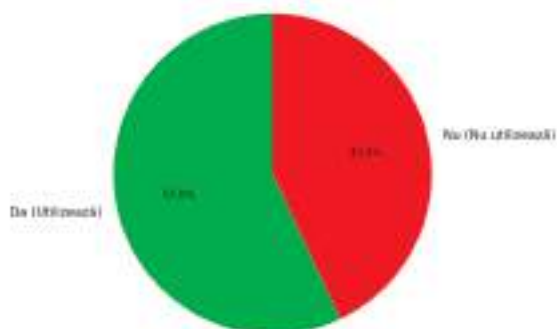

Fig. 8. Practica realizării referințelor bibliografice

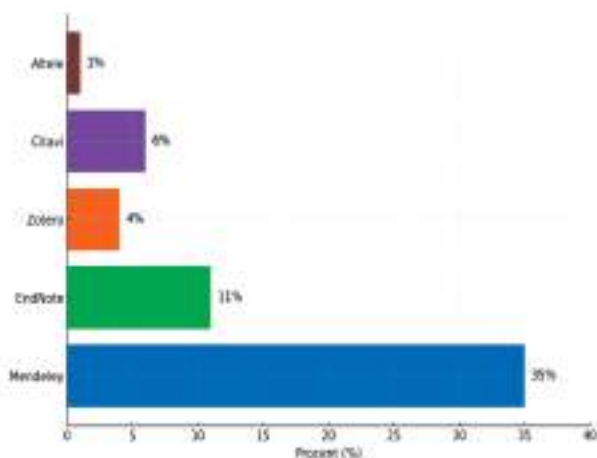

Fig. 9. Utilizarea unui manager de referințe bibliografice

Blocul IV – Securitatea informațională

Cunoștințele privind securitatea digitală sunt relativ ridicate (76%), iar aplicarea măsurilor de protecție (81% - parole complexe/actualizate periodic și 76% - verificarea surselor) este consistentă. Cu toate acestea, faptul că 24% dintre utilizatori nu dețin cunoștințe în domeniu și 19% nu aplică măsuri de protecție evidențiază o vulnerabilitate semnificativă, care expune utilizatorii riscurilor cibernetice. Rezultatele justifică integrarea sistematică a securității informației în programele de formare.

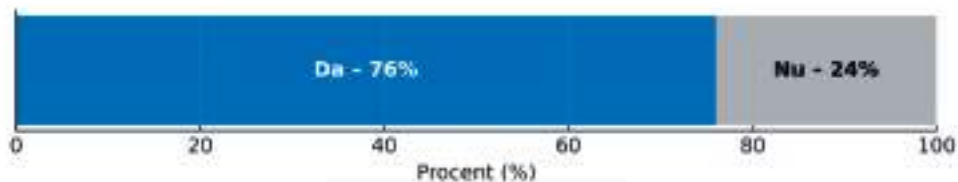

Fig. 10. Cunoștințe privind securitatea informațională

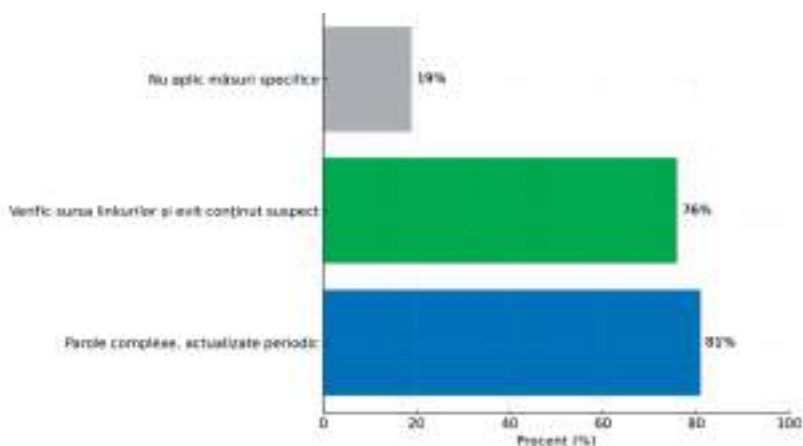

Fig. 11. Măsurile de protecție aplicate de respondenți

Blocul V – Competențe informaționale și cultura informației

Importanța competențelor informaționale este unanim recunoscută (100%), iar pentru instruire și cercetare le consideră importante în mare măsură - 82% dintre respondenți.

Familiarizarea cu conceptul de „cultură a informației” este parțială, dar promițătoare (52% - nivel satisfăcător; 43% - cunoștințe limitate). Definițiile oferite confirmă existența unei înțelegeri conceptuale mature, aliniată standardelor internaționale, majoritatea asociind termenul cu identificarea, evaluarea și utilizarea etică a informației.

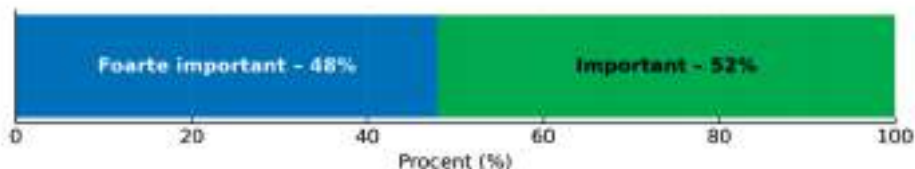

Fig. 12. Percepția importanței competențelor informaționale a respondenților

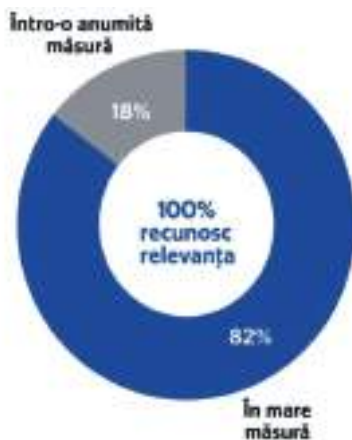

Fig. 13. Percepția importanței competențelor informaționale a respondenților

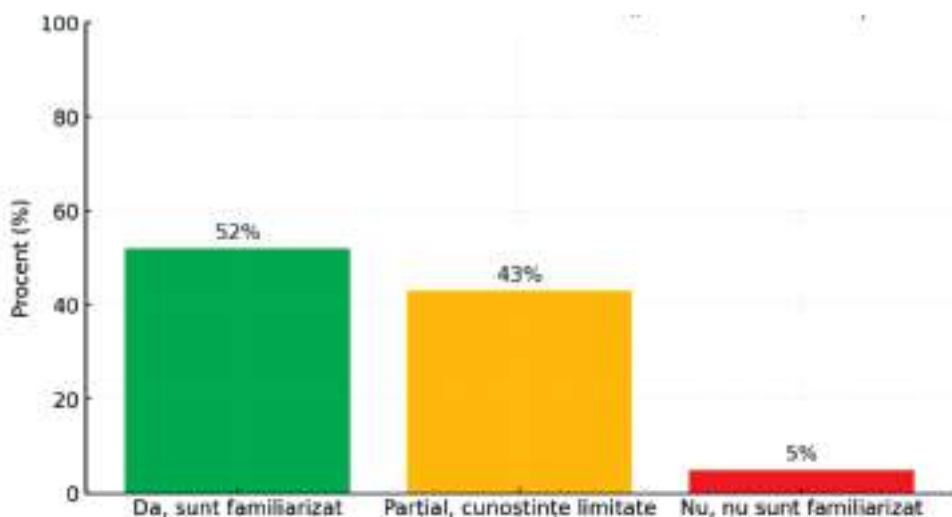

Fig. 14. Nivelul de familiarizare a respondenților cu termenul *Cultura informației*

Fig. 15. Definițiile oferite de respondenți pentru *Cultura informației*

Blocul VI. Dificultăți, instruiri și propuneri

Principalele dificultăți raportate (formularea cuvintelor-cheie, accesul la resurse, utilizarea bazelor de date) indică lacune metodologice care pot fi corectate prin instruiri direcționate. Participarea la formări este ridicată (81%), iar percepția utilității acestora este majoritar pozitivă (71%). Acest lucru consolidează imaginea bibliotecii ca centru de formare relevant și adaptat nevoilor academice. Preferința pentru tutoriale, ghiduri și consultanță personalizată confirmă necesitatea unui model educațional mixt, axat atât pe autonomie, cât și pe suport individualizat. Astfel, biblioteca este chemată să asigure un echilibru între sprijinul individualizat și accesul permanent la resurse educaționale adaptate nevoilor diverse ale comunității academice.

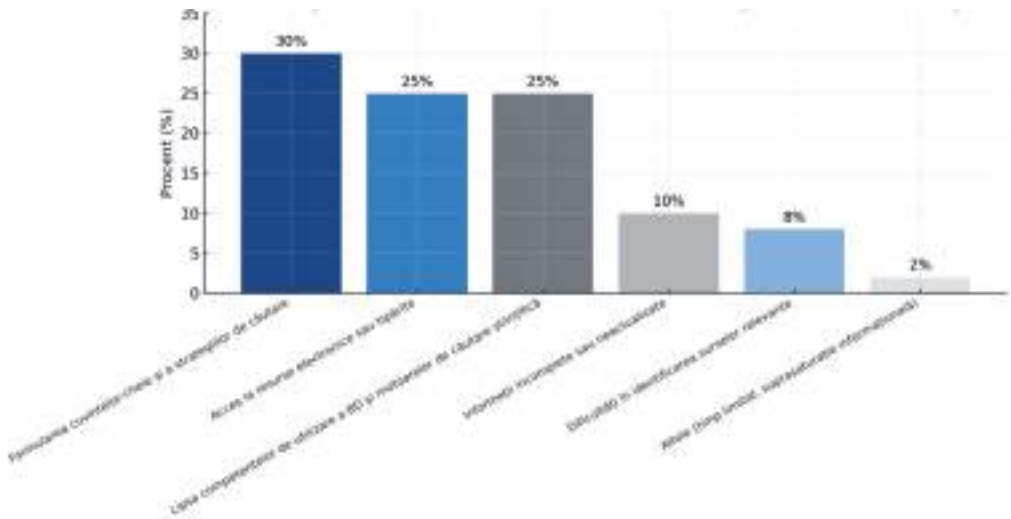

Fig. 16. Dificultățile întâmpinate în procesul de identificare și regăsire a informației

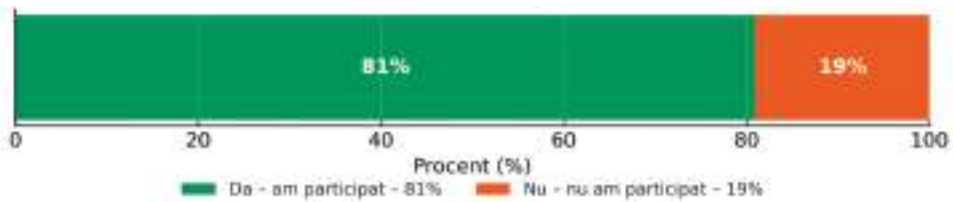

Fig. 17. Participarea respondenților la activitățile de instruire

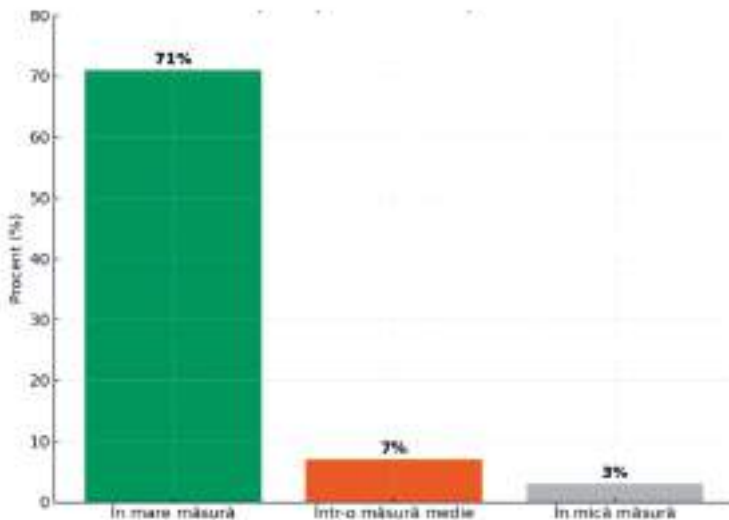

Fig. 18. Utilitatea percepută a activităților de instruire de către respondenți

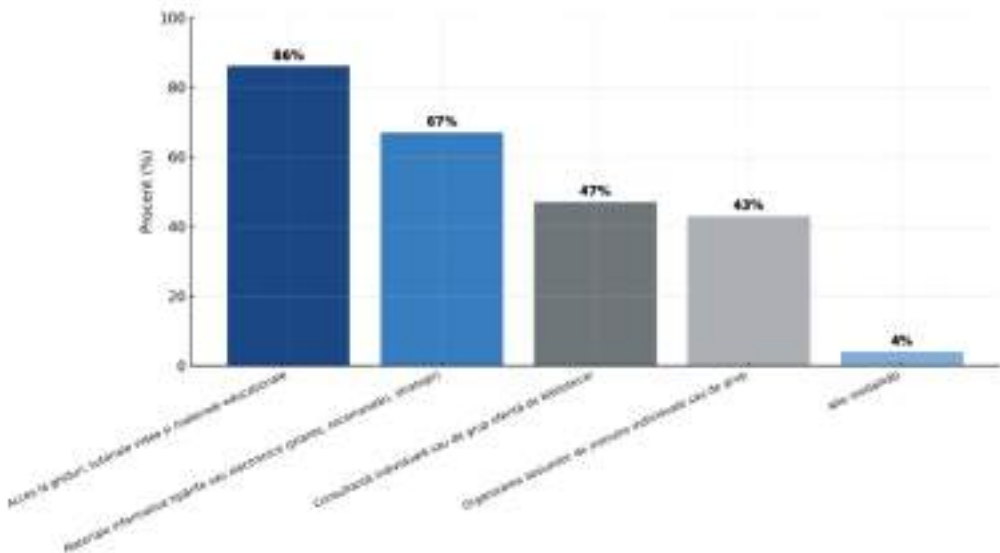

Fig. 19. Propunerile respondenților privind dezvoltarea competențelor și securității informaționale

Analiza datelor obținute evidențiază un tablou complex al competențelor informaționale și al comportamentului informațional al utilizatorilor BȘM. Deși majoritatea respondenților manifestă abilități funcționale de identificare și accesare a resurselor, persistă lacune considerabile în evaluarea critică a surselor, gestionarea referințelor și utilizarea avansată a instrumentelor de căutare. Rezultatele au fost sistematizate pe cinci direcții principale.

1. Competențe informaționale

Datele colectate prin chestionar și observație directă indică diferențe semnificative între categoriile de utilizatori. Studenții prezintă un nivel scăzut de autonomie informațională, preferând resursele generale (motoare de căutare) în detrimentul bazelor de date științifice. Cadrele didactice, doctoranzii și rezidenții demonstrează competențe superioare, însă întâmpină dificultăți în actualizarea permanentă a cunoștințelor privind instrumentele și tehnologiile informaționale emergente.

Observațiile directe confirmă aceste tendințe și evidențiază:

- preferința pentru resurse tipărite atunci când accesul la resurse electronice este perceput ca dificil;
- dependența de sprijinul bibliotecarului în utilizarea bazelor de date;
- formularea inefficientă a cererilor de informare și utilizarea limitată a operatorilor de căutare.

Aceste constatări sugerează că autonomia informațională rămâne un obiectiv parțial atins, iar rolul bibliotecarului continuă să fie determinant în procesul de formare a competențelor informaționale.

2. Comportamentul informațional al utilizatorilor se caracterizează printr-o frecvență ridicată a utilizării serviciilor bibliotecii și o diversitate a motivelor de acces — documentare, studiu individual, activități didactice sau cercetare. Această diversitate

confirmă funcția multifuncțională a bibliotecii ca spațiu academic de învățare, sprijin și informare. Cu toate acestea, numeroși respondenți menționează dificultăți în formularea strategiilor de căutare eficiente și în selectarea surselor de încredere.

Necesitatea menținerii sprijinului profesional al bibliotecarilor este recunoscută de peste două treimi dintre participanți, ceea ce confirmă rolul formativ și mediativ al acestora în procesul de dezvoltare a autonomiei informaționale.

3. Securitatea informațională reprezintă una dintre cele mai vulnerabile dimensiuni identificate. Răspunsurile indică o frecvență ridicată a unor practici riscante, precum reutilizarea parolelor, conectarea la rețele nesecurizate, stocarea neprotejată a datelor.

Doar aproximativ 38% dintre respondenți afirmă că aplică constant măsuri de protecție a datelor personale, iar 21% declară că nu cunosc proceduri elementare de securitate digitală. Aceste rezultate evidențiază nevoia stringentă de formare sistematică în domeniul igienei digitale prin activități de instruire oferite de bibliotecă și prin integrarea conținuturilor de securitate informațională în programele curriculare universitare.

4. Dificultăți și bariere identificate:

- dificultăți în formularea strategiilor de căutare;
- capacitate redusă de evaluare critică a surselor;
- gestionare inconsecventă a referințelor bibliografice;
- aplicarea insuficientă a măsurilor de securitate digitală și protejare a datelor personale.

Aceste aspecte afectează calitatea procesului de documentare și eficiența activităților academice.

5. Clasificarea nivelurilor culturii informației

Pe baza modelelor internaționale (ACRL Information Literacy Framework, UNESCO, Media and Information Literacy Curriculum și SCONUL Seven Pillars of Information Literacy) utilizatorii, au fost clasificați în trei niveluri ale culturii informației: elementar, mediu și avansat.

Nivel elementar au fost încadrați $\approx 23\%$ dintre respondenți, după următoarele criterii:

- cunoașterea limitată a conceptului de cultură a informației („parțial” sau „nu sunt familiarizat”);
- lipsa aplicării măsurilor de securitate informațională și/sau lipsa de cunoștințe în domeniu;
- absența utilizării managerilor de citare și a referințelor bibliografice;
- dificultăți în identificarea și regăsirea informațiilor necesare;

Nivel mediu repartizați $\approx 47\%$ dintre respondenți, conform următoarelor criterii:

- recunoașterea parțială a importanței competențelor informaționale;
- utilizarea combinată a resurselor electronice și tipărite;
- aplicarea selectivă a standardelor de citare și securitate;
- participare ocazională la activități de instruire, dar dificultăți persistente în formularea strategiilor de căutare.

Nivel avansat, au fost încadrați $\approx 30\%$ dintre respondenți, care corespund criteriilor:

- familiarizarea clară cu termenul și principiile culturii informației;
- utilizarea constantă a strategiilor avansate de căutare și a managerilor de citare;
- aplicarea sistematică a măsurilor de securitate digitală (parole complexe, verificare surse);
- participarea activă la instruire și aprecierea acestora ca fiind „foarte utile”.

Concluzii

Cultura informației, comportamentul informațional și securitatea informațională constituie dimensiuni interdependente ale alfabetizării academice, formând un sistem informațional integrat, indispensabil procesului de învățare, cercetare și practică medicală. Rezultatele obținute în rândul utilizatorilor BȘM confirmă importanța consolidării acestor componente ca parte a formării universitare moderne.

Cercetarea a evidențiat diferențe semnificative între categoriile de utilizatori în ceea ce privește nivelul competențelor informaționale, comportamentul de căutare și practicile de securitate digitală. Majoritatea participanților se situează la un nivel mediu al culturii informației, caracterizat prin abilități funcționale de identificare și utilizare a resurselor informaționale, dar și prin lacune persistente în evaluarea critică a surselor, gestionarea referințelor bibliografice și aplicarea consecventă a măsurilor de protecție a datelor.

Dimensiunea cea mai fragilă identificată este securitatea informațională. Persistența unor practici riscante — reutilizarea parolelor, utilizarea rețelelor nesecurizate, lipsa protecției datelor personale — indică un deficit semnificativ la nivelul igienei digitale și o conștientizare insuficientă a riscurilor asociate mediului online. Această vulnerabilitate confirmă necesitatea integrării explicite a formării în domeniul securității informaționale în cadrul programelor de instruire oferite de bibliotecă și al curriculei academice.

Clasificarea utilizatorilor pe niveluri privind cultura informației (elementar, mediu, avansat) s-a dovedit a fi un instrument valoros, care permite personalizarea intervențiilor educaționale și proiectarea unor strategii diferențiate de formare. Această abordare susține re poziționarea bibliotecii universitare dintr-un rol predominant de furnizor de resurse către unul de actor formativ central în dezvoltarea competențelor informaționale și digitale ale comunității academice medicale.

În ansamblu, rezultatele cercetării confirmă că dezvoltarea culturii informaționale solide presupune nu doar accesul la resurse, ci și formarea continuă, responsabilizarea etică și integrarea securității digitale ca dimensiune fundamentală a alfabetizării academice moderne.

Recomandări

Pentru consolidarea competențelor informaționale ale utilizatorilor și creșterea autonomiei acestora în procesul de identificare, evaluare și utilizare etică a informației, se propun următoarele direcții de acțiune:

1. Dezvoltarea programelor de instruire diferențiate în funcție de nivelul competenței informaționale

Nivel elementar:

- organizarea atelierelor introductive dedicate regăsirii informației și utilizării resurselor tipărite și electronice;
- elaborarea de ghiduri vizuale și tutoriale video care să ilustreze etapele fundamentale ale procesului de documentare;
- inițierea utilizatorilor în gestionarea referințelor bibliografice prin instrumente precum Mendeley;
- desfășurarea de module scurte privind igiena digitală și protecția datelor personale.

Nivel mediu:

- sesiuni tematice axate pe tehnici de căutare avansată (operatori booleani, thesauri, filtre specializate);
- instruirii dedicate evaluării critice a surselor, eticii informației și securității digitale;
- exerciții aplicative privind redactarea bibliografiilor și utilizarea consecventă a managerilor de citare.

Nivel avansat

- workshopuri de redactare academică și publicare științifică;
- aprofundarea utilizării instrumentelor avansate de căutare și a standardelor internaționale de citare;
- formarea competențelor de management al datelor științifice și al resurselor digitale complexe.

2. Extinderea și diversificarea resurselor educaționale

- elaborarea de tutoriale video și materiale interactive pentru sprijinirea învățării autonome;
- crearea de ghiduri tematice sintetice, disponibile în format tipărit și digital;
- dezvoltarea unei biblioteci virtuale de resurse educaționale accesibile prin platformele online ale bibliotecii;
- includerea secțiunilor dedicate securității informaționale și eticii academice în toate modulele de instruire.

3. Promovarea unui model colaborativ de formare informațională

- stabilirea de parteneriate cu facultățile, pentru integrarea culturii informației în curriculum;
- consolidarea rolului BȘM ca actor formativ central în procesul de dezvoltare a competențelor informaționale;
- monitorizarea continuă a nevoilor informaționale ale utilizatorilor și actualizarea periodică a programelor de instruire în funcție de acestea.

Biblioteca Științifică Medicală își consolidează astfel rolul de actor strategic în formarea unei comunități academice autonome, etice și digital competente. Rezultatele cercetării evidențiază necesitatea abordării integrate a culturii informației, a com-

portamentului informațional și a securității digitale, precum și importanța personalizării intervențiilor educaționale în funcție de nivelul utilizatorilor. Prin diversificarea programelor de instruire, dezvoltarea de resurse educaționale accesibile și extinderea colaborărilor cu mediul academic, BȘM poate transforma procesul de documentare într-o practică eficientă, responsabilă și aliniată standardelor internaționale – contribuind, astfel, la creșterea calității educației și a cercetării medicale și la consolidarea culturii informației durabile în mediul universitar.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. ASSOCIATION OF COLLEGE AND RESEARCH LIBRARIES. *Framework for Information Literacy for Higher Education*. Chicago: ACRL, 2015. Disponibil: <https://www.ala.org/acrl/standards/ilframework> [accesat 2025-09-15].
2. DEJA, M; D. RAK and B. Bell. Digital transformation readiness: perspectives on academic libraries in higher education. *Journal of Academic Librarianship*. 2021, vol. 47, no. 5. Disponibil: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S009913332100094X?utm>
3. DRĂGĂNEL, Angela. Rezultatele studiului sociologic național „Concordanța dintre posibilitățile tehnologice ale bibliotecii și necesitățile digitale ale utilizatorilor. Lectura digitală”. *Magazin Bibliologic*. 2025, nr. 1-2, pp. 24–36.
4. POOJA, M. Best practices for cyber security in academic libraries. *Information Security Education Journal*. 2025, vol. 12, no. 1. Disponibil: https://www.dline.info/isej/fulltext/v12n1/isejv12n1_1.pdf [accesat 2025-09-15].
5. SCONUL. *The Seven Pillars of Information Literacy*. Disponibil: <https://www.sconul.ac.uk/knowledge-hub/library-structures-and-strategies/resources-and-links/>
6. UNESCO. *Media and Information Literacy Curriculum - E-version*. Disponibil: <https://www.unesco.org/mil4teachers/en/curriculum> [accesat 2025-09-15] -version

<https://doi.org/10.66962/bsm2026.14>

CZU 025.2:005.6:027.7.021(478)

**MANAGEMENTUL CALITĂȚII COLECȚIILOR
BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE A USMF
“NICOLAE TESTEMIȚANU”**

Olesea DOBREA, director adjunct
ORCID ID: 0000-0002-0937-2754
**Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”**

Liubovi KARNAEVA, director
ORCID ID: 0009-0008-1451-0673
**Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”**

Rezumat. *Bibliotecile universitare medicale reprezintă subdiviziuni esențiale în infrastructura academică, asigurând accesul la informații relevante și actualizate pentru instruire, cercetare, practică medicală și formare continuă a medicilor și farmaciștilor. Studiul de față analizează managementul calității colecțiilor Bibliotecii Științifice Medicale, cu accent pe mecanismele și strategiile utilizate pentru asigurarea relevanței, actualității și accesibilității resurselor informaționale. Analiza urmărește procesul de selecție, evaluare și dezvoltare a fondului documentar în raport cu cerințele curriculare, de cercetare și de practică medicală. Rezultatele evidențiază importanța unui management strategic al colecțiilor, orientat spre diversificarea resurselor, consolidarea parteneriatelor informaționale și integrarea tehnologiilor digitale, ca elemente-cheie pentru optimizarea serviciilor și pentru susținerea formării profesioniștilor din domeniul medicinei.*

Cuvinte-cheie: *managementul colecțiilor, bibliotecă medicală, calitatea colecțiilor, digitalizare, educație medicală.*

Abstract. *Medical university libraries represent essential subdivisions within the academic infrastructure, providing access to relevant and up-to-date information necessary for education, research, medical practice, and the continuing professional development of physicians and pharmacists. The present study analyzes the quality management of the collections of the Scientific Medical Library, focusing on the mechanisms and strategies used to ensure the relevance, currency, and accessibility of information resources. The analysis examines the processes of selection, evaluation, and development of the documentary collection in relation to curricular requirements, research activities, and the needs of medical practice. The results highlight the importance of*

strategic collection management oriented toward the diversification of resources, the strengthening of information partnerships, and the integration of digital technologies as key elements for optimizing library services and supporting the training of professionals in the medical field.

Keywords: *collection management, medical library, collection quality, digitization, medical education.*

Gestionarea colecțiilor în cadrul Bibliotecii Științifice Medicale a USMF „Nicolae Testemițanu” reprezintă un proces strategic care asigură calitatea și relevanța resurselor informaționale. În contextul învățământului medical, unde informațiile se actualizează rapid, iar accesul la cunoaștere este vital pentru formarea profesională și pentru siguranța actului medical, dezvoltarea colecțiilor constituie o misiune esențială. Rolul bibliotecii nu este acela de a achiziționa la întâmplare un anumit număr de cărți și alte documente spre a le oferi cititorilor. Biblioteca academică trebuie să ofere exact acele documente care conțin informațiile necesare utilizatorului.

Colecția unei biblioteci reprezintă un sistem dinamic, aflat într-un proces continuu de evoluție și dezvoltare, adaptându-se permanent la transformările mediului academic și informațional. Conform Regulamentului privind gestiunea colecțiilor Bibliotecii Științifice Medicale a USMF „Nicolae Testemițanu”, colecția de bibliotecă este definită ca totalitatea documentelor accesibile atât local, cât și la distanță, fiind constituită și gestionată sistematic, în baza unor principii, norme și reguli specifice domeniului biblioteconomic.

Dezvoltarea colecțiilor reprezintă un proces continuu prin care biblioteca își extinde, îmbogățește și actualizează fondul documentar, cu scopul de a răspunde prompt și adecvat necesităților de informare ale utilizatorilor. Una dintre principalele provocări ale BȘM rămâne a fi asigurarea accesului la resurse pertinente, actuale și de înaltă calitate, capabile să asigure informațional disciplinele de studiu și dezvoltarea competențelor profesionale ale viitorilor specialiști în domeniul sănătății.

În acest context, colecțiile BȘM sunt supuse unui proces sistematic de verificare și evaluare. Permanent, este analizat în ce măsură resursele informaționale furnizate sunt actuale, relevante și adecvate necesităților reale ale utilizatorilor, precum și dacă preferințele și cerințele comunității academice pe care biblioteca o deservește au suferit modificări. De asemenea, sunt monitorizate tendințele în evoluția domeniilor medicale și informaționale, care pot determina ajustarea orientării și priorităților de dezvoltare a colecțiilor.

Scopul acestui studiu constă în analiza și evaluarea proceselor de management al calității colecțiilor Bibliotecii Științifice Medicale, în vederea determinării eficienței politicilor și mecanismelor utilizate pentru asigurarea relevanței, actualității și accesibilității resurselor informaționale, în concordanță cu misiunea instituției și necesitățile comunității academice. Pentru realizarea acestui demers, au fost stabilite următoarele obiective specifice:

1. evaluarea colecțiilor bibliotecii conform criteriilor calitative: relevanță, actualitate, accesibilitate și acuratețe;
2. analiza gradului de satisfacție a utilizatorilor privind calitatea colecțiilor;

- 3.determinarea ratei de înnoire a colecțiilor;
- 4.identificarea raportului dintre publicațiile de specialitate și cele din alte domenii conexe;
- 5.calcularea indicelui de circulație a fondului documentar;
- 6.determinarea indicelui de lectură;
- 7.analiza cerințelor informaționale și a fișierului refuzurilor;
- 8.examinarea dosarului de asigurare informațională a procesului de instruire și determinarea gradului de acoperire documentară a disciplinelor de studiu.

Cerințele utilizatorilor privind colecția bibliotecii pot fi sintetizate astfel:

- 1.fondul documentar trebuie să corespundă profilului instituției, reflectând domeniile de studiu și cercetare specifice;
- 2.plenitudinea și disponibilitatea unui număr suficient de exemplare sunt esențiale pentru satisfacerea tuturor cererilor de informare, evitând refuzurile. Această cerință urmărește menținerea unui echilibru între exhaustivitate și selectivitate;
- 3.acesibilitatea fondului trebuie să fie neîngrădită; nu trebuie să existe obstacole în obținerea documentelor, nici în ceea ce privește condițiile de acces, nici în procesul de solicitare;
- 4.documentele de bibliotecă trebuie să fie ușor de regăsit în colecție, printr-o organizare corectă la raft și prin sisteme eficiente de catalogare și indexare;
- 5.biblioteca trebuie să ofere resurse de înaltă calitate, care să conțină informații fiabile, relevante și actualizate, prezentate într-un mod accesibil și utilizabil;
- 6.toate solicitările utilizatorilor trebuie onorate cu promptitudine, respectând principiile de eficiență și profesionalism în gestionarea colecțiilor.

Tezaurul informațional al Bibliotecii Științifice Medicale constituie 877.499 de documente, fondul de bază reprezentând cea mai importantă și numeroasă colecție. Aceasta include publicații autohtone și internaționale, precum și colecția „Depozit universitar”, creată cu scopul valorificării patrimoniului științific și intelectual al USMF „Nicolae Testemițanu”.

Din fondul total al Bibliotecii fac parte, de asemenea, următoarele colecții:

- **Colecția sălii de lectură**, destinată împrumutului direct în sala de lectură, conform cererilor de informare ale beneficiarilor;
- **Colecțiile didactice cu acces liber la raft**, care includ manuale, compendii, ghiduri, indicații metodice, monografii și alte studii recomandate de catedrele universitare pentru susținerea procesului de instruire;
- **Colecțiile pentru împrumut la domiciliu**, structurate similar și disponibile în mai multe exemplare;
- **Colecția de referință**, constituită din enciclopedii, dicționare, bibliografii, îndrumare și ghiduri;
- **Colecțiile de specialitate**, care reflectă domeniul biblioteconomie și asistență informațională;
- **Colecțiile speciale**, incluzând colecții personale ale unor savanți precum R. Koch, V. Kossakovski, A. Koțovski, A. Molohov, N. Burdilă, D. Gherman, B. Perlin, V. Covaliu, D. Șcerbatiuc, precum și alte publicații vechi și rare medicale

în limbi străine;

- **Colecțiile structurilor internaționale**, cum sunt cele ale Centrului de Informare și Documentare al OMS și ale Centrului de Informare al UE;
- **Colecția de rezervă**, constituită din exemplare dublete și publicații care nu corespund profilului de bază al Bibliotecii.

Biblioteca Științifică Medicală deține în colecțiile sale diverse tipuri de publicații autohtone și internaționale, disponibile pe diverse medii de stocare.

Profilul colecției reprezintă un factor important în orientarea eforturilor bibliotecii către un anumit flux de utilizatori și tipuri de solicitări, facilitând atingerea unui nivel optim de calitate a colecțiilor.

În ceea ce privește structura fondului, publicațiile de profil medical și farmaceutic constituie 782.570 exemplare (89%), în timp ce publicațiile din alte domenii reprezintă 94.929 exemplare (11%), evidențiind astfel concentrarea majoritară a resurselor pe domeniile specifice activității instituției.

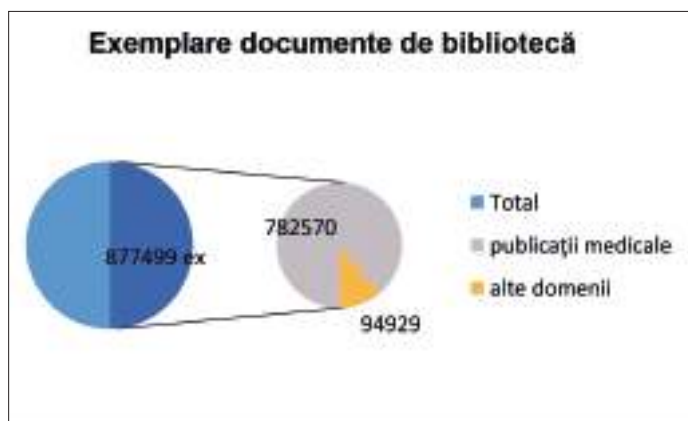

Fig. 1: Profilul colecțiilor BȘM

Datele statistice evidențiază corespunderea clară a colecțiilor Bibliotecii Științifice Medicale cu profilul instituției, iar obiectivul principal al bibliotecii rămâne dezvoltarea resurselor informaționale specifice domeniilor medical și farmaceutic, în concordanță cu necesitățile de informare și documentare ale utilizatorilor.

Din totalul de 877.499 de exemplare, 26% (230.823 exemplare) reprezintă publicații didactice, iar 74% (650.498 exemplare) constituie publicații științifice, dintre care 177.026 exemplare sunt publicații periodice, segment considerat esențial pentru sprijinirea studiilor și cercetărilor științifice.

Colecțiile BȘM cuprind publicații în limba română – 254.134 exemplare – și în alte limbi – 90.348 exemplare.

Printre factorii care influențează în mod esențial dezvoltarea colecțiilor de calitate în cadrul Bibliotecii Științifice Medicale se numără:

1. programele educaționale și profilul academic – colecțiile trebuie să fie adaptate domeniilor academice specifice ale instituției, asigurând acoperirea necesităților de informare și cercetare ale comunității academice;
2. subiectele de cercetare științifică și cerințele informaționale ale utilizatorilor – identificarea și înțelegerea necesităților comunității sprijină procesul de

- selecție a publicațiilor și contribuie direct la dezvoltarea colecțiilor;
3. noutățile din domeniul medicinei și farmaceuticii – documentele trebuie să fie actuale și relevante, reprezentând ediții recente care aduc valoare informațională și științifică;
 4. bugetul – resursele financiare disponibile influențează capacitatea bibliotecii de a achiziționa publicații noi, de a întreține colecțiile existente și de a investi în tehnologii moderne;
 5. colaborări și parteneriate – cooperarea cu autori și alte biblioteci de profil contribuie la extinderea accesului la resurse și la diversificarea colecțiilor;
 6. diversitatea formatelor – oferirea de resurse în formate variate îmbunătățește accesibilitatea și satisfacția utilizatorilor;
 7. politicile de dezvoltare și gestionare a colecțiilor – claritatea și eficiența acestor politici asigură menținerea unei colecții relevante și autentice;
 8. evaluarea constantă – monitorizarea și evaluarea periodică permit identificarea lacunelor, ajustarea selecției în funcție de necesitățile utilizatorilor și excluderea documentelor perimate sau depășite.
 9. feedback-ul utilizatorilor – colectarea și analiza opiniilor utilizatorilor furnizează informații valoroase pentru optimizarea colecțiilor în concordanță cu cerințele acestora.

Annual, Biblioteca realizează achiziții de publicații la propunerea catedrelor USMF „Nicolae Testemițanu”, urmărind ca acestea să conștientizeze importanța resurselor de calitate, și nu a extinderii cantitative a colecției. Tendințele actuale de dezvoltare a colecțiilor pun un accent tot mai mare pe asigurarea accesului la resurse electronice.

Analiza fișierului refuzurilor arată că, în mare parte, Biblioteca este capabilă să răspundă tuturor cererilor de informare, resursele fiind disponibile într-un număr suficient de exemplare pentru a satisface necesitățile informaționale ale utilizatorilor.

Se constată un număr mic de publicații tipărite în limba franceză în colecțiile bibliotecii, însă utilizatorii beneficiază de acces la un spectru divers de resurse informaționale electronice în limba franceză (baze de date de profil medical și farmaceutic, Biblioteca electronică didactică, Repozitoriul Instituțional, Primo Index Central, care este un agregator de resurse informaționale științifice adunate de Exlibris direct de la editori sau din baze de date cu acces deschis). În aceste condiții, utilizatorii Bibliotecii pot accesa resursele la distanță, beneficiind de confort informațional și menținând continuitatea procesului de instruire și cercetare.

În ultimii ani, din cauza crizei financiare, bibliotecile din Republica Moldova, inclusiv cele universitare, se confruntă cu dificultăți în dezvoltarea colecțiilor. Bugetul alocat BȘM a USMF „Nicolae Testemițanu” pentru achiziția de publicații și abonarea la ediții periodice se ridică la aproximativ 1 milion de lei, însă acesta este în scădere, ceea ce determină reducerea numărului de exemplare achiziționate anual. *Fig. nr. 2* evidențiază o evoluție fluctuantă a dezvoltării colecțiilor în perioada 2020–2025. După un nivel ridicat în 2020 (5788 unități), se observă o ușoară diminuare în 2021, urmată de o revenire în 2022. Anul 2023 marchează din nou o scădere, iar în 2024 se înregistrează un declin semnificativ, posibil influențat de constrângeri bugetare, schimbări de priorități sau factori externi.

În 2025 se remarcă însă o creștere accentuată, depășind nivelurile anterioare, ceea ce sugerează relansarea procesului de dezvoltare a colecțiilor și o orientare consolidată spre completarea și actualizarea fondului documentar. Tendința generală indică un proces adaptiv, în care selecția resurselor răspunde dinamic necesităților de informare, instruire și cercetare ale utilizatorilor.

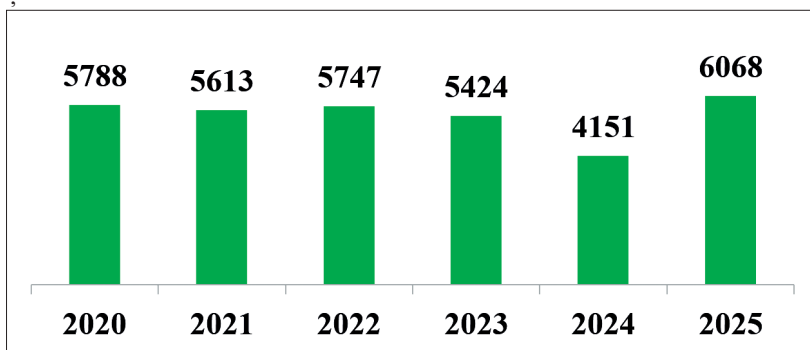

Fig. 2: Dinamica publicațiilor intrate în colecțiile Bibliotecii a. 2020-2025

Având în vedere creșterea semnificativă a costurilor producției editoriale, Biblioteca nu își propune să constituie biblioteci personale pentru fiecare student, concentrându-se, în schimb, pe achiziția celor mai valoroase publicații, actuale și relevante pentru domeniul medical. Factorii care pot conduce la calitatea insuficientă a colecțiilor includ: finanțarea inadecvată, riscuri neprevăzute (proceduri de achiziție de durată, epuizarea stocului de publicații, imposibilitatea achiziționării publicațiilor didactice și științifice din anumite surse externe), bugete limitate pentru achiziția de publicații și abonarea la resurse informaționale electronice. Aceste constrângeri pot afecta capacitatea Bibliotecii de a asigura resurse didactice și științifice adecvate pentru toate subdiviziunile universitare, atât pentru studiile în limba română, cât și pentru cele cu predare în limbi străine (rusă, engleză și franceză), generând, astfel, un impact negativ asupra nivelului de satisfacție al utilizatorilor.

În pofida provocărilor menționate, datele statistice din ultimii ani indică o creștere constantă a nivelului de satisfacție a utilizatorilor privind accesul la resursele informaționale oferite de Bibliotecă, evidențiind eficiența strategiilor implementate pentru optimizarea colecțiilor și răspunsul adecvat la nevoile comunității academice.

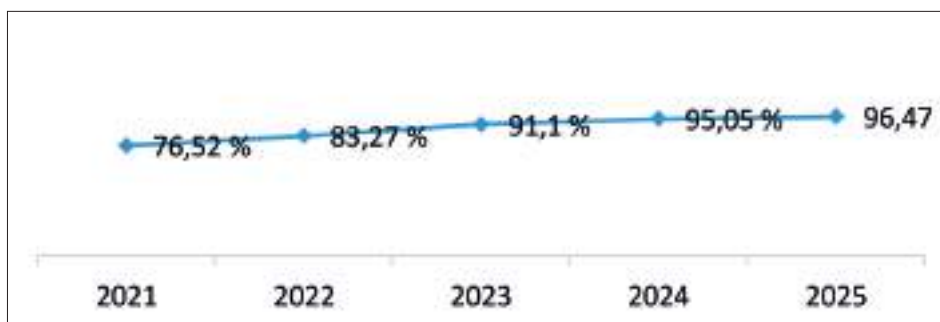

Fig. 3: Nivelul satisfacției utilizatorilor privind resursele informaționale la care Biblioteca oferă acces

Un indicator esențial în evaluarea calității colecțiilor Bibliotecii îl reprezintă accesibilitatea și disponibilitatea publicațiilor. În acest sens, Biblioteca oferă împrumut la domiciliu pentru toate categoriile de utilizatori, cu excepția celor externi, precum și acces la publicații în sălile de lectură și acces liber la raft. Documentele sunt organizate pe domenii conform Clasificării Zecimale Universale, iar orientarea în colecții este facilitată prin indicatoare de raft, sprijinind atât bibliotecarii, cât și beneficiarii. Corectitudinea aranjării documentelor la raft este o preocupare permanentă a personalului bibliotecii, iar catalogul instituțional, cu o bază de date de 103023 înregistrări bibliografice, contribuie semnificativ la regăsirea rapidă a informațiilor.

Cu toate acestea, în ultimii ani, s-a înregistrat o scădere a împrumutului de carte tipărită, iar indicatorii statistici – numărul de utilizatori, vizite și volume împrumutate – au fost în declin constant, ceea ce complică atingerea obiectivelor planificate privind utilizarea colecțiilor.

Principalele cauze ale scăderii numărului de împrumuturi de carte tipărită nu se limitează la reducerea interesului pentru lectură, ci includ și concurența tot mai mare a editorilor de resurse electronice de profil. Această tendință este determinată de schimbările în comportamentul informațional al utilizatorilor, de creșterea accesului la resurse electronice și de orientarea tot mai accentuată către consultarea online a documentelor. În acest context, bibliotecile universitare își adaptează strategiile pentru a rămâne aproape de utilizatori și a sprijini procesul de instruire și cercetare, dezvoltând produse informaționale accesibile oricând și de oriunde pentru utilizatorii actuali și potențiali. Deși aceste direcții de activitate corespund tendințelor actuale de digitalizare și accesibilitate, există riscul ca accentul excesiv pe servicii digitale să diminueze esența și specificul tradițional al bibliotecii academice.

În concluzie, menționăm că dezvoltarea colecției este procesul managerial de planificare și constituire a unei colecții utile și echilibrate de publicații. La BȘM dezvoltarea constantă și actualizarea colecției corespunde profilului bibliotecii și necesităților de informare ale utilizatorilor. Unul dintre factorii care determină calitatea colecțiilor BȘM este studiarea constantă și direcționată a necesităților utilizatorilor reali și potențiali, precum și anticiparea solicitărilor care pot veni de la cadrele didactice ale instituției, studenți, rezidenți, studenți doctoranzi, ținând cont de disciplinele de studiu. Pentru a înțelege mai bine necesitățile beneficiarilor, BȘM efectuează sondaje anuale care implică utilizatorii cu scopul de a identifica nivelul de satisfacție al acestora, studiază cererile de informare conform buletinelor de cerere, urmărește comportamentul informațional al utilizatorului, observă și identifică cele mai solicitate publicații în sălile cu acces liber la raft și monitorizează producția editorială națională și internațională de profil pentru achiziționarea celor mai relevante și de calitate resurse. BȘM își dezvoltă colecțiile conform statutului de bibliotecă științifică, iar tezaurul informațional este unul relevant, de actualitate și fiabil. Domeniul medicinei este în continuă dezvoltare, ceea ce impune specialiștilor în domeniu să se formeze profesional sistematic, informația și resursele informaționale constituind suportul de bază pentru aceștia, iar calitatea învățământului superior medical depinde în mare măsură de calitatea suportului informațional oferit viitorilor specialiști.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. BRANIN, Joseph; Frances GROEN and Suzzane THORIN. The changing nature of collection management in research libraries. *Library resources and Technical services*. 2000, vol. 44, no. 1, pp. 23-32. Disponibil: <https://doi.org/10.5860/Irts.44n1.23> [vizualizat 2025-09-09].
2. CRISTIAN, Elena. Particularități ale managementului calității în dezvoltarea colecțiilor. *Confluente Bibliologice*. 2029, nr. 1/2, pp. 178-184. Disponibil: <http://ojs.usarb.md/index.php/confbib/article/view/375/466> [vizualizat 2025-09-11].
3. DOBREA, Olesea și Liubovi KARNAEVA. Calitatea colecțiilor Bibliotecii Științifice Medicale prin prisma asigurării informaționale a procesului de instruire medicală. *Moldovan Journal of Health Sciences*. 2024, vol. 11, nr. 3, anexa 2, p. 904. Materialele conferinței științifice anuale „Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță”, 16-18 octombrie 2024, Chișinău. Disponibil: <https://repository.usmf.md/handle/20.500.12710/29903> [vizualizat 2025-08-25].
4. REGNEALĂ, Mircea (coord). Principii de dezvoltare a colecțiilor. In: *Tratat de biblioteconomie*. 2016, vol. 2, pt. 1, pp. 227-229. Disponibil: https://www.bcuculuj.ro/sites/default/files/public/images/doc/tratat_de_biblioteconomie-vol2-part1-p227-284.pdf [vizualizat 2025-08-25].
5. ZAVTUR, Natalia. Managementul colecțiilor bibliotecii : abordarea problemei. In: *Conferința tehnico-științifică a colaboratorilor, doctoranzilor și studenților*, 15-17 noiembrie 2008, Chișinău. Universitatea Tehnică a Moldovei. Chișinău: UTM, 2009, vol. 1, pp. 379-382. Disponibil: <https://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/24730/Conf-UTM-2001-V1-Biblioteca-p379-382.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [vizualizat 2025-09-03].

EVALUAREA BIBLIOTECILOR: ABORDARE HOLISTICĂ PENTRU CUANTIFICAREA VALORII ȘI IMPACTULUI

Tatiana COȘERI, director adjunct,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Rezumat. *Evaluarea bibliotecilor publice din Republica Moldova este un proces motivant care recompensează eforturile depuse de biblioteci pentru a atinge standarde mai înalte de performanță. Articolul explică prevederile și mecanismul de evaluare a bibliotecilor în contextul managementului calității.*

Cuvinte-cheie: *evaluare, calitate, performanță, impact*

Procesul de evaluare a bibliotecilor din Republica Moldova nu este unul străin. Practicile de măsurare a performanțelor existau sub formă de indicatori statistici, norme de personal, în baza rapoartelor narative, prezentărilor sintetice. Dar acestea nu reflectau modelul integrator al unei biblioteci, doar rezultate care ofereau o categorie bibliotecii și evident o stimulare financiară.

De este nevoie de evaluarea bibliotecilor? Inerent pentru demonstrarea valorii și impactului bibliotecilor, pentru argumentarea bugetului și resurselor, pentru a oferi o imagine de ansamblu clară asupra funcționalității unei biblioteci atât pentru bibliotecar, cât și pentru fondator.

Problema evaluării este reexaminată astăzi odată cu tendințele emergente ale domeniului. Baza solidă de standarde (SM ISO 2789:2024. Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă; SM ISO 11620:2024. Informare și documentare. Indicatori de performanță pentru biblioteci”; SM ISO 16439:2018 „Informare și documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”), legislația cu actualizări și modificări (Legea cu privire la biblioteci nr. 160; Legea privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar nr.270/2018; Hotărârea Guvernului nr. 1231/2018 cu privire la condițiile de salarizare a personalului din unitățile bugetare) permite inițierea unui cadru conceptual pentru măsurarea și evaluarea holistică a bibliotecilor. De asemenea, gândirea orientată spre impact câștigă teren odată cu schimbarea accentelor:

- (1) măsurarea nu doar a rezultatelor, ci și a dinamicii în baza unor criterii calibrate;
- (2) furnizarea nu doar a cifrelor, ci oferirea de sens a datelor.

Bibliotecile din Republica Moldova în perioada anilor 2021-2022 au trecut printr-un exercițiu de amploare de evaluare axat pe un ansamblu de criterii minime de bază și specifice care s-a finalizat cu atribuirea unui calificativ. *Regulamentul privind evaluarea bibliotecilor publice* aprobat de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării la 07 octombrie 2020 (Hotărârea Guvernului Republicii Moldova a fost publicată pe 23 octombrie 2020 în *Monitorul Oficial* nr. 272 – 277, art. 887) a fost o noutate, dar și o provocare.

Sentimentul de urgență, incertitudinea, reticența au fost cele mai populare obstacole în abordarea unei atitudini de maturitate în evaluarea bibliotecilor. E firesc ca schimbarea să fie dificilă dacă nu ar exista metodologii clare pentru a aplica noile rigori,

dacă nu ar fi fost organizate multiple activități de informare, instruire pentru bibliotecari, fondatori. Probabil nu a fost înțeleasă evaluarea ca instrument pentru demonstrarea valorii în perioada transformărilor, pentru a arăta într-un mod logic și argumentativ utilitatea bibliotecilor. Inevitabil, exodul bibliotecarilor din profesie, fluctuație activă a personalului, cât și unele norme legislative financiare au influențat realizarea procesului de evaluare a bibliotecilor.

Pe parcursul a doi ani bibliotecile din țară au fost evaluate etapizat. Procesul dat a demonstrat valoarea bibliotecilor ca o forță semnificativă în comunitățile lor asigurând reziliență și sustenabilitate. Evident implementarea prevederilor stipulate, analiza stării de fapt au oferit date despre nivelul de dezvoltare a bibliotecilor, despre calitatea serviciilor livrate, despre resursele umane și infrastructură, a identificat domeniile necesare pentru acționare rapidă. Screening-ul a avut utilitate. El a oferit: cartografierea situației actuale, îmbunătățirea cadrului normativ specific, estimarea nevoilor de formare profesională a bibliotecarilor. A fost și un mijloc sistematic de a învăța din experiență. Pe lângă aceasta - o oportunitate pentru crearea unui sistem motivant care să recompenseze eforturile depuse de bibliotecii pentru a atinge standarde mai înalte de performanță. Bibliotecarii au învățat din experiențele lor. Sperăm că următoarea evaluare va fi una cu spor și încredere.

Astfel, Regulamentul a fost modificat prin Hotărârea Guvernului nr. 303 din 21 mai 2025. Completările au fost elaborate în contextul ajustării cadrului normativ, urmare a aprobării noilor modificări ale Legii nr. 160/2017 cu privire la bibliotecii, prin Legea nr. 283/2023. De asemenea, modificările au fost fundamentate în urma analizei propunerilor formulate de comisiile de evaluare de nivel național, precum și în baza sugestiilor și recomandărilor parvenite din partea bibliotecilor-centre biblioteconomice și ale specialiștilor-experti.

Până la aprobarea modificărilor din regulament, au avut loc discuții în cadrul Consiliului Biblioteconomic Național. În scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, pe pagina web oficială a Ministerului Culturii www.mc.gov.md, directoriul *Transparență*, inclusiv pe platforma guvernamentală <https://particip.gov.md> a fost asigurată plasarea anunțului despre inițierea procesului de elaborare a proiectului de hotărâre privind modificările din Regulament. Proiectul de act normativ, însoțit de Nota informativă și Tabelul comparativ a fost supus consultărilor publice și avizat de către Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor, Congresul Autorităților Locale din Moldova. Drept urmare, în textul Regulamentului au fost efectuate următoarele modificări:

a) pe tot parcursul textului, cuvintele „bibliotecii publice teritoriale”, la orice formă gramaticală, se substituie cu cuvintele „bibliotecii publice”, la forma gramaticală corespunzătoare;

b) pe tot parcursul textului, cuvintele „Ministerul Educației, Culturii și Cercetării”, la orice formă gramaticală, se substituie cu cuvintele „Ministerul Culturii”, la forma gramaticală corespunzătoare;

c) terminologia utilizată conform standardelor actualizate: SM ISO 2789:2024. „Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă”; SM ISO 11620:2024. „Informare și documentare. Indicatori de performanță pentru bibliotecii”;

d) evaluarea anticipată: „Evaluarea anticipată a bibliotecii poate fi realizată nu mai devreme de 2 ani de la ultima evaluare”;

e) constituirea comisiilor: prin ordinul ministrului culturii, în cooperare cu fon-

datorul în subordinea căreia activează biblioteca, se constituie comisii de evaluare după cum urmează: (1) Comisia de evaluare a bibliotecilor naționale; (2) Comisia de evaluare a bibliotecilor din instituțiile de învățământ și a bibliotecilor specializate; (3) Comisia de evaluare a bibliotecilor publice;

f) componența comisiilor - reprezentanți ai: Ministerului Culturii, Ministerului Educației și Cercetării, autorităților administrației publice locale (specialiști responsabili pentru domeniul bibliotecii), autorităților publice centrale (după necesitate), personalului de specialitate din bibliotecii cu categorii de calificare superioară, instituției sau entității care a constituit biblioteca și/sau în subordinea ori în cadrul căreia aceasta activează, centrelor biblioteconomice, societății civile aleși prin concurs public de Ministerul Culturii în baza unei scrisori de intenție și Curriculum Vitae

g) conținutul dosarelor: *Cererea de solicitare a evaluării bibliotecii*, conform anexei nr. 4, după caz; *Formularul pentru evaluarea bibliotecii*, conform anexei nr. 5; Copiile documentelor ce reprezintă surse de confirmare a veridicității informațiilor prezentate, în cazul în care nu se indică linkul la sursă;

h) grila de punctaj: până la 200 (nivel satisfăcător) la 501 (nivel excelent);

i) prezentarea rezultatelor evaluării: pentru fiecare bibliotecă evaluată, comisia de evaluare prezintă Ministerului Culturii următoarele documente: *Formularul pentru evaluarea bibliotecii*, conform anexei nr. 5, *Raportul de evaluare a bibliotecii*, conform anexei nr. 6, *Hotărâre cu privire la evaluare bibliotecii*, conform anexei nr. 7 și o *Notă informativă cu privire la îmbunătățirea activității*, după caz;

j) păstrarea dosarelor: dosarele de evaluare a bibliotecilor sunt restituite acestora imediat după emiterea ordinului privind rezultatele evaluării. Fișele de evaluare a bibliotecii (Anexa 1) se păstrează la centrele biblioteconomice teritoriale sau departamentale până la următoarea evaluare;

k) sintagma „directorul bibliotecii sau conducătorul autorității publice instituției sau entității” se substituie cu „conducătorul bibliotecii sau fondatorul”.

Astfel au fost efectuate modificări la punctele: 3, 6, 12, 13, 14, 32, 33, 35, 38, 39, 49, 51 și expunerea în redacție nouă a pct. 8, 9, 42, 52 și 54. La fel, s-a intervenit cu unele ajustări de clarificare și precizare peste anexele: 2, 3, 4, 6 și 7. Pentru asigurarea obiectivității și imparțialității procesului de evaluare, precum și prevenirea influențării acestuia de interese personale, financiare sau de altă natură, care ar putea afecta corectitudinea și transparența evaluării, Regulamentul a fost completat cu anexa nr. 8, care presupune declarația privind conflictul de interese.

În cuantificare au survenit de asemenea unele schimbări:

1. Revizuirea criteriilor și indicatorilor:

- Excluderea unor criterii și indicatori: eliminarea anumitor criterii și indicatori ca urmare a evaluării anterioare. Acest lucru sugerează că criteriile și indicatorii excluși au fost considerați relevanți și măsurabili în mod adecvat la prima evaluare;

- Completarea cu noi criterii și indicatori: introducerea de noi criterii și indicatori bazați pe standardul SM ISO 2789:2024 „Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă”. Aceasta indică o aliniere la standardele internaționale de ultimă generație și încurajarea aplicării bunelor practici din domeniu;

- Actualizarea și diversificarea indicatorilor de produs: modificarea și extinderea gamei de indicatori care măsoară produsele (cercetare, activitate, articol, comunicare, ofertă educațională, infografic etc.). Acest lucru ghidează bibliotecarii în livrarea de

produse, orientându-i spre cerințe minime necesare pentru o bibliotecă;

- Actualizarea și diversificarea indicatorilor de performanță: modificarea și extinderea gamei de indicatori care măsoară performanța. Acest lucru indică o aliniere la cerințe minime (standarde) necesare pentru o bibliotecă.

2. Revizuirea punctajului de evaluare:

- Mărirea punctajului: creșterea valorii punctajului care poate fi obținut în cadrul evaluării. Acest lucru indică o apreciere a activității bibliotecii;

- Indicarea punctajului sub formă variabilă și fixă: mărirea punctajul fix și a celui variabil. Acest lucru oferă mai multă flexibilitate și reflectă mai bine complexitatea performanței.

Modificările date asigură o evaluare a bibliotecii mai calitativă, prin:

1. Îmbunătățirea calității datelor: asigurarea că datele colectate sunt mai relevante și conforme cu cele mai bune practici;

2. Concentrarea pe rezultate: punerea unui accent mai mare pe ceea ce se produce efectiv (indicatori de produs diversificați);

3. Flexibilizarea și intensificarea evaluării: mărirea și variabilitatea punctajului reflectă o evaluare mai riguroasă/detaliată, care în mod mai nuanțat apreciază performanța.

Prin aceste modificări se creează un sistem motivant prin care se apreciază eforturile depuse de biblioteci, atingând standardele mai înalte de performanță.

Cum are loc evaluarea bibliotecilor? *Regulamentul privind evaluarea bibliotecilor publice* constituie un temelie juridic în reglementarea criteriilor minime, domeniilor și indicatorilor aplicați în evaluarea bibliotecilor publice. Scopul regulamentului este de a stabili un cadru normativ unitar pentru realizarea procedurii de evaluare a bibliotecilor publice, identificarea ansamblului de cerințe minime obligatorii pentru organizarea și funcționarea bibliotecilor, precum și de a orienta, îmbunătăți activitatea acestora, cât și de a stimula motivația personalului de a spori performanțele bibliotecii. Regulamentul reflectă conceptul complex de evaluare a bibliotecilor publice în contextul managementului calității

Procesul de evaluare a bibliotecilor este centrat pe următoarele principii:

- 1) *responsabilitate* – manifestarea unui comportament profesional adecvat în realizarea activității de evaluare a bibliotecii și asumarea răspunderii pentru aprecierile efectuate în cadrul procesului de evaluare;

- 2) *imparțialitate și independență* – manifestarea unei atitudini obiective, nediscriminatorii față de orice interes politic, economic, religios sau de altă natură, în exercitarea atribuțiilor în cadrul procesului de evaluare a bibliotecii;

- 3) *integritate* – la evaluarea bibliotecilor, membrii comisiei de evaluare manifestă onestitate, acestora fiindu-le interzis să solicite sau să accepte, direct ori indirect, pentru ei sau pentru alții, vreun avantaj ori beneficiu, sau să abuzeze în vreun fel de calitatea de membru, în schimbul evaluărilor pe care le-au făcut sau pe care urmează să le facă;

- 4) *obiectivitate* – evaluarea bibliotecii pornind de la aprecierea în mod just a situației bibliotecii, așa cum este ea, fără a admite denaturarea faptelor, cu expunerea deficiențelor și neregulilor constatate, în vederea corectării lor ulterioare și ameliorării funcționării bibliotecii.

Evaluarea se realizează prin aplicarea a două tipuri de criterii:

- (1) **criterii minime obligatorii:** cota de atragere a membrilor comunității la bibliotecă; colecții și resurse informaționale variate, corespunzătoare profilului comunită-

ții; impactul serviciilor, care sunt dezvoltate conform necesităților membrilor comunității; eficiența utilizării bugetului și dezvoltarea parteneriatelor (criteriile sunt stipulate în *Legea cu privire la biblioteci* nr. 160);

(2) criterii specifice pentru șase domenii de evaluare:

A - contextul organizațional: cadrul strategic și directiv, de reglementare, normativ și tehnologic; proiecte/ inovații/concursuri; parteneriate cu acord; voluntariat; instrumente de comunicare; evidență și raportare; participarea bibliotecii la proiecte de viziune comunitară, guvernamentală;

B - resurse informaționale: acces liber la colecții; catalogul bibliotecii; dezvoltarea colecțiilor; gestionarea colecțiilor;

C - utilizatori și servicii: varietatea/diversitatea serviciilor; rata de atragere a utilizatorilor la servicii; promovarea serviciilor;

D - cercetare: cercetare; evenimente științifice; publicații (tipărit și/sau electronic); comunicări profesionale;

E - formare profesională continuă: cercetarea necesităților de formare profesională continuă a bibliotecarilor; oferta educațională; instruire bibliotecarilor;

F - facilități, dotări, buget și finanțare: localul bibliotecii; echipament; acces, securitate; eficiența utilizării bugetului; extinderea bugetului (surse extrabugetare) prin proiecte, echipament, tehnologii, mobilier, voluntariat, activități de advocacy etc.

Domeniile sunt structurate în patru itemi: criterii, indicatori, punctaj, comentarii. Fiecare își are rolul său: *Ce evaluăm? Ce indicatori evaluăm? Ce grilă utilizăm pentru evaluare? Ce dovezi utilizăm pentru evaluare?*

Criteriul reprezintă standardul minim de calitate pe care trebuie să-l aibă biblioteca. La rândul său el oferă și un model de organizare, funcționare al bibliotecii.

Fiecare criteriu este caracterizat și apreciat printr-un set de indicatori. Valoarea cea mai mică a indicatorilor denotă minimul necesar obligatoriu, cea medie – caracterizează biblioteca dezvoltată, iar cea mai mare – indică că biblioteca este avansată.

Indicatorii sunt cuantificați și prezentați prin 3 modalități:

(1) *produs/serviciu* (tutorial, baze de date, catalog electronic);

(2) *valori de referință* (5 comunicări, 10 evenimente științifice, 5 articole);

(3) *indicatori de performanță* (10 servicii per an, 12 ore de instruire per bibliotecar per an, cel puțin 0,7 împrumuturi per unitate din colecție per an).

La stabilirea indicatorilor s-a luat în considerare următoarea conjunctură:

1) validarea – măsura în care indicatorii reflectă rezultatele relevante pentru atingerea obiectivelor;

2) fiabilitatea – măsura în care indicatorii prezintă rezultate repetitive;

3) accesibilitatea – aplicarea facilă a indicatorilor în evaluarea bibliotecii.

Cadrul comun de referință evidențiază cerințele minime obligatorii pentru bibliotecă, care sunt accentuate prin cea mai mică cifră. Indicatorii numerici mari caracterizează instituțiile cu impact avansat, cu produse și servicii relevante exigențelor. La stabilirea grilei de punctaj, s-a luat în considerație specificul bibliotecilor din Republica Moldova: de la cea sătească la cea științifică.

Grila de punctaj acționează ca un stimulent, transformând cerințele minime obligatorii într-un traseu clar spre excelența și relevanța instituțională. Sistemul de punctaj structurat asigură o apreciere echitabilă și un demers motivant pentru dezvoltare. Astfel, cerințele minime cuantificate cu cifre mici reprezintă scorul de bază care indică nivelul

minim pe care orice bibliotecă trebuie să-l atingă. Indicatorii numerici mari oferă date despre bibliotecile cu impact avansat care depășesc standardele minime. Cuantificarea este una combinată cu elemente fixe și variabile, ceea ce conferă evaluării obiectivitate. Punctajul fix (cel mai mic – 3, cel mai mare – 45) se aplică pentru produse și asigură un fundament de evaluare pentru realizările standard. Cel variabil (cel mai mic – 5-10, cel mai mare – 40-50) permite aprecierea flexibilă a calității produselor/serviciilor, a eforturilor, a impactului. O noutate în ediția actuală a regulamentului este atribuirea punctajului pentru produs/servicii în corelație cu cantitatea de muncă intelectuală (cel mai mic – 10, cel mai mare – 50) – pentru fiecare curriculum 40 puncte, pentru fiecare infografic câte 10 puncte, pentru fiecare monografie câte 50 puncte. Aceasta transformă evaluarea într-un mecanism de motivare orientat spre conținut.

Sistemul de punctaj menține un echilibru între elementele de bază și cele de excelență. Combinația rațională apreciază bibliotecile atât pentru îndeplinirea cerințelor minime (scorul de bază), cât și pentru depășirea lor (scorul mare). Inerent stimulează bibliotecarii să creeze produse relevante și cuantificabile, transformând performanța instituțională în rezultate vizibile.

Traseul tehnologic al procesului de evaluare cuprinde 5 etape:

1. *Planificarea procedurii de evaluare a bibliotecii publice*: Ministerul Culturii întocmește și aprobă, până la 1 noiembrie a anului în curs, planul pentru anul următor care este publicat pe pagina oficială a ministerului. Procedura de evaluare este inițiată de către comisia de evaluare conform planului, iar în cazul evaluării anticipate – inițiată la solicitarea conducerii bibliotecii publice sau fondatorului prin depunerea unei cereri.

Evaluarea bibliotecilor se realizează de către Ministerul Culturii în cooperare cu Ministerul Educației și Cercetării, cu fondatorul în subordinea căreia activează biblioteca. Prin ordinul ministrului culturii, în cooperare cu fondatorul în subordinea căreia activează biblioteca, se constituie comisii de evaluare.

2. *Inițierea procedurii de evaluare*: comisia de evaluare aduce la cunoștința conducerii bibliotecii decizia privind inițierea evaluării bibliotecii și solicită informațiile în limitele criteriilor și indicatorilor aprobați. Biblioteca prezintă comisiei de evaluare:

- (1) Cererea, după caz;
- (2) Formularul pentru evaluarea bibliotecii (anexa nr. 5) cu acordarea punctajului pentru indicatorii realizați în conformitate cu anexa nr. 1;
- (3) Copiile documentelor ce reprezintă surse de confirmare a veridicității informației (copii sau linkul la sursă).

3. *Evaluarea bibliotecii. Procesul de evaluare propriu-zis*: comisia de evaluare verifică informațiile prezentate de către biblioteca publică în *Formularul pentru evaluarea bibliotecii publice* (anexa nr. 5) prin diferite modalități: studiază, analizează veridicitatea datelor; vizitează biblioteca evaluată; realizează interviuri, verifică prin simulări procesele de muncă. Fiecare membru al comisiei evaluează în mod individual biblioteca, completând *Fișa de evaluare a bibliotecii publice* (anexa nr. 1), atribuind puncte pentru fiecare indicator.

4. *Adoptarea deciziei cu privire la evaluare*: punctajul total acumulat este calculat prin sumarea punctelor acordate de fiecare membru, împărțind la numărul de membri care au participat la evaluarea bibliotecii. În funcție de punctajul total acumulat, indiferent de categoria deținută sau de cea solicitată, bibliotecii publice i se atribuie una dintre următoarele categorii: superioară, I, II, III, IV.

Grila de punctaj pentru atribuirea categoriilor este următoarea:

- (a) peste 501 de puncte - calificativul excelent - categoria superioară;
- (b) de la 401 la 500 de puncte - calificativul foarte bine - categoria I-a;
- (c) de la 301 la 400 de puncte - calificativul bine – categoria a II-a;
- (d) de la 201 la 300 de puncte - calificativul satisfăcător rezonat – categoria a III-a;
- (e) până la 200 de puncte - calificativul satisfăcător - categoria a IV-a.

Informațiile studiate, fișele de evaluare a membrilor comisiilor sunt repere pentru întocmirea *Raportului de evaluare*, conform anexei nr. 6. Raportul reflectă date despre: gradul de conformitate a bibliotecii cu criteriile specifice de calitate, rezultatele evaluării (punctajul acordat de fiecare membru, punctajul total acumulat, constatări în baza datelor colectate) și recomandări pentru îmbunătățirea activității bibliotecii, decizia comisiei cu privire la rezultatele evaluării. Raportul este aprobat și semnat de membrii comisiei de evaluare.

În baza punctajului acumulat de biblioteca, conform raportului de evaluare aprobat, comisia de evaluare ia una dintre următoarele decizii cu privire la rezultatele evaluării bibliotecii publice:

- (a) acordarea unei noi categorii, cu indicarea acesteia;
- (b) menținerea categoriei existente.

Deciziile aprobate sunt menționate în *Hotărârea cu privire la evaluarea bibliotecii*, conform anexei nr. 7.

Pentru fiecare bibliotecă evaluată, comisia de evaluare prezintă Ministerului Culturii următoarele documente:

- (1) Formularul pentru evaluarea bibliotecii, conform anexei nr. 5;
- (2) Raportul pentru evaluarea bibliotecii, conform anexei nr. 6;
- (3) Hotărâre cu privire la evaluarea bibliotecii, conform anexei nr. 7;
- (4) Notă informativă cu privire la îmbunătățirea activității, după caz.

5. *Acordarea categoriei de evaluare bibliotecii*: în termen de până la 10 zile lucrătoare de la data recepționării raportului de evaluare și hotărârii, Ministerul Culturii emite în două exemplare ordinul cu privire la evaluarea bibliotecii publice, în care se menționează atribuirea categoriei de evaluare.

Ca proces, evaluarea bibliotecilor este axată pe calitate și performanță, promovând modelul unei biblioteci publice prin standarde de calitate, formulate ca un ansamblu de criterii minime și specific, oferind mecanisme de monitorizare și determinare a măsurii în care o bibliotecă corespunde acestor standarde de referință. Procesul este unul obligatoriu pentru toate bibliotecile și are loc o dată la 5 ani. Bibliotecile care au reușite semnificative, în baza cererii depuse de conducătorul bibliotecii, avizată de fondator, pot depune portofoliul înainte de expirarea termenului de 5 ani, dar nu mai devreme de la expirarea a 2 ani de la ultima evaluare. La prezentarea dovezilor se iau în calcul informațiile și datele privind organizarea și activitatea bibliotecii pentru ultimii 5 ani de activitate sau de la ultima evaluare. În cazul în care, din motive obiective, biblioteca nu a fost supusă evaluării în termenul stabilit, o dată la 5 ani, în *Registrul bibliotecilor din sistemul național* (electronic) se face mențiunea „neevaluată” și se asigură evaluarea acesteia în termen de până la un an.

Procesul de evaluare a bibliotecilor publice reprezintă un mecanism obligatoriu și ciclic, desfășurat la un interval de cinci ani, cu scopul fundamental de a asigura și

stimula calitatea și performanța activității bibliotecare. Cadrul de referință al procesului de evaluare este esențial pentru sistemul național de biblioteci, deoarece transformă viziunea de dezvoltare în obiective măsurabile și obligatorii.

- Promovarea unui model: procesul este conceput pentru a promova un model de bibliotecă publică modernă și eficientă;

- Promovarea unor standarde de calitate: evaluarea se realizează prin raportare la un set de standarde de calitate, care sunt formulate ca un ansamblu de criterii minime și specifice. Aceste criterii servesc drept referință pentru stabilirea nivelului optim de funcționare;

- Oferirea unui mecanism de monitorizare și conformitate: evaluarea se realizează printr-un mecanism clar de determinare a măsurii în care o bibliotecă corespunde standardelor de referință stabilite.

Astfel, cadrul de referință este orientat spre stimularea performanței prin:

1. Viziune: definește aspirația domeniului, stabilind modelul de bibliotecă modernă;

2. Măsurare: oferă instrumentul concret de măsurare pentru a evalua obiectiv realitatea față de viziune;

3. Acțiune: stabilește procedura de conformitate.

Acest proces obligatoriu este esențial pentru îmbunătățirea continuă a serviciilor, oferind totodată un cadru de transparență și motivație pentru bibliotecari de a-și dezvolta competențele și de a inova, iar pentru fondator – repere clare pentru contribuții și susținere. Filosofia evaluării subliniază trecerea de la o inspecție pur administrativă la un instrument de dezvoltare strategică și personală. Procesul nu mai este doar un control formal, ci o oportunitate activă de a iniția schimbarea în baza lecțiilor învățate din experiențele anterioare.

Bibliotecile au un instrument benefic pentru a cunoaște standardele minime de organizare și funcționare, cerințele și responsabilitățile culturale, sociale în comunitate, oportunitățile spre ascensiune. De asemenea un suport esențial pentru argumentarea necesităților, extinderii bugetului, îmbunătățirii infrastructurii, alocării resurselor relevante și nu în ultimul rând pentru estimarea necesităților de formare profesională. Bibliotecarilor le revine doar să fie mai exigenți față de eforturile depuse, adunând și valorificând succesele.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. COȘERI, Tatiana. Ghid practic pentru aplicarea „Regulamentului privind evaluarea bibliotecilor publice. Chișinău, 2021. 86 p. ISBN 978-9975-49-478-6. Disponibil: http://www.bnrm.md/files/accesDedicat/ghid_regulament_de_evaluare_final_11.02.2021.pdf [accesat 2025-10-22].
2. Regulamentul privind evaluarea bibliotecilor publice: [aprob. prin ordinul nr. 747 din 07 octombrie 2020 al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării; modificat prin Hotărârea Guvernului nr. 303 din 21 mai 2025]. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2025, nr. 253-256, art. 306. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148599&lang=ro# [accesat 2025-10-22].

INOVAȚIA - REZULTAT AL CERCETĂRII MEDICALE PRIN PRISMA OBIECTELOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ: ANALIZĂ ȘI CONTRIBUȚII

Elena BORDIAN

Director, **Biblioteca Republicana Tehnico-Științifică**
a **Institutului Național de Cercetari Economice al ASEM**
ORCID ID: 0000-0002-2052-7323

Elena LUPU

șef secție, **Biblioteca Republicana Tehnico-Științifică**
a **Institutului Național de Cercetari Economice al ASEM**
ORCID ID: 0000-0001-9065-4638

Rezumat. *Lucrarea invocă legătura dintre activitatea de cercetare și protecția proprietății intelectuale (PI), cu accent pe impactul brevetelor, mărcilor, modelelor de utilitate și drepturilor de autor în generarea și valorificarea inovațiilor. Studiul se bazează pe analiza produselor științifice și inovative în domeniul medical, realizate de cercetătorii Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” și a rolului Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) în consolidarea ecosistemului național de inovare în sănătate. Rezultatele evidențiază creșterea numărului de soluții medicale brevetate și necesitatea optimizării mecanismelor de transfer tehnologic.*

Cuvinte-cheie: *inovație, valorificarea inovațiilor, proprietate intelectuală, brevet de invenție, drepturilor de autor, cercetare medicală.*

Abstract. *The paper highlights the connection between research activity and the protection of intellectual property (IP), emphasizing the impact of patents, trademarks, utility models, and copyrights on the creation and valorization of innovations. The study is based on the analysis of scientific and innovative outputs in the medical field, produced by researchers from the Nicolae Testemițanu State University of Medicine and Pharmacy, as well as on the role of the State Agency on Intellectual Property (AGEPI) in strengthening the national health innovation ecosystem. The results reveal an increase in the number of patented medical solutions and underscore the need to optimize technology transfer mechanisms.*

Keywords: *innovation, innovation valorization, intellectual property, patent, copyright, medical research.*

Introducere

În contextul presiunilor globale asupra sistemelor de sănătate, inovațiile în domeniul medical devin vitale pentru prevenirea, diagnosticarea și tratamentul eficient al

bolilor. În Republica Moldova, cercetarea medicală este susținută de cadre universitare, instituții de profil, politici publice și mecanisme instituționale, care susțin procesul de cercetare, educație și transferul tehnologic al rezultatelor științifice obținute de cercetători.

Protecția juridică a produselor științifice, realizată prin intermediul obiectelor de Proprietate Intelectuală (PI), are un rol important în valorificarea acestora și în stimularea competitivității academice și economice. Obiectele de PI precum: brevetele de invenție, modelele de utilitate, mărcile, drepturile de autor sunt decisive pentru transformarea cunoștințelor științifice în soluții practice, cu impact major asupra sistemului de sănătate și asupra societății.

Scopul acestei lucrări este de a analiza fluxul de obiectele de proprietate intelectuală în domeniul medical, înregistrate la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) în perioada anilor 2020-2024, prin evidențierea rezultatelor activității științifice ale Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (USMF).

De-a lungul istoriei, inovațiile au fost adesea percepute cu suspiciune, fiind considerate abateri de la normele sociale, politice sau religioase. Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, inventatorii erau priviți ca aventurieri, iar inovația nu reprezenta un obiect al cercetării științifice. Abia la începutul secolului XX au apărut primele teorii privind procesele inovative, iar din a doua jumătate a secolului XX conceptul de inovație s-a extins către multiple domenii ale științei [14; 4].

În anii 1960-1980, în contextul creșterii concurenței și al resurselor limitate, accentul s-a reorientat de la invenție către gestionarea eficientă a schimbării tehnologice. Modelele de tip *technology-push* și *market-pull* au fost înlocuite treptat de abordări interactive, care evidențiau relația dintre capacitățile tehnologice și nevoile pieței. Cercetările empirice au demonstrat că succesul inovării depinde în mare măsură de calitatea resurselor umane și de angajamentul organizațional.

În perioada anilor 1980–1990, inovația devine factor strategic al competitivității, iar modelele propuse de Rothwell subliniază rolul conducerii, al managementului participativ, al colaborării instituționale și al flexibilității organizaționale. Totodată, se conturează conceptul de strategie tehnologică, orientată spre accelerarea dezvoltării produselor. Doar după 1990, inovația începe să fie privită ca instrument important al creșterii economice, fiind asociată tot mai mult cu politicile publice și cu marketingul. În anii 2000, termenul capătă o dimensiune retorică, fiind frecvent utilizat în discursurile manageriale și politice, adesea deconectat de la fundamentul său științific [4].

Manualul Oslo al OECD definește inovația drept „*implementarea unui nou produs, proces, metodă de marketing sau metodă organizațională*” [11], marcând trecerea de la abordările descriptive la cele aplicative. Cercetătorii disting între *inovația ca proces* – factor al schimbării – și *inovația ca rezultat concret* al acesteia [3; 4; 5]. În literatura de specialitate sunt delimitate clar conceptele de *invenție* și *inovație*. Dacă *invenția desemnează actul creativ tehnic*, inovația presupune *aplicarea practică și valorificarea economică a ideii* [12; 15]. Totodată, termenul „*inovare*” este utilizat pentru a desemna *procesul de transformare a rezultatelor cercetării în produse și servicii*, în cadrul sistemului cercetare–dezvoltare–inovare (CDI). Astfel, *inovația* poate fi definită ca *procesul de implementare și utilizare a noutăților* - idei, tehnologii, procese sau modele organizaționale - care generează schimbare și progres social-economic.

Inovația în domeniul sănătății poate fi definită ca introducerea unui nou concept, idee, serviciu, proces sau produs care vizează îmbunătățirea tratamentului, diagnosticului, educației, informării, prevenirii și cercetării cu obiective pe termen lung de îmbunătățire a calității, siguranței, rezultatelor, eficienței și costurilor [5]. În zilele noastre se manifestă un interes sporit și entuziasm în rândul cercetătorilor pentru dezvoltarea unor invenții medicale revoluționare, capabile să reducă riscuri și erori, să îmbunătățească calitatea serviciilor medicale și să salveze vieți.

Materiale și metode

Prezentul studiu are un caracter descriptiv și analitic, fiind orientat spre investigarea datelor privind obiectele de proprietate intelectuală în domeniul medical, înregistrate în Republica Moldova, cu accent pe activitatea științifică a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (USMF). Abordarea metodologică a fost concepută pentru a oferi o imagine integrată asupra cadrului juridic, instituțional și statistic al proprietății intelectuale în domeniul dat. Metoda analizei documentare a constituit baza conceptuală a prezentei cercetării. Au fost examinate acte legislative și normative care reglementează sistemul de cercetare și inovare și protecția proprietății intelectuale în Republica Moldova, inclusiv Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova [2], Legea privind protecția invențiilor [9], Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe [8]. De asemenea în cercetare au fost utilizate surse de date *primare* (informații statistice AGEPI, rapoarte oficiale ale USMF) și *secundare* (literatură de specialitate, publicații științifice, ghiduri de bune practici WIPO). S-a acordat prioritate datelor disponibile pentru perioada 2020 - 2024, care reflectă tendințele recente în domeniul cercetării medicale și protecției obiectelor PI. Informațiile colectate au vizat numărul de cereri de brevet depuse în domeniul medical și farmaceutic în perioada analizată; numărul de brevete acordate; distribuția pe categorii de obiecte de PI (brevete, modele de utilitate, mărci, drepturi de autor asupra aplicațiilor software medicale etc.); dinamica evolutivă a instituțiilor și autorilor în procesul de obținere a protecției proprietății intelectuale. Datele statistice au fost prelucrate prin metode de analiză comparativă și interpretare procentuală, pentru a evidenția tendințele de creștere, constantă sau declin în activitatea de brevetare și protecție a inovațiilor medicale.

Contextul național al cercetării medicale și proprietatea intelectuală

În Republica Moldova, activitatea de cercetare-dezvoltare și inovare în domeniul medical se află într-un proces continuu de consolidare instituțională și metodologică. Țara dispune de o infrastructură științifică emergentă, susținută de un cadru normativ în formare și de un ecosistem de cercetare în care cadrele universitare, instituțiile specializate, politicile publice și mecanismele instituționale de consolidare a competitivității sunt orientate spre valorificarea rezultatelor științifice. Toate instituțiile vizate contribuie semnificativ la dezvoltarea cercetării medicale prin activități științifice, inovații, transfer de cunoștințe și rezultate aplicative în practica medicală. Activitatea de cercetare este reglementată de Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova [2], care stabilește principiile fundamentale ale organizării sistemului național de cercetare, dezvoltare și inovare (CDI). Acest cadru legislativ promovează integrarea științei naționale în spațiul european al cercetării și recunoaște proprietatea intelectuală (PI) drept element-cheie al competitivității și sustenabilității rezultatelor științifice.

Un rol determinant în consolidarea sistemului național de inovare îl deține *Agencia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI)*. Prin activități complexe de protecție a obiectelor de proprietate industrială, elaborare de ghiduri metodologice, formare profesională și diseminare a informației tehnico-științifice, AGEPI contribuie la dezvoltarea culturii inovației. Totodată, instituția facilitează colaborarea dintre mediul academic și sectorul economic, promovând transferul tehnologic și valorificarea practică a rezultatelor cercetării [1].

În ultimii ani, autoritățile moldovene au inițiat o serie de măsuri pentru a stimula cercetarea aplicativă și parteneriatele public-private. *Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027* promovează dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere și susține integrarea sistemului național de cercetare în Spațiul European al Cercetării (ERA). În acest context, domeniul medical reprezintă o prioritate strategică, fiind direct legat de obiectivele de sănătate publică, digitalizare și inovare biotehnologică [7]. De asemenea, se implementează proiecte care urmăresc consolidarea capacităților instituționale în cercetarea medicală, protecția proprietății intelectuale și dezvoltarea competențelor în domeniul inovației. Colaborările cu AGEPI, Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD), precum și cu organizații internaționale (OMS, UE, OMS–Horizon Europe) contribuie la crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea cercetării medicale moderne. Republica Moldova se află într-o etapă de maturizare a sistemului științific și de consolidare a culturii inovației, însă eficiența economică a cercetării rămâne o provocare majoră. Integrarea dimensiunii de proprietate intelectuală în strategiile de cercetare și în procesele educaționale, alături de dezvoltarea infrastructurii tehnologice, reprezintă condiții obligatorii pentru transformarea rezultatelor științifice în produse, servicii și tehnologii competitive, capabile să contribuie la dezvoltarea durabilă a sectorului medical național.

Obiectele de Proprietate Intelectuală în cercetarea medicală

Proprietatea Intelectuală (PI) reprezintă o componentă fundamentală a progresului științei medicale contemporane, asigurând protecția rezultatelor cercetării și stimulând inovația în domeniul sănătății publice. Într-un context în care tehnologiile biomedicale evoluează rapid, iar competiția globală pentru soluții terapeutice eficiente este tot mai intensă, obiectele de Proprietate Intelectuală devin instrumente strategice pentru consolidarea competitivității științifice și economice a instituțiilor de cercetare.

Brevetele de invenție constituie pilonul central al protecției inovației tehnice în domeniul medical. Ele oferă inventatorilor drepturi exclusive asupra soluțiilor originale privind noi substanțe farmacologice, dispozitive medicale, tehnologii de diagnostic, tratamente inovatoare sau proceduri chirurgicale îmbunătățite. Prin recunoașterea valorii juridice a invenției, brevetul creează premisele pentru colaborări interdisciplinare între universități, institute de cercetare, industria farmaceutică și sectorul medical. În Republica Moldova, *Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”* demonstrează o activitate constantă în acest sens, prin înregistrarea brevetelor ce vizează dezvoltarea de *compuși farmacologici cu potențial terapeutic, dispozitive de laborator și metode moderne de diagnostic*. Astfel de realizări nu doar protejează rezultatele cercetării, ci și facilitează transferul tehnologic către sectorul privat, contribuind la dezvoltarea pieței farmaceutice și la îmbunătățirea serviciilor medicale. În plus, brevetele

stimulează investițiile în cercetarea aplicativă, oferind siguranță juridică partenerilor industriali și sporind șansele de valorificare economică a inovațiilor. În Diagrama nr. 1 sunt prezentate date privind numărul de brevete în domeniul medicinei și farmacologiei înregistrate la AGEPI pentru ultimii 5 ani.

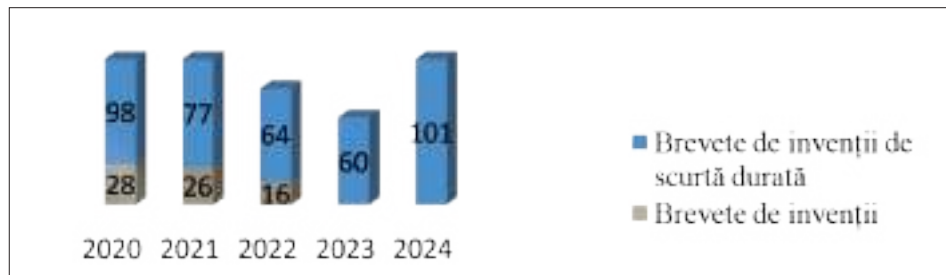

Diagrama nr. 1. Brevete înregistrate la AGEPI în domeniul medical (2020-2024)

Sursa: AGEPI. Baze de date: <https://db.agepi.md/inventions/>

O altă formă de protecție rapidă și eficientă pentru soluțiile tehnice cu aplicabilitate imediată sunt *modelele de utilitate și aplicațiile software*. În domeniul medical, acestea includ dispozitive simple de monitorizare a pacienților, instrumente pentru diagnostic de teren, echipamente auxiliare pentru intervenții medicale sau sisteme ergonomice de suport clinic. Totodată, digitalizarea sănătății a generat o nouă categorie de active intelectuale: aplicațiile software medicale. Platformele de tip *e-health*, aplicațiile mobile pentru managementul sănătății, telemedicina și sistemele inteligente de analiză a datelor clinice pot fi protejate prin drepturi de autor sau, în unele cazuri, prin brevete și modele de utilitate. Protecția juridică a acestor soluții este necesară pentru stimularea inovării digitale, asigurând securitatea datelor medicale, respectarea confidențialității pacienților și încrederea utilizatorilor în noile tehnologii medicale. În contextul transformării digitale, astfel de instrumente juridice oferă posibilitatea instituțiilor medicale și centrelor universitare de a-și consolida reputația de inovatori, de a atrage investiții și de a participa în diverse proiecte internaționale în domeniul sănătății digitale.

În ecosistemul medical contemporan, *mărcile și brandingul inovației medicale* joacă un rol tot mai important în consolidarea identității și credibilității produselor și serviciilor medicale. Ele permit identificarea clară a sursei și diferențierea inovațiilor față de alte soluții similare de pe piață, contribuind la creșterea încrederii pacienților și a partenerilor instituționali. Protejarea mărcilor pentru produse farmaceutice, dispozitive medicale, centre de cercetare, aplicații digitale și servicii de diagnostic reprezintă o condiție impecabilă pentru competitivitatea globală. Prin brandingul științific și medical, instituțiile promovează inovația autohtonă, atrag parteneriate și sporesc vizibilitatea cercetării moldovenești pe plan internațional.

Mărcile nu sunt doar simboluri comerciale, ci și vectori ai reputației științifice, care reflectă calitatea cercetării, etica profesională și angajamentul față de progresul medical. În acest sens, dezvoltarea unei strategii coerente de protecție și valorificare a mărcilor poate transforma inovația medicală într-un *brand național de excelență*. Diagrama nr. 2 reflectă numărul de mărci în domeniul medicinei și farmacologiei înregistrate la AGEPI pentru ultimii 5 ani.

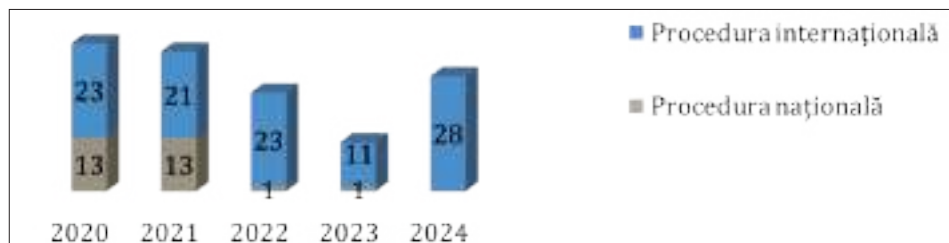

Diagrama nr 2. Mărci înregistrate la AGEPI în domeniul medical (2020-2024)

Sursa: AGEPI. Baze de date: <https://db.agepi.md/marcirepresentanti/Search.aspx>

La nivel național și internațional *Operele științifice* sunt certificate ca obiect intelectual cu drept de autor prin care se garantează protecția lor. Din acestea fac parte: monografii, articole, rapoarte științifice, lecții, discursuri, comunicări, rezultate ale proiectelor de cercetare și alte documente științifice. Formalizarea drepturilor asupra lucrărilor științifice consolidează etica academică, responsabilitatea profesională și bunele practici în cercetare.

Din totalul operelor înregistrate în ultimii 3 ani (2022-2024) peste 70% sunt lucrări științifice în domeniul medical, datele prezentate în Diagrama nr.3.

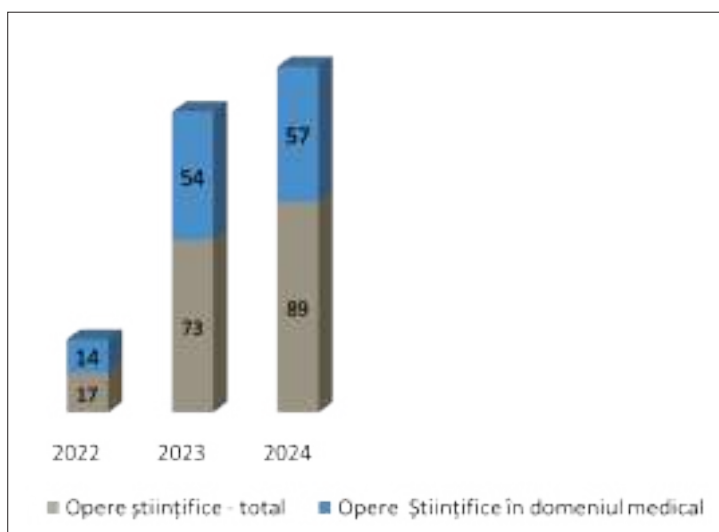

Diagrama nr 3. Opere științifice înregistrate la AGEPI

Sursa: AGEPI. Baze de date: <https://db.agepi.md/opere/>

Cu toate că atestăm un interes sporit al cercetătorilor din cadrul instituțiilor medicale pentru protejarea operelor științifice, la nivel național, dar și instituțional, circa 90% din lucrări nu dețin un certificat de înregistrare a dreptului de autor, dar totodată, publicațiile cercetătorilor se regăsesc într-un număr mare în rapoartele anuale ale instituției ca rezultate științifice livrabile exprimate prin: monografiile publicate la diverse edituri, articole în reviste științifice, culegeri ale conferințelor din țară și de peste hotare, ș.a. Acest fapt denotă o lacună în formalizarea drepturilor asupra lucrărilor științifice,

care constituie o dovadă oficială a paternității operei. Înregistrarea operelor științifice facilitează apărarea drepturilor în caz de litigii privind plagiatul, contribuie la consolidarea eticii academice, responsabilitatea profesională și bunele practici în cercetare.

USMF „NICOLAE TESTEMIȚANU” – PILON AL INOVĂRII MEDICALE

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” se distinge prin activități extinse de cercetare, dezvoltare și inovare (CDI), evidențiate prin:

- Infrastructură modernă pentru studiu, cercetare și inovare;
- Asigurarea cu resurse informaționale actuale, conform necesităților instituționale;
- Proiecte naționale și internaționale în diverse domenii ale medicinei;
- Creșterea numărului de cereri de brevet și brevete acordate;
- Sprijinirea inițiativelor tinerilor cercetători în domeniul inovării.

Analiza comparativă a datelor statistice furnizate de AGEPI ne permite să evidențiem cele mai inovative instituții academice din țară în ultimii 30 de ani. Indicatorii prezenți în Tabelul nr. 1 arată că USMF se află în topul solicitanților de cereri de brevet, deținând a doua poziție cu 637 de cereri depuse pentru înregistrarea OPI.

Tabelul nr. 1. Topul solicitanților de cereri de brevet (instituții) din R. Moldova

Nr.	Nume	Total
1	UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA	712
2	UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE "NICOLAE TESTEMIȚANU" DIN REPUBLICA MOLDOVA	637
3	INSTITUTUL DE FIZICĂ APLICATĂ, MEC	356
4	UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI	344
5	INSTITUTIA PUBLICĂ UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI	310
6	INSTITUTUL DE GENETICĂ, FIZIOLOGIE ȘI PROTECȚIE A PLANTELOR, MEC	297
7	INSTITUTUL DE CHIMIE, MEC	268
8	INSTITUȚIA PUBLICĂ "INSTITUTUL ȘTIINȚIFICO-PRACTIC DE HORTICULTURĂ ȘI TEHNOLOGII ALIMENTARE"	261
9	INSTITUTUL DE MICROBIOLOGIE ȘI BIOTEHNOLOGIE AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI	205
10	INSTITUTUL DE INGINERIE ELECTRONICĂ ȘI NANOTEHNOLOGII "D. Ghitu" al ASM	189

Din totalul de 637 cereri depuse de cercetătorii/inventatorii afiliați la USMF au fost acordate titluri de protecție pentru 275 de brevete pe termen lung și 229 pe termen scurt, din care la moment valabile sunt doar 94. De asemenea s-au acordat protecție pentru 5 modele de utilitate. Invențiile brevetate de USMF includ tehnologii pentru tratamentul leziunilor cutanate, dispozitive pentru reabilitare neuromotorie și formulări farmacologice noi.

Pe parcursul anilor 2020 – 2024 Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie

„Nicolae Testemițanu” (USMF) relevă o tendință ascendentă în activitatea de protecție a proprietății intelectuale (PI) din domeniul medical al Republicii Moldova. În intervalul examinat se observă o dinamică fluctuantă, caracterizată printr-o scădere temporară până în anul 2023, urmată de o creștere constantă a numărului de cereri de brevet depuse la AGEPI, date reflectate în Diagrama nr.4.

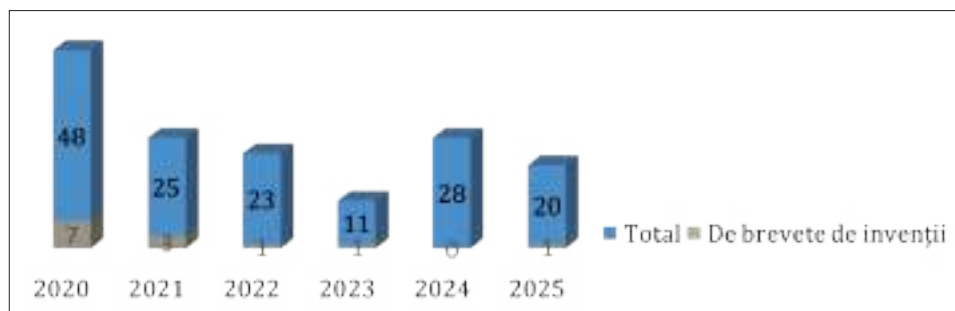

Diagrama nr 4. Cereri înregistrate de USMF la AGEPI (2020-2025)

Cercetătorii din cadrul USMF manifestă un interes sporit pentru protejarea rezultatelor cercetărilor aplicative, în special a noilor compuși farmacologici, formule farmaceutice inovative, dispozitive medicale de monitorizare și metode de diagnostic molecular. Această tendință reflectă o maturizare a culturii inovaționale în mediul academic medical, dar și o consolidare a relației dintre cercetare și aplicabilitatea practică. Informația și datele analizate indică o majorare cu aproximativ 20 - 25% a cererilor de brevet provenite din instituții medicale, față de perioada anterioară, ceea ce confirmă orientarea spre o cercetare aplicativă, menită să contribuie la dezvoltarea industriei farmaceutice și la modernizarea serviciilor medicale. Ca exemplu, menționăm brevete legate de:

- noi compuși bioactivi cu acțiune antiinflamatoare și antimicrobiană;
- tehnologii de sinteză și formulare farmaceutică îmbunătățită;
- dispozitive de diagnostic non-invaziv bazate pe senzori biologici.

Pe lângă brevetele de invenție, perioada analizată a fost marcată de o diversificare vizibilă a tipurilor de obiecte de PI protejate. În mod particular, s-a observat o creștere a numărului de *modele de utilitate înregistrate* (5), acestea reprezentând soluții tehnice cu grad mai redus de noutate, dar cu aplicabilitate imediată în practica medicală. Astfel de modele includ, de exemplu, dispozitive pentru administrarea controlată a medicamentelor, instrumente medicale portabile, soluții de sterilizare și mecanisme de monitorizare a funcțiilor vitale. Totodată, drepturile de autor asupra aplicațiilor software și a platformelor e-learning au cunoscut o extindere semnificativă, în special în contextul *digitalizării procesului educațional* și al dezvoltării medicinei bazate pe date (*data-driven medicine*). Au fost înregistrate:

- platforme electronice pentru simularea procedurilor medicale și chirurgicale, utilizate în instruirea studenților și rezidenților;
- aplicații mobile pentru monitorizarea stării pacienților cronici, destinate sprijinirii actului medical și colectării datelor clinice în timp real;
- baze de date digitale privind rezultatele cercetărilor biomedicale, protejate ca opere științifice conform legislației naționale privind dreptul de autor.

Rezultatele elucidate în acest articol confirmă faptul că USMF „Nicolae Testemițanu” la cei **80 de ani de activitate**, rămâne principala instituție generator de cunoștințe și inovații brevetabile în domeniul medical, reprezentând o pondere semnificativă a cererilor de brevet depuse în sectorul științelor vieții. În același timp, amplificarea parteneriatelor între mediul academic și sectorul privat, în special în domeniile farmaceutic și biotehnologic, favorizează transferul tehnologic și valorificarea economică a rezultatelor cercetării.

Concluzii

În ansamblu, rezultatele studiului arată că proprietatea intelectuală devine un instrument strategic pentru dezvoltarea cercetării medicale și consolidarea competitivității instituționale. Diversificarea obiectelor de proprietate intelectuală, de la invenții brevetate la soluții digitale protejate prin drepturi de autor indică o tendință de integrare interdisciplinară între științele medicale, tehnologiile informaționale și inovarea socială.

Această evoluție confirmă necesitatea de consolidare a culturii de protecție a proprietății intelectuale în mediul de cercetare și universitar din Republica Moldova, constituind o premisă obligatorie pentru transformarea cercetării științifice în beneficii economice și sociale tangibile. Aceasta poate fi realizată prin instruirea cercetătorilor, facilitarea parteneriatelor public-private și integrarea PI în strategiile de cercetare și educație universitară. Inovațiile medicale protejate prin diferite tipuri de proprietate intelectuală, aprofundă beneficiile economice specifice ale proprietății intelectuale în sectorul medical și detaliază provocările legate de accesul la medicamente, inclusiv mecanisme precum licențierea obligatorie. Cadrele legislative naționale, europene și internaționale specifică dovezile directe ale impactului inovației medicale protejate de proprietatea intelectuală asupra sănătății publice și dezvoltării economice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. AGENȚIA DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELECTUALĂ (AGEPI). Online. Disponibil: <https://agepi.gov.md/ro> [accesat 2025-09-10].
2. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova: nr. 259 din 15.07.2004. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2004, nr 125-129, pp. 12-70 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110232&lang=ro# [accesat 2025-09-19].
3. COOPER, J. R. A multidimensional approach to the adoption of innovation. *Management Decision*, 1998, 36, pp. 493-502. Disponibil: <https://doi.org/10.1108/00251749810232565> [accesat 2025-09-12]
4. GODIN, B. The information economy: the history of a concept through its measurement, 1949–2005. *History and Technology. An International Journal*. 2008, v. 24, pp. 255-287. Disponibil: <https://doi.org/10.1080/07341510801900334> [accesat 2025-09-12]
5. GOPALAKRISHNAN, S. and DAMANPOUR, F. A review of innovation research in economics, sociology and technology management, *Omega*, Elsevier, 1997, vol. 25(1), pp.15-28. Disponibil: [https://doi.org/10.1016/S0305-0483\(96\)00043-6](https://doi.org/10.1016/S0305-0483(96)00043-6) [accesat 2025-09-12]

6. Hotărâre cu privire la aprobarea Strategiei de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030 nr. HG650/2023 din 06.09.2023. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2023, nr. 383-386/900, pp. 7-33. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139408&lang=ro [accesat 2025-03-19].
7. Hotărâre pentru aprobarea Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027: nr. 1049 din 21.12.2023. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2024, nr. 20-23, art. 21. . Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141296&lang=ro [accesat 2025-03-19].
8. Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 230 din 28.07.2022. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2022, nr. 278-282/578, pp. 4-42. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140343&lang=ro [accesat 2025-09-14].
9. Legea privind protecția invențiilor nr. 50 din 07.03.2008. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2008, nr. 117-119/455, pp. 7-22. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149275&lang=ro [accesat 2025-09-14].
10. OMACHONU, V.K. and EINSBRUCH, N.G Innovation in Healthcare Delivery Systems: A Conceptual Framework. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, 2010, vol. 15, no. 1, pp. 1-21. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/228632603_Innovation_in_Healthcare_Delivery_Systems_A_Conceptual_Framework [accesat 2025-09-12].
11. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD). Oslo Manual: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 2018, 4th Edition. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. Disponibil: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en> [accesat 2025-09-12].
12. O'SULLIVAN, D., and DOOLEY, L. *Applying Innovation*. (I. SAGE Publications, Ed.). The United Kingdom. January 2009. Disponibil: <https://doi.org/10.4135/9781452274898> [accesat 2025-09-10].
13. PEDERSEN, A.R. Organizational Healthcare Innovation Performed by Contextual Sense Making. Waldorff, S.B., Pedersen, A.R., Fitzgerald, L., Ferlie, E. (eds) *Managing Change. Organizational Behaviour in Health Care Series*. Palgrave Macmillan, London. 2015 Disponibil: https://doi.org/10.1057/9781137518163_16 [accesat 2025-09-12].
14. ROTHWELL, Roy R. Towards the Fifth-generation Innovation Process”, *International Marketing Review*, 1994, Vol. 11 Issue: 1, pp.7-31. Disponibil: <https://doi.org/10.1108/02651339410057491> [accesat 2025-09-12].
15. SENGE, P. M. *The Fifth Discipline: The Art & Practice of The Learning Organization* Paperback – Deckle Edge, March 21, 1990 2006 464 p. <https://www.e-education.psu.edu/geog468/sites/www.e-education.psu.edu/geog468/files/TheFifthDiscipline.pdf>
16. UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEȘANU” Online. Disponibil: <https://usmf.md/ro> [accesat 2025-09-10].

CULTURA ÎNVĂȚĂRII – CADRU AL ACȚIUNII PERSONALULUI DE SPECIALITATE ÎN BIBLIOTECĂ

Ludmila CORGHENCI,

Biblioteca Națională a Republicii Moldova,

ORCID ID: 0000-0002-0248-9108

Rezumat. *Autorul interpretează cultura învățării drept o diversitate de componente: crearea mediului informațional favorabil formării profesionale continue, soliditate profesională, finanțare suficientă, tehnologie accesibilă și judicios utilizată, utilizarea critică a mediilor sociale, multiplicarea spațiilor/condițiilor de învățare și altele. Investirea în cultura învățării ajută bibliotecile de a crește considerabil performanțele organizaționale: creșterea implicării angajaților, păstrarea acestora, încurajarea inovării etc.*

Cuvinte-cheie: *cultura învățării, personal de specialitate, formare profesională continuă.*

Abstract. *The author interprets the culture of learning as a diversity of components: the creation of the informational environment favorable to continuous professional training, professional solidity, sufficient funding, accessible and judiciously used technology, the critical use of social environments, the multiplication of learning spaces/conditions and others. Investing in the learning culture helps libraries to considerably increase organizational performance: increasing employee involvement, retaining them, encouraging innovation, etc.*

Keywords: *learning culture, specialized staff, continuous professional training.*

Cadrul strategic, legislativ și de reglementare, politicile biblioteconomice de nivel național și internațional reliefează rolul prioritar al formării profesionale continue a personalului de specialitate din biblioteci [7; 8].

În „Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035” este specificat că „dezvoltarea programelor de formare, cercetare și inovare este necesară în contextul revigorării și al actualizării educației din domeniul culturii și patrimoniului cultural și formarea unor specialiști care să dețină competențe esențiale, precum gestionarea instituțiilor culturale, strategii de marketing și comunicare, adoptarea soluțiilor inovatoare în domeniul digital, intervenții corecte asupra patrimoniului cultural imobil ș.a.” [10].

Competența de a învăța să înveți devenind o competență de bază pentru personalul de specialitate din biblioteci, impulsionează crearea și creșterea în biblioteci a culturii învățării.

Cultura învățării este interpretată de pe diverse poziții, în esență fiind orientată pentru dezvoltarea instituțională, profesională și personală. Cultura învățării presupune,

în primul rând, „o rețea de informații care furnizează acces aproape nelimitat la resurse de informare și învățare în orice domeniu, și în al doilea rând – o instituție/un mediu conectat și structurat care permite personalului instituției să creeze (construiască) și experimenteze cu resursele disponibile” [4].

Asociația pentru Dezvoltarea Talentelor (ATD) și Institutul pentru Productivitatea Corporativă identifică **cultura învățării drept „cea în care angajații caută, împărtășesc și aplică noi cunoștințe și abilități pentru a îmbunătăți performanțele individuale și organizaționale. Importanța urmăririi și aplicării învățării este exprimată în valori organizaționale și pătrunde în toate aspectele vieții organizaționale”** [5].

Un rezumat generat de AI specifică: Cultura învățării este un mediu care prioritizează și încurajează învățarea continuă și dezvoltarea membrilor săi, bazându-se pe principiul că toată lumea poate învăța și că învățarea este o activitate profesională și socială. Această cultură promovează o mentalitate orientată spre creștere și dezvoltare, unde învățarea este văzută atât ca o activitate cognitivă, cât și emoțională, iar membrii sunt ghidați să devină experți în diferite forme de învățare.

Alți specialiști afirmă, că noțiunea de cultură a învățării reprezintă o diversitate de componente: soliditate socială rezistentă, finanțare suficientă și mobilizarea resurselor, valoarea colectivă a educației și a învățării pe tot parcursul vieții, tehnologie accesibilă și judicios utilizată, utilizarea critică a mediilor sociale, multiplicarea spațiilor/condițiilor de învățare, integrarea mecanismelor de recunoaștere a învățării etc. [1].

Analiza datelor statisticii oficiale a activității bibliotecilor relevă o creștere a interesului pentru formare profesională continuă (FPC) (a vedea tabelul de mai jos) [9]:

<i>Indicator</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>	<i>2024</i>
Nr. participanți la instruirea formală	264	321	356
Nr. participanți la instruirii nonformale, organizate în afara bibliotecii	3 127	3 208	3 123
Nr. participanți la instruirii nonformale, organizate de bibliotecă	1 312	933	1 871
Nr. ore instruire formală	34 523	56 607	44 371
Nr. ore instruire nonformală în afara bibliotecii	96 940	94 926	96 474
Nr. ore instruirii nonformale organizate de bibliotecă	21 362	28 786	22 732
Participarea personalului la cel puțin o activitate de formare	86,6%	89,5%	88%

Creșterea interesului pentru formarea profesională continuă relevă respectarea prevederilor cadrului strategic și de reglementare în domeniul activității bibliotecare, care stimulează și prioritizează creșterea competențelor personalului de specialitate din biblioteci. În același timp, implicarea activă a bibliotecarilor în formarea profesională continuă impune necesitatea creării/dezvoltării în bibliotecă a culturii învățării.

Specialiștii identifică următoarele caracteristici cheie ale culturii învățării: accentul constant pe formarea continuă; încurajarea participanților la instruire de a împărtăși experiențele și lecțiile învățate cu colegii; efort conștient de a pune în practică ceea ce se învață, ne-rămânând doar la stadiul teoretic; formarea mentalității de creștere profesională; crearea contextelor relevante și interesate pentru învățare; evidențierea dimensiunii personale și sociale a formării continue [1].

Cum se manifestă cultura învățării, care componente confirmă prezența acesteia în bibliotecă? În viziunea noastră acestea sunt următoarele:

- *cercetarea necesităților de FPC a bibliotecarilor* - ca bază pentru conținuturi și organizare/participare la FPC; FPC este fundamentată de necesitățile bibliotecarilor din rețea/instituție și reflectă tendințele dezvoltării domeniului, standardele europene de competențe [2; 3];
- *anihilarea/minimizarea/reducerea barierelor care țin de învățarea adulților* – insuficiența timpului pentru participare la instruire urmare a suprasolicitării bibliotecarilor, insuficiența bugetelor pentru participare la instruirile de educație formală; responsabilități familiale (care „fură” din timpul predestinat FPC); motivație nesatisfăcătoare; nivelul redus al încrederii în sine și altele [6];
- *crearea mediului informațional favorabil FPC* – elaborare/creare de oferte educaționale, planuri calendaristice, programe de inițiere în biblioteconomie și științe ale informării; diseminarea în rețea/instituție a ofertelor prestatorilor de instruire; identificarea intereselor individuale și îmbinarea organică a acestora cu interesele instituționale; delegarea responsabilităților; centrul biblioteconomic – veriga sistemului de informare privind ofertele educaționale pentru bibliotecari;
- *asigurarea accesului și participarea la programe de FPC* (educație formală și nonformală, recalificare profesională): asigurarea accesului la instruire (acces la informații, condiții pentru accesul online, asigurarea prezenței fizice cu respectarea prevederilor Codului muncii și Legii cu privire la biblioteci); participarea la instruire reieșind din responsabilitățile și interesul profesional;
- *colaborare între prestatorii și diseminatorii de oferte educaționale: conexiune profesională între centrele biblioteconomice naționale, teritoriale și departamentale; colaborare în rețea;*
- *angajamentul managerilor/liderilor pentru învățare*: aceste categorii de personal pot transmite un mesaj puternic bibliotecarilor că învățarea continuă este o politică prioritară a instituției, ei fiind modele de comportament și atitudini pe care doresc să le cultive;
- *încurajarea colaborării pentru a partaja cunoștințe și experiențe*: instruirile în cascadă, formarea prealabilă a formatorilor prin mai multe programe educaționale pentru rețelele teritoriale și instituții în cadrul centrelor de formare, orientează aceștia de a organiza/replica instruire în rețea/instituție; Cultura învățării presupune că oamenii trebuie împuterniciți cu încredere, să fie stimulați și chiar provocați din punct de vedere profesional – deci, participanții la instruire trebuie încurajați să aplice cunoștințele și abilitățile acumulate la locul de muncă;
- *evaluarea ca urmare a participării bibliotecarului la instruire*: instruirea con-

cretă (un training, atelier etc.) inițiază un proces continuu de dezvoltare și aplicare; După finalizarea unei instruirii bibliotecarul ar trebui să aplice o serie de pași pentru a asigura diseminarea și aplicarea informațiilor acumulate; Or, în procesul de atestare a bibliotecarului, evaluării anuale a personalului de specialitate (după caz) este necesar de a prezenta și a argumenta impactul participării la instruire, de a demonstra schimbări sau îmbunătățiri a rezultatelor muncii; Este important de a explica concret: ce a fost realizat urmare a participării la curs, training?;

- *capacitarea bibliotecarilor de a oferi un feedback constructiv*: această componentă a culturii învățării funcționează mai mult ca transmitere de informații generale, și mai puțin ca reflectare a dialogului a actanților formator-formabil; De exemplu, în cadrul Centrului Național de Formare Profesională Continuă din cadrul BNRM pentru a obține un feedback al instruirilor sunt aplicate diverse metode și tehnici: metoda cadranului, chestionare, „ghiozdanul formabilului” etc.; Dar, de regulă nu putem vorbi despre un feedback constructiv – cel mai des sunt exprimate mulțumiri și aprecieri de bine, oferite fraze de genul „totul a fost util”, „vom aplica toate recomandările în practică” etc. Formabilii formulează mai rar orientări de perspectivă, axându-se doar pe un feedback pozitiv;
- *utilizarea tehnologiilor informaționale*: acces la resurse online profesionale, la cursuri și platforme interactive; Aceasta presupune și acces la echipament tehnic necesar instruirilor: microfon, cameră, competențe de prezentare a materialelor etc.;
- *celebrarea succesului*: recunoașterea și stimularea realizărilor angajaților pentru a-i motiva să continue să învețe; Participarea/finalizarea de către bibliotecar a unui curs, training profesional trebuie să devină un eveniment la locul de muncă, chiar în rețea: omul trebuie scos în evidență, întrebat, ascultat, fiindu-i delegate noi responsabilități, noi sarcini;
- *crearea unei rutine de învățare*: o astfel de abordare transformă învățarea dintr-un eveniment izolat într-un obicei zilnic, necesar pentru dezvoltare personală și parte integrantă a activității profesionale;

Considerăm că expunerea de mai sus a componentelor culturii învățării nu este exhaustivă, fiecare bibliotecă intervenind prin specificul său. Important este să conchidem că cultura învățării presupune funcționalitatea a două elemente: asigurarea accesului nelimitat la resurse de învățare și un mediu conectat și structurat, care permite personalului să creeze (construiască) și experimenteze cu aceste resurse.

Concluzii

Cultura învățării nu este un lux, ci o necesitate în bibliotecile, care caută să prospere în mediul dinamic actual. Investirea în cultura învățării ajută bibliotecile de a crește considerabil performanțele organizaționale: creșterea implicării angajaților, păstrarea acestora, încurajarea inovării etc.

Crearea și creșterea unei culturi a învățării și a partajării cunoașterii în biblioteci este marcată de următoarele eforturi:

- augmentarea procesului de comunicare la nivel organizațional și inter-organizațional prin crearea de platforme colaborative destinate schimbului de bune

practici și experiențe între bibliotecari, încurajării dialogului și cooperării profesionale, diseminării ideilor inovatoare;

- aplicarea unui sistem de motivare și recompensare a personalului (diplome pentru inovații, servicii noi, demonstrații de impact urmare a participării la instruire);
- aplicarea prevederilor cadrului legislativ și de reglementare privind FPC, acestea fiind reflectate în politicile instituționale de FPC a personalului de specialitate din bibliotecă (investiții financiare, respectarea obligațiilor centrelor biblioteconomice ca prestatori de programe educaționale etc.);
- învățarea continuă – parte componentă a sistemului de valori a bibliotecii.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. AFANAS, Aliona. *Cultura învățării cadrelor didactice în contextul profesionalizării pedagogice*. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/156-162_14.pdf [accesat 2025-11-13].
2. *Cadrul de Competențe Digitale pentru Cetățeni. DigComp*. Aprobat la 22 martie 2022 de Centrul Comun de Cercetare al Comisiei Europene. Disponibil: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/scientific-activities-z/education-and-training/digital-transformation-education/digital-competence-framework-citizens-digcomp/digcomp-framework_en?prefLang=ro&etrans=ro#the-digcomp-conceptual-reference-model [accesat 2026-01-26].
3. CONSILIUL Uniunii Europene. *Recomandarea Consiliului din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN) [accesat 2025-11-26].
4. DOUGLAS, Thomas; BROWN, John Seely. O nouă cultură a învățării. Disponibil: <https://creeracord.com/2015/07/01/o-noua-cultura-a-invatarii/> [accesat 2025-11-14].
5. *Implementarea unei culturi a învățării în organizația ta*. Disponibil: <https://www.learningnetwork.ro/articol/implementarea-unei-culturi-invatarii-organiza-ta-ta/5023> [accesat 2026-02-28].
6. GUȚU, Vladimir. *Andragogie*. Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău, 2023. 280 p. ISBN 978-9975-62-580-7.
7. *Lege cu privire la bibliotecii*: nr. 160 din 20.07.2017. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139802&lang=ro# [accesat 2025-11-13].
8. *Regulament privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din bibliotecii*. Aprobat prin ordinul nr. 334 din 2 septembrie 2025 al Ministerului Culturii. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150636&lang=ro [accesat 2025-11-13].
9. *Statistica de bibliotecă* [2022, 2023, 2024]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2025-11-21].
10. *Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035*. Aprobată prin ordinul nr. 623 din 29 septembrie 2025. [accesat 2025-11-12].

ANALIZA PERCEPȚIILOR BIBLIOTECARILOR PRIVIND DEZVOLTAREA SISTEMULUI DE FORMARE PROFESIONALĂ CONTINUĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Lilia POVESTCA

ORCID ID: 0000-0002-4761-2384

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat. *Articolul analizează percepțiile bibliotecarilor din Republica Moldova privind sistemul de formare profesională continuă în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Studiul, parte a cercetării doctorale, a utilizat metode sociologice mixte, incluzând chestionare și interviuri cu experți.*

Rezultatele evidențiază provocări precum neconcordanța dintre nivelul de calificare al personalului și cerințele pieței muncii, vârsta înaintată a bibliotecarilor și fragmentarea rețelelor de comunicare între biblioteci. Se identifică nevoia consolidării competențelor profesionale, în special pentru bibliotecarii din colegii și școli profesionale, precum și pentru noii angajați din alte domenii. Competențele prioritare includ comunicarea, abilitățile tehnologice, competențele specifice calificării și cele metodologice, cu accent pe aplicabilitatea practică. Studiul subliniază necesitatea flexibilității programelor de formare, rolul formatorilor cu experiență practică și crearea de platforme digitale și rețele profesionale pentru consolidarea colaborării și schimbului de bune practici. Aceste măsuri sprijină alinierea la standardele europene și dezvoltarea profesională competitivă a bibliotecarilor.

Cuvinte-cheie: *formare profesională continuă, dezvoltare profesională, dezvoltarea competențelor, bibliotecari, Republica Moldova.*

Abstract. *The article analyzes the perceptions of librarians in the Republic of Moldova regarding the system of continuous professional development in the fields of library science and information science. The study, part of doctoral research, employed mixed sociological methods, including questionnaires and interviews with experts. The results highlight challenges such as the mismatch between staff qualifications and labor market requirements, the advanced age of a portion of librarians, and the fragmentation of communication networks between libraries. The need to strengthen professional competencies is particularly evident for librarians in colleges and vocational schools, as well as for new employees coming from other fields. Priority competencies include communication skills, technological abilities, profession-specific competencies, and methodological skills, with an emphasis on practical applicability. The study emphasizes the need for flexible training programs, the role of trainers with practical experience, and the creation of digital platforms and professional networks to enhance collaboration and the exchange of best practices. These measures support alignment with European standards and the competitive professional development of librarians.*

Keywords: *continuous professional development, professional growth, skills development, librarians, Republic of Moldova*

INTRODUCERE

Transformările generate de era digitală au determinat o reevaluare a rolului și funcțiilor bibliotecilor, accentuând necesitatea dezvoltării continue a competențelor profesionale ale bibliotecarilor. Literatura de specialitate subliniază importanța unui sistem de formare capabil să răspundă dinamicii schimbărilor tehnologice și sociale, prin consolidarea atât a competențelor de specialitate, cât și a celor transversale (comunicare, gândire critică, etică profesională, abilități interpersonale) [1].

În conformitate cu clasificarea ESCO, bibliotecarul (subcategoria 2622.2) are responsabilități ce vizează gestionarea, colectarea și dezvoltarea resurselor de informare, satisfacerea nevoilor informaționale ale utilizatorilor, achiziția și evaluarea documentelor, desfășurarea activităților de cercetare, precum și administrarea resurselor digitale. Aceste atribuții confirmă faptul că formarea profesională continuă constituie un instrument fundamental pentru menținerea relevanței și calității serviciilor bibliotecare [2].

În Republica Moldova, obiectivele sistemului de formare profesională a personalului de specialitate sunt orientate spre integrarea socială și profesională a indivizilor, creșterea competitivității pe piața muncii, actualizarea cunoștințelor, perfecționarea competențelor în ocupația de bază și în domeniile conexe, precum și adaptarea calificărilor la schimbările economice și sociale. De asemenea, se urmărește dezvoltarea capacității de rezolvare a problemelor la locul de muncă, îmbunătățirea comunicării, adaptarea la transformări, schimbarea mentalității și sporirea eficienței instituționale [3].

În acest context, analiza percepțiilor bibliotecarilor privind dezvoltarea sistemului de formare profesională continuă în Republica Moldova reprezintă o direcție de cercetare actuală pentru evaluarea gradului de adecvare a politicilor existente și pentru fundamentarea unor strategii orientate spre excelență profesională și instituțională.

SCOPUL ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII

Scopul investigației constă în analiza percepțiilor bibliotecarilor privind sistemul de formare profesională continuă din Republica Moldova, în vederea evidențierii punctelor forte, a provocărilor existente și a formulării unor recomandări pentru consolidarea acestuia.

Pentru realizarea acestui scop, cercetarea a urmărit următoarele obiective specifice:

- evaluarea eficienței și calității sistemului de formare profesională continuă;
- analiza rolului furnizorilor de instruire și identificarea nevoilor de formare ale bibliotecarilor;
- determinarea factorilor care influențează participarea și nivelul de satisfacție al personalului în cadrul programelor de instruire;
- identificarea problemelor existente și conturarea principalelor direcții de dezvoltare a formării profesionale continue în Republica Moldova.

MATERIAL ȘI METODĂ

Rezultatele prezentate în acest articol reflectă o parte dintre constatările cercetării doctorale, cu accent pe percepțiile bibliotecarilor și pe implicațiile acestora pentru dezvoltarea sistemului de formare profesională continuă în domeniul infodocumentar.

Pentru colectarea datelor a fost aplicată o metodologie de tip mixt, combinând metode cantitative și calitative. Instrumentul principal de lucru a fost chestionarul, adresat unui eșantion reprezentativ de bibliotecari din diverse tipuri de biblioteci (naționale,

publice, universitare, școlare). Chestionarul a inclus întrebări închise și deschise, vizând aspecte precum: nivelul de acces la programele de formare, relevanța conținuturilor, gradul de aplicabilitate a competențelor dobândite.

Datele obținute au fost completate prin analiza opiniilor experților din domeniu. Prelucrarea datelor s-a realizat prin metode statistice descriptive pentru partea cantitativă, respectiv prin analiza de conținut pentru răspunsurile calitative.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Formarea profesională continuă a bibliotecarilor reprezintă una dintre problematicile centrale ale domeniului infodocumentar din Republica Moldova. Analiza datelor evidențiază faptul că bibliotecile se confruntă cu o serie de provocări structurale și funcționale, care influențează direct calitatea serviciilor oferite utilizatorilor.

Un aspect principal este neconcordanța dintre nivelul de calificare al personalului și cerințele actuale ale pieței muncii. Această discrepanță este determinată, pe de o parte, de numărul redus de specialiști cu pregătire de bază în biblioteconomie și știința informării și, pe de altă parte, de dinamica accentuată a transformărilor sociale și tehnologice.

Rezultatele cercetării confirmă existența unei necesități stringente de formare și perfecționare continuă a bibliotecarilor, în vederea consolidării competențelor profesionale și transversale, capabile să răspundă noilor exigențe. Această condiție este amplificată de mai mulți factori:

- modernizarea accelerată a tehnologiilor de bibliotecă;
- diversificarea cerințelor de informare ale utilizatorilor;
- apariția de noi formate de resurse și publicații;
- creșterea rolului serviciilor digitale și a accesului deschis etc.

Un alt aspect important îl constituie procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, context în care devine evidentă necesitatea formării unor resurse umane competitive, capabile să se integreze pe piața europeană a muncii. În acest sens, programele de formare profesională continuă trebuie să fie concepute astfel încât să stimuleze dezvoltarea competențelor specifice domeniului infodocumentar, dar și a abilităților transversale solicitate de piața muncii europene. De asemenea, facilitarea mobilității personalului de specialitate între bibliotecile din statele membre ale Uniunii Europene poate constitui un mecanism valoros de creștere a competențelor, de transfer de bune practici și de consolidare a unei piețe europene a forței de muncă mai dinamice și mai performante. Această dimensiune a circulației profesionale ar putea contribui nu doar la dezvoltarea individuală a bibliotecarilor, ci și la modernizarea instituțională și la creșterea competitivității întregului domeniu infodocumentar.

Analiza datelor statistice referitoare la personalul bibliotecilor din Republica Moldova, în cadrul unui eșantion de aproximativ 4 000 de bibliotecari, relevă următoarea structură:

- *Nivelul de studii:* 22,3% dețin studii superioare în domeniul biblioteconomiei, 12% au studii profesional-tehnice în domeniu, 59% provin din alte domenii, iar 6,7% au studii secundare generale.
- *Calificarea profesională:* 60% dintre bibliotecari nu dețin categorii de calificare.

- *Structura pe grupe de vârstă*: 45% au depășit vârsta de 55 de ani, iar doar 2% dintre bibliotecari au sub 25 de ani.

Aceste date indică o problemă structurală în sistemul de personal, precum predominanța angajaților fără calificare specifică și vârsta înaintată a unei părți semnificative a personalului, ceea ce subliniază cerința unor programe de formare continuă adecvate pentru modernizarea și adaptarea competențelor bibliotecarilor la cerințele actuale ale domeniului infodocumentar.

Rezultatele studiului au fost concludente și au evidențiat nevoia de formare continuă. Faptul că 98,5% dintre respondenți sunt conștienți de necesitatea formării profesionale continue confirmă că educația permanentă este percepută nu doar ca o opțiune, ci ca o condiție indispensabilă pentru dezvoltarea competențelor, menținerea competitivității și adaptarea la schimbările rapide din domeniul infodocumentar.

Constatarea de 86,6% evidențiază că, pe lângă conștientizarea necesității formării continue, specialiștii percep resursele financiare și tehnice drept un factor determinant, fără de care procesul de dezvoltare profesională nu poate fi susținut în mod durabil și eficient.

76,6% dintre respondenți selectează programele de formare continuă în funcție de tematica acestora, ceea ce confirmă importanța alinierii conținutului la nevoile reale ale bibliotecarilor.

Analiza datelor indică faptul că, deși o majoritate a respondenților (62,5%) consideră formarea profesională continuă importantă pentru propriile nevoi, există totuși un segment considerabil care nu se regăsește în oferta actuală de programe, fapt ce subliniază obligația diversificării și adaptării continue a conținutului programelor de instruire.

Deși majoritatea bibliotecarilor sunt conștienți de importanța dezvoltării profesionale, datele arată că 12,2% dintre respondenți nu au beneficiat de niciun curs de formare în ultimii cinci ani. Această situație evidențiază existența unor bariere – de acces, motivaționale sau instituționale – care împiedică participarea și subliniază exigența implementării unor mecanisme de sprijin mai eficiente.

Analiza datelor indică faptul că formarea profesională continuă nu se limitează la participarea la cursuri, ci presupune dezvoltarea unor competențe profesionale bine definite pentru ca bibliotecarii să răspundă cerințelor actuale și viitoare ale domeniului. Rezultatele studiului relevă că 82,3% dintre respondenți consideră esențială dezvoltarea competențelor de comunicare, 57,8% acordă prioritate competențelor tehnologice, 50,3% apreciază importanța competențelor specifice calificării, iar 44,9% subliniază necesitatea competențelor metodologice. Aceste date evidențiază că, pe lângă competențele tehnice și specifice profesiei, competențele de comunicare sunt cele mai apreciate în procesul de dezvoltare profesională continuă a bibliotecarilor.

În scopul ameliorării aspectelor de ordin organizatoric, cercetarea sociologică a vizat și preferințele bibliotecarilor privind modalitatea de desfășurare a programelor și workshopurilor de formare profesională continuă. Datele obținute arată că 41,6% dintre respondenți optează pentru formatul tradițional (față în față), 32,3% preferă varianta online, iar 21,6% indică drept favorabilă formula hibridă.

În vederea analizării calității sistemului de formare profesională continuă în domeniul biblioteconomiei și științei informării din Republica Moldova, a fost considerată

importantă consultarea opiniei experților. În continuare sunt prezentate doar câteva dintre opiniile exprimate de experți.

Rezultatele indică că aproximativ jumătate dintre intervievați evaluează sistemul drept „bun” sau „foarte bun”, ceea ce presupune existența unor practici apreciate în procesul de formare. Cealaltă jumătate a respondenților consideră însă că sistemul se află într-un stadiu moderat de dezvoltare, aflat încă în proces de constituire și care necesită îmbunătățiri pentru a răspunde cerințelor actuale ale profesiei.

Această percepție divizată sugerează că, pentru a consolida încrederea profesioniștilor și a crește eficiența formării, este necesară orientarea sistemului spre standarde de calitate recunoscute la nivel european, de exemplu cum sunt cele definite de cadrul ESCO. Alinierea la standarde europene ar permite nu doar modernizarea programelor, ci și creșterea competitivității și recunoașterii competențelor bibliotecarilor pe piața europeană a muncii.

Problema formării bibliotecarilor școlari este una recurentă în contextul dezvoltării profesionale continue. Aceștia subliniază importanța de a stăpâni toate aspectele activității bibliotecii și solicită, în mod special, consolidarea abilităților practice în domenii cum ar fi serviciile de referințe și informare bibliografică, clasificarea și organizarea documentelor, precum și gestionarea eficientă a activităților curente. Astfel, bibliotecarii școlari semnalează că formarea profesională nu trebuie să rămână la nivel teoretic, ci să fie orientată către aplicabilitate practică, asigurând ca abilitățile dobândite să fie aplicabile în desfășurarea activităților curente din biblioteci.

Unul dintre experți a subliniat că, *„după instituirea centrelor metodologice s-a pierdut din consolidarea bibliotecarilor din rețeaua colegii, centre de excelență. Ne-am dezmembrat, s-a pierdut comunicarea. Toți întâmpinăm dificultăți, mai ales în pandemie a fost foarte dificil. Încercăm să facem față. De aceea este nevoie să se organizeze formări pentru noii angajați, veniți din alte domenii, cu formatori care cunosc specificul bibliotecilor școlare.”*

Această observație relevă faptul că reorganizarea instituțională a afectat colaborarea și schimbul de experiență între bibliotecari, diminuând procesele de consolidare profesională. În acest sens, devine evidentă necesitatea creării unor spații și practici de comunicare constante, care să susțină coeziunea comunității profesionale. Pandemia a amplificat aceste curențe, demonstrând limitele formării existente și insuficienta adaptabilitate la situații neașteptate. În plus, expertul atrage atenția asupra importanței programelor de mentorat, menite să faciliteze integrarea noilor angajați proveniți din alte domenii. Pentru a răspunde prompt acestor nevoi, este recomandabil ca formatorii să dețină experiență practică relevantă, în special în ceea ce privește specificul bibliotecilor școlare.

Un alt expert a evidențiat că *„un bun formator trebuie să dispună de competențe generale, competențe de comunicare, empatie, competențe de îmbinare a teoriei cu practica, de selecție și adaptare a metodelor utilizate, creativitate. El trebuie să comunice eficient cu cursanții în realizarea programelor de formare, să proiecteze activități aplicative variate pentru a desfășura sesiuni de învățare interesante.”*

Această perspectivă evidențiază faptul că rolul formatorului depășește transmiterea de informații, acesta fiind mai curând un facilitator al procesului de învățare. Forma-

torul îmbină teoria cu practica, adaptează metodele la nevoile cursanților și construiește experiențe de instruire atractive. Competențele de comunicare și empatie contribuie la menținerea motivației și a implicării participanților, în timp ce creativitatea și flexibilitatea în proiectarea activităților permit personalizarea formării în funcție de nivelul și profilul acestora.

Experții au remarcat că „*schimbările produse în societate impun adaptarea centrelor de formare continuă la noile realități economice.*” În această perspectivă, formarea profesională continuă trebuie să se caracterizeze prin flexibilitate și capacitatea de a răspunde rapid transformărilor economice și sociale. Centrele de formare trebuie să își ajusteze programele, metodele și resursele utilizate, astfel încât acestea să corespundă nevoilor reale ale profesioniștilor din domeniul infodocumentar.

Unul dintre experți a accentuat că „*situația nu este într-adevăr simplă, mai ales dacă luăm în considerare extinderea teritorială, dezbinarea departamentală a bibliotecilor, lipsa unei platforme comune de comunicații și contacte profesionale în procesul de formare continuă.*”

Analiza acestor observații arată că provocările sunt multiple: distanțele mari dintre biblioteci, fragmentarea organizațională și absența unei platforme comune afectează coeziunea și eficiența procesului de formare profesională continuă. Printre soluțiile identificate se numără dezvoltarea unor platforme digitale de comunicare, crearea de rețele profesionale și organizarea de evenimente menite să consolideze legăturile dintre bibliotecarii din diferite regiuni. Toate acestea evidențiază necesitatea consolidării unei infrastructuri organizatorice și tehnologice capabile să sprijine în mod constant dezvoltarea profesională a specialiștilor din domeniu.

Mai mult de jumătate dintre intervievați subliniază necesitatea dezvoltării competențelor profesionale, în special pentru bibliotecarii din colegii și școli profesionale, care necesită actualizarea acestora. Această constatare scoate în evidență existența unui decalaj între bibliotecarii din instituțiile de învățământ profesional și colegii, comparativ cu standardele actuale de competență. Consolidarea competențelor reprezintă o premisă obligatorie pentru ca acești specialiști să poată răspunde cerințelor moderne ale utilizatorilor și să contribuie activ la procesul de transformare profesională a domeniului. În acest sens, o prioritate strategică ar trebui să fie dezvoltarea și implementarea unor programe de formare adaptate nevoilor specifice ale bibliotecarilor din aceste tipuri de instituții.

Formarea profesională continuă este conceptualizată ca un proces continuu de învățare formală, nonformală și informală. Proces care poate contribui la dezvoltarea calitativă a resursei umane din biblioteci. Este fundamental să recunoaștem interdependența acestor forme de educație, deoarece aceasta contribuie la îmbunătățirea performanței profesionale a bibliotecarilor. Considerăm că nicio formă în mod izolat nu poate satisface în mod flexibil toate nevoile de formare ale bibliotecarilor. Prin urmare, nu se poate asigura o dezvoltare personală și profesională continuă a specialiștilor în conformitate cu principiul învățării pe tot parcursul vieții. În perspectivă, este important de a investiga și implementa integrarea formelor educației continue la nivel de sistem, proces și rezultate, incluzând diferite combinații ale acestora, pentru a genera rezultate noi în formarea continuă a bibliotecarilor. Rezultatele acestor studii vor contribui la

soluționarea provocărilor legate de integrarea formelor variate de educație continuă.

CONCLUZII

▪ Sistemul de formare profesională continuă în domeniul infodocumentar din Republica Moldova necesită schimbări în corespundere cu tendințele actuale.

▪ Centrele de formare reprezintă elementul central al sistemului de formare profesională continuă în vederea îmbunătățirii nivelului de calificare al personalului de specialitate din toate tipurile de biblioteci.

▪ Oferta educațională a prestatorilor de formare profesională continuă ar trebui să acopere în mare măsură necesitățile de formare a personalului de specialitate din toate tipurile de biblioteci.

▪ Nivelul de organizare al programelor de formare profesională continuă reprezintă criteriu de bază în procesul de selectare a acestor programe de către bibliotecari.

▪ Percepția personalului de specialitate din biblioteci asupra eficientizării sistemului de formare continuă este generată de calitatea/competența formatorilor.

▪ Integrarea sistemică și sustenabilă a formării continue este cheia dezvoltării profesionale a bibliotecarilor.

În concluzie, percepțiile bibliotecarilor din Republica Moldova reflectă un nivel înalt de conștientizare a importanței formării profesionale continue și o orientare fermă către aplicarea metodelor moderne de instruire.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. BORȘ, Silviu. Programe universitare europene de formare în domeniul științelor informării și documentării. Competențe și trebuințe. In: *Bibliologie, biblioteconomie, științe ale informării și documentării: repere istorice și contemporane*. București, 2025. p. 21. ISBN 978-606-16-1611-4. [accesat 10.10.2025]. Disponibil: <https://s9.ro/2feo>
2. ESCO. Clasificare europeană a aptitudinilor/competențelor, calificărilor și ocupațiilor. [accesat 8.09.2025]. Disponibil: https://esco.ec.europa.eu/ro/classification/skill_main
3. POVESTCA, Lilia. Formarea profesională a personalului de specialitate din bibliotecile Republicii Moldova. In: *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 3(133), 2020, pp. 67-76. [accesat 10.10.2025]. Disponibil: https://ojs.studiamsu.md/index.php/stiinte_sociale/article/view/5378/7608
4. POVESTCA, Lilia. Formarea profesională continuă a personalului de specialitate din bibliotecile Republicii Moldova: starea de fapt și perspective: 572.02 – Infodocumentare; biblioteconomie și știința informării: Teză de doctor în științe ale comunicării. Chișinău, 2024. p. 116. Disponibil: <https://www.anacec.md/files/PovestcaL-teza.pdf>

ECOURI DIN TRECUT: ÎNCEPUTURILE BIBLIOTECII „VALERIU BOLOGA” A UMFII ȘI COLECȚIA DE CARTE VECHĂ

Ramona NAGY

ORCID ID: 0009-0006-5225-8945

Eszter GENCSI

ORCID ID: 0009-0000-6069-5199

Andreea HAȘMĂȘAN

ORCID ID: 0009-0005-2977-256X

Cristina UNGUR

ORCID ID: 0009-0009-4092-1465

Biblioteca „Valeriu Bologa”

UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, România

Rezumat. *Articolul investighează originile Bibliotecii „Valeriu Bologa” și formarea colecției de carte veche medicală, provenite din fondul Catedrei de Istoria Medicinii a UMF „Iuliu Hațieganu”. Sunt prezentate contribuțiile esențiale ale profesorilor Jules Guiart și Valeriu Bologa la dezvoltarea unei biblioteci specializate, în contextul istoriei învățământului medical clujean. Lucrarea sintetizează etapele de organizare, conservare și recuperare a volumelor vechi, evidențiind elementele bibliofile (ex-librisuri, însemnări, legături originale) și analiza unor titluri reprezentative. Concluziile subliniază importanța colecției ca sursă documentară majoră pentru cercetarea istoriei medicinei și pentru patrimoniul academic transilvănean.*

Cuvinte-cheie: *carte veche medicală; patrimoniu cultural; istoria medicinei; Bibliotecă universitară; Valeriu Bologa; colecții speciale; Cluj-Napoca.*

Abstract. *The article examines the origins of the “Valeriu Bologa” Library and the formation of its rare medical book collection, derived from the holdings of the Department of the History of Medicine at the “Iuliu Hațieganu” University of Medicine and Pharmacy. It highlights the significant contributions of Professors Jules Guiart and Valeriu Bologa to the development of a specialized library, within the broader context of the history of medical education in Cluj. The study synthesizes the stages of organization, preservation, and recovery of rare volumes, with particular emphasis on bibliophilic features (bookplates, marginal annotations, original bindings), and includes an analysis of representative works. The conclusions underscore the importance of this collection as a major documentary resource for research in the history of medicine and as a component of Transylvanian academic heritage.*

Keywords: *rare medical books; cultural heritage; history of medicine; academic library; Valeriu Bologa; special collections; Cluj-Napoca.*

1. INTRODUCERE

Patrimoniul cultural scris reprezintă o componentă esențială a memoriei instituționale și academice, reflectând parcursul intelectual, științific și cultural al unei comunități. În acest context, colecțiile de carte veche din bibliotecile universitare capătă o importanță aparte, nu doar prin valoarea lor istorică și bibliografică, ci și prin capacitatea de a ilustra continuitatea cercetării și a formării medicale de-a lungul secolelor.

Lucrarea de față își propune să aducă în atenție începuturile Bibliotecii „Valeriu Bologa” a Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca, precum și să valorifice o parte din colecția de carte veche medicală aflată în fondul acesteia. Alegerea subiectului este motivată de implicarea directă în procesul de aranjare, inventariere și evaluare a acestui fond, activitate desfășurată în cadrul bibliotecii, pe parcursul unei perioade de 3 ani, de către colectivul bibliotecii, care a permis un contact nemijlocit cu volume rare, provenite în mare parte de la Catedră de Istoria Medicinii.

Scopul principal al lucrării este acela de a evidenția valoarea patrimonială, istorică și științifică a cărții vechi medicale, punând accent pe modurile prin care aceste lucrări au intrat în posesia bibliotecii, precum și pe personalitățile care au contribuit la constituirea acestui fond, în special profesorul Valeriu Bologa. În același timp, se urmărește sublinierea rolului esențial pe care biblioteca îl joacă în conservarea și promovarea istoriei medicinei, precum și necesitatea protejării și digitalizării acestor bunuri culturale în era informațională actuală.

Această temă vine astfel în întâmpinarea nevoii de a cunoaște și valorifica nu doar prezentul performant al învățământului medical clujean, ci și rădăcinile sale culturale și științifice, adânc înrădăcinate în tradiția europeană a studiului medicinei.

2. CONTEXT ISTORIC

Apariția învățământului medical la Cluj

Universitățile reprezintă una dintre cele mai remarcabile creații intelectuale ale Evului Mediu european. Într-o epocă adesea considerată întunecată, spiritul vremii a dat naștere unei înțelegeri noi asupra valorii cunoașterii, educației și cercetării, atât pentru individ, cât și pentru comunitate.¹

Inspirându-se din moștenirea clasică greco-romană, elitele intelectuale ale secolelor XI–XIII au pus bazele primelor comunități academice formate din maeștri și discipoli, dedicate studiului științei, filozofiei și teologiei.

Primele universități apar în Italia (Bologna, 1088), Franța (Paris, sec. XII), urmate de Oxford (Anglia, 1096) și Cambridge (1209). Din aceste centre, modelul universitar s-a extins treptat în întreaga Europa: în Germania, Spania, Portugalia, iar în a doua jumătate a secolului al XIV-lea și în regiunile periferice ale continentului, precum Boemia (Praga, 1348), Polonia (Cracovia, 1364) și Austria (Viena, 1365).

Aceste instituții nu erau doar școli superioare, ci adevărate comunități de învățare, cercetare și dezbateră, care au pus bazele sistemului universitar modern. Ele au contribuit decisiv la transmiterea și dezvoltarea cunoașterii în Europa și la consolidarea valorilor intelectuale și umaniste ale civilizației occidentale.

¹ Pușcaș, Vasile, *Universitate - Societate - Modernizare : idealul Universității moderne la Cluj (1919-1945)*, Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019, p.5.

Deși în Răsărit existau încă din Antichitate forme avansate de instruire și centre de erudiție, în special în Noua Romă – Constantinopol, acestea nu au evoluat către modelul instituționalizat al universității medievale occidentale. Tradiția greco-bizantină, profund ancorată în educația teologică și în cultura clasică, nu a generat un sistem universitar cu caracter autonom și organizare corporativă, așa cum s-a întâmplat în Europa de Vest.

Contextul istoric dificil al Europei de Sud-Est și Est, marcat de instabilitate politică, presiuni otomane și lipsa unei continuități statale, a făcut ca acest model educațional să nu poată fi extins sau adaptat în spațiile ortodoxe. Astfel, în ciuda existenței unor centre de cultură și școli superioare în lumea bizantină, ele nu au devenit un prototip viabil pentru dezvoltarea universitară în rândul popoarelor ortodoxe, care s-au confruntat timp îndelungat cu opreliști istorice majore.

Al doilea val important de întemeiere a universităților, numite uneori și academii, a avut loc în epoca Renașterii, în contextul Reformei protestante, al Contrareformei și al Reformei catolice². În această perioadă au fost înființate numeroase colegii iezuite, mai ales în regiunile unde Biserica Catolică încerca să recâștige influența – în zone locuite de protestanți sau ortodocși. Astfel, au apărut noi centre universitare la Cluj, Vilnius, Graz și Zagreb, etc, în zonele de interferență religioasă.

Universitatea din Cluj face parte din grupul universităților moderne timpurii, în care moștenirea medievală era încă vie. Influențele Renașterii se vedeau în dorința de a imita cultura clasică, limba latină a lui Cicero și în legătura strânsă cu Biserica. Foarte puține universități vechi, din Evul Mediu sau începutul Epocii Moderne, au funcționat fără întreruperi. Războaiele, epidemiile și dezastrele naturale au dus adesea la suspendarea activității, așa cum s-a întâmplat și la Cluj.

Învățământul superior de la Cluj are cea mai îndelungată tradiție academică din România.

Învățământul medical universitar clujean a făcut parte, încă de la începuturi, din structura învățământului superior desfășurat la Cluj³. Astfel, începând cu anul 1581, prin decretul principelui Ștefan Báthory, la Cluj, un oraș abia ieșit din Evul Mediu, s-a înființat Colegiul Iezuit, adică o universitate de același rang cu cele similar în Italia, Franța, Germania și Spania. Planul inițial al principelui Ștefan Báthory era de a înființa o școală superioară catolică la Șimleul Silvaniei; totuși, decizia finală a vizat Clujul, unde a fost întemeiat un colegiu iezuit cu rang academic⁴. Din cauza condițiilor istorice dificile, instituția iezuiților nu a beneficiat de o funcționare continuă, trecând în anul 1774 în administrarea altui ordin religios, catolic, acela al Piaristilor, sub titulatura de universitate, dar pentru o perioadă foarte scurtă de timp.

Învățământul medical superior la Cluj a început în 1775, odată cu ridicarea colegiului la rangul de Liceu al Academiei Regale, unde s-au predat filosofia, dreptul (din 1774) și medicina (din 1775). Inițial, studiile medicale cuprindeau doar anatomie, chirurgie și obstetrică, dar în timp programa a fost extinsă cu discipline precum oftalmo-

² Pop, Ioan-Aurel, „Începuturile, Colegiul iezuit 1579–1581”. în: *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”*, Ghitta, Ovidiu (coord.), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2012, p.15.

³ Bârsu Cristian, *Diversitatea etnică în istoria medicinei clujene.: medicii în slujba sănătății oamenilor: repere și modele*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018, p. 96.

⁴ Pușcaș, Vasile; Veronica Turcuș; Șerban Turcuș (coord.), *Leadership academic clujean (1919–2019)*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019, p.7.

logie (oculistică), fiziologie, medicină practică, medicină veterinară, chimie și botanică. Nu putem să trecem cu vederea faptul că, printre profesorii Liceului Regal Piarist s-au remarcat Ioan Piuriu-Molnar (1749–1815), primul medic român cu studii universitare complete, specializat în oftalmologie (oculist), și Ferenc Nyulas (1758–1808), chirurg și profesor cunoscut al vremii. În 1789, după aproape cincisprezece ani de existență, învățământul medical a fost reorganizat și retrogradat la rangul unei clase de chirurgie, ca mai apoi, respectiv între anii 1808 și 1817, să funcționeze cu statut de facultate de medicină. Începând cu anul 1817, catedrele de medicină ale Liceului Regal au fost reorganizate într-o instituție independentă, denumită Institutul Medico-Chirurgical. Potrivit istoricului Judit Pál, acest institut dispunea, în anul 1867, de șapte catedre⁵.

Ulterior, evoluția învățământului medical universitar din Cluj s-a conturat în mai multe etape distincte, reflectând schimbările istorice, politice și științifice ale epocii.

Prima etapă, așa zisă, etapa austro-ungară, a avut loc în cadrul Universității “Ferencz József”, numită altfel după numele împăratului în funcție. Acest eveniment a fost consemnat și de către Csucusja István, care notează că: „În toamna anului 1872, în viața cultural-științifică a Transilvaniei s-a produs un eveniment cu urmări decisive. Legea XIX, adoptată de Parlamentul Maghiar la 17 septembrie și sancționată de monarh la 12 octombrie, a consfințit înființarea unei universități la Cluj.”⁶, iar în 1888 se constituie oficial Facultatea de Medicină, cu predare în limba maghiară. În această perioadă iau naștere institutele clinice și se pune baza unui învățământ medical modern.

A doua etapă majoră a avut loc la scurt timp după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. În ziua de 1 octombrie 1919, a fost înființată Facultatea românească de Medicină din Cluj, ca parte a noii Universități „Dacia Superioară”, cea de-a treia Universitate Românească. Aceasta a fost prima universitate românească din Transilvania. După încetarea activității Universității Maghiare din Cluj, majoritatea covârșitoare a membrilor corpului profesoral de origine maghiară a refuzat să depună jurământul de fidelitate față de statul român. Acest lucru a fost consemnat și de către Ion Breazu, “profesorii universității maghiare, robiți încă de imaginea Ungariei “istorice”, a cărei prăbușire nu și-o puteau imagina, terorizați de șoviniștii din sânul lor, amăgiți de faptul că pacea n-a fost semnată – l-a refuzat.”⁷ În consecință, începând cu anul 1921, aceștia au ales să se stabilească în Ungaria, unde și-au continuat carierele universitare, mai exact la Szeged. Începând cu anul 1926, la scurt timp după moartea regelui Ferdinand I, instituția a primit denumirea oficială de Universitatea „Regele Ferdinand I”.

Din cauza Dictatului de la Viena, un moment dureros în istoria modernă a Transilvaniei și un exemplu al politicii de forță din perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, în perioada 1940-1945, trei facultăți au fost nevoite să se refugieze la Sibiu, printre care și cea de Medicină, și una la Timișoara. După evacuarea Universității din Cluj de către români, în locul lor s-au întors universitarii plecați la Szeged în anul 1919,

⁵ Pál Judit, „Perioada 1800–1872”, în: *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”*, Ghitta, Ovidiu (coord.), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2012, p. 61.

⁶ Csucusja Istvan (în colaborare cu Sigmirean Cornel), „Universitatea „Ferenc József” între anii 1872–1919”, în: *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”*, Ghitta, Ovidiu (coord.), Editura Mega, Cluj-Napoca, p.69.

⁷ Breazu, Ion, *Universitatea românească “Regele Ferdinand I” din Cluj*, Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019, p. 55.

cât și profesori de la Budapesta, Pécs, etc. Deci, în intervalul 1940–1945, în Cluj și-a desfășurat activitatea Universitatea Regală Maghiară "Ferenc József", din componenta acestuia făcând parte și facultatea de Medicină alături de încă patru facultăți.⁸

Odată cu încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, în anul 1945, la Cluj s-a creat o situație inedită, așa cum găsim în însemnările profesorului Cristian Bârsu: "Clujul a avut două universități de medicină".⁹ Pe de o parte, revenită din exilul de la Sibiu și Timișoara, funcționa Universitatea Românească „Regele Ferdinand I”; pe de altă parte, rămăsese activă, încă din toamna anului 1944, Universitatea Maghiară „Ferenc József”, care refuzase ordinul de evacuare emis de autoritățile statului maghiar, asumându-și astfel consecințele acestui gest, interpretat ca un act de loialitate față de comunitatea maghiară din Transilvania. Lipsa unei baze materiale adecvate făcea imposibilă funcționarea simultană a celor două universități, de aceea, Facultatea de Medicină cu predare în limba maghiară a fost mutată la Târgu Mureș, în vara anului 1945. Aceasta funcționând în continuare ca parte a Universității „Bolyai” până în anul 1948, când la Târgu Mureș s-a înființat un institut de învățământ superior medical și farmaceutic, autonom, sub denumirea de Institutul Medico-Farmaceutic, constituit pe baza nucleului facultății care fusese relocalată de la Cluj.

Tot în 1948, Facultatea Românească de Medicină din Cluj a fost desprinsă din cadrul Universității „Victor Babeș”, noua denumire a Universității "Regele Ferdinand I", și a devenit nucleul viitorului Institut Medico-Farmaceutic *din Cluj*. Acest an a marcat reforma învățământului superior din România, când toate facultățile de medicină din țară au fost separate de universitățile de care aparțineau și transformate în institute medico-farmaceutice.

Între anii 1945 și 1958, regimul comunist a inițiat epurări în rândul profesorilor și medicilor din cadrul Facultății de Medicină din Cluj. Printre cazurile relevante amintim pe: prof. dr. Iuliu Hațieganu, prof. dr. Ioan Goia, prof. dr. Iuliu Moldovan, prof. dr. Emil Țeposu, etc.

Anul 1959, a marcat un moment definitoriu pentru relația dintre universitate și contextul socio-politic al regimului comunist, prin unificarea Universității „Victor Babeș” cu Universitatea „Bolyai”. Această decizie a avut un caracter exclusiv politic, nu a venit din inițiativa mediului academic român sau maghiar, ci a fost impusă de conducerea comunistă de la București.

În același an, 1959, denumirea Institutului Medico-Farmaceutic Cluj a fost schimbată în *Institutul de Medicină și Farmacie*.

După căderea regimului comunist din decembrie 1989, Institutul Medico-Farmaceutic din Cluj și-a recăpătat autonomia academică în anul 1990. Prin Hotărârea Guvernului României din 1992, instituția a fost transformată în *Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca*, marcând revenirea la statutul de universitate și reafirmarea tradiției medicale clujene. Numele ales reprezintă un omagiu adus profesorului Iuliu Hațieganu, primul decan și organizator al Facultății Românești de Medicină din Cluj, fondată în 1919.

Între personalitățile marcante ale medicinei clujene, Iuliu Hațieganu ocupă un loc

⁸ Bârsu Cristian, *Diversitatea etnică în istoria medicinei clujene.: medicii în slujba sănătății oamenilor: repere și modele*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018, p. 111.

⁹ Ibidem, p. 113.

aparte, fiind una dintre figurile esențiale în organizarea și modernizarea învățământului medical românesc din Transilvania, după Marea Unire. ”El a fost primul dascăl care a ținut cursuri în limba română, întemeind astfel sistemul de învățământ medical superior în limba română la Cluj”.¹⁰ Prin activitatea sa științifică riguroasă, abordarea pedagogică inovatoare și viziunea umanistă asupra profesiei medicale, a influențat profund formarea unei generații de medici dedicați, contribuind la consolidarea școlii medicale clujene. În anul universitar 1930–1931 a deținut funcția de rector al Universității Regele Ferdinand I, iar în anul următor, 1931–1932, a fost numit prorector al aceleiași instituții.¹¹ A fost primul profesor de clinică medicală, a contribuit împreună cu colaboratorii săi la realizarea primului tratat de medicină internă, fiind un reper fundamental pentru învățământul medical românesc, nu doar prin contribuțiile sale științifice și organizatorice, ci mai ales prin exemplul personal de dăruire, angajament profesional și profund umanism medical. În literatura de specialitate, figura lui Iuliu Hațieganu a fost evocată adesea într-o notă elogioasă, ca simbol al medicinei românești moderne. Astfel, Florea Marin îl descrie drept o personalitate excepțională, supranumită de contemporani și biografi „Hipocrate al românilor”, „Eminescu al medicinei românești” sau „patriarh al medicinei clujene”.¹²

Începuturile Colecției de carte Veche din Biblioteca Valeriu Bologna

Înainte de a vorbi despre colecțiile de carte veche existente în cadrul Bibliotecii „Valeriu Bologna”, se cuvine să ne oprim asupra începuturilor acestei instituții, care sunt strâns legate de fondarea Institutului de Istoria Medicinei din Cluj.

Acesta a luat ființă la 1 aprilie 1921, la Cluj, ”prin grija profesorului Jules Guiart de la Lyon”¹³, reputat medic și istoric al medicinei franceze, invitat să contribuie la organizarea învățământului medical românesc după Marea Unire. Profesorul Jules Guiart a condus Institutul de Istoria Medicinei în perioada 1921–1930. Institutul a fost conceput încă de la început ca un centru de cercetare științifică și formare intelectuală, având în vedere atât studiul istoriei medicinei, cât și constituirea unei biblioteci de specialitate.

Încă din anul 1921, odată cu începerea activității sale didactice și culturale la Cluj, profesorul Guiart a adus numeroase cărți și reviste de medicină și cultură, în special din spațiul francofon. Lui i se datorează punerea bazelor viitoarei *Biblioteci de Istoria Medicinei* din Cluj, prin constituirea unui fond documentar valoros, cu profil istoric și științific.

Inițiativa începută de Guiart a fost continuată cu competență și viziune, cu multă pricepere, devotament și dăruire de urmașul său, tânărul medic asistent Valeriu Bologna, care s-a remarcat încă din primii ani prin pasiunea sa pentru istoria medicinei, a medicinei populare și prin preocuparea pentru dezvoltarea fondului documentar al institutului. În anul 1930, la finalul perioadei de activitate al profesorului Jules Guiart, a fost desemnat să conducă Institutul de Istoria Medicinei și a devenit profesor suplinitor. Devotamentul și competența sa au fost recunoscute oficial în anul 1937, când, conform lui Honoriu Popescu “a primit Decretul Regal de profesor titular, cel dintâi din România în specia-

¹⁰ Pușcaș, Vasile; Veronica Turcuș; Șerban Turcuș (coord.), *Leadership academic clujean (1919–2019)*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019, p.159.

¹¹ Bârsu Cristian, *Personaje și momente din fresca medicinei românești*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017, p.32.

¹² Marin, Florea, *Vieți dedicate omului. vol. 1: Iuliu Hațieganu, József Jakabi, Victor Papilian, Titu Vasiliu, Gheorghe Ursu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p.39.

¹³ Dușescu, Benone, *Valeriu L. Bologna 1892–1971*, Editura Medicală, București, 1976, p.30.

litatea Istoria Medicinii.”¹⁴ Cariera profesorului Valeriu Bologa de istoric al medicinei s-a întins pe parcursul a cinci decenii, între anii 1921 și 1971.

Fără a insista asupra impresionantei sale cariere didactice, ne vom concentra, în acord cu tema abordată, asupra activității sale de bibliograf, întrucât intenționăm să urmărim evoluția bibliotecii și a fondului de carte veche, aflat inițial în cadrul Bibliotecii Institutului de Istoria Medicinii, până la integrarea acestuia în colecția actuala a Bibliotecii ‘Valeriu Bologa’.

Încă de la începuturile activității Institutului de Istoria Medicinii din Cluj, tânărul Valeriu Bologa, alături de profesorul Jules Guiart, s-a implicat activ în constituirea unei biblioteci de specialitate. Cei doi au colaborat strâns pentru a aduna lucrări valoroase din domeniul medicinei, punând un accent deosebit pe cărțile vechi și raritățile bibliofile, achiziționate, în parte, din anticariate de specialitate. De asemenea, prin demersurile lor susținute, au reușit să trezească interesul comunității medicale universitare pentru noua disciplină – istoria medicinei – ceea ce a condus la îmbogățirea treptată a colecției prin donații de prestigiu venite din partea unor personalități ale lumii academice și medicale.

Profesorul Bologa a organizat o bibliotecă specializată care includea cele mai importante lucrări de istoria medicinei, dicționare, lucrări lexicale și volume de cultură generală relevante pentru domeniu, acordând și o atenție specială adunării operelor medicale românești, din toate țara. Biblioteca Catedrei Istoria Medicinii din Cluj a fost realizată în integritate sub conducerea sa. Profesorul Bologa a considerat bibliografia medicală o prioritate și s-a implicat activ în promovarea acesteia.

Ce aflăm în scrierile istoricului Florea Marin este că, profesorului Valeriu Bologa îi revine meritul de a fi înzestrat și dezvoltat, încă din primii ani și până la finalul activității, „laboratorul-bibliotecă”¹⁵ al Institutului de Istoria Medicinii cu o colecție valoroasă de carte, în sens larg, considerând această activitate drept una dintre preocupările sale fundamentale și constante. Pe rafturile bibliotecii Biblioteca Catedrei de Istoria Medicinii, organizată alfabetic după numele autorilor, adăposteau veritabile capodopere ale literaturii medicale, unele datând încă din secolul al XVII-lea. Colecția nu se limita doar la lucrări de specialitate, ci includea și opere ale clasicilor medicinei universale – precum Hipocrate, Galen, Celsus sau Vesalius – precum și scrieri ale unor medici aparținând naționalităților conlocuitoare, care au contribuit la dezvoltarea medicinei în spațiul transilvănean. Această diversitate reflectă caracterul enciclopedic și multicultural al fondului documentar.

De-a lungul timpului, biblioteca Catedrei de Istoria Medicinii a suferit mai multe transformări, influențate de contextul geopolitic și de evoluția instituțională a învățământului medical clujean. Organizarea și dezvoltarea colecției s-au desfășurat în mai multe etape distincte: o primă perioadă, cea a începuturilor, marcată de eforturile de constituire a fondului inițial; o a doua etapă, corespunzătoare anilor de refugiu (1940–1945), când activitatea bibliotecii a fost perturbată de condițiile politice și administrative; și, în cele din urmă, perioada 1945–1970, caracterizată prin consolidarea colecției

¹⁴ Popescu, Honorius, *Profesori și studenți în Facultatea de Farmacie din Cluj de-a lungul timpului*, Risoprint, Cluj-Napoca, 2009, p.32.

¹⁵ Marin, Florea, *Vieți dedicate omului. Personalități medicale clujene. vol. 3 Valeriu Lucian Bologa*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 71.

și integrarea sa în structura academică a facultății. În cele ce urmează, vom evidenția câteva dintre aceste transformări esențiale.

La plecarea profesorului Jules Guiart din România, **în anul 1930**, conform predecesorilor profesorului Valeriu Bologa, „biblioteca Catedrei de Istoria Medicinii număra peste **8000** de volume”¹⁶.

Odată cu refugiul la Sibiu, menționat mai sus, Catedra de Istoria Medicinii și biblioteca sa au fost plasate într-o situație inedită și dificilă. Cea mai mare parte a colecției a rămas la Cluj, „ajungând sub îngrijirea atentă a doctorului Béla Jancsó, fost elev și prieten devotat al profesorului Bologa”¹⁷. Acesta s-a implicat activ în salvarea patrimoniului catedrei și a bibliotecii. La Sibiu au fost transportate doar acele volume considerate absolut indispensabile pentru desfășurarea activităților științifice, didactice și administrative ale catedrei.

După revenirea la Cluj, odată cu încheierea războiului, una dintre preocupările esențiale ale profesorului Valeriu Bologa a fost reorganizarea bibliotecii și a celorlalte colecții ale Catedrei de Istoria Medicinii. La acel moment, se consemnează că fondul bibliotecii însuma 25 de mii volume, reunind atât cărțile transportate în perioada refugiului la Sibiu, cât și cele păstrate la Cluj sub îngrijirea atentă a doctorului Béla Jancsó. După o muncă istovitoare, în cele 8 încăperi destinate bibliotecii, pe rafturile acesteia se puteau întâlni: “1. Reviste medicale vechi, precum și de specialitate (istoria medicinii și istoria științelor înrudite); 2. Cartea medicală veche (dintre anii 1525-1830); 3. Transilvanica (revista românească, maghiară și germană), adică vechiile tipărituri medicale din Transilvania; 4. Biblioteca medicală veche românească (1793-1869); 6. Fondul clasicilor medicinii greco-romane (reprinturi, ediții vechi și noi).”¹⁸

Într-un articol publicat în revista Clujul Medical în anul 1965, intitulat „În memoria profesorului Jules Guiart”, succesorul profesorului Valeriu Bologa la conducerea Catedrei de Istoria Medicinii, dr. Sándor Izsák, consemnează faptul că biblioteca disciplinei „numără în prezent peste 40.000 de volume”¹⁹, subliniind astfel dimensiunea impresionantă și valoarea fondului documentar acumulat până la acel moment.

Un aspect important de menționat în legătură cu evoluția colecției de carte a Bibliotecii Disciplinei de Istoria Medicinii din Cluj este faptul că, în perioada regimului comunist, fondul a fost afectat de cenzură și epurări ideologice. Dacă dorim să urmărim parcursul numărului de volume existente de-a lungul anilor, trebuie să ținem cont de aceste intervenții care au dus la eliminarea sau restrângerea unor lucrări considerate nepotrivite din punct de vedere politic sau ideologic. Începând cu anul 1948, în bibliotecile din întreaga țară a fost declanșată o amplă acțiune de îndepărtare a cărților considerate „necorespunzătoare” din punct de vedere politic sau ideologic. Biblioteca Disciplinei nu a fost o excepție, acest aspect a fost prezentat de profesorul Cristian Bârsu, citându-l pe istoricul Ion Bulei, „Bibliotecile particulare sau publice sunt arse și zeci de mii de cărți sunt aruncate la gunoi. Unora dintre arhive li se dă foc [...]. De teamă,

¹⁶ Izsák, Sámuel; Bologa, Sandu, *Valeriu Lucian Bologa. Evocare monografică*, Editura Miracolul Cuvântului, Cluj-Napoca, 1995, p. 48.

¹⁷ Ibidem, p. 105.

¹⁸ Ibidem, p. 119.

¹⁹ S Izsák, Sámuel, „În memoria profesorului Jules Guiart (1870–1965)”, în: *Clujul Medical*, vol. XXVII, nr. 1, 1965, p.425.

mulți intelectuali renunță de bună voie la cărțile din bibliotecile lor. Corespondența unor importanți scriitori sau oameni de cultură este confiscată sau arsă. În 1948 se tipărește broșura «Publicații interzise până la 1 mai 1948». Și broșura are... 500 de pagini.”²⁰

Un alt eveniment important de consemnat este incidentul produs în vara anului 1979, într-o zi caniculară de iunie, când expunerea prelungită la soare a uneia dintre vitrinele colecției muzeale a Catedrei de Istoria Medicinii a dus la autoaprinderea unor filme vechi pe suport de celuloid. Incendiul care a urmat a provocat pagube însemnate, distrugând modelul anatomic „Venus Anatomica”, o parte din obiectele personale ale profesorului Valeriu Bologa, precum și o parte a colecției de carte veche din cadrul bibliotecii catedrei.” O parte din cărțile din biblioteca au fost transformate într-un conglomerat de foi ude și negre de funingine”.²¹

După prezentarea acestor momente definitorii, nu vom insista asupra succesiunii complete a conducătorilor Catedrei de Istoria Medicinii, care au continuat cu devotament opera profesorului Valeriu Bologa. În schimb, ne vom concentra asupra unui aspect mai recent și semnificativ: modul în care volumele din fondul Catedrei de Istoria Medicinii au fost integrate în Colecția Bibliotecii „Valeriu Bologa”, contribuind astfel la consolidarea patrimoniului documentar al Universității de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca.

Un moment de referință în istoria colecției l-a constituit anul 2015, când, odată cu relocarea Muzeului Școlii de Medicina și Farmacie din Cluj, s-a realizat și mutarea fondului de carte aferent către un nou sediu, eveniment ce a marcat o etapă semnificativă în reorganizarea și valorificarea patrimoniului documentar al Catedrei de Istoria Medicinii. Acest lucru a fost semnalat de către actualul profesor al Catedrei de Istoria Medicinii, Cristian Bârsu, într-un articol apărut în revista *Medical Connection*: ”Acum Muzeul nu este deschis publicului. În 2015 a fost mutat într-o clădire istorică din centrul Clujului, de pe strada Emil Isac, Nr. 13. Redeschiderea sa este planificată peste câteva luni”.²² Contrar așteptărilor exprimate anterior de profesorul Cristian Bârsu acest lucru nu s-a realizat foarte repede. Această etapă esențială s-a concretizat abia în perioada pandemiei din anul 2020, când colectivul bibliotecii a fost desemnat să preia responsabilitatea gestionării colecției. Acest demers a presupus o colaborare interdisciplinară între bibliotecari, istorici ai medicinei și specialiști în biblioteconomie, contribuind la recuperarea valorii documentare a colecției.

Procesul a implicat o activitate laborioasă și complexă, specifică reorganizării fondurilor bibliografice de patrimoniu. Un aspect important de menționat este faptul că, în momentul despachetării, s-a constatat că, alături de volumele de carte, în cutii fuseseră depozitate și obiecte aparținând colecției muzeale, ceea ce a îngreunat considerabil procesul de sortare și organizare. De asemenea, nu s-a păstrat niciun criteriu de separare între colecțiile de cărți și cele de reviste, acestea fiind împachetate laolaltă, fără o sistematizare prealabilă, fapt care a complicat suplimentar activitatea de rearanjare și inventariere.

Procesul de prelucrare și reorganizare a colecției de carte veche medicală a con-

²⁰ Bârsu, Cristian, „Volume cu dedicații de la Disciplina de Istoria Medicinii din Cluj”, *Clujul Medical*, vol. 85, nr. 3, 2012, p. 510.

²¹ Florea Marin, Florea, Vieți dedicate omului. Personalități medicale clujene. vol. 3 Valeriu Lucian Bologa, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p.74.

²² Bârsu, Cristian, „Privire generală asupra Muzeului Școlii de Medicină și Farmacie din Cluj”, în: *Medical Connection*, nr. 4, vol. 44, 2016, pp. 97–101., p.101.

stituit un prilej valoros pentru redescoperirea unor lucrări, documente și volume considerate anterior pierdute sau nevalorificate, dintre care o parte semnificativă a fost ulterior inclusă în patrimoniul Muzeului Școlii Medicale Clujene. Inaugurat în anul 2023, muzeul reprezintă un demers esențial de conservare, valorificare și promovare a patrimoniului academic medical clujean, oferind publicului acces la mărturii materiale ale evoluției învățământului medical din Transilvania. În acest context, muzeul și biblioteca apar ca instituții complementare, izvorâte din aceeași viziune fondatoare (profesorul Jules Guiart și colaboratorul său, Valeriu Lucian Bologa): aceea de a conserva și valorifica memoria medicinei transilvănene și de a transmite patrimoniul științific și cultural generațiilor viitoare.

Dincolo de simpla mutare fizică a cărților, activitatea a presupus:

- despachetarea volumelor transportate în cutii și lăzi arhivate;
- inventarierea și identificarea fiecărui exemplar în parte, inclusiv stabilirea corectă a autorului, titlului, ediției și anului de apariție;
- verificarea stării de conservare a publicațiilor, unele dintre ele fiind fragile sau afectate de depozitarea prelungită, afectate de incendiu, fiind într-o stare de degradare foarte avansată;
- curățarea fizică a cărților și igienizarea controlată (inclusiv măsuri de dezinfecție și decontaminare preventivă, date fiind condițiile pandemice și vechimea materialelor);
- stabilirea criteriilor de organizare a colecției, (în absența registrului original al Catedrei de Istoria Medicinii, organizarea colecției a presupus stabilirea unor criterii de clasificare riguroasă, având ca reper principal ultimul inventar disponibil, realizat în anul 1984);
- volumele din colecție sunt înregistrate provizoriu într-un program intern de evidență, aflat în curs de actualizare. Procesul de catalogare este încă în desfășurare, fiind necesare completări și corecturi legate de informațiile bibliografice esențiale, precum anul apariției, locul editării sau numele complet al autorilor – mai ales în cazul exemplarelor care nu mai păstrează coperta sau paginile de titlu;
- precum și așezarea finală în rafturi.

3. Cartea veche din colecția Bibliotecii “Valeriu Bologa”

Colecția de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”, provenită de la fosta Catedră de Istoria Medicinii, reprezintă un fond valoros de patrimoniu, care cuprinde în prezent 6.609 volume, dintre care 67 sunt manuscrise. Majoritatea acestor lucrări se află într-o stare de conservare relativ bună, reflectând grija acordată protejării și valorificării acestui segment esențial al memoriei medicale clujene.

O parte dintre exemplarele cele mai vechi au necesitat intervenții de igienizare și curățare, în special din cauza incendiului din anul 1979, care a afectat o parte din fond. Unele volume au fost deteriorate în proporție semnificativă și, din păcate, nu au mai putut fi recuperate, fiind necesară casarea lor. Degradarea a fost accentuată și de depozitarea îndelungată în cutii, iar în cazurile în care volumele au fost expuse la umezeală, starea de conservare s-a înrăutățit considerabil, înregistrându-se pierderi de până la 90% din structura fizică a cărții.

Atunci când ne referim la cartea veche, este important să precizăm mai întâi pe-

rioada istorică pe care acest termen o acoperă, întrucât delimitarea temporală variază în funcție de contextul cultural, geografic și biblioteconomic.

În cartea “Bibliologie Românească”, clasificarea din 1895 propusă de Academia Română rămâne o bază istorică de referință, mai ales pentru cartea veche. Astfel:

- 1. “Cărți vechi de la 1507 până în 1830,
- 2. Cărți modern de la 1831 până astăzi,
- 3. Cărți străine privitoare la Români.”²³

În urma unei analize statistice efectuate asupra volumelor inventariate în cadrul colecției de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”, s-a constatat că, pentru perioada convențional delimitată între anii 1508 și 1830, sunt identificate 837 de volume. Distribuția acestora, în funcție de secolul apariției, este redată sintetic în tabelul de mai jos. Această repartiție cronologică evidențiază o concentrare semnificativă în secolele XVIII și începutul secolului al XIX-lea, reflectând dinamica producției editoriale medicale în Transilvania și Europa Centrală.

Distribuția cronologică a cărții vechi (1508–1830):

Perioada	Număr de volume
Secolul al XVI-lea	4
Secolul al XVII-lea	35
Secolul al XVIII-lea	491
1801–1830 (sec. XIX, parțial)	307
Total	837

Din punct de vedere lingvistic, colecția reflectă caracterul multicultural al spațiului transilvănean și al tradiției academice clujene, cu lucrări redactate preponderent în limba latină, urmate de volume în germană, maghiară, franceză, slavonă, etc. Ca exemplu, prezentăm în figura 1 coperta lucrării *Anatomia Reformata*, redactată în limba latină.

Fig.1 Bartholin, Thomas. *Anatomia Reformata*. Hagae-Comitum (Haga), 1655. Exemplu consultat în fondul de carte veche al Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 565.

²³ Buluța, Gheorghe; Petrescu, Victor, *Bibliologie românească. Idei, portrete, controverses*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2008, p.141

Din punct de vedere al formatului fizic, colecția de carte veche se remarcă printr-o diversitate notabilă a dimensiunilor volumelor. Aceasta include atât lucrări de mici dimensiuni – manuale portabile, compendii sau tratate de buzunar, destinate uzului curent al practicienilor – cât și volume de mari dimensiuni, adesea de tip folio (fig. 2, fig.3), care impresionează prin amploare și calitatea grafică. Printre acestea din urmă se regăsesc atlase anatomiche ilustrate, lucrări dedicate chirurgiei sau farmaciei, precum și publicații ce conțin reproduceri detaliate ale instrumentarului medical utilizat în epoca respectivă. Acestea nu doar completează conținutul științific al colecției, ci oferă și o valoroasă perspectivă iconografică asupra metodelor și aparaturii medicale din secolele XVII–XIX.

Fig. 2 Bartholin, Thomas. *Anatomia Reformata*. Hagae-Comitum (Haga), 1655. Exemplu consultat în fondul de carte veche al Bibliotecii „Valeriu Bologa”, Cluj-Napoca, cota 565.

Fig. 3 Pagină din *Bibliotheca Librorum Novorum*, 1697, aflată în colecția Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 5430

Coperta cărților prezintă o varietate mare de materiale și tehnici. Deși în mare parte deteriorate, copertile multor volume au fost păstrate într-o stare suficientă pentru a permite identificarea materialelor din care au fost confecționate. Astfel, se pot observa exemplare legate în carton sau piele, adesea prevăzute cu feronerie, precum colțare metalice, care, deși în mare parte rupte sau uzate, contribuie la caracterizarea și autenticitatea cărților vechi. Ca exemplu prezentăm cărțile din fig. 4 și fig.5.

Fig.4 Coperta lucrării *Domini Petri Foresti Alcmariani, Tomus Tertius. Rothomagi* (Rouen), 1653.

Sursa: exemplarul consultat în fondul de carte veche al Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 4903.

Fig.5 Coperta lucrării *Pedacii Dioscoridae Anazarbesis de Materia Medica libri V, 1557*, Sursa: exemplarul consultat în fondul de carte veche al Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 4949.

Datorită faptului că numeroase volume din colecția de carte veche prezintă co-perți deteriorate sau parțial lipsă, în multe cazuri devine vizibilă cusătura filelor (fig. 6), specifică lucrărilor tipărite în perioada premodernă, cuprinsă între secolele XV și XVIII. Acest tip de legătură, realizat manual cu măiestrie, prin cusătura pe nervuri, era caracteristic epocii și a conferit volumelor o remarcabilă durabilitate, asigurându-le rezistență în timp, chiar și în condiții de utilizare intensă sau conservare precară.²⁴

Fig. 6. Coperta lucrării *Corpus pharmaceutico-chymico-medicum*, Johann Helwig Junken, Frankfurt, 1697. Sursa: exemplarul consultat în fondul de carte veche al Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 4177.

Ex-Libris

În multe cazuri, pe copertă sau pe filele de frontispiciu am identificat semne de proprietate (ex-libris-uri, notițe marginale, ștampile, motto-uri, dedicații, etc), care

²⁴ Karen Jutzi (coord.), *Medieval Manuscripts: Bookbinding Terms, Materials, Methods, and Models*, Special Collections Conservation Preservation Department, Yale University Library, 2013, p. 18.

adaugă valoare istorică și documentară volumului. Dedicățiile autografe reflectă relații personale, respectul profesional și eleganța mediului academic din acele vremuri.

În procesul de inventariere a colecției de carte veche, ne-au atras atenția mai multe volume care prezentau, pe fila de frontispiciu, ex-librisuri aplicate. În urma unor cercetări documentare, s-a constatat că aceste însemne de proprietate aparțineau medicului Jenő Pataki, personalitate marcantă a medicinei transilvănene, ceea ce adaugă o valoare documentară și istorică suplimentară exemplarelor respective. Acest medic face parte din familia Pataki care reprezintă una dintre cele mai vechi și prestigioase dinastii medicale din Transilvania, activă de-a lungul a peste două secole, în special la Cluj. ”Aflăm că familia Pataki este originală din Ungaria, din anul 1638 unii membrii se stabilesc în Transilvania. Dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai familiei amintim pe Sámuel I, Sámuel II, Sámuel III și Jenő Pataki, de profesie medici.”²⁵ O parte semnificativă a volumelor provenite din biblioteca personală a medicului Jenő Pataki au intrat în fondul Catedrei de Istoria Medicinii fie prin achiziție, fie prin donație directă din partea acestuia. “Colecția Pataki: achiziționată de la Szeged, inițial aproximativ 400 de volume, iar după o nouă achiziție în 1941, peste 523 de volume, majoritatea cu lucrări din secolul al XIX-lea, incluzând și titluri din secolul al XVII-XVIII-dispozitive, instrumente, documente medicale și necrologii au fost donate”²⁶. Aceste informații se regăsesc în articolul lui Sándor Perjámosi „Az első Magyar Orvostörténeti intézet Könyvtára és Könyvtári állománya Kolozsváron”.

Prezența cărților purtând ex-libris-ul său în colecția Bibliotecii „Valeriu Bologa” reflectă nu doar prestigiul profesional al doctorului Pataki, ci și contribuția activă la dezvoltarea patrimoniului medical și documentar al învățământului clujean. Vom include câteva imagini care ilustrează ex-librisul medicului Jenő Pataki, precum și însemnări manuscrite originale care atestă apartenența volumelor la biblioteca acestuia (fig. 6).

Fig.7 Ex-libris aparținând dr. Jenő Pataki, lipit pe frontispiciul unui volum din colecția de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 5414.

În partea dreaptă sus se regăsește o însemnare manuscrisă realizată de dr. Pataki, referitoare la proveniența volumului și procesul de achiziție, însoțită de semnătura acestuia.

Ex-librisul („bookplate”) a apărut în forma sa modernă odată cu răspândirea tiparului, fiind atestat pentru prima dată în Germania, în jurul anului 1470. Unul dintre primii artiști care au contribuit la dezvoltarea și rafinarea acestuia a fost gravorul Albrecht Dürer, cunoscut pentru realizarea unor gravuri destinate identificării volumelor din bibliotecile private.

²⁵ Arhivele Naționale ale României, Arhive personale și familiale. Ghid de fonduri și colecții. Vol. II, București, 2009, p. 211, disponibil online la: <https://www.scribd.com/document/49115715/Arhive-Personale-Vol-II> (accesat la 15 iulie 2025).

²⁶ Perjámosi Sándor, „Az első magyar Orvostörténeti Intézet könyvtára és könyvtári állománya Kolozsváron”. In: Boka László – Sirató Ildikó (szerk.), *Érték és értelmesség. (Bibliotheca Scientiae et Artis)*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010, p. 283.

Pornind de la definiția clasică, ex-librisul (din latină: „[din] cărțile [lui]”) reprezintă un semn de proprietate aplicat pe un volum, indicând apartenența acestuia la o persoană sau instituție²⁷. Adesea, el îmbină funcția identificatoare cu o compoziție grafică sau artistică, care reflectă identitatea, gusturile și statutul intelectual sau social al posesorului.

Fig.7 Ex-libris al dr. Jenő Pataki, conținând simboluri ale profesiei medicale și ale statutului intelectual: coroana cu lauri și inscripția *Aesculapicus Dacicus*, 1726, șarpele, toiagul, pana, monoculul și bastonul.

Imaginea reflectă atât identitatea profesională, cât și moștenirea culturală și familială a posesorului.

Astfel, dacă ne uităm atent la fig. 7, putem identifica exact ceea ce exprimă această definiție. Ex-librisul dr. Pataki Jenő, aplicat pe o carte din biblioteca sa personală și care se află în colecția de carte veche a bibliotecii, îmbină caracterul informativ (prin inscripția „Dr. Pataki Jenő könyve – Kolozsvar” - Cartea lui Dr. Pataki Jenő – Cluj) cu o compoziție grafică bogată în simboluri. În cele ce urmează, vom analiza aceste elemente, având în vedere atât iconografia clasică, cât și contextul istoric și biografic al posesorului.

- **Cocorul cu piatra în gheară**

În *Állatszimbólumtár*, cocorul este un simbol tradițional al **vigilenței și veghei**. În iconografia medievală și renescentistă, cocorii erau reprezentați ținând o piatră în gheară: dacă adormeau, piatra cădea și îi trezea.²⁸ În acest context, cocorul reflectă **spiritul atent și conștiincios al medicului**, mereu treaz și pregătit să intervină.

- **Cele două cărți**

Una dintre cărți poartă titlul vizibil *Hippocrates*, ceea ce trimite atât la tradiția medicinei clasice, cât și la însăși **profesia de medic**, având în vedere că Hippocrate este considerat „părintele medicinei”. A doua carte, prevăzută cu o

²⁷ Critian, Elena; Cecan, Svetlana, „Ex-libris și supralibros – simboluri ale creației artistice, ornamente ale cărților noastre”, în: *Colloquia Bibliothecariorum „Faina Tlehuçi”*. Ediția. a 6-a, 23 febr. 2018. – Bălți, 2020, p. 48.

²⁸ Vigh Éva (szerk.), *Állatszimbólumtár*, Balassi Kiadó, Budapest, 2016, pp. 62–66, disponibil online: https://real.mtak.hu/93694/1/allatszimbolumtar_mtmt.pdf.

închidere metalică, sugerează **valoarea, vechimea și autoritatea** conținutului. Cărțile semnifică **știința medicală și erudiția**, atribute esențiale pentru un medic al epocii.

- **Coroana cu lauri și panglica inscripționată** „*Aesculapicus Dacicus, 1726*” Coroana de laur este un simbol antic al victoriei, gloriei și excelenței. În Grecia antică, era oferită învingătorilor Jocurilor Olimpice și era asociată cu zeul Apollo. Ulterior, romanii și apoi universitățile medievale au preluat acest simbol pentru a recompensa realizările academice. În facultățile de medicină, coroanele conțineau și fructe de laur, de unde provine denumirea „bacalaureat” (bacca laurea – boabe de dafin).²⁹

Inițial, am interpretat inscripția *Aesculapicus Dacicus* din ex-libris ca având o semnificație simbolică: *Aesculapicus* făcând trimitere la Esculap, zeul medicinei în mitologia greco-romană, și sugerând apartenența la profesia medicală, iar *Dacicus* indicând o origine geografică – cel mai probabil Transilvania, fosta provincie romană Dacia.

Ulterior, consultând un articol al istoricului Gaál György, am descoperit că această denumire are și un temei documentar: *Aesculapius Dacicus* era apelativul latinizat -”*Kiérdemli az Aesculapius Dacicus elnevezést*”- sub care era cunoscut Sámuel Pataki I în epocă, datorită faptului că, pe lângă activitatea sa ca medic al nobilimii, oferea tratamente gratuite persoanelor sărace.³⁰ Această titulatură reflecta, așadar, nu doar statutul său profesional, ci și o dimensiune morală, de vocație medicală în slujba comunității.

Tot în cadrul aceluiași articol, se menționează că anul 1726, inscripționat pe ex-libris, face cel mai probabil referire la obținerea diplomei de medic de către Sámuel Pataki I, strămoșul lui Jenő Pataki. Această referință cronologică conferă ex-librisului o dimensiune simbolică și genealogică, sugerând continuitatea unei tradiții medicale de familie.

- **Șarpe**

În Ex-librisul medicului Jenő Pataki, prezența șarpelui înfășurat în jurul unui toiag reprezintă un simbol clasic al medicinei, evocând rodul lui Asclepius, zeul vindecării în mitologia greco-romană. Șarpele a fost utilizat ca emblemă medicală timp de peste 2400 de ani, reprezentând simbolic vindecarea, înțelepciunea și puterea regeneratoare, calități fundamentale ale profesiei medicale.³¹

- **Pana**

Pana a simbolizat esența scrisului elevat și a activității academice în perioada sa de maximă popularitate, în secolele XVII și XVIII.³² Pana, reprezentată adesea în ex-librisuri simbolizează cunoașterea, actul scrisului și autoritatea intelectuală. Fiind folosită pentru redactarea unor documente fundamentale, a devenit un semn al erudiției și al creației literare.

²⁹ „Laur (*Laurus nobilis*) – Cuvânt, semnificație și simbol”, Deștepti.ro, accesat la 21 iulie 2025, <https://destepti.ro/laur-laurus-nobilis-cuvant-semnificatie-si-simbol/>.

³⁰ Gaál György, „Pataki Jenő, Erdély első orvostörténésze”, In: *Erdélyi Múzeum*, LVI. kötet, 3–4 füzet, 1994, p.1

³¹ Ramoutsaki, Ioanna; Tsatsakis, Aristidis; Haniotakis, S., „The snake as the symbol of medicine, toxicology and toxinology”, In: *Veterinary and Human Toxicology*, vol. 42, nr. 5., 2000, p. 65-67.

³² „Quill – Glossary”, *Subjektiv.art*, accesat la 21 iulie 2025, <https://subjektiv.art/glossary/quill>.

• **Monoculul**

Răspândit în rândul claselor superioare începând cu secolul al XIX-lea, monoculul a devenit mai mult decât un instrument optic – el funcționa ca un **simbol vizibil al statutului social, al rafinementului cultural și al identității intelectuale**. Considerat o marcă a **eleganței conștiente și a distincției de clasă**, monoculul exprima apartenența la elitele educaționale și culturale ale epocii.³³ Astfel, în cazul nostru, este posibil ca, monoculul să fie interpretat ca simbol al **atenției la detaliu, al observației clinice și al statutului de medic**.

• Bastonul/Toiagul (asociat cu șarpele)

Simbolizează echilibrul între forțele fizice și psihice ale vindecării.³⁴ Bastonul este adesea simbol al autorității, demnității și statutului social. În cazul medicilor, poate evoca imaginea medicului itinerant sau a profesorului distins, sugerând respectabilitate și tradiție.

Ex-librisul dr. Pataki Jenő se regăsește și în colecția digitală a Muzeului de Arte Aplicative din Ungaria (*Museum of Applied Arts, Budapest*), în cadrul secțiunii dedicate ex-librisurilor, unde sunt oferite informații relevante privind identitatea posesorului și caracteristicile artistice ale compoziției. Lucrarea a fost realizată în jurul anului 1910, în Ungaria, de către artistul Barta Ernő (1878–1956), cunoscut pentru contribuțiile sale în domeniul graficii. Ex-librisul este imprimat pe hârtie, având dimensiunile de 110 mm înălțime și 75 mm lățime.³⁵

4. Cinci cărți vechi reprezentative ale colecției

În cele ce urmează sunt analizate cinci lucrări de referință din colecția de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”. Prima dintre acestea, *Pedacii Dioscoridae Anazarbosis de Materia Medica libri V (1557)*, reprezintă cel mai vechi volum conservat în fond. Alături de această lucrare, au fost selectate alte patru titluri remarcabile, nu doar prin valoarea lor științifică, ci și prin importanța în evoluția gândirii medicale europene: *Serenifsimi Principis Ferdinandii, De Thermis de Andreae Bacci*, *Anatomia Reformata de Sthephanus Blancardus*, *Pax Corporis de Ferenc Pápai Páriz*.

Pedacii Dioscoridae Anazarbosis de Materia Medica libri V (fig.8)

Este una dintre cele mai valoroase lucrări de botanică și farmacopee din Antichitate, transmisă și reinterpretată de-a lungul secolelor. Cartea, tipărită în 1557, se bazează pe scrierile medicului grec Pedanius Dioscorides (sec. I d.Hr.), care a pus bazele farmacopeii europene prin descrierea sistematică a plantelor medicinale și a utilizărilor lor terapeutice.

Pedanius Dioscorides din Anazarbus a fost medic și botanist al armatei romane în timpul împăratului Nero, este autorul lucrării *De Materia Medica*, un tratat în

³³ „Why Did People Wear Monocles?”, HistoryFacts.com, accesat la 21 iulie 2025, <https://historyfacts.com/science-industry/article/why-did-people-wear-monocles/>.

³⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere, vol. 1 (A-D), Editura Artemis, București, 1993 [1969], p. 183.

³⁵ „Ex libris – Dr. Pataki Jenő könyve, Kolozsvár” Accession Nr.: ELT 90.179, realizat de Barta Ernő, ca. 1910, Museum of Applied Arts, Budapest, accesat la 17 iulie 2025, <https://collections.imm.hu/gyujtemeny/ex-libris-dr-pataki-jeno-konyve-kolozsvar/6543?npn=1>.

cinci volume ce descrie peste 600 de plante medicinale, precum și substanțe de origine minerală și animală cu utilizări terapeutice. Considerată un precursor al farmacopeei moderne, această lucrare a cunoscut o largă circulație în Evul Mediu și Renaștere, fiind tradusă din greacă în arabă, latină și ulterior în limbile moderne ale Europei. Procesul de traducere și adaptare în limbile locale a început în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, remarcându-se traduceri italiene realizate de Fausto da Longiano și, mai ales, de Andrea Mattioli.³⁶

Fig. 8. Coperta și prima pagină din Pedacii Dioscoridae Anazarbesis de Materia Medica libri, Exemplarul din colecția Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 4949.

Serenissimi Principis Ferdinandi (fig. 9)

Un exemplar deosebit de valoros din colecția Bibliotecii de carte veche „Valeriu Bologa” a Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca este ediția din 1560 a operei „Commentarii secundo aucti in libros sex Pedacii Dioscoridis Anazarbei de Medica materia”, semnată de Petru Andrei Matthioli (Pietro Andrea Mattioli, 1501–1577), medic și botanist originar din Siena. După cum se poate observa de pe pagina de titlu, cartea a fost tipărită la Veneția în prestigioasa *Officina Valgrisi-ana*, această lucrare constituie una dintre cele mai influente interpretări renaștiste ale tratatului farmaceutic antic al lui Dioscoride, despre care am scris mai sus. Ediția este îmbogățită cu numeroase imagini de plante și animale folosite în scopuri terapeutice, multe dintre acestea fiind introduse pentru prima dată în această versiune extinsă. Lucrarea lui Pietro Andrea Mattioli oferă un studiu detaliat al plantelor medicinale și al utilizărilor lor terapeutice, devenind o sursă esențială pentru generații de medici, studenți și botaniști. Cuprinzând o listă enciclopedică de agenți terapeutici și aplicațiile lor, cartea reflectă importanța medicinei pe bază de plante și consfințește moștenirea autorului ca pionier în domeniul fitoterapiei.³⁷

Ce se mai poate observa din pagina de titlu este și marca tipografică a al lui Val-

³⁶ Muñoz Benavent, Maria (2024), „Las dedicatorias del Dioscórides en la Italia renacentista”, In: *Hipogri-fo: revista de literatura y cultura del siglo de oro*, Vol. 12, nr. 2, p. 532.

³⁷ *Petri Andreae Matthioli Senensis Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriae &c. Medici Commentarii*, Forgotten Books, accesat la 22 iulie 2025, https://www.forgottenbooks.com/en/books/PetriAndreaeMatthioliSenensisSerenissimiPrincipisFerdinandiArchiducisAustriaeCMe_11140719.

grisi. Două mâini ieșind din nori pentru a apuca șarpele de bronz, posibil un simbol cu valențe biblice și medicale, frecvent asociat cu ideea de vindecare și intervenție divină.³⁸

În încercarea de a descifra însemnările manuscrise de pe pagina de titlu, se poate interpreta următorul text: „Josephi Balko. A. 1793. qui in tesseram amicitiae donavit Gabrieli Nicod, Medicinae Doctori, in Castro Vöröskő, 15 Junii 1804.” Traducerea aproximativă ar fi: „[Exemplarul] lui Joseph Balko, anul 1793, care, ca semn al prieteniei, l-a dăruit lui Gabriel Nicod, doctor în medicină, în castelul Vöröskő, la 15 iunie 1804.” Mențiunea localității, castelul Vöröskő – aflată pe teritoriul actual al Slovaciei – oferă o valoroasă indicație asupra traseului geografic al volumului, reflectând mobilitatea cărților medicale în Europa Centrală la începutul secolului al XIX-lea, de asemenea, toate însemnările manuscrise păstrate în exemplar sporesc valoarea cărții, oferindu-ne informații prețioase despre traseul ei istoric, despre foștii posesori și despre contextul cultural și profesional în care a circulat. Aceste detalii contribuie la reconstituirea unei biografii a cărții și la înțelegerea rolului său în rețelele medicale și intelectuale ale epocii.

Fig. 9 Pagina de titlu a lucrării și ilustrație botanică din *Serenissimi Principis Ferdinandi, Mattioli, Commentarii...*, Venetia, 1560. Exemplarul din colecția Bibliotecii „Valeriu Bologna”, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cota 4934.

De Thermis de Andreae Bacci (1571-Venetia) (fig.10)

Tratatul fundamental al medicului renesanțist Andrea Bacci, constituie una dintre cele mai importante lucrări de balneologie ale secolului al XVI-lea. Lucrarea tratează în mod sistematic natura și varietățile apelor termale, utilizarea lor în scopuri terapeutice, precum și rolul medicului în prescrierea curelor balneare. Andrea Bacci, profesor la Universitatea din Roma și medic al Papei, Papa era Pius al V-lea, promovează în acest volum reintegrarea balneoterapiei în practica medicală academică, într-un context influențat de redescoperirea surselor antice și de interesul umanist pentru medicina naturală.³⁹

Această lucrare se regăsește și în catalogul prestigioasei case de licitație Wanenes, fapt care atestă raritatea și valoarea sa bibliofilă, fiind cotate la prețuri de peste 1.500 de euro, aspect ce confirmă importanța sa patrimonială și recunoașterea în literatura de specialitate.

Remarcându-se prin formatul său impunător (folio), printr-o gravură reprezentând

³⁸ „Valgrisi Printer’s Device”, accesat la 22 iulie 2025, <http://www.dodedans.com/Eholbein-valgrisi.htm>.

³⁹ Martins Julia, „How Water Cures Revolutionised Medicine in the 16th Century,” Julia Martins, accesat 25 iulie 2025, <https://juliamartins.co.uk/how-water-cures-revolutionised-medicine-in-the-16th-century>.

Termele lui Dioclețian și printr-o concepție tipografică rafinată, lucrarea *De Thermis* de Andreae Bacci este considerată una de referință în literatura balneologică a secolului al XVI-lea. Volumul este citat în bibliografia de specialitate, precum Duveen — care îl desemnează drept „tratatul clasic despre apele minerale” — și Garrison-Morton, unde se evidențiază atenția acordată vinului în context medical.⁴⁰

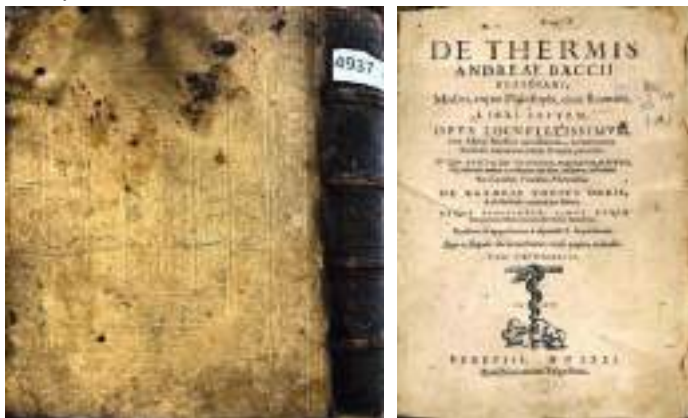

Fig.10 Coperta și prima pagină (cu frontispiciu tipărit) din *De Thermis* de Andreae Bacci, Veneția, 1571. Exemplarul face parte din colecția de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF Cluj-Napoca, cota: 4937.

***Anatomia Reformata*, de Stephanus Blancardus (fig. 11)**

În timp ce despre celelalte volume informațiile au fost mai dificil de identificat, în cazul acestei lucrări date relevante se regăsesc în articolul semnat de Maria Maior, publicat în *Clujul Medical* în anul 1974. Autoarea menționează valoroasa colecție de carte veche aflată la Catedra de Istoria Medicinii, evidențiind existența unor volume tipărite în Olanda în secolele XVII–XVIII. Acestea au ajuns în Transilvania fie prin intermediul medicilor și studenților care au studiat în Occident, fie prin comerțul de carte al epocii. În acest context este menționată și lucrarea *Anatomia Reformata*, al cărui autor este Stephanus Blancardus. Cartea a fost tipărită la Leyda, de către editorii Jordanus Lughtmans și Cornelis Boutesteyn.

Această lucrare a fost publicată în trei limbi – olandeză, germană și latină –, exemplarul aflat în colecția bibliotecii fiind în limba latină și datează din 1687. Volumul, păstrat într-o stare bună de conservare, conține peste 80 de gravuri pe cupru care ilustrează structuri interne ale corpului uman – de la organe și vase sangvine la sisteme nervoase – precum și un tratat inedit dedicat tehnicii de balsamare. Pe foaia de titlu se distinge o gravură artistică în centrul căreia se află portretul medicului Blancardus, înconjurat de șapte bărbați – cel mai probabil studenți sau medici, judecând după veșmintele și atitudinea lor –, angajați într-o demonstrație anatomică pe un cadavru. Tot pe foaia de titlu este imprimată marca tipografică, de formă ovală, reprezentând o figură umană ținând coarnele unui plug tras de boi, sub un cer însorit, însoțită de inscripția

⁴⁰ Catalogul casei de licitație Wannenes, accesat la 25 iulie 2025, <https://wannenesgroup.com/lots/616-2040-bacci-andrea-1524-1600-de-thermis-in-quo-agitur-de-universa-acquarum-natura-venice-valgrisi-1571/>.

latină „Spes alit agricolas” („Speranța hrănește pe agricultori”).⁴¹

Pe pagina de titlu, în colțul din dreapta, se distinge o însemnare manuscrisă, posibil o semnătură sau o dedicație, în care se poate citi: „Est Samuelis Pataki M. Doctoris De Kolosvár”. Această mențiune sugerează că volumul a aparținut medicului Samuel Pataki din Cluj (Kolosvár), cel mai probabil fiind parte din biblioteca sa personală. Această notă manuscrisă conferă volumului o valoare dublă: pe de o parte, una științifică, datorită conținutului său medical relevant pentru epocă; pe de altă parte, una istorică, prin faptul că atestă circulația cărților medicale în spațiul transilvănean și leagă exemplarul de o personalitate marcantă a medicinei din această regiune.

Fig. 11 Pagină de titlu din *Anatomia Reformata* de Stephanus Blancardus (1687), cu autograful lui Samuel Pataki. Exemplarul face parte din colecția de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF Cluj-Napoca, cota: 7280.

Pax Corporis de Ferenc Pápai Páriz (fig. 12)

Opera Pax Corporis, adică „despre cauzele, locurile de origine și metodele de tratare ale afecțiunilor interne ale corpului uman”, redactată de Ferenc Pápai Páriz – polihistor umanist și medic dedicat binelui comunității –, reprezintă prima lucrare medicală tipărită în limba maghiară, atât în Cluj, cât și pe teritoriul întreg Transilvaniei.⁴² Popularitatea tratatului este atestată de numărul impresionant de ediții publicate – șapte la număr – într-un interval de aproximativ un secol, între anii 1690 și 1774.⁴³ Lucrarea nu se limitează la prezentarea afecțiunilor și a tratamentelor, ci urmărește și familiarizarea publicului larg – adresat populației generale, în special celor care nu aveau acces direct la servicii medicale sau la medicamente – cu noțiuni medicale fundamentale, într-un limbaj accesibil. În același timp valorifică tradiția populară, integrând lecurile folclorice care aveau o anumită eficiență, dar adoptă totodată o atitudine critică față de practicile lipsite de fundament științific.⁴⁴ Un element inovator al lucrării îl constituie

⁴¹ Maior, Maria, „Tipărituri medicale olandeze din secolul XVII și XVIII în Biblioteca de Istoria Medicinii din Cluj”, Clujul Medical, vol. XLVII, nr. 2, 1974, p. 399.

⁴² Oláh Andor, „Pápai Páriz Ferenc, a magyar Hippokratész (1049—1716)”, In: *Orvostörténeti Közlemények*, 50, 1969, pp. 87–88.

⁴³ Vita Zsigmond, „Pápai Páriz Ferenc „Pax Corporis”-ának különböző kiadásai” *Orvostörténeti Közlemények*, 25, 1962, pp. 147.

⁴⁴ Ibidem 156–157.

inclusiunea unui capitol dedicat exclusiv tratamentului copiilor – aspect care o plasează în avangarda preocupărilor medicale ale epocii, reprezentând o contribuție timpurie în domeniul pediatriei.⁴⁵

Edițiile a cincea (1747) și a șaptea (1774) ale operei *Pax Corporis* sunt incluse în colecția Istoria medicinei, ediția a cincea remarcându-se prin multiple aspecte. În anul 1747, la mult timp după decesul autorului, fiul său, András Pápai Páriz, prin inițiativa și finanțarea proprie, a asigurat reeditarea lucrării, efectuând modificări minore asupra structurii volumului, constând în eliminarea dedicațiilor și a poemelor introductive, în timp ce conținutul fundamental a fost păstrat neschimbat. Tipărirea acestei ediții în tipografia Academiei iezuite din Cluj indică recunoașterea valorii universale a operei, transcinzând limitele confesionale.⁴⁶

Este semnificativ faptul că în numeroase volume se regăsesc însemnări medicale atât la începutul, cât și la finalul acestora, aspect ce reflectă atât importanța și popularitatea operei, cât și amploarea răspândirii ideilor cuprinse în aceasta.⁴⁷ Exemplarul conservat în cadrul colecției este încărcat cu multiple însemnări de natură similară, care documentează cunoștințe privind utilizarea plantelor medicinale, precum salvia, mărarul și rabarbara, precum și diferite metode terapeutice laxative (fig. 13).

Fig. 12 Pagină de titlu din *Pax Corporis* de Ferenc Pápai Páriz (ed. 7, 1774). Exemplarul face parte din colecția de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF Cluj-Napoca, cota: 5524.

Fig. 13 Însemnări în *Pax Corporis*, ed. a 7-a (1747) privind utilizarea plantelor medicinale, precum salvia, mărarul și rabarbara, precum și diferite metode terapeutice laxative. Exemplarul face parte din colecția de carte veche a Bibliotecii „Valeriu Bologa”, UMF Cluj-Napoca, cota: 5527.

⁴⁵ Ibidem. 152–153.

⁴⁶ Ibidem. 157–158.

⁴⁷ Ibidem. 159.

CONCLUZII

În lucrarea de față am urmărit valorificarea fondului de carte veche din Biblioteca „Valeriu Bologa” a Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca din mai multe perspective, punând accent atât pe relevanța istorică a volumelor, cât și pe elementele de particularitate care sporesc valoarea acestora. Pornind de la istoria universităților, prin urmărirea formării învățământului medical clujean, am introdus contextual în care această colecție a luat naștere și s-a dezvoltat.

Analiza volumelor reprezentative a evidențiat prezența unor elemente distinctive precum însemnările manuscrise, ex librisurile, semnăturile autografe sau mențiunile de proveniență, care contribuie la reconstituirea traseului istoric al cărților și la înțelegerea valorii lor documentare și cultural, transformând acele cărți în mărturii istorice și culturale unice. Aceste aspecte oferă perspective valoroase asupra practicilor de lectură, a posesiei cărților și a circulației ideilor atât în mediul intelectual ardelean cât și în mediul academic din epoci trecute.

Contribuția prezentei lucrări constă în evidențierea potențialului documentar al cărții vechi din bibliotecă, ca sursă relevantă pentru cercetarea istoriei intelectuale, medicale dar și locale. Studiul poate fi extins printr-o analiză mai amplă a întregii colecții, dar și prin integrarea acesteia într-un cadru accesibil cercetătorilor și publicului larg, precum prin implementarea unor proiecte de conservare, digitizare și valorificare științifică a acesteia.

Într-o eră dominată de accesul rapid la informație, reîntoarcerea spre cartea veche devine nu doar un exercițiu de memorie culturală, ci și un act necesar de conservare a identității academice și istorice.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bârsu Cristian, *Diversitatea etnică în istoria medicinei clujene.: medicii în slujba sănătății oamenilor: repere și modele*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018.
2. Bârsu Cristian, *Personaje și momente din fresca medicinei românești*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017.
3. Bârsu, Cristian, „Privire generală asupra Muzeului Școlii de Medicină și Farmacie din Cluj”, în: *Medical Connection*, nr. 4, vol. 44, 2016, pp. 97–101.
4. Bârsu, Cristian, „Volume cu dedicații de la Disciplina de Istoria Medicinei din Cluj”, *Clujul Medical*, vol. 85, nr. 3, 2012, pp. 510–513.
5. Breazu, Ion, *Universitatea românească “Regele Ferdinand I” din Cluj*, Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019.
6. Buluța, Gheorghe; Petrescu, Victor, *Bibliologie românească. Idei, portrete, controverse*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2008.
7. Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere. Vol. 1 (A-D)*, Editura Artemis, București, 1993 [1969].
8. Critian, Elena; Cegan, Svetlana, „Ex-libris și supralibros – simboluri ale creației artistice, ornamente ale cărților noastre”, în: *Colloquia Bibliothecariorum „Faina Tlehuți”*. Ediția. a 6-a, 23 febr. 2018. – Bălți, 2020, pp. 44–50.
9. Csucsua Istvan (în colaborare cu Sigmirean Cornel), „Universitatea „Ferenc Józ-

- sef” între anii 1872–1919”, în: *Istoria Universității “Babeș-Bolyai”*, Ghitta, Ovidiu (coord.), Editura Mega, Cluj-Napoca, pp. 69–126.
10. Dușescu, Benone, *Valeriu L. Bologa 1892-1971*, Editura Medicală, București, 1976.
 11. Gaál György, „Pataki Jenő, Erdély első orvostörténésze”, In: *Erdélyi Múzeum*, LVI. kötet, 3–4 füzet, 1994, pp. 28–44.
 12. Izsák, Sámuel, „În memoria profesorului Jules Guiart (1870–1965)”, în: *Clujul Medical*, vol. XXVII, nr. 1, 1965, pp. 425–429.
 13. Izsák, Sámuel; Bologa, Sandu, *Valeriu Lucian Bologa. Evocare monografică*, Editura Miracolul Cuvântului, Cluj-Napoca, 1995.
 14. Karen Jutzi (coord.), *Medieval Manuscripts: Bookbinding Terms, Materials, Methods, and Models*, Special Collections Conservation Preservation Department, Yale University Library, 2013.
 15. Maior, Maria, „Tipărituri medicale olandeze din secolul XVII și XVIII în Biblioteca de Istoria Medicinii din Cluj”, *Clujul Medical*, vol. XLVII, nr. 2, 1974, pp. 395–402.
 16. Marin, Florea, *Vieți dedicate omului. Personalități medicale clujene. vol. 3 Valeriu Lucian Bologa*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995.
 17. Marin, Florea, *Vieți dedicate omului. vol. 1: Iuliu Hațieganu, József Jakabi, Victor Papilian, Titu Vasiliu, Gheorghe Ursu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.
 18. Muñoz Benavent, Maria (2024), „Las dedicatorias del Dioscórides en la Italia renacentista”, In: *Hipogriфо: revista de literatura y cultura del siglo de oro*, Vol. 12, nr. 2, pp.529–539.
 19. Oláh Andor, „Papai Páriz Ferenc, a magyar Hippokratész (1049—1716)”, In: *Orvostörténeti Közlemények*, 50, 1969, 87–106.
 20. Pál Judit, „Perioada 1800–1872”, în: *Istoria Universității “Babeș-Bolyai”*, Ghitta, Ovidiu (coord.), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2012, pp. 59–68.
 21. Perjámosi Sándor, „Az első magyar Orvostörténeti Intézet könyvtára és könyvtári állománya Kolozsváron”. In: Boka László – Sirató Ildikó (szerk.), *Érték és értelmezés. (Bibliotheca Scientiae et Artis)*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010, pp. 281–291.
 22. Pop, Ioan-Aurel, „Începuturile, Colegiul iezuit 1579–1581”. în: *Istoria Universității “Babeș-Bolyai”*, Ghitta, Ovidiu (coord.), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2012, pp. 15–30.
 23. Popescu, Honorius, *Profesori și studenți în Facultatea de Farmacie din Cluj de-a lungul timpului*, Risoprint, Cluj-Napoca, 2009.
 24. Pușcaș, Vasile, *Universitate - Societate - Modernizare : idealul Universității moderne la Cluj (1919-1945)*, Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019.
 25. Pușcaș, Vasile; Veronica Turcuș; Șerban Turcuș (coord.), *Leadership academic clujean (1919–2019)*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019.
 26. Ramoutsaki, Ioanna; Tsatsakis, Aristidis; Haniotakis, S., „The snake as the symbol of medicine, toxicology and toxinology”, In: *Veterinary and Human Toxicology*, vol. 42, nr. 5., 2000, pp. 306–308.
 27. Vigh Éva (szerk.), *Állatszimbólumtár*, Balassi Kiadó, Budapest, 2016, pp. 62–66, disponibil online: https://real.mtak.hu/93694/1/allatszimbolumtar_mtmt.pdf.

28. Vita Zsigmond, „Pápai Páriz Ferenc „Pax Corporis”-ának különböző kiadásai” *Orvostörténeti Közlemények*, 25, 1962, pp. 147–161.

SITOGRAFIE:

1. „Laur (Laurus nobilis) – Cuvânt, semnificație și simbol”, Deștepti.ro, accesat la 21 iulie 2025, <https://destepti.ro/laur-laurus-nobilis-cuvant-semnificatie-si-simbol/>.
2. „Why Did People Wear Monocles?”, HistoryFacts.com, accesat la 21 iulie 2025, <https://historyfacts.com/science-industry/article/why-did-people-wear-monocles/>.
3. Arhivele Naționale ale României, Arhive personale și familiale. Ghid de fonduri și colecții. Vol. II, București, 2009, p. 211, disponibil online la: <https://www.scribd.com/document/49115715/Arhive-Personale-Vol-II> (accesat la 15 iulie 2025).
4. Catalogul casei de licitație Wannenes, accesat la 25 iulie 2025, <https://wannenesgroup.com/lots/616-2040-bacci-andrea-1524-1600-de-thermis-in-quo-agitur-de-universa-acquarum-natura-venice-valgrisi-1571/>.
5. Martins Julia, „How Water Cures Revolutionised Medicine in the 16th Century,” Julia Martins, accesat 25 iulie 2025, <https://juliamartins.co.uk/how-water-cures-revolutionised-medicine-in-the-16th-century>.
„Ex libris – Dr. Pataki Jenő könyve, Kolozsvár” Accession Nr.: ELT 90.179, realizat de Barta Ernő, ca. 1910, *Museum of Applied Arts, Budapest*, accesat la 17 iulie 2025, <https://collections.imm.hu/gyujtemeny/ex-libris-dr-pataki-jeno-konyve-kolozsvar/6543?nnp=1>.
6. Petri Andreae Matthioli Senensis Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriae &c. Medici Commentarii, Forgotten Books, accesat la 22 iulie 2025, https://www.forgottenbooks.com/en/books/PetriAndreaeMatthioliSenensisSerenissimiPrincipisFerdinandiArchiducisAustriaeCMe_11140719.
7. „Quill – Glossary”, *Subjektiv.art*, accesat la 21 iulie 2025, <https://subjektiv.art/glossary/quill>.
8. „Valgrisi Printer’s Device”, accesat la 22 iulie 2025, <http://www.dodedans.com/Eholbein-valgrisi.htm>

REȚEAUA BIBLIOTECILOR MEDICALE: DE LA EVOLUȚIE LA INVOLUȚIE

Larisa GOLOGAN, bibliotecar principal
Biblioteca Științifică Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”

Rezumat. *Constituirea rețelei de biblioteci medicale din Republica Moldova începe în anul 1944 prin fondarea unei mici biblioteci în cadrul Școlii de felceri și moașe din Chișinău, deschise în același an. În anul 1945 își încep activitatea Biblioteca Institutului de Stat de Medicină din Chișinău și Biblioteca Republicană Științifico-Medicală. În anii 1946-1947 sunt deschise Școli de felceri și moașe, precum și Școli de surori medicale în mai multe localități din republică, care sunt dotate cu mici biblioteci. Grație unor politici elaborate la nivel unional și republican în următorii ani și orientate spre dotarea instituțiilor medicale de nivel republican, raional și orășenesc cu biblioteci, numărul acestora crește considerabil. Astfel, la începutul anilor șaptezeci ai secolului trecut în RSS Moldovenească activează peste o sută de biblioteci medicale. Începând cu anul 1990 numărul bibliotecilor medicale este în scădere constantă și la începutul anului 2025 își confirmă activitatea doar 11.*

Scopul studiului constă în realizarea unei sinteze a dezvoltării rețelei de biblioteci medicale din 1944 până în prezent, stabilirea factorilor, care au contribuit la evoluția pozitivă a bibliotecilor medicale pe parcursul a patru decenii, precum și la involuția acestora în ultimele decenii.

Datele au fost prelevate din mai multe publicații, precum și din notele informative cu privire la activitatea bibliotecilor medicale din rețea, incluse în rapoartele Bibliotecii Științifice Medicale a USMF "Nicolae Testemițanu", iar anterior a Bibliotecii Științifice Medicale a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău și a Bibliotecii Republicane Științifice Medicale. Au fost analizate "Cercetările statistice anuale 6-c" "Activitatea bibliotecilor medicale din Republica Moldova", prezentate de fiecare bibliotecă, precum și sinteza statistică anuală pe rețea (pentru anii 2006 – 2024).

Rezultatele obținute ne permit să afirmăm, că bibliotecile medicale au o istorie bogată în activitatea sa de 80 de ani de existență, înregistrând pe parcursul anilor atât o evoluție pozitivă cât și o involuție la acest capitol.

Cuvinte-cheie: *Biblioteca Științifică Medicală a USMF "Nicolae Testemițanu", Biblioteca Științifică Medicală a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău, Biblioteca Republicană Științifică Medicală, biblioteci medicale.*

Abstract. *The development of the medical library network in the Republic of Moldova began in 1944 with the establishment of a small library within the School of Feldshers and Midwives in Chișinău, opened in the same year. In 1945, the Library of the State Medical Institute of Chișinău and the Republican Scientific Medical Library*

commenced their activity. During 1946–1947, Schools of Feldshers and Midwives, as well as Schools of Nursing, were opened in several localities across the republic, each equipped with small libraries. Due to policies developed at both union and republican levels in subsequent years, aimed at providing medical institutions at republican, district, and municipal levels with libraries, their number increased considerably. Thus, by the early 1970s, more than one hundred medical libraries were operating in the Moldavian SSR. Beginning in 1990, the number of medical libraries has been in continuous decline, with only 11 libraries remaining active by the beginning of 2025.

The aim of the study is to synthesize the development of the medical library network from 1944 to the present, to identify the factors that contributed to its positive evolution over four decades, as well as those that led to its decline in recent decades.

Data were collected from various publications and from informational reports on the activity of medical libraries within the network, included in the reports of the Scientific Medical Library of the “Nicolae Testemițanu” State University of Medicine and Pharmacy, as well as its predecessor institutions - the Scientific Medical Library of the State Medical Institute of Chișinău and the Republican Scientific Medical Library. Annual statistical reports (Form 6-c) entitled “Activity of Medical Libraries in the Republic of Moldova,” submitted by each library, as well as the annual network-wide statistical synthesis (for the years 2006–2024), were analyzed.

Results. *The findings allow us to conclude that medical libraries have a rich history over their 80 years of existence, marked by both significant development and decline over time.*

Keywords: *Scientific Medical Library of the “Nicolae Testemițanu” State University of Medicine and Pharmacy; Scientific Medical Library of the State Medical Institute of Chișinău; Republican Scientific Medical Library; medical libraries.*

Studiul reprezintă o generalizare a procesului de constituire a rețelei actuale de biblioteci medicale din Republica Moldova. Acesta reflectă perioada postbelică a RSS Moldovenești (1944 -1991) și anii de Independență a Republicii Moldova de la fondare până în prezent. Perioada cercetată începe cu anul 1944, odată cu reocuparea Moldovei răsăritene și reorganizarea RSS Moldovenești. Din acest an bibliotecile medicale din Republica Moldova încep să-și scrie o nouă istorie.

La acel moment demarează procesul de formare a sistemului de ocrotire a sănătății populației și devine stringentă necesitatea dotării cu cadre medicale. La 18 octombrie 1944, Sovietul Comisarilor Norodnici din RSSM ia Decizia cu privire la deschiderea Școlii de felceri și moașe din Chișinău (azi IP Centrul de Excelență în medicină și farmacie ”Raisa Pacalo” din Chișinău). Instituția a fost dotată și cu o bibliotecă. Aceasta poate fi considerată prima bibliotecă de profil medical și farmaceutic din RSS Moldovenească. În următorii ani în unele localități mai mari din țară se deschid și alte instituții de învățământ mediu de specialitate (6 la număr), în cadrul cărora se fondează și biblioteci.

Astfel, la 17 august 1945 Sovietul Comisarilor Norodnici din RSSM semnează Decretul cu privire la deschiderea Școlii de felceri și moașe din Bălți. Documentele de arhivă confirmă înființarea acesteia în baza Școlii Medicale de felceri și moașe, care a activat din 1932 în orașul Ananiev, regiunea Odesa, transferată în anul 1945 în Chișinău

și peste 2 luni în Bălți [4]. La 1 septembrie 1946, prin ordinul Ministerului Sănătății al RSS Moldovenești nr. 80, își începe activitatea Școala de Medicină de felceri și moașe din Tiraspol (azi Colegiul de Stat de Medicină “Lev Tarasevici” din Transnistria / Приднестровский государственный медицинский колледж им. Л. А. Тарасевича). Luând în considerație faptul, că la Tiraspol exista Colegiul de Medicină din Tiraspol [9], creat în anul 1930, pe când orașul Tiraspol era capitala RSS Autonome Moldovenești dotat cu o bibliotecă, Școala de Medicină a fost creată în baza acestuia. Tot în acest an, în orașul Bender (Tighina), se înființează o altă instituție de învățământ medical de segment mediu, similară cu altele de acest gen din RSSM - Școala de Medicină. În perioada nominalizată, își începe activitatea Școala de felceri și moașe din Cahul [5] și Școala de surori medicale din Orhei [6]. Conform documentelor de arhivă, în a doua jumătate a anilor patruzeci își începe activitatea și Școala de medicină din Soroca, care a funcționat până în anul 1972.

În luna octombrie a anului 1945 își începe activitatea Institutul de Medicină din Chișinău, transferat din Kislovodsk împreună cu biblioteca (azi Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie “Nicolae Testemițanu”). Tot în octombrie 1945 este fondată și Biblioteca Republicană Științifică Medicală, misiunea căreia era asigurarea accesului la informație a cadrelor medicale nu doar din orașul Chișinău, ci și din întreaga țară. Activitatea acesteia a constituit o preocupare constantă pentru Ministerul Ocrotirii Sănătății al RSS Moldovenești încă de la înființare. Subiectul funcționării Bibliotecii Republicane Științifice Medicale în perioada inițială de constituire a fost examinată de două ori în cadrul Consiliului științific al Ministerul Ocrotirii Sănătății al RSS Moldovenești. În rezultatul acestor întruniri au fost aplicate măsuri pentru îmbunătățirea activității acesteia. În mod special, s-a pus accent pe sporirea calitativă a colecțiilor, prin completarea acestora cu publicații de orientare ideologică și științifică, editate în ultimii ani în diferite orașe ale URSS. Despre importanța realizării sarcinii înaintate conducerii bibliotecii ne demonstrează faptul, că suma oferită în acest scop a fost triplată chiar începând cu anul 1946 [8, p. 5]. Astfel, dacă în anul 1945 a fost oferită suma de 50 de mii de ruble, în următorul an aceasta constituia 156 mii 300 de ruble. În anii 1947-1950 Biblioteca a primit pentru achiziția de carte de la 157, 5 mii ruble (1947) până la 169, 2 mii ruble (1950).

Trebuie să ținem cont de faptul, că în perioada postbelică s-a impus o economie planificată, cu control riguros din partea Moscovei, în timp ce cultura a fost sever cenzurată și ideologizată, aceasta fiind subordonată directivelor Partidului Comunist, iar bibliotecile din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească au devenit parteneri de nădejde ai guvernării în promovarea directivelor luate la diferite foruri (congrese, plenary, etc.) ale Partidului Comunist al URSS și din RSS Moldovenească, a modelului de viață socialist, a valorilor omului sovietic. Bibliotecile medicale nu au fost o excepție în acest sens și, necătând la faptul, că aveau o misiune specială de a asigura accesul la cartea medicală, acestea erau profund ideologizate. Anume din acest motiv, prioritar, bibliotecile erau dotate cu publicații cu conținut ideologic. Datorită acestui fapt, conducerea republicii a contribuit esențial la formarea unei imagini bune a bibliotecilor în societate și la transformarea acestora în actori importanți și parteneri de încredere în procesul de construire a socialismului în țara noastră.

Asigurarea bibliotecilor medicale cu publicații noi din domeniul medicinei, de asemenea, era un lucru foarte important și la acel moment. La 30 ianuarie 1948, Colegiul Ministerului Ocrotirii Sănătății a RSSM menționa într-un document: "Asigurarea periferiei cu carte este una nesatisfăcătoare. Biblioteca Medicală [este vorba de Biblioteca Republicană Științifică Medicală, mențiunea autorului] este slab promovată în rândul cadrelor medicale". Colegiul Ministerului Ocrotirii Sănătății, în scopul promovării imaginii și serviciilor oferite de BRȘM, înaintează conducerii Bibliotecii sarcini concrete și insistă asupra creării bibliotecilor / punctelor mobile de deservire a cadrelor medicale pe lângă secțiile raionale și orășenești de ocrotire a sănătății. Astfel, pe parcursul anului 1948 au fost înființate 12 biblioteci mobile, filiale ale BRȘM, fiecare cu o colecție de aproximativ 25 mii exemplare de carte. Fiecare bibliotecă mobilă avea un program amplu de activități cu conținut cultural-științific, scopul primordial al căruia era promovarea publicațiilor medicale și a realizărilor științifice din domeniul medicinei.

Până în anul 1948 doar 2 biblioteci din republică (Biblioteca Republicană Științifică Medicală și Biblioteca Institutului de Medicină din Chișinău) erau implicate în satisfacerea necesităților informaționale ale specialiștilor din medicină. Pentru Biblioteca Institutului de Medicină era prioritar să asigure procesul de studii și să satisfacă necesitățile de informare ale studenților și ale cadrelor didactice. Sarcinile și obiectivele Bibliotecii Republicane Științifice Medicale, însă, erau mult mai complexe. Aproape integral, aceasta era gestionată la nivel unional de către Biblioteca Științifică Medicală Centrală a Ministerului Ocrotirii Sănătății din Moscova, care era desemnată drept centru metodologic pentru toate bibliotecile medicale din URSS. Aceasta avea și misiunea controlului activității Bibliotecilor medicale de rang republican, precum, și acordarea acestora a asistenței metodologice.

Efimia Lupașco, directoarea Bibliotecii Republicane Științifice Medicale, menționa [8, p.9], că în primii 5 ani de activitate BRȘM avea o bază materială slabă și ducea lipsă de cadre bibliotecare cu studii în domeniu. Din acest motiv, în anul 1949 Biblioteca a solicitat și a beneficiat de un ajutor metodologic complex din partea specialiștilor Bibliotecii Științifice Medicale Centrale a Ministerului Ocrotirii Sănătății din Moscova. Procedura s-a finalizat conform regulilor cu o notă explicativă și cu recomandări practice în scopul îmbunătățirii activității Bibliotecii. Una din recomandări viza necesitatea extinderii serviciilor oferite de BRȘM la periferie, prin utilizarea serviciului poștal. Alt aspect se axa pe necesitatea promovării imaginii Bibliotecii și a serviciilor oferite de aceasta prin intermediul presei locale și republicane. Grație înlăturării neajunsurilor identificate, precum și datorită susținerii Ministerului Ocrotirii Sănătății din RSSM, activitatea bibliotecii a înregistrat performanțe vizibile. E. Lupașco în lucrarea sa mai amintește, că în anul 1949 reprezentantul Bibliotecii Științifice Medicale Centrale a Ministerului Ocrotirii Sănătății din Moscova menționau despre starea de fapt a bibliotecilor medicale din RSS Moldovenească: "Din cei 1300 de medici din republică, 300 dintre care activează în Chișinău, 269 din oraș și 74 de la periferie beneficiază de serviciile bibliotecii. Mai funcționează 27 de biblioteci mobile [8, p. 10]."

În anul 1947 este fondată și prima bibliotecă a instituțiilor de cercetare în domeniul medicinei. Este vorba de Biblioteca Institutului de Cercetare în domeniul Epidemiologiei și Igienei (în ultima variantă cunoscută ca Biblioteca Agenției de Sănătate

Publică). Biblioteca respectivă a activat cu succes până în anul 2018, când și-a încetat activitatea în corespundere cu reorganizarea Instituțiilor de Cercetare în domeniul Epidemiologiei în Agenții pentru Sănătatea Publică. Bibliotecarul a fost angajat într-o altă funcție în cadrul instituției medicale iar activitatea bibliotecii a fost sistată.

Pentru perioada anilor cincizeci este caracteristică creșterea considerabilă a numărului de instituții medicale și, evident, a numărului de specialiști din domeniul medicinei. Îndeosebi, crește procentul specialiștilor din spațiul rural. Pentru a satisface necesitățile în lectură a lucrătorilor medicali apare și tendința de dezvoltare a rețelei de biblioteci medicale. Acest lucru s-a produs grație efortului conducerii RSSM, reprezentanților Ministerului Ocrotirii Sănătății și interesului vădit al acestora pentru dezvoltarea bibliotecilor medicale, misiunea cărora era asigurarea lucrătorilor medicali cu publicații de profil. În același timp, trebuie de menționat faptul, că deciziile luate la diferite foruri ale Partidului Comunist la nivel unional au avut un rol important în extinderea rețelei bibliotecilor medicale din RSSM și transformarea acestora în instituții cu o importanță strategică pentru buna funcționare a sistemului de ocrotire a sănătății din republică.

Anii cincizeci se mai caracterizează și prin asigurarea bibliotecilor medicale cu acte normative necesare unei buni activități. Astfel, la 6 octombrie 1951, Ministerul Ocrotirii Sănătății din URSS a emis ordinul № 880 prin care a aprobat: ”Regulamentul-cadru cu privire la activitatea Bibliotecii Republicane Științifico-Medicale, Regulamentul-cadru cu privire la Biblioteca Institutului de Medicină și a Institutului de Cercetări Științifice, Regulamentul-cadru cu privire la Biblioteca din cadrul Spitalului Raional, precum și Regulamentul-cadru cu privire la activitatea Consiliului Bibliotecilor Medicale, Regulamentul-cadru cu privire la Împrumutul Interbibliotecar în cadrul rețelei bibliotecilor medicale. În ordin se menționa ”necesitatea stringentă în îmbunătățirea activității bibliotecilor medicale din republicile sovietice unionale și republicile autonome [...] la capitolul alcătuirii bibliografiilor pe cele mai actuale probleme din domeniul medicinei, asigurarea sistematică a specialiștilor din medicină cu informații despre noile realizări științifice în domeniu, despre publicațiile noi din domeniul medicinei, satisfacerea cerințelor bibliografice parvenite din partea instituțiilor medicale de profil sanitar în toate raioanele republicilor [...]”[8].

La 22 decembrie 1952 Ministerul Ocrotirii Sănătății din URSS emite ordinal Nr. 973 ”Cu privire la îmbunătățirea deservirii medicale în spațiul rural”, în care pune în sarcina Ministerelor Ocrotirii Sănătății din teritoriu deschiderea bibliotecilor medicale în toate raioanele și în timp de 2-3 ani dotarea acestora cu colecții. Pentru realizarea acestui document Biblioteca Republicană Științifică Medicală și-a revizuit strategia cu privire la funcționarea bibliotecilor / punctelor mobile la periferie. Existența acestora a fost una foarte utilă în primii ani de după război, când nu exista o rețea de biblioteci medicale pe teritoriul RSS Moldovenești, dar la etapa vizată existența bibliotecilor mobile era un lucru depășit.

Inițial, responsabilitatea pentru asigurarea activității bibliotecilor create pe lângă spitalele orășenești și raionale era atribuită conducerii acestor instituții medicale. Astfel, la 1 noiembrie 1954 Ministerul Ocrotirii Sănătății a RSS Moldovenești a emis un ordin, care prevedea resurse financiare pentru achitarea serviciilor oferite de bibliograful-medic, precum și numirea responsabililor din cadrul angajaților spitalelor raionale și

orășenești, cărora li se punea în sarcină funcția de intermediari între Spitalele Raionale și Biblioteca Republicană Științifică Medicală.

La 9 decembrie 1957 Ministerul Ocrotirii Sănătății a URSS a emis ordinul ”Cu privire la măsurile necesare pentru îmbunătățirea activității bibliotecilor medicale”. Acest document a dat un impuls puternic procesului de dezvoltare a bibliotecilor din RSS Moldovenească.

Toate acestea au contribuit la vizibilitatea bibliotecii medicale în societate și a profesiei de bibliotecar. Indicatorii de performanță înregistrați de bibliotecile medicale au crescut. S-a înregistrat o dinamică pozitivă a numărului de lucrători medicali, care utilizau serviciile bibliotecilor medicale. Activitatea bibliotecilor medicale era reflectată în presa locală.

În luna august 1958 s-a desfășurat Sesiunea Sovietului Suprem a RSSM dedicată exclusiv domeniului Ocrotirii Sănătății. La acest important for politic a fost pusă în discuție activitatea instituțiilor medicale din republică. Deciziile luate în acele zile au avut un rol important în dezvoltarea rețelei de ocrotire a sănătății din republică. În scopul realizării obiectivelor stabilite la întrunirea nominalizată, bibliotecile medicale, ca parte componentă a acestei rețele, la rândul lor, și-au trasat un șir de obiective. În această perioadă, Biblioteca Republicană Științifică Medicală își consolidează poziția prin dezvoltarea furtunoasă a sistemului de asigurare metodică a bibliotecilor medicale din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Biblioteca era centru metodologic republican, orientat spre acordarea asistenței metodologice de specialitate bibliotecilor, care activau în cadrul instituțiilor spitalicești și a celor de profil curativ-profilactoriu.

Rețeaua bibliotecilor medicale s-a dezvoltat cu pași rapizi, astfel încât la finele anului 1959 aceasta depășise cifra de 90 de biblioteci. Grație faptului că în această perioadă s-au deschis mai multe instituții sanitare, se extinde și numărul bibliotecilor medicale. Dotarea fiecărei instituții medicale nou create cu o bibliotecă era un lucru obligatoriu și firesc pentru acea perioadă. Astfel, numărul bibliotecilor medicale din RSSM doar în 5 ani se triplează – de la 31 în anul 1951 - la 91 în 1958. Îndeosebi, se constată o creștere a numărului bibliotecilor din cadrul instituțiilor sanitare (de la 13 în anul 1951 la - 79 în anul 1958).

Specialiștii de la Biblioteca Republicană Științifică Medicală au elaborat un caiet de sarcini pentru cei, care plecau cu misiunea de control al activității bibliotecilor în teritoriu. De fapt, acesta era un îndrumar cu sfaturi utile la capitolul verificării activității bibliotecilor medicale din teritoriu. La întoarcerea din deplasare specialiștii-medici raportau conducerii Bibliotecii despre situația depistată la fața locului. Efimia Lupașco, directoarea Bibliotecii, menționa, că ”doar în anul 1960 mai bine de 50 de medici-specialiști au acordat asistență metodologică bibliotecilor medicale din teritoriu” [8, p. 22]. Unitatea de metodist în statele de personal ale BRȘM a fost introdusă doar în octombrie 1961.

În anii 1961-1962 în scopul formării continue a specialiștilor din rețeaua bibliotecilor medicale au fost organizate primele conferințe științifico-practice.

În scopul asigurării accesului cadrelor medicale la cartea de profil și la rezultatele științifice din domeniul medicinei, BRȘM a implementat în activitatea sa abonamentul colectiv. Acesta era utilizat în punctele de prestare a serviciilor medicale populației din

spațiul rural. Abonamentul colectiv a fost soluția perfectă pentru îndeplinirea prevederilor ordinului Ministerului Ocrotirii Sănătății din RSS Moldovenească ”Cu privire la îmbunătățirea deservirii medicale a populației din spațiul rural” (1965). În corespundere cu acesta, Bibliotecii i s-a pus în sarcină familiarizarea fiecărui lucrător medical de la sat cu noile ediții din domeniu. Dacă în anul 1965 au fost create 16 abonamente colective, apoi în anul următor numărul acestora a crescut de 10 ori, ajungând la cifra de 116.

Statutul bibliotecii medicale ca instituție cu un rol important în sistemul ocrotirii sănătății din RSS Moldovenească a fost demonstrat de către organele de resort prin mai multe acțiuni. Spre exemplu, la 13 februarie 1967 Ministerul Ocrotirii Sănătății al RSS Moldovenești a emis ordinul Nr. 25 ”Cu privire la organizarea ediției a VI-a a conferinței republicane a utilizatorilor” (organizată în colaborare cu BRȘM), prin care a obligat toți șefii de spitale din țară, directorii instituțiilor de învățământ de profil și alți manageri ai instituțiilor medicale din republică, care aveau în structurile sale biblioteci, să participe activ la lucrările conferinței, stimulând participarea la eveniment și a altor subalterni, în deosebi din teritoriu. Conform unor date [8, p. 30], la întrunire au participat peste 100 de lucrători medicali și 50 de bibliotecari. Materialele Conferinței au fost multiplicare și expediate managerilor tuturor instituțiilor de profil medical din țară.

În anii 60 se pune accentul pe dezvoltarea bibliotecilor Spitalelor Centrale Raionale. În scurt timp acestea sunt dotate cu cadre bibliotecare bine pregătite. Una din condițiile angajării la serviciu era stagiul de muncă în domeniu de minimum 2-3 ani. Potențialii pretendenți la funcția de bibliotecar trebuiau să dețină studii superioare. Începând cu anii 70 ai secolului trecut, odată cu înființarea la Universitatea de Stat din RSS Moldovenească a facultății de profil, o cerință importantă față de specialiștii, care intenționau să activeze în bibliotecile spitalelor raionale viza deținerea studiilor superioare în domeniul biblioteconomiei. Bibliotecile au fost completate cu publicații, care corespundeau cerințelor timpului. Ministerul Ocrotirii Sănătății din RSS Moldovenească a emis în anii 1965, 1966, 1967 circulare, prin care au obligat managerii Spitalelor Raionale să ofere resurse financiare pentru abonarea la un număr minim de ediții periodice și pentru dezvoltarea colecțiilor deținute de biblioteci. La etapa actuală acest lucru pare incredibil.

Un alt eveniment, care a avut un impact pozitiv asupra activității de mai departe a bibliotecilor medicale din RSSM s-a produs în anul 1965. BRȘM, în colaborare cu Ministerul Ocrotirii Sănătății din RSSM a organizat Întrunirea Unională a directorilor bibliotecilor republicane științifico-medicale. În rezultatul acestui eveniment a fost elaborat un Program strategic de dezvoltare a bibliotecilor medicale din RSSM pe termen lung (o durată de 5 ani: 1966-1970).

La 1 ianuarie 1968, în structura BRȘM a fost înființat Serviciul de Asistență Metodologică de Specialitate, coordonat de un șef serviciu. În următorii ani BRȘM s-a bucurat de susținerea Ministerului Ocrotirii Sănătății. Toate inițiativele parvenite din partea Bibliotecii au fost susținute. Drept rezultat, a fost înregistrat un progres în activitatea bibliotecilor medicale din țară: a fost perfecționat sistemul de asistență metodologică, a crescut baza tehnico-materială, în toate structurile instituțiilor medicale a fost inclusă funcția de bibliotecar. Indicii și indicatorii de performanță a activității rețelei de biblioteci medicale au crescut considerabil. Un rol important a fost atribuit amplasării

corecte a bibliotecilor în cadrul instituțiilor medicale în localuri cu condiții bune pentru activitate. A fost introdusă achiziția de carte centralizată.

În anul 1969, Efmia Lupașco, directoarea Bibliotecii Republicane Științifice Medicale a Ministerului Ocrotirii Sănătății din RSS Moldovenească, menționa: "Biblioteca Centrală Științifică Medicală de Stat (din Moscova) are un rol important în îmbunătățirea activității bibliotecilor medicale din țară. La reuniunile unionale ale directorilor Bibliotecilor Științifice Medicale Republicane, organizate anual, se face bilanțul realizărilor în activitate și se trasează obiectivele în activitatea bibliotecilor medicale ale republicilor unionale. Îndeosebi, ași menționa nivelul înalt de organizare a ultimei Întruniri, care a avut loc în iunie 1968 și a fost dedicată problemelor asigurării desfășurării activității metodologice". Tot datorită faptului că bibliotecile medicale din republică erau parte componentă a unei rețele unionale de biblioteci medicale, la formarea colecțiilor acestora au contribuit mai multe biblioteci medicale de rang republican din URSS. Nu mai puțin important, sau poate chiar decisiv, a fost entuziasmul și dorința bibliotecarilor din rețea de ași aduce contribuția la realizarea sarcinilor înaintate instituțiilor în care activau înaintate de organele de conducere din domeniul ocrotirii sănătății.

La începutul anilor '70 numărul bibliotecilor medicale constituia 101. Aceste biblioteci erau ghidate metodologic de Biblioteca Republicană Științifică Medicală. Începând cu anul 1977, activitatea bibliotecilor instituțiilor de învățământ mediu de profil medical și farmaceutic, în corespundere cu un ordin emis de Ministerul Ocrotirii Sănătății au primit asistență metodologică din partea Bibliotecii Științifice Medicale a Institutului de Medicină din Chișinău (azi Biblioteca Științifică Medicală a USMF "Nicolae Testemițanu").

Starea de fapt a bibliotecilor medicale din Republica Moldova după 1991 s-a creat sub influența procesului de reformare a medicinei autohtone și a sistemului ocrotirii sănătății. Realizarea practică a acestui proces vis-a-vis de biblioteci a purtat un caracter regresiv și a fost orientat spre reducerea acestora și chiar lichidarea ca structuri din componența instituțiilor medicale, precum și la limitarea atenției administrației față de acestea. Comparând datele statistice cu privire la componența și activitatea rețelei de biblioteci medicale în anul 1990 observăm o reducere semnificativă a numărului de biblioteci medicale. La începutul anului 1990 rețeaua bibliotecilor medicale din republică era constituită doar din 68 biblioteci: Biblioteca Republicană Științifică Medicală cu 5 filiale, Biblioteca Științifică Medicală a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău, 7 biblioteci ale Școlilor Medicale din RSSM / Școlilor de felceri și Moașe, 36 biblioteci din cadrul Spitalelor Centrale Raionale, 4 biblioteci ale sanatoriilor, 17 biblioteci ale unităților medico-sanitare de nivel orășenesc și republican, Biblioteca Institutului de Cercetare Științifică de Profilaxie și de Medicină Clinică din RSS Moldovenească și Biblioteca filialei Școlii Republicane de perfecționare a cadrelor medicale și farmaceutice cu studii medii din Bălți.

Biblioteca Republicană Științifico-Medicală la începutul anilor '90 își păstra statutul de cea mai mare bibliotecă medicală din Republica Moldova. Biblioteca deținea cele mai valoroase publicații din domeniul medicinei și farmaciei. Aceasta primea și exemplarul Depozitului Legal. Colecția Bibliotecii Republicane Științifice Medicale constituia 726401 unități materiale (141524 titluri), dintre care 560501 ex. erau din

domeniul medicinei, inclusiv 317191 de cărți, 180712 (442 de titluri) de reviste medicale și 62598 de autoreferate. De fondul acesteia beneficiau 9463 de abonați, dintre care 9170 erau utilizatori unici. În anul 1990 biblioteca a înregistrat 414705 împrumuturi, dintre care 222152 de împrumuturi efectuate prin utilizarea sistemului de deservire informațională. Indicele mediu de lectură a fost de 45,2. În anul respectiv biblioteca a înregistrat 55736 de intrări (vizite). Astfel, un utilizator a vizitat biblioteca în medie de 6 ori.

Pentru funcționarea BRȘM și dezvoltarea acesteia, în anul 1990 au fost alocate 171,4 mii de ruble, însă, au fost cheltuite 226, 2 mii de ruble. În special, mai mulți bani au fost oferii pentru achiziția de carte. În acest scop a fost planificată suma de 44,0 mii ruble, dar s-au oferit 49,0 mii. În același timp, s-au redus semnificativ banii preconizați pentru efectuarea deplasărilor de serviciu. În acest scop au fost prevăzute 400 ruble, în realitate cheltuindu-se doar 100.

Reformele social-economice înfăptuite în Republica Moldova, au produs schimbări majore și în activitatea instituțiilor de cultură, medicină, etc. În anul 1998 este aprobată Legea privind organizarea teritorial-administrativă a Republicii Moldova și a administrației publice locale. În scopul realizării acesteia Ministerul Sănătății a Republicii Moldova la 01.07.1999 a emis ordinul cu nr. 160 "Cu privire la structura sanitară județeană și municipală", în care au fost stabilite sarcini concrete de restructurare a sistemului ocrotirii sănătății în condițiile reformei administrativ-teritoriale. A fost impusă și restructurarea rețelei bibliotecilor instituțiilor medicale și, îndeosebi, a bibliotecilor fostelor spitale centrale raionale. Prin ordinul Ministerului Sănătății nr. 29, datat cu 28.02.2000 "Despre reformarea rețelei de biblioteci medicale" a fost aprobat Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a bibliotecii medicale Județene. În continuare, 2 biblioteci-filiale ale Bibliotecii Științifice Republicane Medicale au fost reorganizate. Filiala nr. 2 din or. Bălți a devenit Biblioteca Județeană Medicală Bălți. A fost sistată activitatea filialei nr. 5 din Bender (Tighina). Fondul de carte și alte bunuri, aflate la gestiunea acesteia prin act comun de predare-primire, semnat de reprezentantul Ministerul Sănătății al RM au fost transmise la balanța Spitalului Orășenesc Tigina. O situație mai dificilă s-a creat în legătură cu predarea fondului Bibliotecii-filiale nr. 2 din Bălți. Biblioteca deținea mai mult de 32000 de publicații, ultima inventariere a colecției fiind înfăptuită în anul 1996. La insistența Directorului general al Spitalului Județean Bălți, la gestiunea căruia a trecut Biblioteca Județeană Bălți, a fost efectuată inventarierea fondului de publicații a acesteia. Procesul de verificare a fondului respectiv a necesitat un timp mai îndelungat pentru a fi executat. Acesta s-a încheiat la finele anului 2000, actul de predare-primire fiind întocmit și semnat în primul trimestru al anului 2001.

Ordinul nr. 29 din 2000 al Ministerului Sănătății "Despre reformarea rețelei de biblioteci medicale" a fost expediat pentru realizare în toate instituțiile medicale, care aveau în structurile lor biblioteci.

Bibliotecile medicale și după anii '90 au continuat să organizeze pentru utilizatorii săi diverse activități culturale, axate prioritar pe popularizarea publicațiilor din domeniul medicinei. În toate bibliotecile se organizau conferințe tematice, expoziții și lansări de carte și multe alte activități culturale și educaționale. Un aspect important al activității bibliotecilor medicale era oferirea de suport informațional pentru a facilita in-

tegrarea și adaptarea rapidă a tinerilor medici și asistenților medicali în practică. Bibliotecile medicale aveau o colaborare fructuoasă cu bibliotecile publice și cele școlare (în special pentru promovarea unui mod sănătos de viață). În anii 1990, pe lângă faptul, că în bibliotecile medicale din țară a crescut interesul față de cartea medicală, semnificativ a sporit și împrumutul de carte din domeniul social și economic, în domeniul dreptului și istoriei.

Bibliotecile organizau Zile ale specialistului, Zile de informare, expoziții tematice, reviste bibliografice, întocmeau liste bibliografice și îndeplineau cerințe bibliografice, dintre care peste 60 la sută erau de tematică medicală. Mai complicat era procesul de organizare a activității de informare individuală și în grup cu beneficiarii-lucrători medicali. În acest scop se creau și funcționau grupuri de informare științifico-medicală a specialiștilor. Astfel, în anul 1990 funcționau 5 grupuri de acest gen în bibliotecile spitalelor raionale din Edineț, Cahul, Călărași, Rîbnița și Soroca.

În anul 2005 are loc fuzionarea Bibliotecii Republicane Științifice Medicale cu Biblioteca Științifică Medicală a USMF "Nicolae Testemițanu". La momentul comasării în Republica Moldova deja activau doar 32 de biblioteci medicale, inclusiv 4 biblioteci ale instituțiilor de cercetare științifică (Centrelor științifico-practice), 9 biblioteci ale unităților sanitare republicane și municipale (inclusiv curativ - sanatoriale), 11 biblioteci ale spitalelor raionale, Biblioteca Școlii de Specializare și Perfecționare a lucrătorilor medicali și farmaciștilor cu studii medii (Bălți) și 5 biblioteci ale colegiilor de medicină din Republica Moldova, al căror centru biblioteconomic departamental era Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" cu 3 filiale, preluate în momentul comasării de la Biblioteca Republicană Științifică Medicală.

La începutul anului 2025 în republică și-au confirmat existența și activitatea doar 11 biblioteci medicale, inclusiv: Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" (Centru Biblioteconomic Departamental pentru rețeaua bibliotecilor medicale din Republica Moldova); 5 biblioteci din instituțiile din învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar (Colegii și Centre de Excelență) din domeniul Medicinii și Farmaciei (Centrul Național de Excelență în domeniul medicinii și farmaciei "Raisa Pacalo" din Chișinău, Colegiul de Medicină Bălți, Colegiul de Medicină Cahul, Colegiul de Medicină Orhei, Colegiul de Medicină Ungheni), 3 biblioteci ale IMSP de Cercetare în domeniul Medicinii (Biblioteca IMSP Institutul de Ftiziopneumologie "Chiril Draganiuc", Biblioteca IMSP Institutul de Medicină Urgentă, Biblioteca IMSP Institutul Mamei și Copilului) și 2 biblioteci ale Spitalelor Raionale (Biblioteca IMSP Spitalul Raional "Alex și Ana" din Căușeni și Biblioteca IMSP Spitalul Raional din Cantemir). Menționăm, că Biblioteca Științifică Medicală a USMF "Nicolae Testemițanu" este reflectată în raportul respectiv doar în măsura necesară pentru a constitui un tablou deplin al rețelei de biblioteci medicale.

De serviciile acestora anual beneficiază aproape 20000 de specialiști din domeniul medicinii. În anul 2024 bibliotecile medicale au înregistrat 248 247 de vizite, iar împrumutul de publicații a constituit 411476 ex. (332243 ex. în l. rom.). Colecțiile din gestiunea rețelei bibliotecilor medicale la 01.01.2025 constituiau 1160158 u.m.

Anual bibliotecile medicale din Republica Moldova organizează pentru utilizatorii săi peste 300 de activități culturale, informaționale, științifice și educaționale. În anul 2024 bibliotecile au organizat 362 de ore de instruire non-formală a utilizatorilor, la care au participat 1709 de formabili.

La începutul anului 2025 cele 11 biblioteci medicale ocupau un spațiu de 4434 metri pătrați, dintre care 3300 aparțin Bibliotecii Științifice Medicale a USMF "Nicolae Testemițanu".

Biblioteca Centrului de Excelență în medicină și farmacie "Raisa Pacalo din Chișinău" deține un local de 409 metri pătrați. Spațiile sunt dotate cu mobilier modern și cu tot necesarul pentru a desfășura o activitate în corespundere cu cerințele actuale Biblioteca a fost renovată în anul 2022.

Bibliotecile Colegiilor de Medicină Cahul și Orhei ocupă spații de 403 și 256 m². Necătând la faptul, că bibliotecile Colegiilor de medicină din Bălți și Ungheni activează în spații mai modeste ca dimensiune (52 m²), acestea activează în condiții bune.

Cele două biblioteci ale IMSP Spitale Raionale (rămase din cele 36 biblioteci de acest tip) sunt amplasate în localuri cu suprafața de aproximativ 12 m². Spre exemplu, conform datelor statistice pentru anul 2018 acestea erau amplasate în localuri mai mari (în medie 33 m²). Spațiile destinate pentru activitatea bibliotecilor spitalicești au fost reduse în perioada pandemică la decizia fondatorilor. Spitalele Raionale și Municipale, precum și alte IMSP de cercetare în domeniul medicinei din Chișinău au fost antrenate în tratarea pacienților infectați cu Covid. La acel moment a fost nevoie de extinderea încăperilor și de majorarea numărului de paturi pentru bolnavi. În acest scop unele biblioteci au fost transferate în spații mai mici ori au fost lipsite de unele încăperi, care serveau ca depozite / săli de lectură. Spre exemplu, Biblioteca Spitalului Raional "Alex și Ana" din Căușeni a fost transferată de 3 ori în perioada anilor 2020-2024. La 01.01.2025 aceasta era amplasată într-o odaie de 12 metri pătrați, care necesita reparație. Pentru anul 2025 erau preconizate resurse financiare în scopul efectuării lucrărilor de reparație. Un spațiu de 13 m² are și încăperea în care activează Biblioteca Spitalului Raional din Cantemir.

Șapte dintre bibliotecile medicale sunt amplasate în spații speciale și patru - în localuri reamenajate. Conform informației prezentate la începutul anului 2025, trei dintre localurile în care activează bibliotecile, necesită reparații capitale.

Reorganizarea rețelei de biblioteci medicale începută în anii 90 și astăzi poartă un caracter regresiv și este orientată spre reducerea acestora și chiar lichidarea ca structuri din componența instituțiilor medicale, precum și la limitarea atenției administrației față de biblioteci. În perioada 2013-2024 și-au încetat activitatea 17 biblioteci medicale. În anul 2013 Ministerul Ocrotirii Sănătății a emis un ordin, prin care fondatorii instituțiilor medicale, care aveau în structuri biblioteci, au fost orientați să reducă unitățile de bibliotecar. Motivul reducerii consta în reducerea cheltuielilor pentru activitatea instituțiilor medicale. Unele din aceste biblioteci și-au încetat activitatea în același an, altele, însă, și-au prelungit activitatea, specialistul fiind salarizat din alte surse financiare. De regulă, pentru achitarea salariilor bibliotecarilor se utilizau banii parveniți din serviciile cu plată oferite de instituția medicală. Unii specialiști din biblioteci au fost transferați pe 0,5 și chiar 0,25 unitate. Ordinul menționat așa și a rămas incognito. Biblioteca Știin-

țifică Medicală a USMF "Nicolae Testemițanu", în calitate de Centru Biblioteconomic Departamental pentru rețeaua bibliotecilor medicale din Republica Moldova, a solicitat în repetate rânduri o copie a acestui document, la care nu a primit nici un feedback. Documentul, conform cerințelor, trebuia să fie anexat la scrisorile expediate la adresa Bibliotecii Științifice Medicale, în care se anunța despre desființarea bibliotecilor.

Implementarea noilor tehnologii informaționale, creșterea considerabilă a prețurilor la producția editorială a dus la reducerea rețelei de biblioteci din Republica Moldova. S-au creat diferite forme și modalități de reorganizare a bibliotecilor. Starea materială a acestora a ajuns la limită. Dacă în viitorul apropiat, atât la nivel de guvern, cât și la nivel de ramură, nu se vor lua măsuri pentru schimbarea situației, tendința de reducere a bibliotecilor medicale se va menține.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. BACIU, Gh. *Istoricul medicinei și al învățământului medical pe plaiul basarabean*. Chișinău : [s. n.], 2016. 263 p. Disponibil: <https://library.usmf.md/sites/default/files/2018-10/13.%20Istoricul%20invatamantului%20medical.pdf> [accesat 2025-07-15].
2. BACIU, Gh. Evoluția medicinei naționale. In: *File din trecutul medicinei basarabene*. Chișinău : [s. n.], 2015, pp. 14-46. Disponibil: <https://library.usmf.md/sites/default/files/2018-10/11.%20File%20din%20trecut.pdf> [accesat 2025-06-16].
3. Centrul de Excelență în medicină și farmacie "Raisa Pacalo" : file de istorie. *Centrul de Excelență în medicină și farmacie "Raisa Pacalo"*. Online. Disponibil: <https://cemf.md/despre-noi/file-de-istorie/> [accesat 2025-02-23].
4. Colegiul de Medicină Bălți : istoric. *Colegiul de Medicină Bălți*. Online. (2019). Disponibil: <https://cmdb.md/despre/> [accesat 2025-06-12].
5. Colegiul de Medicină Cahul : scurt istoric. *Colegiul de Medicină Cahul*. Online. (2026). Disponibil: <https://colmedcahul.md/scurt-istoric/> [accesat 2025-06-15].
6. Colegiul de Medicină Orhei : scurt istoric. *Colegiul de Medicină Orhei*. Online. (2018). Disponibil: <http://www.cm-orhei.org/despre.html> [accesat 2025-09-25].
7. Colegiul de Medicină Ungheni : istorie. *Colegiul de Medicină Ungheni*. Online. Disponibil : <https://colmedun.md/> [accesat 2025-03-09].
8. ЛУПАШКО, Е. И. *Развитие медицинских библиотек Молдавской ССР (1945-1969 гг.)*. Кишинёв: Картя Молдовеняскэ, 1970. 52 с.
9. Приднестровский Государственный Медицинский Колледж им. Л. А. Тарасевича : история. *Приднестровский Государственный Медицинский Колледж им. Л. А. Тарасевича*. Online. Disponibil: <http://benderymed.ru/history> [accesat 2025-11-11].

COLECȚIA RICHARD KOCH ÎN MEDIUL VIRTUAL: PERSPECTIVE ȘI PRIORITĂȚI

Nona ȘOROC, bibliotecar principal
Augustin STEPANOV, bibliotecar principal
Biblioteca Științifică Medicală a USMF „Nicolae Testemițanu”

Rezumat: Digitalizarea patrimoniului cultural a devenit o prioritate globală în contextul transformărilor tehnologice. Valorile bibliofile din Colecția Richard Koch sunt tot mai prezente în mediul virtual, iar accesibilitatea acestora contribuie la transformarea documentelor patrimoniale din resurse pasive în surse vii de cunoaștere, relevante pentru cercetare. Scopul articolului constă în analiza și identificarea modalităților prin care Colecția Koch poate fi valorificată, conservată și accesibilă prin intermediul tehnologiilor digitale. În a. 2024 Biblioteca Științifică Medicală a lansat „Biblioteca digitală Dr. R. Koch” - proiect de valorificare a colecției de carte veche și rară Richard Koch. Integrarea Colecției Koch în mediul digital nu este doar o oportunitate, ci o necesitate. Valoarea sa poate fi astfel amplificată prin instrumentele moderne de acces la informație. Colecția Koch poate deveni o resursă digitală importantă în cadrul patrimoniului cultural european virtualizat.

Cuvinte-cheie: Colecția Richard Koch, digitalizare, patrimoniu cultural, Biblioteca Științifică Medicală USMF „Nicolae Testemițanu”.

Abstract: The digitization of cultural heritage has become a global priority in the context of ongoing technological transformations. The bibliophilic assets of the R. Koch Collection are increasingly represented in the digital environment, and their accessibility contributes to transforming heritage documents from passive resources into dynamic sources of knowledge relevant to research. The aim of the article is to analyze and identify the ways in which the R. Koch Collection can be valorized, preserved, and made accessible through digital technologies. In 2024, the Scientific Medical Library launched the “Dr. R. Koch Digital Library,” a project dedicated to the promotion and digitization of the rare and old book collection associated with Richard Koch. The integration of the Koch Collection into the digital environment is not only an opportunity but also a necessity, as its value can be enhanced through modern information access tools. The collection has the potential to become a significant digital resource within the European virtual cultural heritage landscape.

Keywords: Koch Collection; digitization; cultural heritage; Scientific Medical Library; Nicolae Testemițanu State University of Medicine and Pharmacy.

Digitalizarea patrimoniului cultural a devenit o prioritate globală în contextul transformărilor tehnologice. Comunitatea utilizatorilor de informații și marile organizații internaționale care o reprezintă cum ar fi IFLA sau UNESCO, doresc un acces

nerestricționat la informațiile stocate în publicații sau baze de date.

Proiectul Gutenberg datează din 1971, scopul fiind încurajarea, crearea și distribuirea de cărți în întreaga lume, cărți care să fie accesate și copiate gratuit. Proiectul a început când Michael Hart, student la Universitatea din Illinois (SUA), a început să tasteze Declarația de Independență a SUA în sistemul informatic al școlii pentru a fi distribuită gratuit. Curând, a continuat cu lucrările lui William Shakespeare și Biblia. Așa a început Proiectul Gutenberg, cea mai veche bibliotecă digitală.

Costurile pentru întreținerea unui astfel de proiect sunt destul de reduse, deoarece toți cei care lucrează pentru proiect sunt angajații bibliotecii. În toate marile proiecte de digitizare întreprinse în lume, baza digitizării o reprezintă publicațiile stocate din biblioteci, ieșite de sub incidența dreptului de autor [3].

În Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 478 din 04.07.2012 „Cu privire la Programul național de informatizare a domeniului culturii pentru anii 2012-2020” este stipulată digitalizarea activității în ansamblu a bibliotecilor și digitalizarea patrimoniului național cultural care constituie a fi unele dintre obiectivele principale. Tot această hotărâre mai menționează faptul că prin programul de digitalizare a

bibliotecilor este recunoscută importanța bibliotecilor ca punct de acces al informației, ca instrument de dezvoltare educațională și, totodată, ca punct de acces al serviciilor publice. Mai mult ca atât, în toate programele și strategiile de țară (Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 857 din 31-10-2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale “Moldova Digitală 2020”), printre obiectivele urmărite se mai numără: reducerea decalajelor digitale, dezvoltarea competențelor digitale, dotarea bibliotecilor și altor instituții cu echipament necesar pentru digitizare, asistența utilizatorilor pentru valorificarea conținutului științific digital, creșterea vizibilității interne și internaționale a acestuia [6].

Biblioteca Științifică Medicală USMF „Nicolae Testemițanu” deține o valoroasă colecție de carte veche și rară care a aparținut medicului-savant Richard Koch. Valorile bibliofile din Colecția R. Koch sunt tot mai prezente în mediul virtual, iar accesibilitatea acestora contribuie la transformarea documentelor patrimoniale din resurse pasive în surse vii de cunoaștere, relevante pentru cercetare.

Valorile bibliofile din Colecția R. Koch sunt prezente în mediul virtual prin:

- Digitizarea exemplarelor din colecția R. Koch;
- Punerea la dispoziție a conținutului publicațiilor vechi și rare prin plasarea pe site-ul BȘM în cadrul „Bibliotecii digitale R. Koch”;
- Reflectarea publicațiilor din Colecția R. Koch în Catalogul electronic al BȘM (Programul „Aleph”);
- Realizarea și accesul la expoziția virtuală „Medicina secolelor XVI– XVIII: cărți rare din colecția Koch”;

- Elaborarea și asigurarea accesului în mediul virtual la materiale promoționale despre Colecția R. Koch (articole, pliante, informație despre colecție și unele exemplare deosebite etc.).

BȘM a început procesul de digitizare, pornind de la două considerente: vor fi conservate documentele originale, și totodată, puse la dispoziția tuturor celor interesați, în mediul online.

La prima etapă a digitizării exemplarelor vechi și rare din fondul Bibliotecii Științifice Medicale s-a luat decizia de a scana cele mai vechi publicații patrimoniale din colecție din sec. XVI-XVIII (după criteriul vechimii), incluse în Registrul Național „Memoria Moldovei”. Chiar dacă unele exemplare sunt prezente în Bibliotecile digitale Europene, digitizăm cărțile din Colecția Koch deoarece publicațiile noastre dețin însemnări deosebite unice: Ex Libris-uri, dedicații și autografe, însemnări manuscrise etc. În afară de aceasta, unele link-uri ale altor biblioteci, peste o perioadă de timp, nu mai permit accesul la sursă.

Digitalizarea în cadrul Sectorului Colecții speciale include etapele:

- Selectarea publicațiilor;
- Scanarea publicațiilor;
- Verificarea calității publicației scanate;
- Prelucrarea, la necesitate, a imaginilor scanate în programul Acrobat Reader CD, Abbyy FineReader 12, PDF 24 Launcher;
- Stocarea și arhivarea copiilor;
- Plasarea cărții digitizate pe site-ul BȘM în „Biblioteca digitală Dr. Richard Koch”;
- Indicarea link-ului din „Biblioteca digitală Dr. Richard Koch” în câmpurile „Disponibil și online” al Catalogului electronic în Programul „Aleph”;
- Evidența publicațiilor scanate.

În unele cazuri scanarea paginilor este mai dificilă deoarece cărțile sunt fragile și necesită o manipulare precaută: cele mai frecvente riscuri sunt fragilitatea cotorului, blocului cărții, a paginilor (unele pagini sunt deformate). În conformitate cu cerințele tehnice de digitizare, este ideală digitizarea cărților la o calitate-rezoluție cuprinsă între 300-400 DPI pentru cărțile vechi. Documentul scanat în original (la rezoluția corespunzătoare) este stocat pe un hard disc extern și se păstrează în cadrul Sectorului Colecții speciale, iar copia este transmisă Secției Automatizare tehnologiei de bibliotecă și cercetare pentru prelucrare și plasare pe site-ul BȘM, în „Biblioteca Digitală R. Koch” (exemplarele se comprimă de la aproximativ 400 la 100 Mb).

11731
11732
11733
11734

Noile tehnologii de informare și comunicare au reușit să remodeleze societatea și instituțiile culturale din interiorul ei. În acest context, instituțiile culturale și-au redefinit propria misiune și au inclus în obiectivele lor noi modalități de consultare a documentelor.

Biblioteca digitală este aceea care din punctul de vedere al conținutului este asemănătoare biblio-

teci cu publicații pe hârtie, dar în care documentele au fost stocate în format digital, putând fi accesate prin rețea de la distanță. O bibliotecă digitală oferă instrumente de căutare care facilitează găsirea informației relevante în timp util [1].

În anul 2024 Biblioteca Științifică Medicală a lansat „Biblioteca digitală Dr. R. Koch” - proiect de valorificare a colecției de carte veche și rară R. Koch. La nivel instituțional, am analizat modul de digitizare și punerea la dispoziție a conținutului în cadrul „Bibliotecii digitale R. Koch”.

În perioada aa. 2021-2025 au fost scanate în total cca 180 exemplare din Colecția R. Koch, din cele 300 exemplare care au fost selectate la prima etapă a digitizării.

Biblioteca digitală oferă o varietate de avantaje: accesarea simultană a informației de către mai mulți utilizatori; furnizarea unor modalități de îmbunătățire a procesului de consultare a documentelor; protejarea originalelor; furnizarea accesului la informație, pentru toate tipurile de utilizatori simultan 24 din 24 ore, atragerea de noi utilizatori [1]. La etapa actuală pe site-ul BȘM sunt plasate în acces liber 34 cărți vechi din Colecția R. Koch cu peste 600 vizualizări. Este înregistrată o creștere a numărului de utilizatori virtuali.

Digitalizarea în contextul învățământului superior este nu doar actuală ci extrem de importantă afirmând că este un mijloc al educației.

Schimbarea unei biblioteci pe filieră digitală vine ca o nevoie a dezvoltării tehnologiei informației și a comunicațiilor. Documentul digitizat poate fi ușor reprodus și utilizat în diferite situații. Digitizarea face posibilă crearea de biblioteci digitale care sunt mai eficiente și mai flexibile decât bibliotecile tradiționale. Prin digitizarea publicațiilor instituțiile cu patrimoniu cultural își pot deschide colecțiile pentru studiu și cercetare din dorința de a dezvolta resurse de colaborare, parteneriate și partajare cu alte instituții pentru a crea colecții virtuale și pentru a crea acces în întreaga lume [4].

În perspectivă, vom acorda prioritate și altor colecții personale valoroase care se păstrează în Sectorul Colecții speciale a BȘM (Colecția A. Molohov, Colecția W. I. Kossakowski, Colecția A. Koțovschi etc.), publicațiilor care dețin însemnări deosebite: Ex Libris-uri, dedicații și autografe, însemnări marginale etc., exemplarelor vechi și rare fragile etc.

Catalogarea publicațiilor din Colecția R. Koch în baza de date bibliografică, creată și gestionată în baza Soft-ului integrat de bibliotecă Aleph facilitează un acces mai rapid, eficient și transparent la informațiile bibliografice ale acestor lucrări. În cadrul catalogării publicațiilor din Colecția R. Koch, colaboratorii Sectorului Colecții speciale completează câmpurile principale în Aleph, utilizate în înregistrările bibliografice: autorul; titlul; date despre ediție, locul și anul publicării; subiecte; note etc. Înregistrările sunt verificate de Serviciul Prelucrarea analitico-sintetică a documentelor.

Sectorului Colecții speciale îi revine completarea câmpului 500 - „Note”, care include analiza elementelor specifice publicațiilor vechi:

- Informație cu privire la circulația cărții (Ex Libris-uri, ștampile, sigilii, etichete imprimare, note marginale manuscrise etc.);
- Dedicatii și autografe;
- Elemente editoriale deosebite (marca tipografică, sigiliul editorului, Logo-ul, sigla, emblema editurii etc.);

- Informație suplimentară la descrierea bibliografică (informație de pe pagina de titlu, verso paginii de titlu, colofon etc.);
- Ornamente tipografice: frontispicii, viniete, compoziții decorative, inițiale ornate etc.;
- Informație cu caracter bibliofil (ediție antumă, faximilă etc.);
- Elemente tipografice care țin de procesul de fabricație în structura unei hârtii (filigran, linii de vărgătură);
- Elemente tipografice care țin de structura și ornamentarea cărții: cotor din piele, pergament (cu binduri); învelitoarea copertei învelită în diverse materiale (piele, hârtie marmorată, pânză etc.); tranșa (fie pictată, fie aurită (goldșnit), marmorată) etc.; ornamente tipografice (medalioane imprimate, elemente florale sau vegetale etc.); forțat ornamentat etc.;
- Material ilustrativ (gravuri, portret-frontispiciu, imagini pliabile, desene etc.).

La fel de important și prioritar este completarea câmpului **505** – „**Notă de conținut**” care include rezumatul lucrărilor (elaborarea informației despre carte, o descriere succintă a conținutului) și câmpul **520** - „**Notă rezumat**” - traducerea cuprinsului lucrării catalogate. Totodată, accesul rapid la informația bibliografică deschide noi oportunități pentru cercetare și promovare. Provocările tehnice, financiare și instituționale pot fi depășite printr-o abordare strategică, colaborativă și orientată spre standarde internaționale [2].

Expoziția virtuală este o prezentare electronică care combină metode tradiționale și inovatoare pentru a crea o experiență interactivă similară cu expozițiile tradiționale. Acestea trebuie să respecte cerințe de bază precum accesibilitatea și operativitatea informației, folosind titluri concise, relevante și originale [5].

Pe site-ul BȘM este plasată expoziția virtuală „Medicina secolelor XVI – XVIII: cărți rare din Colecția R. Koch”, care permite accesul nerestricționat la informație și atragerea unui public larg. Aceasta este prima expoziție virtuală realizată de colaboratorii Sectorului Colecții speciale, în perioada aa. 2011-2012. Sunt expuse publicații a somităților în medicină: Hippocrate, Paracelsus, Caelius, Fabricius, Fernelli, Hoffmann, Haller ș.a. Expoziția reflectă selectiv cele mai vechi publicații medicale din colecția R. Koch (30 exemplare), care au fost editate în sec. XVI – XVIII, fiind sistematizate după principiul cronologic. Este prezentată imaginea scanată a paginii de titlu cu descrierea bibliografică a documentului, repere biografice concise, informație despre conținutul cărții, care completează aspectul vizual al expoziției. Lucrările expuse constituie doar o mică parte din colecția R. Koch și sunt destinate atât medicilor și studenților medici- niști, cât și persoanelor interesate de istoria medicinei.

O metodă de promovare a colecțiilor speciale este elaborarea materialelor promo- ționale și informative. Pe parcursul activității Sectorului Colecții speciale, au fost elabo- rate pliante care reflectă diferite aspecte ale Colecției R. Koch: „Colecția de carte veche și rară R. Koch”, „Cartea Vest-Europeană din prima jumătate a sec. XVI în Colecția R. Koch (post-incunabule)”, „Ex-Lubris-uri din Colecția R. Koch”, «Редкие книги из коллекции П. Коха», «Иудаика в коллекции редких книг Рихарда Коха». Pliantele, de asemenea, sunt puse în acces deschis pe site-ul Bibliotecii.

Resursele de promovare a Colecției R. Koch plasate în mediul virtual permit

Bibliotecii Științifice Medicale să optimizeze procesele, să ofere servicii mai rapide și de calitate și să se adapteze la cerințele în continuă schimbare. Mediul virtual nu doar protejează exemplarele fizice din Colecția R. Koch ci și facilitează accesul cercetătorilor și a publicului larg la aceste resurse. Astfel se crează o nouă dimensiune a produselor și a serviciilor bibliotecii prin actualizarea acestora și racordarea la actualele tendințe tehnologice.

Perspective pe termen scurt și mediu

- Digitizarea selectivă a altor colecții speciale din fondul BȘM;
- Identificarea și obținerea publicațiilor digitizate care dețin Ex Libris-ul “R. Koch” din alte instituții infodocumentare de peste hotare, în vederea completării Colecției R. Koch;
- Viziuni de ansamblu asupra problemelor privind protecția dreptului de autor în procesul de digitizare al conținutului științific la BȘM;
- Combinarea unui cadru de politici, strategii și acțiuni pentru a asigura accesul la conținutul digital, indiferent de provocările legate de schimbările tehnologice, juridice, sociale, economice.

Integrarea Colecției R. Koch în mediul virtual nu este doar o oportunitate, ci o necesitate. Valoarea sa poate fi astfel amplificată prin instrumentele moderne de acces la informație, iar Colecția R. Koch poate deveni o resursă digitală importantă în cadrul patrimoniului cultural european virtualizat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. DINU, Nicoleta-Roxana. *Biblioteca digitală – abordare teoretică*. Disponibil: <http://eprints.rclis.org/40592/1/Biblioteca-digitala-Roxana-Dinu-173-180.pdf> [citată 2025-07-08].
2. GANGAN, Irina. *Formatul MARC 21 / Bibliografic: Ghid de catalogare*. Chișinău, 2015, pp. 20-21.
3. HOSCH, William L. *Project Gutenberg. Nonprofit organization*. Disponibil: <https://www.britannica.com/topic/Project-Gutenberg> [citată 2025-07-08].
4. MARIȚA, Olga Mihaela (coord.). *Rolul tehnologiei și internetului în viața noastră*. Disponibil: <https://leonida-petrosani.ro/wp-content/uploads/2023/09/Lucrare-simpozion-2023-pt-site.pdf> [citată 2025-09-08].
5. PÎNZARI, Ludmila. *Expoziție virtuală. Tradiții și inovații*. Disponibil: <https://www.slideshare.net/slideshow/expozitie-virtuala-7628062/7628062> [citată 2025-09-15].
6. MINISTERUL DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI DIGITALIZĂRII. *Strategia de transformare digitală 2023–2030*. Disponibil: <https://mded.gov.md/transparen-ta/64373-2/> [citată 2025-07-08].

PUBLICAȚII INEDITE ALE REMARCABILULUI SAVANT ILIA MECINIKOV, PREZENTE ÎN COLECȚIILE BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE

Galina ZAVTUR, bibliotecar principal
Valentina BOLDESCU, bibliotecar principal
Biblioteca Științifică Medicală a USMF „Nicolae Testemițanu”

Rezumat:

În studiul de față sunt analizate publicațiile inedite ale eminentului savant Ilia Mecinikov, personalitate de renume mondial în domeniul științelor medicale, originar din spațiul basarabean pe linie paternă. Anul 2025 marchează 180 de ani de la nașterea sa, o ocazie distinctă pentru a valorifica și readuce în atenția comunității științifice contribuțiile sale în domeniul dat. **Scopul cercetării.** Cercetarea, identificarea și valorificarea publicațiilor inedite ale celebrului cercetător științific de talie mondială în domeniul medicinei, Ilia Mecinikov. **Material și metode.** În desfășurarea cercetării au fost aplicate următoarele metode: documentarea, analiza, sinteza, inducția și deducția. **Rezultate.** În rezultatul cercetării au fost identificate mai multe publicații ale savantului, care pot fi clasificate drept inedite. Prezentul studiu se concentrează asupra a trei publicații de acest tip, selectate pentru valoarea lor documentară și relevanța științifică deosebită. Articolul oferă o analiză complexă a acestor publicații, abordând geneza lor, contextul istoric al elaborării, relevanța tematică, structura conceptuală, precum și aprecierea posterității etc. **Concluzii.** Publicațiile inedite identificate în colecțiile Bibliotecii Științifice Medicale constituie documente de valoare științifică și patrimonială, îmbogățind fondul instituției și confirmând importanța acestora în conservarea și promovarea moștenirii intelectuale a savantului Ilia Mecinikov.

Cuvinte-cheie: Ilia Mecinikov, publicații inedite, editor, promovarea publicațiilor, sistem imunitar, microbiologie, anatomie.

Abstract: This study analyzes the unpublished publications of the eminent scholar Ilia Mecinikov, a world-renowned figure in the field of medical sciences, originally from Bessarabia on his paternal side. The year 2025 marks the 180th anniversary of his birth, a distinct opportunity to capitalize on and bring back to the attention of the scientific community his contributions in this field. **Research purpose.** Research, identification and exploitation of unpublished publications of the famous world-class scientific researcher in the field of medicine, Ilia Mecinikov. **Material and methods.** The following methods were applied in the research: documentation, analysis, synthesis, induction and deduction. **Results.** As a result of the research, several publications of the scholar were identified, which can be classified as unpublished. The present study focuses on three publications of this type, selected for their documentary value and special scientific relevance. The article offers a complex analysis of these publications, addressing

*their genesis, the historical context of their elaboration, thematic relevance, conceptual structure, as well as the appreciation of posterity, etc. **Conclusions.** The unpublished publications identified in the collections of the Medical Scientific Library constitute documents of scientific and patrimonial value, enriching the institution's fund and confirming its importance in preserving and promoting the intellectual legacy of scholar Ilia Mecinikov.*

Keywords: *Ilia Mecinikov, unpublished publications, publisher, publication promotion, immune system, microbiology, anatomy.*

Una din direcțiile strategice ale Bibliotecii Științifice Medicale a IP USMF "Nicolae Testemițanu" o constituie cercetarea și valorificarea patrimoniului de publicații medicale cu relevanță științifică, elaborate de personalități remarcabile ale medicinei, atât de origine autohtonă, cât și mondială, prezente în colecțiile instituției. Biblioteca Științifică Medicală deține un fond valoros de astfel de lucrări. Din multitudinea publicațiilor, care fac parte din acest tezaur, un segment le revine publicațiilor clasificate drept inedite. De ce publicații inedite? – deoarece, prin caracterul lor distinctiv, acestea conțin informații prezentate pentru prima dată, aducând în atenția comunității științifice aspecte necunoscute până la momentul editării lor.

Prezentul studiu face referire la publicațiile inedite ale ilustrului savant Ilia Mecinikov, aflate în colecțiile Bibliotecii Științifice Medicale. Ilia Mecinikov, personalitate de prestigiu mondial în domeniul științelor medicale, microbiolog, imunolog, anatomist și zoolog distins, laureat al Premiului Nobel pentru medicină, are origini basarabene pe linie paternă. Anul 2025 marchează 180 de ani de la nașterea sa, constituind un prilej semnificativ pentru revalorificarea contribuțiilor sale în domeniul științelor medicale. Scopul studiului

constă în cercetarea, identificarea, analiza și promovarea acestor publicații inedite. În vederea realizării obiectivelor propuse, au fost aplicate mai multe metode de cercetare, care au permis analiza publicațiilor selectate din multiple perspective: contextul istoric al elaborării și publicării, relevanța tematică, structura conținutului, precum și aprecierea posterității etc. Pentru fundamentarea studiului au fost utilizate metode precum documentarea, analiza și sinteza informațiilor, inducția și deducția, contribuind astfel la abordarea complexă și argumentată a subiectului cercetării.

Ilia Mecinikov s-a născut la 15 mai 1845, la moșia familiei sale din localitatea Ivanivka, regiunea Harkov, într-o familie cu tată de neam boieresc moldovean și mamă evreică ucraineană. Rădăcinile basarabene ale renumitului savant se explică prin descendența paternă: tatăl său a fost urmașul lui Iurii Milescu-Spătaru, nepotul cărturarului, spătarului, diplomatului și călătorului moldovean Nicolae Milescu-Spătaru. Fiul acestuia, Iurii Milescu-Spătaru, tatăl savantului, ar fi schimbat numele românesc Spătaru în rusescul Mecinik, de unde provine numele Mecinikov, prin care savantul a devenit cunoscut în istoria științei.

Începând cu anul 1864, Ilia Mecinikov își continuă studiile în Germania, studiind

la Universitatea din Gießen, apoi la Universitatea din Göttingen și, ulterior la Universitatea din München. De asemenea, a frecventat cursuri la prestigiosul Institut de biologie marină din Napoli, consolidându-și pregătirea profesională. În 1867 se întoarce în patrie, unde obține titlul de magistru în zoologie la Odesa, iar un an mai târziu își susține doctoratul în zoologie la Universitatea din Sankt-Petersburg.

Cea mai mare parte a carierei sale a locuit în Franța, începând cu anul 1888. Stabilite la Paris, acesta s-a alăturat Institutului Pasteur, instituție în care a activat până la sfârșitul vieții. În anul 1904 a fost numit director adjunct al institutului. Este cunoscut pentru cercetări de pionierat în domeniul sistemului imunitar și pentru descoperirea tratamentului holerei, pentru cercetările sale în domeniul fagocitozei, pentru care i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Medicină în anul 1908. De asemenea, s-a remarcat prin obținerea celebrului vaccin contra rabiei și investigațiile asupra preparatului cunoscut sub numele de *calomel*, utilizat pentru prevenirea sifilisului. Mecinikov a mai elaborat și o teorie inovatoare privind procesul de îmbătrânire, considerând că acesta este influențat de o bacterie toxică, localizată în intestine și sugerând rolul benefic al acidului lactic în prelungirea vieții. În acest context, a introdus pentru prima dată termenul de *gerontologie*.

Ilia Mecinikov a încetat din viață în anul 1916, la Paris, la vârsta de 71 de ani, în urma unei insuficiențe cardiace. Conform dorinței sale testamentare, corpul neînsuflit a fost utilizat în cercetări medicale, ulterior fiind incinerat în crematoriul cimitirului Père-Lachaise din Franța, iar urna funerară a fost depusă la biblioteca Institutului Pasteur.

Savantul a fost membru de onoare al numeroaselor academii, societăți și instituții științifice internaționale.

În continuare, sunt analizate publicațiile inedite ale lui Ilia Mecinikov, prezente în colecțiile Bibliotecii Științifice Medicale.

În cadrul cercetării s-au analizat minuțios toate publicațiile disponibile, atât a lucrărilor semnate de Ilia Mecinikov, cât și a celor dedicate personalității și contribuțiilor sale științifice. Fondul Bibliotecii însumează aproximativ 56 titluri asociate numelui acestuia, printre care se remarcă ediții de referință, precum Академическое собрание сочинений în 16 volume, publicată sub egida Academiei de Științe Medicale URSS între anii 1953-1964, volumul Работы по дарвинизму (1958); Избранные биологические произведения (1950) ș.a.

În conformitate cu obiectivele cercetării, au fost identificate mai multe publicații ale savantului, care pot fi clasificate drept *inedite*. Totuși, prezentul studiu se concentrează asupra a trei publicații de acest tip, selectate pentru valoarea lor documentară și relevanța științifică deosebită.

Una din publicațiile inedite studiate în cadrul cercetării este Невосприимчивость въ инфекціонныхъ болѣзняхъ, o operă de o valoare incostabilă bibliofilă, în aspect cronologic, cât și conținut. Publicația a fost editată în timpul vieții autorului, în anul 1903, la editura C. L. Rikker, în Sankt-Petersburg, fiind prima ediție tradusă în

limba rusă a lucrării originale în limba franceză „L'Immunité dans les maladies infectieuses”, sub redacția directă a inegalabilului savant Mecnikov. Traducerea din limba franceză a publicației a fost realizată de soția savantului, Olga Mecnikova, cu excepția capitolului 12, realizată de renumitul biolog și imunolog Alexandru Bezredka, așa după cum este specificat în prefață de către autor.

Textul este redat în grafie chirilică veche, păstrând caracterul istoric și autenticitatea ediției originale. Lucrarea reprezintă o contribuție fundamentală a celebrului microbiolog și fiziolog Ilia Mecnikov, reunind rezultatele cercetărilor sale desfășurate pe parcursul a peste 25 de ani privind imunitatea și rolul fagocitozei. Aici autorul abordează problemele funcționării sistemului imunitar, mecanismele rezistenței la bolile infecțioase și reacția protectoare a fagocitelor la substanțele toxice. Sunt prezentate în detaliu mecanismele imunității naturale și dobândite împotriva microbilor și toxinelor, funcțiile protectoare ale pielii și mucoaselor, oferind o imagine de ansamblu asupra modului în care organismul dezvoltă imunitate față de agenții patogeni și toxine.

În semn de recunoștință pentru colaborarea profesională și sprijinul acordat în activitatea de cercetare, Mecnikov dedică această lucrare colegilor săi de la Institutul Pasteur, Pier Emil Diuclo, fizician, chimist și biolog, directorul Institutului, și Emil Ru, biolog, chimist francez.

Lucrarea este prefațată de autor, fiind prezentate prefața ediției în limba rusă, cât și cea a ediției originale în limba franceză. În prefață, autorul subliniază necesitatea traducerii și editării lucrării în limba rusă, astfel încât comunitatea științifică rusă să poată avea acces la rezultatele cercetărilor sale în domeniul imunității și bolilor infecțioase. După prefață urmează introducerea, în care sunt expuse aspecte generale și obiectivele studiului. Lucrarea este structurată în 17 capitole și însumează 611 pagini, fiind însoțită de 45 de imagini alb-negru și color, conform mențiunilor de pe foaia de titlu. Lucrarea se încheie cu o postfață, iar toate compartimentele lucrării sunt însoțite de abstracte, facilitând înțelegerea conținutului și evidențind elementele esențiale ale cercetării.

O altă publicație inedită semnată de Ilia Mecnikov este *Лекции о сравнительной патологии воспаления*. Lucrarea a fost tipărită în anul 1917 la Moscova, la editura „Природа” și cuprinde 211 pagini. Textul este redat în grafie chirilică veche și reprezintă prima ediție în limba rusă, tradusă după ediția originală în limba franceză, publicată în

Franța în anul 1892. Traducerea a fost realizată de soția autorului, Olga Mecinikova, și de Praskovia Țiklinskaia, profesoară de bacteriologie și discipolă a lui Ilia Mecinikov.

Editarea acestei publicații s-a realizat cu acordul nemijlocit a lui Ilia Mecinikov, însă lucrarea a fost tipărită la un an după trecerea în neființă a autorului. Această lucrare deschide seria edito-

rială „Классики естествознания”, inițiată de redacția editurii la acel moment. Redacția a selectat pentru publicare această lucrare din numeroasele lucrări ale savantului, motivând alegerea prin importanța științifică a conținutului. Așa cum este subliniat în prefața publicației, semnată de redactor, lucrarea reflectă spiritul și orientarea generală a cercetărilor lui Mecinikov, oferind cititorului o imagine clară asupra ideilor sale științifice fundamentale, a metodelor sale de lucru și a obiectivelor propuse în activitatea de cercetare.

Această lucrare reprezintă una dintre operele fundamentale ale lui Ilia Mecinikov, care a contribuit semnificativ la dezvoltarea patologiei comparate și la studiul imunității. În această lucrare savantul examinează inflamația ca proces biologic esențial, investigând-o la diferite specii de animale. Mecinikov descrie în detaliu mecanismele inflamației, rolul acesteia în condiții patologice și impactul asupra sistemului imunitar. Lucrarea conține exemple din propriile sale cercetări, precum și din rezultatele altor oameni de știință.

Autorul dezvoltă o abordare comparativă a studiului inflamației, evidențiind: mecanismele inflamației la diferite specii de animale, identificând atât trăsături comune, cât și diferențe; rolul inflamației în condiții patologice; influența procesului inflamator asupra evoluției bolilor la diferite specii; funcția fagocitelor în procesul inflamator și contribuția acestora la mecanismele de protecție ale organismului.

Un aspect deosebit de important al acestei lucrări îl constituie prefața, redactată de însuși Mecinikov, în care autorul specifică scopul editării lucrării, persoanele care au realizat traducerea și indică problemele științifice abordate în text.

Lucrarea cuprinde 12 lecții, prezentate de savantul Mecinikov la Institutul Pasteur. În subtitlul se menționează că publicația este însoțită de două tabele și 65 imagini. Textul lecțiilor este prezentat integral, fără modificări de conținut, păstrând integritatea conținutului original. La final, redacția editurii a completat materialul cu un index de nume și subiecte, precum și o listă a lucrărilor proprii ale lui Ilia Mecinikov, relevante pentru diferite aspecte ale teoriei fagocitozei. Fiecare lecție debutează cu un abstract, ceea ce contribuie la înțelegerea conținutului și prezentarea punctelor esențiale ale prezentării științifice.

O altă publicație inedită, ce ține de viața și activitatea științifică a lui Iliia Mecnikov, prezentată sub formă de scrisori, poartă titlul "И. И. Мечников. Письма к О. Н. Мечниковой", în două volume. Această publicație este inedită, valoroasă prin faptul că pentru prima dată în publicație sunt incluse scrisori adresate soției și asistentei sale, angajată a Institutului Pasteur din Paris,

Olga Mecnikova, care, ulterior, a transmis aceste scrisori în fondul Arhivei Academiei de Științe a URSS, după trecerea în neființă a savantului. Publicația constituie un jurnal epistolar valoros, deoarece scrisorile incluse au fost scrise imediat după evenimentele relatate, conferindu-le o semnificație istorică incontestabilă. Scrisorile oferă informații unice despre parcursul creativ al cercetărilor marelui biolog, descriu întâlniri cu oameni de știință, participarea la întruniri științifice internaționale, precum și aspecte ale vieții publice din Rusia și Franța la sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului XX. Toate corespondențele sunt aranjate în ordine cronologică, conform datelor indicate de autor, și sunt nume-

rotate pentru o mai bună claritate și organizare.

Textul este redat integral. Ediția a fost redactată de A. E. Gaisinovici, celebru genetician, istoric al biologiei, recunoscut internațional pentru contribuțiile sale și pentru pasiunea față de patrimoniul științific a lui Mecnikov. Redactorul a aplicat o abordare riguroasă de arhivist, asigurând conservarea și valorificarea moștenirii științifice a lui Iliia Mecnikov. Al doilea redactor - B.V. Levșin, om de știință, arhivist, director al Arhivei Academiei de Științe a URSS.

Primul volum a fost editat în anul 1978 la Moscova, la editura "Știința", sub coordonarea lui A. C. Panfilova, doctor în științe istorice. Volumul cuprinde 201 scrisori, scrise în perioada 1876-1899. Publicația include două prefațe semnate de Olga Mecnikova, scrise cu mult înainte de apariția acestei ediții. Prima este intitulată "Предисловие к письмам Ильи Ильича Мечникова к жене О. Н. Мечниковой", iar a doua "Предисловие к письмам, которые Илья Ильич писал мне во время своего пребывания на научных съездах за границей". În prima prefață, citatul inclus relevă esența personalității savantului: "În general, aceste scrisori oferă o caracterizare veridică a lui Iliia Ilici, evidențiind pasiunea sa cuprinzătoare și altruistă pentru știință și profunzimea afecțiunii sale pentru cei dragi, manifestată până la punctul unei anxietăți și îngrijorări intense pentru ei". Volumul se încheie cu compartimentele Note și Indice de nume.

Al doilea volum reapezintă continuarea primului, care include 200 scrisori, scrise în perioada anilor 1900-1914. Volumul a fost publicat în anul 1980, la aceeași editură. Pe lângă compartimentele Note și Indice de nume, volumul conține și Anexe, care include așa numitul Testament de suflet, prin care Ilia Mecinikov declară că întreaga sa moștenire imobiliară și mobilă este transmisă soției sale, Olga Mecinikova. Testamentul este urmat de trei scrisori testamentare, în care autorul își exprimă afecțiunea profundă pentru soția sa.

Un moment semnificativ în acest volum îl constituie prezența a patru imagini: două cu chipul lui Ilia Mecinikov, un autoportret și o imagine a bustului savantului, toate realizate de Olga Mecinikova, care, pe lângă rolul de asistentă și soție, a fost o talentată pictoriță și sculptoriță.

Publicațiile inedite ale remarcabilului savant Ilia Mecinikov, aflate în fondul Bibliotecii Științifice Medicale, constituie un segment valoros și semnificativ pentru utilizatori, reprezentând o resursă esențială în procesul de documentare și cercetare. Biblioteca deține un număr considerabil de publicații ale marelui cercetător, inclusiv ediții publicate în timpul vieții autorului, care au o importanță științifică și documentară incontestabilă.

Aceste publicații nu doar sporesc valoarea fondului Bibliotecii, dar contribuie și la consolidarea imaginii instituției ca centru de excelență în conservarea și promovarea patrimoniului științific medical. Subiectele și ideile abordate în aceste publicații își păstrează relevanța de-a lungul timpului, continuând să fie actuale și utile pentru cercetători, medici și studenți. Studiul contribuie la identificarea, analiza și promovarea acestor publicații pentru generațiile viitoare de utilizatori. Obiectivele BȘM în ceea ce privește publicațiile inedite rămân constante: conservarea publicațiilor, asigurarea accesului la ele și promovarea, atât în mediul academic național, cât și internațional.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Prisacari, Viorel. USMF „Nicolae Testemițanu” – leagănul școlilor științifice medicale naționale// Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe medicale. – 2020. – Nr. 2, p. 11-16.
2. Roșca, Denis. Mecinikov Ilia// Denis Roșca. Cartea de Aur a Basarabiei și a Repu-

- blicii Moldova. – Chişinău: Pontos, 2016, p. 387-388.
3. Блинкин, С. А. И. И. Мечников. – М., 1972, 104 с.
 4. Илья Мечников – лауреат нобелевской премии в области физиологии и медицины // Семь докторов из Молдовы, которые изменили мир.- Disponibil în Internet: [https://Chisinau today/sem-doktorov-iz-moldovy-kotorye-izmenili-mir](https://Chisinau%20today/sem-doktorov-iz-moldovy-kotorye-izmenili-mir). - Accesat la 28.07.2025.
 5. Мечников, И. И. Избранные биологические произведения. М., 1950. - Disponibil în Internet: <http://www.twirpx.com/file/233584/>. - Accesat la 28.07.2025.
 6. Мечников, И. И. Лекції о сравнительной патологии воспаления: с тремя таблицами и 65 рисунками въ текстъ / подъ редакції проф. Л. А. Тарасевича; Серия „Классики естествознания”. – М., 1917, 211 с.
 7. Мечников, И. И. Лекции о сравнительной патологии воспаления: С тремя таблицами и 65 рисунками в тексте. – М., 1947, 200 с.
 8. Мечников, И. И. Невосприимчивость въ инфекціонныхъ бользняхъ: Ильи Мечникова, профессора Пастеровского Института / перевод сочиненія „L'Immunité dans les maladies infectieuses”, под редакціей автора; съ 45 раскрашенными рисунками въ текстъ. – С.- Петербургъ, 1903, 611 с.
 9. Мечников, И. И. Очерк современного состояния вопроса о воспалении. – М., 1946, 28 с.
 10. Мечников, И. И. Письма (1863-1916) / под ред. докт. биолог. наук А. Е. Гайсиновича, канд. ист. наук Б. В. Левшина. – М., 1974, 296 с.
 11. Мечников, И. И. Письма (1876-1899) / под ред. докт. биолог. наук А. Е. Гайсиновича, канд. ист. наук Б. В. Левшина. – М., 1978, 325 с.
 12. Мечников, И. И. Письма (1900-1914) / под ред. докт. биолог. наук А. Е. Гайсиновича, канд. ист. наук Б. В. Левшина. – М., 1980, 351 с.
 13. Мечников, И. И. Страницы воспоминаний: Сборник автобиографических статей / Академия Наук СССР; Научно-популярная серия „Мемуары” – М., 1946, 279 с.
 14. Мечников, И. И. Этюды о природе человека. М., 1904. - Disponibil în Internet: http://whinger.narod.ru/ocr/index.html#mechnikov_o_prirode. – Accesat la 3.08.025.
 15. Мировые знаменитости родом из Молдовы. - Disponibil în Internet: <https://locals.md/2018/mirovyie-znamenitosti-rodom-iz-moldovyi>. - Accesat: 1.08.2025.
 16. Родом из Молдовы: 7 врачей, которые изменили мир. – Disponibil în Internet: <https://locals.md/2020/rodom-iz-moldovy-7-vrachej-kotorye-izmenili-mir>. – Accesat: 29.07. 2025.